

K 2390 / 53420

EGYHÁZI BESZÉDEK,

mellyeket

KÜLÖNFÉLE ALKALOMMAL MONDOTT 'S KIADNI KÉSZÜLT

NÉGYESI BÁRÓ

SZEPESY IGNÁCZ,

NÉHAI PÉCSI PÜSPÖK,

SZ. ISTVÁN APOSTOLI KIRÁLY' JELES RENDÉNEK KÖ-
ZÉP KERESZTES VITÉZE, CS. KIR. VALÓSÁGOS BELSŐ
TITKOS TANÁCSOS, A' BÖLCSELKEDÉS' 'S HITTUDOMÁ-
NYOK' DOCTORA, A' MAGYAR TUDÓS TÁRSASÁG'
IGAZGATÓ 'S TISZTELETBELI TAGJA.

KIADJA

PEITLER ANTAL,

pécsmegyei püspöki titoknok 's cancellaria-igazgató.

II. Kötet.

K 1109 &

PÉCSETT,

a' lyceum' betűivel.

1839.

Csak helyben
használatra

3 022528 811095

Leltári szám:	
24201	
Leltározatlan	
192	4. hó 28. n.

K.

h

1. 001 1

Advent' I-ső Vasárnapján.

Vessük-el a' setétségnek cselekedeteit, és öltözzünk fel a' világosságnak fegyvereibe, mint nappal tisztességesen járjunk. — Intése sz. Pál apostolnak a' római keresztényekhez irt lev. 13, 12. 13.

A' legrégebb időktől huzódó állandó tapasztalás bizonyítja, hogy a' rosznak indult emberek leginkább az estvéli vagy éjjeli setétségnek óráiban titkos, rejtek, félreeső helyeken, alattomos, más szinnel beborított, illőbb célzással befedezett gyülekezetekben, összejövetelekben, tanácskozásokban kovácsolják gonosz feltételeiket, követnek szörnyű vétkeket; ellenben fényes nappal, utczákon nyilván, számos méltóságban helyeztetett, nagy tekintetű, tudományú, jeles erkölcsű férfiak', asszonyok' körében, ha máskép józan és ép elmével bíró emberek, minden hletlenséget szemesen kikerülnek, még legkedvesebb rendetlen indulatjaiknak teljesítésétől is magokat nagy vigyázattal tartóztatják; 's bátor szívök undoksággal rakva, 's csak tilalmas szándékot forral, még is ártatlan, becsületes emberek-

nek gondoltatni, látszatni, neveztetni ohajtanak. Ez volt a' világon uralkodó szokás már 19 század előtt is, Pál apostolnak idejében: ugyan azért arról hasonlatosságot kölcsönözvén, a' pogány butaságot, melly a' világnak fő tökéletességű teremtmőjét és kormányozóját elfelejtvén, számos Istenek közt osztotta fela' földnek és égnek kormányát, — a' vétkeknek is képzelt Istenei' példáiban mentséget nyújtott, — a' bálványoknak tiszteletével részegeskedést, fajtalankodást, disztelen tobzodásokat egybekötött, — a' köznépnek vallásbeli vagy erkölcsi oktatására mit sem ügyelt, — a' bölcselkedőket kétségeskedésökben, vetekedésökben, viszonos ellenmondásukban az Isten és erkölcs felől habozni engedte; ezen buta pogányságot, melly akkor a' zsidók' határain kívül a' földnek minden részeiben uralkodott — éjnek, setétségnek; — az úr Jézus' tanítását pedig, melly az egy igaz Istent, annak felséges tökéletességeit, tulajdonságait, szent akaratját, törvényét, az emberi nemzetről atyai kegyes végzéseit, mind azon hitbeli és erkölcsi czikkelyeket, mellyeknek elfogadásával 's szorgalmatos teljesítésével Isten előtt kedvesek, az örökké tartó boldogság' elnyerésére alkalmasak lehetünk — tisztán, értelmesen előnkbe terjeszti, ezen legbecsesebb Isten' ajándékát — az úr Jézusnak evangéliomát — napnak, világosságnak nevezi. Azonban már akkor mindjárt ezen kíváncsú napvilágnak felviradásakor valának, kik az éjnek setétségéhez hozzá szokva levén, újra behúnyták szemeiket, és az előbbeni vétkekbe visszaesvén aludni kezdettenek; azért kötelességének tartá az őrálló apostol azon szunyadozókat keltegetni, 's őket arra figyelmeztetni: hogy minekutána egyszer a'

hitnek kegyelmét megnyerték Istentől, elégséges oktatást is vettek, már most sokkal könnyebb az üdvösséget magoknak megszerezniök, mint vala, midőn még a' pogányságnak setétségében tapogattak; azért nagy esztelenség volna a' szerencsésen elkezdett és folytatott munkát félbeszakasztani, és a' testet csiklándoztató, de undok éjjeli mértékletlen tobzódásokra és részegeskedésekre, — baromi szemtelen fajtalankodásra — a' felebaráti szeretettel ellenkező irigységre, versengésre és ezekhez hasonló vétkekre visszatérni; végre kéri, hogy egészen letevé a' pogány éj' setétségének köntösét, az úr Jézus Krisztusba, az az, evangéliomába és fedhetetlenségébe öltözve, azt ezután szünetlen magokon hordják. — Ha sz. Pál' idejében már, midőn még forrott a' buzgóság az első hívek' szívében, illy keltő intés szükségesnek találtatott; mennyivel több okai vannak az anyaszentegyháznak az apostolnak szavait felolvasztatni és magyaráztatni 18 század után, midőn kiki a' vallástalanságnak és erkölcstelenségnek szörnyű elharapodzásán, áradásán bámúl. 'S mikor vagy on alkalmatosb órája az említett intésnek megújítására, mint midőn ismét — Istennek hálák! a' keresztény ünnepekre nézve új esztendő't kezdünk, 's az úr Jézusnak örvendetes születésére, látható testben első eljövételére, megjelenésére emlékeztető illendő ünnepléséhez készülni kezdünk? Ezen keltegetésnek, intésnek bizonyosabb sikere végett, matól fogva tilalmaz az anyaszentegyház minden menyekzői vendégségeket, vigabb, bátor tisztességes vigasgot; naponként hajnal előtt megnyitja templomait az ájtatos könyörgésekre, éneklésekre; minden szerdán és pénteken, a' harmadik hétben pedig, mint téli ne-

gyed bőjtben, a' mondott napokon kívül szombaton is, nemcsak a' hústól és zsírostól való tarkózkodást parancsolja, hanem napjában egyszerűen több evést nem enged, hacsak valamely különös okok mentségül közbe nem jönnek; ma, valamint múlt vasárnapon azon evangéliumi szakaszt olvastatja a' híveknek, melyben a' nyakas, hitetlen és erkölcstelen zsidó nemzetnek borzasztó veszedelme 's Jerusálemnek rettenetes földszinig lerontása, széthányása, mely urunk mennybe menetele után 37-dik esztendőben egybetűig teljesedett, —megjövendőltetett, és a' földnek és égnek szörnyű szétoszlása a' következendő végső ítélettel, mely voltaképen sz. Máté' evang. 25-dik részében iratott le, érdekelte, a' többi három adventi, vagy is úrjöveteli vasárnapokon keresztelő sz. Jánosról szóló evangéliumi szakaszokat fejtegetteti, a' ki az úr Jézusnak méltó fogadására, a' bűnből való töredelmes megtérésre nógatván készítgette hallgatóit. Mind ezen rendelkezések által csak arra óhajtja segíteni a' keresztény hiveket az anyaszentegyház, hogy üdvösségökről, szerencsájökről, a' nyert isteni kegyelmökről csendesen és mélyebben elmélkedvén, az értünk e' világra született úr Jézussal új szent életre születessenek, 's kitörülván minden álmod, hanyagságot, szemeikből a' világosságnak fegyvereivel, melyeket az úr Jézus a' hit 's erkölcsi tanításban, imádságban, szent kegyelmekkel egybekötött gyakorlásokban bőségesen hagyott, a' setétség' fiai, a' világosság' ellenségei ellen átövezve tisztességesen mint nappal az úr Jézusnak példái szerint társalkodjanak, járjanak az úr Jézus' második látható eljöveteleig.

Én, szerelmesim, az apostolnak sürgetéséhez és a' keresztény anyaszentegyháznak kívánságához képest az evangéliomi világosságnak fegyverházából, a' mindenható 's mindenütt jelenlevő Istennek erős szünetlen szem előtt forgó hitét ajánlom nektek, szerelmesim: 's Isten' segítségével, előbb az ezen igazság felől teljesen meggyőző okokat fogom eszetekbe juttatni; azután erkölcsiségünkre nézve hathatós befolyását kifejteni, hogy elvetvén a' 'setétség' cselekedetét, a' világosságnak ezen fegyverével pedig ellenségeinket meggyőzvé, mindenkor mint nappal tisztességesen járatok.

Az emberből, mihelyt eszével élhet, önként kiszóló természeti érzés hirdeti, — a' mélyebb elmélkedésekben gyakorlott józan okosság bizonyítja, — a' csallhatatlan isteni kijelentést magokban foglaló leghitelesebb ó és új szövetségnek szent könyvei minden kételkedésen kívül helyhezteszik azon igazságot: hogy az Isten, ki valaha ítélő széke elibe kitkit közölünk fog állítani, — e' földön töltött egész életünkről szoros számadást kívánni, megmásolhatatlan ítéletet rólunk hozni, és annak erejével az érdemeseket egy ki-magyarázhatatlan boldogságban örökké részesíteni, az érdemetleneket és gonoszságban megrögzötteket soha véget nem érő szomorúságra, búra, gyötrelmekre kárhoztatni — hogy ezen Isten, ki az embereknek minden mozdulásaikat, lépéseiket, cselekedeteiket látja, szavaikat hallja, legtitkosabb gondolatikat érti, szívöknek minden rejtekeibe legtisztábban belát, — egy mindenható, mindenütt jelenlevő valóság.

A' veszedelemben forgó, ótalom nélkül szűkölködő, inségtől nyomtatott, viszontagságokkal küszködő embereknel közönséges, még a' pogány setétségnek idejében is tapasztaltatott, 's ugyan azért természetes ösztönből származható szokás, az egekre emelni szemeket, kiterjeszteni kezeiket, Istenhez sohajtozni, őtet kérni, segítségül híni; — bátor tehát míg kényünk, kedvünk, szánk' íze szerint folynak dolgaink, könnyen elfelejtjük az Istent, de mihelyt bal esetek környékezek, szívünkbe szállunk, vallást teszünk, hogy Istennünk lát, hall minket, 's azért másoktól elhagyatva, hozzá folyamodunk. Mi közönségesebb, mint igazságtalan üldözéseinkben az Istennek részrehajlást nem ismerő ítéletét említeni, esküvéssel, vagy az Istennek tanúbizonyságul hívásával, hogy ha igazat mondunk áldjon, ha hazudunk büntessen minket, ártatlanságunkat védelmezni; magunkat embertársainknak lekötelezni, másoknak bennünk helyzett bizodalmaát megnyugtítani; — úgy, de az Istennek ítéletéről szóló vallástétel, az esküvésnek hathatósága csak úgy állhat meg, ha előre hiszszük, hogy az Isten mindent tud, ő előtte mindenek jelen vannak. Önmagát elvádolja tehát, a' ki imádkozván magát tiszteségesen viseli, az imádságon kívül pedig minden vakmerőségnek szabad gyeplőt ereszt; a' ki csak esküvés által véli magát hívségre köteleztetni; mert valljon, a' ki lát, hall minket, midőn imádkozunk, esküszünk, nem fog-e látni, hallani akar-mikor is, midőn vétkezünk?

A' józan okosság tanítja: hogy mindég, öröktől fogva kellett lenni egy nekünk megfoghatatlan legtökéletesb valóságnak; mivel másképen az időben semmi elő nem állhatott volna; 's valami tökéletességet, jó

tulajdonságokat a' teremtményekben tapasztalunk, azok mind csak teremtőjöknek mindenhatóságából származhattanak. A' mindenek' teremője tehát egy határtalan független, sem időhez, sem helyhez semmikép nem kötött valóság; az isteni elme mindenekre kiterjed, mivel mindenek csak ő általa, ő tőle azon időben, és azon helyen vannak, a' mellyben és a' hol ő akarja.

A' független legtökéletesb valóság öröktől fogva a' teremtés előtt, minden idő előtt, minden hely nélkül volt, — úgy, de azon fővalóság' természetét a' következő teremtés nem változtathatja, mivel ez teremőjétől egyedül függ; tehát az Istenről gondolkodván, őtet semmi bizonyos helyre okosan nem szoríthatjuk; semmi időkben történeteit előtte ismételteneknek nem vélhetjük; valamik voltak és lesznek, szinte mint a' mellyek vannak, mind azokat egy tekintettel látja; minden helyek vagy is inkább minden egymás mellé helyezett teremtmények ő előtte jelen állanak.

Valami erő, valami élet, valami ész találtatik az egész természetben az csak a' teremőtől származik, egyedül az által fenntartathatik; — a' világban találató számtalan teremtményeknek, szépségnek, rendnek épségben fenntartása nem csekélyebb nehézségű munka, mint vala teremtésök, sőt a' teremtésnek valóságos folytatása, mivel főigazgató, gondviselő nélkül nem állhat, nem is gondoltathatik; — tehát az Istennek minden teremtményeit szünetlen legtisztábban látni, teremtményeibe szünetlen erőt, életet, észt önteni, mindenütt munkálkodni, mindent tudni, mindenütt jelen lenni kell.

Az Isten egyedül az, ki füleinknek a' hallásra, szemeinknek a' látásra, lelkünknek a' gondolkodásra,

nyelvünknek a' szólásra, egyéb tagainknak az érzésre, mozgásra erőt ad; — hogy ne tudná a' legtitkosabb gondolatokat, és hogy ne hallana, látna tehát mindent, ki általegyedül minden fül hall, minden szem lát, minden nyelv szól, minden tagok mozognak, minden elme gondolkodik.

A' közönséges tapasztalás bizonyítja: ha jót cselekszünk, a' törvényt teljesítjük, bátor kívülünk senki sem tud róla, legédesebb belső örömet, helybehagyást, Isten előtt kedvességünkről, és tőle nyerendő jutalom felől biztatást érzünk; ellenben a' gonosz cselekedetet, ha senki sem tud is róla, szégyenpirulás, szomorúság, belső nyughatatlanság, aggodás, félelem nyomon követi, és a' töredelmes megtérésig szünetlen kíséri; valljon kinek szavai ezek? — önmagunk, midőn ezt érezzük, más harmadikáról gondolkodunk, kinek tetszeni öröm, visszatetszeni felette veszedelmes; — 's kinem tudja, hogy mi magunknak hizelkedünk, hogy cselekedetünket mentegezni természetünk; hogyan kárhoztathatnók tehát magunkat? Nincs más, kinek a' lelkiisméretnek intéseit, dicséretét, fenyegetését tulajdonítsuk, hanem a' mindentudó és nekünk láthatatlanul ugyan, de mégis valóságosan mindenütt jelenlévő Istennek.

Gyönyörűséges, fejedelmi, valóban fennséges rajzolat, mellyben a' szentírás az Istent szemlélteti velünk. Akarmelley részről figyelmesen vizsgáljuk, erőltetés nélkül szívünkben mély tiszteletet gerjedni, kezünket egybefogódzni, térdeinket hajlani annak imádására érezzük, kinek felségét halandó nyelv nem képes kibeszélni. Melly egészen másképen, hasonlíthatatlanul imádásra méltóbbnak jelenik meg az Istenség Izrael' profétáinak könyveikben, mint a' legnevezete-

sebb görög és római bölcseknek munkáikban? mint tűnnek, enyésznek el az ó szövetségbeli teremtető, ég 's föld', seregek' ura, Jehova, 's még inkább az ur Jézus által az emberi nemzettel megismértetett szeretet' Istene, világnak közönséges atyjaelőtt a' pogányoknak minden álmodt Isteneik. Az első embereknek és azután is többször történt isteni kijelentést, magától az Istentől kinyilatkoztatott tudományt elhagyván a' pogány nemzetek, nem tudtak azon képzetre felemelkedni, hogy csak egy mindenható valóság mindeneket teremtetett legyen — fenntart — és kormányoz, mindenütt jelen levén és munkálkodván; — ugyan azért felosztották a' fő hatalmat temérdek részekre, mindannyi Isteneiket képzeltenek magoknak, 's kinek kinek közülök tulajdon kört, országot, határokat kijegyezének hatalmuknak és tehetségöknek gyakorlására álmadozásaik szerint. Egyik a' mezőket, másik az erdőket őrzette; amaz a' tengereken uralkodott, emez iszonyatos kősziklák üregeiben tartá zárva és eregette a' szeleket; továbbra majdnem minden természet' változásainak, részeinek saját Istenei valának. — Mennyivel, szerencsésebbek vagyunk mi, szerelmesim, kik helyesebb oktatást nyertünk, kik arra tanítottunk, hogy azon egy Isten' véghetetlen, határtalan méltóságához, függetlenségéhez képest mind az egész teremtésnek fentartója, igazgatója, mint a' tiszteletnek fő tárgya, mint a' gonoszaknak ítélő bírója, mint a' jóságos cselekedeteknek tanúja 's jutalmazója mindenütt jelen vagyon, mindeneket számban tart, mindenütt jelenlétével és valóságával egybekötött munkálkodását a' figyelmező okos emberrel érezteti.

„Az egek” így énekel a’ koronás versszerző. „Az egek beszélők az Isten dicsőségét, és kezeinek műveit hirdeti az ég’ boltozatja. ¹⁾ és a’ 103-dik zsoltárban, mely többeken kívül eleitől végig 35 versben Istennek a’ világnak alkotásában és arra szünetlen kegyes gondviselésében kitündöklő jóságát magasztalja, imígyen fohászkodik fel Dávid: *Melly nagyok műveid, Istenem! mindent bölcsen intéztél el, tele a’ föld javaiddal. — Mindnyájan te töled várják, hogy eledelt adj nekik annak idejében. Mikor vetsz nekik, gyűjtenek, ha kinyitod kezedet, megtelnek jóvóltodból.* Függessz szemeidet a’ szentírások’ sürgetése szerint, keresztényatyámfia, a’ világnak roppant felséges építményére, emeld fejedet és tekintsd a’ számtalan arany csillagokkal behintett kék boltozatot, járd a’ földet, mely lakó helyed, ’s minden tavasszal új köntösbe öltözik, jó illatú virágokkal, hasznos fűvekkel, jó ízű gyümölcsökkel beboríttatik: számláld meg, ha lehetséges, az élő ’s érző állatokat, melyek’ létében, örömeiket, megelégedésüket nyilatkoztatják; kiteremté mind azokat, ki viseli gondjokat, ki tartja őket? ki egyéb a’ mindenható ’s mindenütt jelenlevő valóságnál, — ki előtt semmi teremtmény sincs elfelejtve, ki egy tekintettel szünetlen mindeneket lát, ki a’ legcsekélyebb féregnek is ismeri állapotját, szükséges táplálást szerez, — ki az egeknek megmérhetlen téreiben szinte olly kegyességgel munkálkodik, mint itt e’ földön, mely ránk nézve jóságának és jelenlétének nézőhelye. Ki jelezte ’s rendelte állandóan a’ kört és nyomot, melyben a’ föld és annyi számtalan égi testek forognak, ki ügyel arra,

¹⁾ 18 Zsoltár.

hogy mindég egyenlő utat tartsanak, hogy egymáshoz közelítsenek, de soha egymásba ne ütközzenek, — egyik égi test a' másikat, bár melly sebes forgása által nem akadályoztathatja, vagy kijegyzett ösvényéről magával el nem ragadhatja? Úgyan is, ha csak két szörnyű távolsága miatt kicsinynek tetsző, de azért mégis felette nagy égitest egymással összezsapna, nem hatna-e ki a' pusztító rendülés a' világnak egész épületjére? Ha a' föld valamikor köréből ki hágván, a' most olly jótevő világosságnak és melegnek kútfejéhez, a' naphoz jóval közelebb jutna; valljon nem követné-e tüstént minden füveknek elhervadása — minden folyóknak 's kútaknak kiszáradása, minden élő alkotmányoknak elfonnyadása? vagy ha ellenkező esetben a' föld sokkal távolabb esnék a' naptól, nem örökös setétségben kellene-e nyögni, halálos hidegben elmervedni számtalanoknak; nem kellene-e azonnal megszűnni a' föld' termékenységének? — Hogy ez hat ezer esztendőtol fogva nem történt, hogy az egek' ama bámitó téreiben, mellyeken emberi szem végig nem láthat, a' hol emberi hatalom sem nem parancsolhat, sem a' fenyegető veszélyt el nem háríthatja, még is olly szép állandó rend uralkodik; — hogy a' nap, melly annyi ezer esztendőnek folyamata alatt földünket világosítja 's melegíti, fényéből vagy hathatós erejéből mit sem vett még; — hogy a' holdnak kellemetes arcza még mindég egyenlő változásokat szenved, 's minden négy hét alatt újra nevedvén és elfogyván, az éjnek setétségét halavány sugáraival mérsékeli; — hogy a' föld annyi termés után meg nem vénül, hanem minden tavasszal újabban virágkoszorúkkal felékesíti magát, minden nyáron terhes kalászokkal kedveskedik nekünk, min-

den ősszel mindennemű gyümölcsökkel bővelkedik, és a' télen által rövid elszenderedésben nyugszik, hogy kevés idő alatt ismét annál teljesebb elevenséggel és erővel felébredjen: — valljon lehet-e ez mind a' vak esetnek munkája? avagy mi emberek vagyunk-e azon bölcsek, erősek, hatalmasak, kik mind ezeket rendelhetjük, fenntarthatjuk? Kinek gondoskodása viszi végbe, hogy a' világnak csodálatos építménye még egész épségben és szépségében fennáll, a' nap 's éj, az esztendőnek részei egyaránt váltogatják egymást, a' föld még mindig termékenységet megtartja, az alkotmányoknak semmi nome el nem fogy, természetét, mivoltát, erejét el nem veszti? ki cselekszi mind ezeket, ki egyéb, hanem a' mindenütt jelenlevő Isten, — ki a' teremtés' minden részeiben szünetlen vagyon, munkálkodik, foganatosan rendel, — ki mondotta: *A' meddig csak a' föld állani fog, a' vetés és aratás, hideg és meleg, nyár és tél, éj és nap többé meg nem szűnnek*; ²⁾ kiről tanítja üdvözítőnk' különösen választott apostola: *Ő tőle, és ő általa, és ő benne vannak mindenek; ő neki legyen dicsőség örökké*; ³⁾ ki az ur Jézus' oktatása szerint, valamint a' napot ránk felkel-teti, hasznos esőket nyom a' felhőkből: úgy a' földnek legcsekélyebb részeire gondoskodását kiterjeszti, a' mezei füvetket, virágokat válogatott gyönyörűséges színekkel festi; a' szabad ég alatt minden emberi gondviselés nélkül nevedező égi madarakat táplálja, sőt akaratja nélkül egy verebeckske sem esik le a' földre, ki-nél még fejünknek hajszájai is megszámítva vannak. ⁴⁾

²⁾ 1. Mózs. 8, 22. — ³⁾ sz. Pál. rom. 11, 36. — ⁴⁾ Mát. 5. és 6. rész.

Istenünk önnön kinyilatkoztatása szerint mindenütt jelen vagyón mint a' tiszteletnek fő, mint a' valóságos imádásnak egyetlen tárgya. Nem csak a' szemmel látható világnak körén kívül a' leirhatatlan mennyben, a' hol dicsőségének teljes voltát a' neki engedelmes okos elmékkel unalom nélkül szünetlen szemlélteti, — nem csak azon épületekben, mellyek imádására különösen felszenteltetnek, — mellyekben idegen színek alatt az ur Jézusnak emberségével elválhatatlanul egybe személyesítve lakik, nemcsak a' magasztalására összese-reglett számos gyülekezetekben, mellyek Felségéhez illendőbbeknek látszanak: hanem az együgyű munkásnak szalmával fedett hajlékában, a' mezőn, erdőkben, magányosságban, minden ájtatos őtet szerető szívben jelen vagyón az imádásnak, mellyel neki háladatosságunkat bizonyítani, tőle egész függésünkről vallást tenni, áldásaiért folyamodni kívánunk, elfogadására. — Hallja ő a' csendes otthoni könyörgést, a' legtitkosabb fohászkodásokat, a' legmagányosabb róla való elmélkedést. De szünetlen önmagára, jelenlétére emlékeztet is minket; mert akar hová tekintünk, mindenütt az ő teremtető fenntartó, áldó jóságának nyomait látjuk; minden fűszálban, férgecskében, vízcseppben, világító, festő sugárban mindenhatóságát tapasztaljuk; valahol figyelmezve megállunk, emlékoszlopra, dicsőségének templomaira, mellyeket hasznunkra akaratja állított, bámúlva találunk. Erre tanítá már bölcs Salamon Izrael' népét a' legfényesebb jerusálemi templomban így könyörögvén: *De valljon igazán lakozik az Isten a' földön? Ime, ha az eget és eget' egei benem foghatnak téged', mennyivel kevesbé e' ház, melylyet építék! De tekints uram Istenem! szolgádnak imád-*

ságára és könyörgésére — — — hogy meg hallgasd szolgádnak és népednek Izraelnek könyörgését, mellyel imádkozik ezen a helyen. ⁵⁾ Izaiás prófétánál ezt mondja az ur: *Az ég az én székem, a föld pedig lábaimnak zsámolya; hol vagyon az a ház, mellyet építettek nekem? és hol az a hely, mellyben megnyugodjam én, mind ezeket kezem csinálta, így lettek mind ezek. Az alázatos töredelmes szívűre tekintek alá.* ⁶⁾ 'S Jeremiás prófétánál: *Valljon csak a közelben vagyok-e én Isten? úgy mond az úr, és nem vagyok-e én Isten a távolban is? Elrejtethetik-e valaki olly titkos helyen, hogy én ne lássam őtet? nem töltöm-e be az eget és földet* ⁷⁾ Ezen okból ama' nevezetes görög bölcseknek tanácsában fellépven Pál apostol hallgatóihoz, és a környülállásokhoz alkalmazván beszédjét, hogy megczáfolná a pogányoknak ama' hibás vélekedését, mint-ha az Istenség csak ékes templomokban és bálványképekben lakóznék és tiszteltethetnék e földön, így szóla a többi között: *Athénási férfiak! az Isten, ki e világot teremté, és mindeneket, mellyek abban vannak, alkota, ő mennynek és földnek ura lévén, kézzel épített templomokban nem lakik, sem emberi kezek által való tiszteletszolgálatra nem szorúl, mintha valamiben szükölködnék; mivelhogy ő ad minden élőnek életet, lehetetet, és mindeneket.* 's a t. ⁸⁾ Ezeket pedig tanulá az apostol az ur Jézustól, kinek szavai: *Mert valahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben: ott vagyok közepettök.* ⁹⁾ — Ki a szamariai aszszonynak azon kérdésére: *A mi atyáink e hegyen* *) *imádkák az Istent, ti pedig azt mondjátok, hogy Jeru-*

⁵⁾ 3. kir. 8, 27. — ⁶⁾ 66, 1. — ⁷⁾ 23, 23. — ⁸⁾ Csel. 17, 24.

⁹⁾ sz. Máté. 18 — 20. — *) Garizim' hegye.

salemben vagy on azon hely, a' hol kell az Istent imádnia, ezeket felelé: eljön az idő, sőt már jelen vagy on, mellyben az igaz imádók lélekben és igazságban imádják az Atyát. Lélek az Isten, a' kik tehát őtet imádják, lélekben és igazságban kell őtet imádniok.¹⁰⁾ Ugyan azért a' farizeusok' képmutatásait, kik fennállva a' gyülekezetekben és útca' szegletein imádkoztanak, csupán hogy látassanak és dicsértessenek az emberek-től, czáfolván üdvözítőnk bizonyítja: hogy elvették jutalmokat, 's utána veti: Te pedig mikor imádkozol, menj hajlékodbá, és ajtó betéve imádjád Atyádat rejtekben, és Atyád, ki belát a' rejtekbe, megfizett neked.¹¹⁾

Az Isten a' szentírások szerint minden helyeken jelen vagy on mint ítélő bíránk, a' gonoszoknak büntetője, a' jó erkölcsűeknek jutalmazója. — Rejtsétek magatokat, mint csak lehetséges, gonosztevők; ássatok magatoknak útát a' földnek közép pontjaig, hogy ott, a' hova emberi szemek, a' napvilágnak sugarai be nem hatnak, szabadabban tarthassátok éjféli vétkes tanácskozásaitokat; hasztalan minden törekedések, az Istennek szemei csak ugyan utól érnek titeket; a' mindenütt jelenlévőt, a' mindentudót meg nem csalhatjátok. — Halljátok, mit hirdetnek az urnak sugalásából és meghagyásából szóló férfiak az ó és új törvénynek könyveiben: Salamon a' példabeszédekben világosan állítja: *Az Isten' szemei minden helyen látják a' jókat és gonoszokat.*¹²⁾ Dávid egyenként előszámlálja azon helyeket, mellyekben minket nyomozó embertársaink keresni nem is szoktanak, megnevezi a' bujdosásnak, futásnak külömbféle neveit, de Isten előtt

¹⁰⁾ Ján. 4, 20. — ¹¹⁾ Mát. 6, 5. 6. — ¹²⁾ 15, 3.

mind ezeket hiába való törekedéseknek lenni vallja. „*Hova, így kiált fel, hova mehetnék lelked elől? és hova futhatnék színed elől? Ha felmegyek az égbe: te ott vagy, ha alászállok a' pokolba, ime jelen vagy. Ha a' hajnal' szárnyait venném fel, és a' tenger végső hátáránál telepedném meg; oda is kezéd vinne engem', és jobbod tartana meg engem'. — Talán a' setétség eltakar engem; azonban az éj is világosság környülem gyönyöreim' kinyilatkoztatására.*¹³⁾ Voltak ugyan Dávid' idejében is olly vakmerő hitetlen emberek, kik azzal biztatták egymást a' vétkeknek tartalék nélküli gyakorlására: *nem látja ezt Isten, nem tudja ezt Jákob' Istene; de gonosz hitetlenségöket tagadhatlan okok által czáfolyja, mondván: legyen már eszetek, valljon, a' ki a' fület teremté, nem hall-e, 's a' ki a' szemeket alkotá, nem lát-e? ki meg feddi a' nemzeteket, nem büntet-e meg, 's a' ki tudományra az embereket oktatja, nem tudná-e ezt is? Tudja az Isten az emberek' gondolatait, hogy azok hiábavalók.*¹⁴⁾ Hogy pedig ne kételkedhetnök, az Istennek ránk 's körülünk való vigyázatját a' szívnek legbelsőbb szándékára is kiterjedni, 's főképen az emberi nemzetnek való igazságos megítélésére irányoztatni, már hajdan Jeremiás próféta által feljegyeztette ama nyilatkozását: *Én, az ur, ki meg vizsgálom a' sziveket, és áthatom a' veséket, hogy meg fizessenek kinek kinek útja szerint, és cselekedetinek gyümölcse szerint.*¹⁵⁾ Innét, mihelyt az apostolok az ur Jézus Krisztust az egy Istenség, második személyének megismerték, még a' szent Lélek' ajándékainak vétele előtt is mindentudást tulajdonítának neki; Péter apos-

¹³⁾ 138 Zsol. 7—11. — ¹⁴⁾ 93 Zsol. 7—12, — ¹⁵⁾ 17, 10.

tol több társainak jelenlétében és megegyezésével mondá neki feltámadása után: *Uram, te mindent tudsz, te tudod, hogy szeretlek téged.*¹⁶⁾ Az apostolokkal számos hívek egybegyülekezve levén, hogy Judás helyébe a' többiekhez hasonló hitelességű tanút választanának így imádkoztanak: *Te uram, ki mindenek' szívért ismered, mutasd meg nekünk, melyikét választottnak legyen e' kettő közül*¹⁷⁾ t. i. az előállított Barsabás és Mátyás közül. 'S melly keresztény ember nem érti meg, vagy kívánhat az Istennek annyiszor említett tulajdonságairól világosabb bizonyítást, mint foglaltatik szent Pálnak a' zsidókhoz és Korintusba küldött levelében mellyekben tisztán kimondatik: *Megítéli a' gondolatokat és a' szív' intézeteit, mert nincsen teremtmény, melly ő előtte láthatatlan lenne, sőt mindenek fedezetlen és nyilvánvalók annak szemei előtt, a' kiről a' mi beszédünk szól;*¹⁸⁾ *annakokéért igyekezzünk is, hogy akár még sokáig e' testben kelljen laknunk, akár nem sokára elköltözzünk, nekie kedvesek legyünk, mert mindnyájunknak megkell jelennünk Krisztusnak ítélőszéke előtt: hogy kiki elvegye annak, a' mi jót vagy gonoszt a' testben cselekedett, jutalmát vagy büntetését.*¹⁹⁾ Mellyekből egyenesen következik, hogy megítéltetésünk végett minden lépéseink, gondolataink, szavaink, cselekedeteink Istennél feljegyezve vannak, minden haszontalan szóról is urunk intése szerint számadásra fogunk vonatni. De kigyőzné a' szentírásokból mind azon helyeket csak említeni is, mellyek ezen igazságnak erősítésére alkalmazhatók! bátor minden lapokon

¹⁶⁾ János. 21, 17. — ¹⁷⁾ A. Cs. 1, 24. — ¹⁸⁾ 4, 12. 13. — ¹⁹⁾ 2 lev. 5, 9,

a' vétkek' kerülésére, és a' jó erkölcsök' gyakorlására intések, ígéretek, jövendölések és fenyegetések által serkentetünk, ösztönöztetünk, 's mind ezen sürgetések ama' talpköre építvék: hogy az Isten mindenütt jelenlevő, mindentudó valóság.

Igaz, akarmint is törjük fejünket 's elmélkedjünk, azt semmikép meg nem foghatjuk, nem érthetjük, hogyan lehet az Isten mindenütt jelen, vagy is hogyan lehetnek minden teremtmények az Isten előtt szünetlen jelen? de mi szükség nekünk minden titokba, magának az isteni természetnek mélyébe látni, midőn még a' természetes tüneményeknek, a' legkisebb vizceseptől a' felséges napig önnön testünknek, lelkünknek mineműségét sem vagyunk képesek megmagyarázni, — valljon fő valóságnak, öröktől — a' mit kimondani ugyan, de képzelní voltaképen nem lehet — öröktől élő elmének tisztelhetnők-e azt, kinek természetében semmi titokra sem találánk? valljon nem meríthet-e szabad akaratumk hasznos tanulságokat azon igazságokból, mellyek' valóságáról meggyőződik, ha mindjárt szemfülességünk mineműségöknek vizsgálásában áthághatatlan gátokra akad is? valljon nem érzünk, gondolkodunk, okoskodunk, választunk-e szabadon, bátor a' léleknek a' testtel egybekötését, és hogyan megyen végbe elménknek munkálkodása, meg nem fejthetjük? — valljon nem használjuk-e naponként a' számtalan nemű teremtményeket a' nélkül, hogy felette sokaknak csak fő létrészeiről, származásoknak csak közelebb való okaikról is valamit tudnánk mondani? Elégedjünk meg tehát, szerelmesim, hogy teljesen megnyugtató okaink vannak azt hinni, hogy az Isten egy mindentu-

dó és mindenütt jelenlevő valóság, ne vesztegessük az érdemek' szerzésére, rendeltetésünknek valószínűsítésére e' földön engedett drága időt hasztalan, gőgös, vakmerő vizsgálásokkal; hanem a' meg ismert isteni tulajdonságokból iparkodjunk erkölcsiségünknek nevelésére, a' fő okosságtól nyert törvényeknek hűvebb teljesítésére ösztönöket kölcsönözni, hogy erkölcsi szünetlen előmenetel által a' végetlen boldogságra magunkat naponként alkalmasbakká tegyük.

Mit vélték, szerelmesim, mi egyik tetemesebb oka a' jóra való restségnek, az erkölcsi romlottságnak, a' rút, gyalázatos, kártékony vétkekrei, könnyű elhajlásnak, — az akarmelly csekély nehézségektől, az érzékenység' legkissebb zabolázásától, visszatartásától szembetűnő iszonyodásnak, — a' puha, henye, okatlan baromhoz közelítő életnek, melly annyi szánakodásra méltó embernél fészket ver, szokássá válik, mind inkább tovább elragadozni tapasztaltatik; — mi egyéb, vizsgáljuk bár, az Istenről való megfélemlítésnél! Ugyan is, hányadik gonosztevő találtatnék olly megáttalantott vakmerőségű, hogy azon vétket, mellyet más embereknek szemeláttára elkövetni áttallaná, szégyenlené, nem merészné, azt minden aggodás nélkül vígan végbevigye, ha hinné, hogy mindenütt a' legszentebb isteni felség, az égnek 's földnek ura, a' bűnt gyűlölő jövődő ítélő bírása előtt áll, ki gondolatait, úgy mint szavait hallja, szándékát szinte, mint cselekedeteit látja? nem de szorgalmasan ügyekeznek, dolgoznak a' cselédek, jobbágyok, szolgák, ha urok sarkokban áll; — a' tanítónak jelenléte elcsendesíti, tisztességes magok' viseletére bírja a' tanítványokat; — a' legveszedelmesb ütközetre bátorodik a' fegyveres sereg,

ha fő vezérjét szünetlen közepettén maga előtt látja; — a' fejedelem iránt való tiszteletből minden azt követő udvarosai az előtte kedvetlenektől vigyázva tartóztatják magokat; — gyakran egy különös jó erkölcsű életéről ismeretes embernek belépése elégséges, hogy az egész gyülekezet más színbe öltözzék, minden illetlenséget, melly kevéssel ezelőtt kaczagással viszonzott, senki messzéről se hozzon emlékezetbe; — ha embertársainknak szívünk nyitva állana, ha előljáróinknak, jó barátinknak, mind azoknak, kik jámborságunkról dicséretesen vélekednek, és azért különös tisztelettel, engedelmességgel viseltetnek irántunk, hatalmuk volna minden titkosb szándékunkba, gondolatunkba, rejtekeinkbe belátni, nemde eltűnnék közülünk a' csalárd képmutatás? minden bennünket alacsonyító, mások előtt becsületünket rontó gondolatokat, feltételeket is kirekeszteni iparkodnók elménkből. — De mind ezekre nincs szüksége annak, a' ki egy mindentudó, mindenütt jelenlevő Istent hiszen. A' minden uraknál, tanítóknál, fővezéreknél, királyoknál véghetetlenül fennebb méltóságú teremtmény's kormányzó valóságnak — minden jó erkölcsű embereknel tisztábban helyesebben ítélő fő okosságnak teljes hite sokkal hathatós, és ott is, a' hol magán kívül más embert nem lát egyenlő fogamatosságú eszköz, a' legállhatós jámborságra, legnagyobb áldozatokra, a' rosszra vonzó késérteteknek legébrenebb, legbiztosabb visszaverésére.

Ne mond, atyámfia, bár csak mindenütt szemeimmel látnám az Istent. — Tehát nem elégséges, hogy mindenütt munkáiban látod? valljon a' nélkül, hogy megháborodottnak ne ítéltesél, kételkedhetnél-e a'

testtől különböző léleknek testedben létéről, tagadhatnád-e azt, minekutána szünetlen munkálkodását önmagadban tapasztalod, bátor szemeiddel nem láthatod? Hát nem magad vallod-e, és vallani kénytelen vagy-e, hogy minden erő, mozgás, élet, gondolat, minden, valami szépet, jót, hasznost látsz, érzesz az Istennek munkája? tőle származik, rá mutat, figyelmeztet, általa — előtte történik, hogyan mentheted tehát magad', ha róla megfelejtkesz? Ha ki a' mezőn vagy kertjében valamely illatot szí, melly már ismerős előtte, nem emlékezik-e azonnal a' virágra, mellyből azon kellemetes illat kifejlődik, ha szemeivel rá nem találhat is, az eleven képzés által nem hasonlón látja-e a' virágnak leveleit, festését, egész alkotmányát? — Vagyon különös jótevő barátod, a' ki sokakkal már megajándékozott, valamerre tekintesz, bőkezűségének, szíves jóságának jeleit látod; a' házat, mellyben lakol, ő építette neked, — a' fákat, mellyek' árnyékában nyugszol forró nyáron, 's mellyek' ágairól édes gyümölcsöket esztendőnként szedegetsz, ő ültette; — téged' sok viszontagságoktól megmentett, felnevelt, taníttatott, tovább oktatásodról is gondoskodott; — minden szobáidban függ képe: és még is lehetséges legyen neked jótevődről megfelejtkeszned; vagy hogy róla megemlékezzél, szükséges legyen különbféle eszközöket használnod — bizonyos helyeket, napokat, órákat választanod? — 'S te, óh keresztény ember, ki ezt jó akaró embertársadról lehetetlennek, vagy a' legméltatlanabb háladatlanságnak lenni vallod, te felejtkezhetsz Istenről, kinek képét, hasonlatosságát magadon hordozod? ki minden teremtményeire bölcsességének és kegyességének letörülhetetlen bélyegét nyomta; ki neked

lakhelyül ideig e' földet kiékesítette , és áldásaival betölti; ki neked és számtalan élőknek szünetlen étkeket termeszt; ki teljes megnyugtatósodra a' józan okosság, lelkiismeret, nevelés, szülék, előljárók, tanítók, tapasztalás, kijelentés, szentírások, lelkioktatások által az isteni tökéletességnek és törvénynek, a' jó erkölcsű életre vezérlő, segítő, ösztönöző igaz vallásnak, mindennemű kötelességidnek hív teljesítésére, megismerésére utat nyitott, eszközöket bőségesen ajánl.

Csak ugyan , ha az Istent mindentudónak megismerjük , már ezen vallástétel által köteleztetünk magunk is elmebeli tehetségeink' és környülállásaink' mértékéhez képest mindég több tudományt magunknak szerezni, és mivel mindég hasonlíthatatlanul több marad , a' mit tudni nem fogunk, ezen törekedésben soha nyugodtan meg nem állani; mert a' teremtetett okos elmének az előmenetel, tökélesedés, más' követése természeti tulajdonságok levén, kötelességök egyszer'smind a' fő okossághoz követés által mindinkább közelíteni, hogy a' nevededő mindég tetszetősb közelítés által nyilvánosabb vele való társalkodásra készítgettesse nek. — Már mivel a' tudomány' tárgyai számtalanok, azoknak kimerítésére az emberi kor és erő nem lehetséges, okos választás szükséges. Mivel teremtetésünk' célja, hogy jó erkölcsű élet által örökké boldogok legyünk; első kötelessége kinek kinek az ezen irányra, rendeltetésére vezető hit- 's erkölcsi czikkelyekkel tökéletesen megismerkedni; azoknak igazságáról magunkat teljesen meggyőzni. Tovább, kiki köteles különösen azon tudományban előlépni, melly hivatalos foglalatosságának hasznos végbevitelére megkivántatik. A' mi a' többi tudományokat illeti, azokat csak annyit

tartozik kiki adandó alkalommal szedegetni, a' meny-
nyinek helyhezttetésébe 's hivatalába befolyását látja,
vagy munkálkodását embertársaira nézve hasznosabbá
teheti: — a' szükségesb tudományoknak elmulasztásá-
val a' csekélyebbekben, halaszthatókban törni fejét, —
a' tudomány' szerzésében eltunyálkodni; az Istentől nyuj-
tott elmeheli tehetséghez képest tudomány által önnön
's embertársaink' boldogításában nem igyekezni: ez mind
a' józan okossággal ellenkező véték, mellyről a' min-
dentudó okosság a' mindég többet tudható, de e' köte-
lességét elhenyélő teremtettt okos elméket számadásra
fogja ítélő széke eleibe valaha szólítani.

Ezen vétékcs tudatlanságnak szüleménye, hogy
számtalanok a' keresztények között is addig, mig a'
külső, fényes isteni tiszteleten a' templomban tartóz-
kodnak, olly tisztességesen, ájtatosan, illendően vise-
lik magokat, hogy a' ki őket egyébkor nem látja, élet-
jöket nem ismeri, istenfélő, ártatlan, szent emberek-
nek lenni állíthatja; de mihelyt a' templomból kilép-
nek, már többé magokhoz nem hasonlók, rendes be-
cses magok' viseletjéből kivetkeznek, mintha a' tem-
plomon kívül nem volna Isten, — minden, bármelly vét-
kes, gyalázatos, kártékony, vágyódásikat — csak az
emberi fenytéket elkerülni reménységök legyen — sza-
badon teljesítik. — — Mindentudó, mindenütt jelen-
levő valóság, így fohászkodik a' helyesen oktatott ke-
resztény Én Uram, én Istenem! szeretem hajlékidat,
azon neked szentelt helyeket, a' hol nevednek dicső-
sége lakik; — de a' Te lakóhelyed az egész teremttés
is; örömmel jelenek meg dicséretid' zengésére, jóté-
teményid' hálalására rendelt építményekben, — vídám
kedvvel egyesítem énekemet, könyörgésemet ember-

társaiméval, — figyelmesen hallgatom örökös javamra célzó törvényidnek, szent akaratodnak hirdetését; de távol legyen tőlem azon esztelenség, mintha csak itt találhatnálak meg, itt szólhatnék veled, csak e' falak közé lenne határozva veled való társalkodásom." Szerelmesim, nem csak a' harangszó, hanem önnön fogvatkozásaink' érzése intsen minket az imádságra. Vannak éltünkben gyakran olly boldog perczek, melyekben önként emelkedik szívünk teremtkhöz, ezeket használatlanúl ne hagyjuk eltűnni előlünk. Ha reggel felébredsz, a' mindenütt jelenlevő Isten legyen első gondolatod tárgya; ha valamelly jeles munkát végbeinni készülsz, halmozott foglalatosságok nyomják vállaidat; véletlen áldás, váratlan szerencse szál házadra; ha életed, becsületed, javaid, egészségved veszedelemben forognak; ha fölötte hatalmas, kecségtető incselkedésektől ostromoltatol; ha a' mindenhatónak látogatása, sujtogató karja rajtad megnehezedik: emeld szívedet, küld fohászkodást Istenedhez, kezdj, akarhol légy az imádsághoz, a' mindenütt jelenlevő bizonynyal kedvesen fogja venni szívednek mint hálait, mint kesergését. — Bajaid ugyan 's minden szükségaid ismeretesei előtte — mivel mindentudó — imádságod nélkül is; de az imádság által tehetetlenségedet, gyarlóságodat, tőle függésedet alázatosan megismered, benne egyedül helyezett bizodalmat kijelented, véghetetlen tökéletességéről újabb vallást teszesz, az erkölcsiségben erősödöl 's így segítségnyerésre érdemet szerzesz magadnak.

Mindazonáltal, ha óhajtod imádságodnak sikerét látni, akkor is midőn különös könyörgéseket nem mondasz, midőn minden emberi szem elől rejtve vagy, úgy

viseld magad', hogy minden cselekedeted imádsággal megegyezzen. — Vallod áhítatos emlékezésidben, hogy a' mindenlátó Istennek szemei előtt mi sincsen elrejtve, hogy legtitkosb gondolatinkat, szívünk' legbelsőbb mozdulatait is tudja; tehát vigyázz, olly tiszták, szentek legyenek minden kívánságaid, feltételeid, minden szándékod, hogy a' szíveket 's veséket vizsgáló valóságnak helyben hagyását megérdemeljék. Nemcsak külső cselekedeteid, hanem az indító okok, ösztönök, mellyekből mint forrásokból fakadnak; a' végirány, a' mellyre intéztetnek hasonlóan a' főokosságnak előttbe terjesztett akarataival, törvényével egyhajszálíg megegyezzenek, másképp csak agyvelő nélkül kifestett álorczák, lelketlen testek, Isten előtt alávaló képmutatás minden, akarmint magasztaltatott törekedéseid. — Nincs veszedelmesb ellensége a' társaságnak a' képmutatónál, mert csúfot, játékot űz minden törvényből és jó erkölcsből, — alattomosan minden gonoszságot elkövet, és az istenfélő emberek közt nagy dicsérettel helyt foglal, lassan befúrja, befészkei magát a' társaságokban, — 's czinkosainak száma nevekedvén, nagy dühösen kitör, minden vallásnak, és előljáróságnak fenekes felforgatására rohan. Innét üdvözítőnk soha sem kelt ki inkább, soha sem fenyegetett több siralmas jajjal, soha sem élesíté inkább beszédjét, mint midőn a' képmutatás' mestereit, a' farizeusokat megtámadta, dorgálta. Úgy de egyedül a' mindentudó, mindenütt jelenlévő Istennek erős hite akadályoztathatja, írthatja ki tövistől a' szemfényvesztő csalárd képmutatást a' roszra hajlandó emberi szívből.

Ugyan is mit használ a' gonosznak azon, Susannát kerülgető, fajtalan véneknek biztatása: „a' kertnek ajtai bezárvák, senki sem lát”, ha az, a' kinek hatalmában vagyon életünk, ideig 's örökké tartandó állapotunk, szemmel tart. — A' képmutató, ha kinyilvánodik is vétke, hamarább mint vélte, a' világi ítélő szék előtt mentegetheti, szépítheti, behálózhatja bűneit; — elol-tathatja, elámíthatja vagy megvesztegetheti bírait; de a' mindentudónak ítélő széke előtt a' hazugságnak, csalárdságnak nincs helye, foganatja; a' fővalóság előtt az ajándékoknak nincs becse. Tovább, a' már kézre került 's büntetésre ítélt gonosz ember még elfürészelheti vas bilincseit, átfürhatja magát fogházának falain, az őrállók' vigyáztalansága miatt fejére hozott végzéstől megmenekedhetik; de a' mindentudónak iszonyatos fegyverétől, melly mindenütt feje fölött lebeg, hogyan fog megszabadulhatni; hol találja fel a' tartományt, mellyben a' mindenütt jelenlevő bíró nem parancsolna?

Igaz, minden büntetésnek végét szakítja a' testi halál, lelkedet a' testen kívül már ember nem fenyítheti, de rettegj; mert a' mindenütt jelenlevő lelkedet idézi mindenhatóságának rettenetes széke eleibe. Félsz, még testben élsz azoktól, kik a' testet megölhetik, óh félj tehát inkább attól, ki nem csak testedet, hanem lelkedet is megátalkodása miatt örök büntetésre ítélheti!

De végezetre, lehet-e hathatós b'eresztés a' jó erkölcsöknek ellankadás nélkül, minden helyen, minden időben állandó gyakorlására, mint legyen a' mindent tudó, mindenütt jelenlevő Istennek hite? a' kit ezen igazságról való meggyőződés nem lelkesít, az egy hatalmas ösztönben szenved rövidséget, valamikor a' törvénynek,

kötelességnek teljesítését külömbféle akadályok nehezítik. Valóban, csupán azon reménység, hogy erőkedésünk által hasznot hajthatunk, nem elegendő; mert ki nem tudja, melly ingadozó és bizonytalan ezen haszon; melly csekély vagy épen semmi sikere többször legbúzóbb fáradozásinknak; mennyi botlást okozó kősziklák gördítettnek útinkba, hogy előmenetelünk késleltessék, elháríttassék; mint sodorja véletlenül egy előre nem látott közbenjövő kedvetlen körülmény legjelesb törekedéseink' gyümölcseit, mint a' szőlőket szüret előtt, a' szemekkel gazdag kalászokat aratás előtt szomorún lesújtó jég hullás? Vagy a' világ' dicsérete, jutalma készteszen téged hivatalbeli, keresztény kötelsségeidnek serény végbevételére? de nem tudod, hogy üdvözítőnk' tanításaként már Isten előtt érdemed nincsen, mivel csupán csak azért teljesíted a' törvényt, hogy másoktól dicséرتessél, jutalmaztassál; hogy a' jutalomnak, dicséretnek vadászása a' jó cselekedetet becsétől, méltóságától megfosztja, csak zsoldos nap-számmá változtatja; hogy a' dicséret' és jutalom' osztogatása részrehajlás nélkül igen ritkán történik e' világ-on? hogy épen nem hallatlan történet, azt, ki leg-tüzesebben viszi hivatalát, minden törvényt legpontosabban teljesíteni ügyekszik, kigúnyolni, irigy szemmel nézni, szokatlan különczségről vádolni, megvetni, sőt némellykor egész elnyomattatásaig üldözni? valljon, kinek volt valaha tisztább, szentebb, hasznosabb, világosabb célzása, munkálkodása, mint az úr Jézus Krisztusnak, a' ki egyedül csak ártatlan, fedhetetlen életre minden jutalomkivánás nélkül bölcs beszédekkel és jeles példájával oktatta az emberi nemet, 's mi volt jutalma? mint esztelen kicsufoltatott, pökdöste-

tett; mint legnagyobb gonosztevő két lator közt keresztre feszítettet. A' mindentudó 's mindenütt jelenlévő Istent teljes meggyőződéséből hívó ember elevenen fogja érezni, hogy leginkább, sőt egyedül a' belső jó vagy rossz szándéktól, intézettől, melyet senki sem láthat, függ a' cselekedetnek valóságos becse, érdeke, vagy ellenben méltatlansága, bűnössége; és üdvöztől kivánsága szerint a' titokban is szívének tiszta szándékából csak jót cselekedni ügyekszik: *Ójátok magatokat, hogy igazságtokat ne gyakoroljátok az emberek előtt a' végett, hogy látassatok azoktól, mert nem lesznek jutalmatok atyátoknál, ki mennyekben vagyon; mikor azért alamizsnát osztogatsz, ne kürtöltess magad előtt, mint a' képmutatók cselekesznek a' gyülekezetekben és utczákon, hogy tisztellessenek az emberektől — midőn pedig alamizsnát osztogatsz, ne tudja balkezed, mit cselekszik jobbkézed, hogy alamizsnád rejtekben történjék, és Atyád, ki a' rejtekbe belát, megfizet neked.* ²⁰⁾ 'S azon élő hite által lelkesített, és a' titokban jó cselekedeteket gyakorló ember eképen fog gondolkodni: az emberek a' cselekedetnek csak külsőjét tekintik, könnyen megcsalattathatnak; az ember szájából folyó dicséret vagy gyalázás, senkit jónak vagy rossznak sem nem tesz, sem valóban olyannak lenni csálhatatlanul nem bizonyítja; mivel senkinek szívében az emberi bölcsesség be nem láthat; gyakran az érdemetlenek is jutalmaztatnak; — a' ki csupán földi jutalomért jó erkölcsű, a' hol jutalmat nem várhat, mitől fog az állhatatosságra ösztönöztetni? könnyen megszegi fogadását, napi bérért dolgozik, nem a' törvény-

²⁰⁾ Mát. 6, 1.

szerzőnek tiszteletéből. A' főökosságtól okos elmével megáldattam, 's a' végre teremtettem, hogy az Isten' akaratját kifejező törvények' hiv teljesítésével magamat Istennel való örvendetesb, nyíltabb társalkodásra alkalmatossá, kelemesbé tegyem; — ítéljenek az emberek rólam, a' mint nekik tetszik, dicsérjenek vagy gyalázanak; jutalmazzanak vagy üldözzenek: ők lássák — én azt cselekszem, a' miről meggyőződöm, hogy helyes és Isten előtt kedves; én tántoríthatlanul hiszem, hogy az Isten mindenütt jelen van, hogy akar hova menjek, mindenütt előtte állok; tehát akar holleszen maradásom — ember lát-e, vagy nem, arra nincs gondom; — úgy rendelem és folytatom munkálkodásomat, mintha a' képzelhetetlen felségű Istent mindég szemeimmellátnám; én hiszem, hogy Istenem előtt mit sem titkolhatok el; tudja-e cselekedetemet más ember, vagy sem, mit bánom, de szánt szándékkal nem csak cselekedni vagy szólni, hanem gondolni sem akarok olyast, a' mit Istenemnek visszatetszeni tudok, hogy akar mikor testemből kiszólitatik lelkem, bátran pirulás nélkül megállhassak a' mindentudó bíró előtt. — Oh szerelmesim, melly tetszetősen nevedné az emberi nemzet' boldogsága, ha kiki a' mindentudó, és mindenütt jelenlevő Istent igazán hinné, azt mindég szemei előtt viselné; melly gyönyörűséges, a' hitetlenekre nézve épületes volna a' keresztény anyaszentegyház' állapotja, ha kiki a' keresztények közül ahhoz képest folytatná életét; melly buzgósággal ünnepelnők esztendőnként azon történetek' emlékezetét, mellyeknek a' nekünk felderült világosságot, szent törvényt, örökös jutalmazásunk felől legédesebb reménységét köszönjük, és melly keveset rettegnék a' haláltól, melly örömmel

óhajtanók az úr Jézus Krisztusnak ismét látható testben az ítéletre második eljövételét, ha minduntalan eszünkbe jutatnók, hogy szünetlen a' gondolatinkat is értő Istennek ítélő széke előtt állunk! Úgy legyen.

Septuagesima - Vasárnapra.

Mit álltok itt egész nap hívalkodva? Menjetek ti is szőlőmbe. Máté 20, 6. 7.

A' cselédes ember, a' mint hallók, jó reggel mene munkásokat fogadni szőlőjébe; az evangéliomban a' zsidók' szokása szerint megnevezett órákat a' mi módunk szerint számlálván, kilencz óra tájban ismét kimene, és hívalkodó embereket látván azokat is hasonlóan szólítja, és megfogadja munkájára; így szinte cselekszik délben, délután három és még késő estvéli öt órakor is. — Ezen példabeszéddel értésünkre akarta adni Jézus, hogy a' menyei cselédes gazda életünk' minden részeiben szolgálatjára hí bennünket; hogy nem nézheti, ha mi olly sokáig hívalkodva itt állunk, és az ő kegyelmeit hasznunkra fordítani nem ügyekszünk. A' mint régenten tanítványai' választásakor kiáltozott: Kövessetek engem; így hí mai napig is mindnyájunkat;

Jöjjetek ti is az én szőlőmbe; életünk minden idejében szólít, biztat, édesget munkájára: a' mi igazságos le-szen megadom nektek. Korán és késő ifjuságunkban és öregségünkben ajánlja nekünk kegyelmeit, hogy a' boldog örökké valóságnak jutalmát megérdemeljük. Ezer-féleképen szól szívünkre; és nem az Isten, hanem minmagunk vagyunk az oka, ha a' mennyei szózatot nem halljuk: mivel vigyáztalanságból, restségből, érzékenységeink' rosz vágyódásai, szívünk' keménysége miatt arra figyelmezní nem akarunk. Vizsgáljuk meg tehát, szerelmesim, mostani elmélkedésünkben, melly szívesen és értelmesen hí, szólít minket szőlőjébe a' mi szerelmes mennyei gazdánk, először külső képen; másodszor belsőképen. Ha ma az urnak szavait hallani fogjátok, be ne dugjátok fületeket, meg ne keményítétek szíveteket; nyissátok ki szemeiteket, hogy lássátok, mennyi kegyelmek szállonganak mindenünnen körültek; ébreszszétek fel lelketeket, hogy hallja, melly erősen kopog szívetek' ajtaján, melly hangosan hí benneteket szolgálatjára's üdvösségtek' serény munkállására a' kegyes Isten.

Minden, a' mi bennünket az Istenre, önmagunkra, lelki üdvösségünkre figyelmeztet vagy legalább figyelmeztethetne, kívülről vagy belülről történvén, — az Istennek szava. Ezen szózatot hallani, elérteni, elfogadni, szívre venni, annyit teszen, mint érzeni tapasztalni, hogy az Isten hí minket; ezen hívásnak pedig engedelmes tusténti teljesítésében áll az Isten kedvtöltése, a' mi tökéletesítésünk, örök üdvösségünk. Ha ellenben illyes isteni szózatok', világosítások', intések' el-

értésére fülünk, szemünk, érzésünk nincsen, részünk-ről többnyire a' vigyázatlan túnyaság, a' tompa érzéketlenség, a' vétkes elhanyaglás oka; vagy ha halljuk, látjuk, értjük ugyan, mire ösztönöz bennünket az Isten, de testünk' kényeztetéséből, a' megszokott hívalkodásra 's megkedvelt hiúságokra vonzó nagy hajlandóságunkból az isteni kegyelemnek gátot vetünk, azt kizárjuk, magunktól elűzzük: ez már szántsándékkal való gonoszság, vak keménynyakúság, kárhozatos megátalkodás, melly annál bizonyosabban kirekeszt Isten' országából, mennél hangosabban észre vehetőbbek, szembetünőbbek voltak a' kegyelem' szózáti 's intései. Ha csak azt is, a' mit közönségesen látunk és hallunk, érzékeny szívvel tekintenők, felfognók; szemünk' minden pillanatára bámulnók azt, a' mit eddig észre sem vettünk; minden részről hallanók a' szózatokat, mellyekre eddig olly süketek voltunk; melly forrón szívelnők, a' mi eddig olly csekélyen érdeklett minket. Így, p. o. a' mindennapi közönséges természeti tünetek már magok elégségesek, hogy minket az Isten' ismeretére, az ő tökéletességeinek magasztalására vezéreljenek; csak füleinket 's szemeinket függeszszük azokra.

Ki nem látta már többször nyári időben a' felkelő napot? valljon mit vett abban észre? az éj' setétsége szalad, elenyészik előtte, a' csillagok elhalaványodnak, a' hajnal' bibora mind inkább elterjed, a' szende szellők' éltető fuvallata érezhető, már már kölcsönözetlen, arany sugaraival festi a' nap a' magas hegyek' ormaít, még végtére maga felséges fényességben, mint az örök Istenségnek diszes képe, tűnik szemünkbe, — mellynek jelenlétére mindenek új életre felébresztet-

nek, és erősítettnek, növésők' 's örömük' folytatására felmelegednek, megindúlnak; valljon elmellőzhetjük-e hideg vérrel, érzéketlenül a' természetnek ezen megmagyarázhatatlan ékességű jelenését? nem csodáljuk-e az Istenség' ezen mindenütt láthatóan lángoló tükörében magát a' véghetetlen Istent? nem ébresztetünk-e a' teremtés' ezen remekje által a' mindenható teremőnek megismerésére; nem kiáltja-e minden sugár értelmes szózáttal: ismerd meg halandó általam Istenednek felségét, mindenhatóságát, bölcseségét; kitörülve az álmod szemeidből, legelőször is borúlj térdeidre teremőd' imadására, 's hálákat adván Istenednek megtartásodért, új életerőért, mellyet tagjaiddban érzesz; menj vígan, ezen hálaérezettől továbbá is áthatva, munkádra, mellynek elvégezhetésére feltüntettem, 's midőn ismét lealkonyodtam, az ő jótéteményeinek méltó magasztalásával nyugodjál le te is.

Hányszor láttatok már tiszta éjt? 's valljon mi tett leginkább figyelmetesekké titeket? mindenütt szent csendesség uralkodik; ember és barom a' jötevő álm' karjában nyugszik, az egész természet szunyadni és lassabban léledzeni látszik; csak a' nyájas hold mosolyog ezüst fényével az aluvó földre alá, és a' megszámlálhatlan csillagok, mellyek a' szemmel végig nem látható egek' boltozatjain olly tisztán 's vígan, olly kedvesen 's csendesen ragyognak, az egész természetet az Istenség' templomává változtatják. Itt bizonyynyal minden világító test, melly kijegyzett ösvényén legcsekélyebb eltérés nélkül hallad az istennek bölcs és rendes gondviselésére emlékeztet bennünket: a' kellemetes hold az isteni kegyességnek hirdetője; a' tiszta minden ború nélküli éj hánkolódó vágyódásainknak csillapo-

dást javal, és a' vétek nélküli lelkiösméret' édes nyugodalmának megköstolására hívogat; a' természetnek csillagos temploma a' felséges Isten' mély imádására és teremtményeinek határozatlan csodálására önkénytelenül ragadja az elmélkedő embert; óh szerelmesim, ha illy ékes az egek' külső része, melly ékesnek kell lennie a' szentek' belső lakóhelyének; melly végnélkül szebb és ékeesebb az egek' alkotó ura, istene!

Hallottatok, láttatok többször nyári időben, kemény szélvészszel járó csattanó égi háborút? szelek' szárnyain rohannak az Istennek rettentései; a' felhők egeket érő hegyek gyanánt tornyosodnak, és setétségökkel a' napot szemünk előtt elrejtik; a' morgó dörgések már messzéről jelengetik a' levegőnek rettentő zavarodását; a' rémítő tűz lángos vonalokkal szakítja a' felhőket, és minden kettőztetett csattanás rémülésbe ejt mindeneket: a' föld rezzen, az ember retteg, a' levegő dúl tajtékozva. Ennek szemlélésére rémül ugyan a' gonosztevő, megnehezült lelkiösmerete minden vilanásra megrázkódik, minden lerohanó mennyköütésre felriasztatik: ellenben hálákat énekel az istenfélő vigszívvvel a' levegő' urának, ki dörgései által megmozgatja a' földet, hogy bőségesebben gyümölcsözzék; keményen fúvó szelek és emésztő lángok által a' megromlott levegőt tisztítsa, felhőinek kiöntésével a' szomjuhozó mezőket megvidítja; ki felségét és hatalmát a' megrémültt népnek többnyire új jótéteményekkel szemé' elejébe terjeszti.

Így midőn a' szép tavaszi napokban vagy a' termékeny nyárban mezőitekre, földjeitekre, kertjeitekbe, szőlőhegyeitekre kimentek, a' hol mindenünnen a' növekedő vagy már érő Istenáldása rátok mosolyog,

és fáradozástok- izzadástokért száz annyi jutalommal biztat; nem fog-e önkényt e' kérdés elmétekbe jutni: honnét vagynak mind ezek? kicsoda hajt a' télen által elhalt fákból olly szép virágokat, leveleket, gyümölcsöket? ki ad a' vetésnek érlelő növést? ki függeszti az édes fürtöket a' szőlőtőkére? Igen is mindenekből ismerem a' természet' urát, kitől mindenek' szemei várnak, hogy eledelt adjon nekik alkalmatos időben, ki megnyitja bő kezét, és mindenélőt megelégit jóakaratajából. Hálák, hálák legyenek a' nagy adakozó úrnak, ki mindeneket megtart, megáld és táplál!

Ha ismét házaitekba' visszatértek, hitves társatokat jó egészségben, jó kedvvel dolgozni találjátok; ha gyermekeiteket vígan énekelve, mint a' fiatal özeckéket körültetek ugrándozni, és jó ízűn egy tál ételetekből enni látjátok, köszívüeknek kellene lennetek, ha ezen kívánatos körülállások az Isten' dicséretére nem késztenének titeket; ha az öröm' s háladás cseppeit nem hullatnátok atyai szemetekből.

Ezek és ezekhez hasonló történetek mind Istennek annyi intései; ha használni tudjuk, megbecsülhetetlen sikerűek, legszerencsésebb következésűek; ha pedig velek nem gondolunk, veszedelembe ejtjük magunkat; minthogy ugy más nagyobb mennyei kegyelmek is többnyire hasztalanok ránk nézve. De nem minden reggel virrad fel borútlan a' nap, a' menny nem mindég mutatkozik tiszta kékjében; komor napok is vannak; nem minden éj csillagos; setét, félelmes éjszákák is vannak; az égi háború nem mindég hasznos, hanem embernek és baromnak gyakran ártalmas is; a' tűz gyakran szörnyű pusztításokat okoz, a' föld alig adja meg némellykor az elvetett magot; a' megromlott le-

vegő döghalált hoz maga után; a' viz' kiöntése kimondhatatlan károkat okoz: de mind ezen csapások, mellyekkel látogattatunk, bár milly számasak 's károsak legyenek, akarmint neveztesse nek, mind az Istennek intései, kegyelmei, igazgatásai, mellyeket épen úgy mint isteni jótéteményeket kell elfogadnunk, szívelnünk, használnunk; — keserű szerek, mellyeket a' legbölcsebb gyógyító nyújt, de csak a' végre, hogy megromlott gyomrunkat helyre hozza, és a' megbecsülhetlen egészséget nekünk megszerezze, a' hasztalan pazarlástól minket elszoktasson, az ételben és italban való mértékletességre tanítson, a' tilalmas dobzódásokra erőtlenné, tehetetlené, kedvetlenné tegyen; — vesszők, mellyekkel a' gyermekét gyengén szerető atya hibás fiát vagy leányát megfenyíti; nem mintha ezen verésben kedve telnék, vagy gyűlölné gyermekét; hanem, mivel igazán szereti, javát keresi, erőszakosan is jó emberré akarná nevelni. A' bőség' és állandó egészség' megtagadásával kiragadja mennyei atyánk gyermeki kezünkből a' kést, mellyel már torunkat metszettük volna; eltakarja előlünk a' tüzet, mellyben ütköztünk és megégettük volna ujjunkat; az isteni igazság tudniillik, ámbár sujtogat minket, mivel bűneinkért megérdemlettük, de mind az mindég az ő bölcse szeretének kezétől teljesítettik. Azért mélyen oltsátok szívetekbe, és soha többé el ne felejtsetek éltetekben: valami viszontagság ér titeket, az mindenkör az isteni szeretetnek intése, fenyítése, az isteni kéznek az igaz útra való vezérlése; boldog, kinek egészséges szeme vagyon, hogy mindent, a' mi a' természetben előfordúl, lásson; boldogabb, a' ki szívére veszi és hasznára fordítja; boldog a' ki az Istennek

élő igéjét hallja; *boldogabb*, úgy mond urunk, *a' ki az Isten' igéjét hallgatja, és azt megtartja*; ¹⁾ értem a' keresztény tudományra való oktatást, az egyházi szent beszédeket, tanításokat, az evangéliom' magyarázásait, a' gyóntató székben adott titkos dorgálásokat és javalásokat, a' többszöri intéseket, mellyeket más emberek által ad nekünk az Isten.

Mindjárt gyermekségünkben, minekelőtte még a' vétekek megismerkedünk, a' hitnek ágazataira 's parantsolatjaira taníttatunk; nem fogyatozik nevelőinkben a' szorgalmatosság, hogy már korán belőlünk jó keresztényeket képezzenek. Anyánk' tejével, úgy szólván, gyermekségünk' gyenge értelméhez képest, mint könnyebben emészthető étkek, az üdvösséges hitnek első czikkelyei oltatnak szívünkbe. Ha már éltesebbek vagyunk, és a' hitnek nehezebb, czikkelyeinek megtanítására alkalmasok, a' keresztényi bölcseségnek vastagabb eledeleivel és az erkölcsös életnek erősebb kenyerével tápláltatunk. Hányszor hallottátok tanítók', szüleitek' lelki atyátok' szájából, szerelmes gyermekeim: így kell élned, ha az Istennek tetszeni akarsz; vagy: ez vétek, ezt ne cselekedd; hányszor mondotta neked lelkipásztorod: figyelmezz szavaimra, az oktatások, mellyeket elődbe terjesztek, ideig és örökké szerencséssé tesznek; de ha eltávozol azoktól, önmagadot süllyezted a' kárhozatba. Nem az Istennek fiatal szivetekre intézett szava vala-e ez valamint az apostol bizonyítja: *maga az Isten tanít titeket általunk.*²⁾ Mit mondhatott volna többet maga Jézus Krisztus, mint: Fiam, leányom, te a' végre teremtetél, hogy

¹⁾ Luk. 11, 28. — ²⁾ 2. Kor. 5, 20.

üdvözülj; tartsd meg az én parancsolatimat, így élni fogsz; távoztasd a' vétkeket, mert megöli a' lelket mint a' mérges kígyónak marása. Hidd el: azt az utat, melyen fiatalságodban menendesz, jó legyen vagy rossz, vénségedben sem fogod elhagyni. Mást teszen-e ez? mint: kövess engem, korán, fiatalságod' hajnala' hasadtakor *menj az én szőlőmbe.*

Így hívattatunk még most is kilencz és tizenkét órákor, emberi korban a' tanítók és az evangéliom' hirdetői által: *mit álltok itt egész nap hivalkodva; menjetek ti is az én szőlőmbe.* Hányszor hallottátok ezen isteni szózatot; hányszor mondatott nektek az ur' nevében: mit álltok éltetek' minden idejében hivalkodva, miért nem fogtok már egyszer a' mennyországért való munkához? miért nem kezdetek lelketek' szabadításához; hiszen nem kell hasztalanul fáradoznotok, az ur mindég többet fog nektek adni, mint ti érdemelhettek, hát nem elegendő jutalom az örökön örökké tartandó boldogság? Ha fajtalan kívánságoktól ostromoltatol, juttasd hamar eszedbe Jézusnak ama' szavait: *Boldogok a' tiszta szívűek, mert ők meglátják az Istent;* ³⁾ ha a' kevélység' dagálya elfutja kedvedet, emlékezzél meg Ádám' maradékainak sorsáról, mert por vagy és porrá leszel; ha a' pénzrendkívüli szeretete uzsorákra, irigységre, igazságtalanságra csábítja szivedet, kiálts fel az üdvözítővel: *mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, de lelkének kárát vallja* ⁴⁾ Illyes, kötelességekre emlékeztető jó erkölcsre és jámbor életre ébresztő, serkentő szavakat, intéseket számtalanszor hallottátok; a' mennyország' határtalan örömei,

³⁾ Mát. 5, 8. ⁴⁾ Mát. 16, 26.

a' pokol' végnélküli kinjai eleven festékekkel szemetek elébe tétetnek; sz. Pál' sürgetése szerint hirdetjük nektek az ígét mind alkalmas mind alkalmatlan időben; feddünk, dorgálunk, intünk titeket minden szelidséggel és tudománynyal, félretevén minden emberi tekinetet; 's így az Istennek hívó szava minden lehetséges módon jön füleitekbe. Valljon haszontalan legyen a' mi mennyei gazdánknek szólójébe való annyiszori hívása; vagy életünk' legkésőbb estvéjére fogjuk-e munkánkat halasztani, midőn már azt végzeni kellene? nem tudjuk-e mit mondott urunk: *Eljön az éj, mellyben senki sem munkálkodhatik.* ⁵⁾ *Járjatok, még világosságtok vagyon, hogy a' setéség titeket el ne lepjen.* ⁶⁾

Hasonlóképen gyakran halljuk az Istennek szavát a' gyóntató székből, hol mint vétkesek ítélő bíránk előtt megjelenünk; mint lelki betegek az Istentől nekünk rendelt orvos' kezére bizzuk magunkat, és mint tékozló fiúk töredelmesen a' lelki atya lábaihoz borulunk, hogy bűneink' bocsánatját megnyerjük; akkor szól és pedig olly hangosan szívünkre az Isten, hogy minden nem teljesített szó már most rettenetesen kiált ellenünk, és még félelmesebben fog kiáltani a' végső ítélet' napján. Vagy nem emlékeztek-e már, hányszor mondatott nektek: az út, mellyen elindultatok, a' setéség' ösvénye, tele veszedelmekkel, igyenesen a' kárhozatra viszen; *Vessétek le azért, a' mi előbbi társalkodásokat illeti, a' rendetlen kívánságok által megvesztegetett régi embert; ellenben pedig a' ti elmétekben és lelkeitekben újuljatok meg, és öltözzetek új emberbe, ki Isten szerint teremtetett igazságban és valóságos szent-*

⁵⁾ Ján. 9, 4. — ⁶⁾ u. ott, 12, 35.

ségben; azokaért letevéen a' hazugságot, kiki igazságot szólnon embertársával; mert egymásnak tagjai vagyunk. Ha megharagusztok is, de ne vétkezzetek, a' nap le ne menjen a' ti haragotokon, ne is engedjetelek helyt az ördögnek. A' ki lopott, már ne lopjon, hanem inkább munkálkodjék, tulajdon kezeivel dolgot folytatván, hogy keresetéből osztogathasson a' szűkölködőknek is. Semmi ocsmány beszéd szátokból ne származzék, hanem csak olyan, melly mások' épülésére alkalmas. — Meg ne szomorítsátok az Istennek ama' szent Lelkét, ki által megjeleltettetek a' váltságnak napjára. Minden keseredés, hirtelen való felgerjedés, harag, kiáltás, és kiármolás minden gonossággal együtt ti közöletek számkivetessék. Legyetek pedig egymáshoz kegyesek, irgalmasak, és engedjetelek meg egymásnak, miképen Krisztus is megengedett nektek. ⁷⁾ Mind ezen, 's ezekhez hasonló számtalan szavait halljuk a' hívó Istennek, melyek által intetünk, ébresztetünk, serkentetünk, fenyegettetünk, szomorítottatunk, vigasztaltatunk; halljuk azokat előljáróinktól, szüleinktől, barátinktól, sőt még ellenségeinktől is; visszahangzik az Istennek kegyes szava a' látható természet' minden tüneményeiből; — egyenlően harsog a' szerencsés és szerencsétlen esetekben; szívünkhez szól a' keresztényi tanításokban, a' prédikáló- és gyóntatószékből. Senki sem mondhatja azért, hogy az Isten őt' soha sem hita, annak szavát soha sem hallotta volna; tagadhatlan az ő szava, ki szőlőjébe korán 's késő, minden utakon 's módokon, mindnyájunkat 's mindegyiket közülünk hí — 's valljon miért? — mivel valóban azt akarja, hogy el ne

⁷⁾ Pál ehez. 4, 22 's a' t.

veszszünk, hanem örök életünk legyen. — De szólít minket az Isten másodszor belsőképen is.

Ezen belső sugalások, intések, hívások és ösztönök épen oly számtalanok, mint a' külső kegyelmek; minden ájtatos gondolat, melly szívünkben emelkedik, az Istennek új kegyelme, hívó szava. Minthogy a' számtalan belső hívásokról kimerítőleg rövid idő alatt nem szólhatok, csak rövideden érinteni fogom a' lelkiösmeretet, — az imádságra és valamelly jó cselekedetre szolgáló véletlen szent ösztönöket.

Leginkább hí minket az Isten lelkiösmeretünk által, melly mint az Istennek helytartója mindenütt 's mindenkor int, a' jót javalván, a' rosszat kárhoztatván bennünk; 's ezen belső intés, javulás vagy kárhoztatás az Istennek szent szava, parancsolatja vagy tilalma. Híven kövessük a' lelkiösmeretnek mindenkor hívó szavát, 's nyugalmat találunk lelkünknek; mert a' lelkiösmeret azon felül, hogy tudatja velünk, mi jó vagy rossz legyen, egyszersmind az Istennek szívünkben helyhezett ítélőszéke, melly előtt legelőször legtitkosb gondolatink, szándékaink és cselekedetink megbíráltatnak, 's helyes-ségök- vagy helytelenségökhez képest megvigasztaltatunk vagy kárhoztatunk.

Mi ezen szent intőt, mivel kívánságaink, szenvedélyeink ellenére int, — ezen zsigorú birót, mivel ítélete terhel, keblünkben kiüzni iparkodunk ugyan, de hasztalan, mert mindenkor visszatér, 's annál kellemetlenebben gyötör, mennél tovább elnyomatott, úgy, hogy *majd a' képzelgés' szörnyetegei nyugtalanítanak, majd a' lelki fogyatkozás szorongat; — a' szél' suhogása, a' fáknak sűrű ágai közt zengő madarak' kel-*

lemetes csevegése, a' sebes vizeknek zúgása a' szakadó szikláknak hangos zuhándása, az ugrándo-zó állatok' látatlan futása, a' bömbölő kegyetlen vadak' ordítása, a' hegyek kebléből visszaveretett visszhangok elcsüggesztenek félelemmel; ⁸⁾ a' titkos aggodások, kétségek és nyugtalanságok ide's tova hányogatnak; a' lelkiösmeret furdalásai's a' közelgető örökkévalóság' iszonyodásai kiállhatatlanul ostromolnak; az egész természet számunkra kihaltan látszik; nehéz álmak nyomasztják lelkünket, szívünk kiürül, elszárad; lelkünk pusztá, fáradt, ellankadt; mindennünnen nehéz éjszaka környez, 's mi minmagunknak terhesebbek vagyunk a' setétségnél; — semmi vigasztalást sem látunk: — ezen szerencsétlen félelmes szédelgésben érezzük egyszersmind, hogy mi gyarló erőtlén emberek minmagunkon nem könnyíthetünk, segíthetünk; — hol találunk segédelmet, hogy nyerünk vigasztalást, hova's kihez folyamodjunk? Ekkor keblünkben mint egy messziről halló szózat jellegeti magát: *Jöjjetek hozzám, kik terhelve vagytok, és én megnyugtatlak titeket* ⁹⁾ Jaj, de mikép mehetünk hozzád, kitől annyira eltértünk? 's ismét egy már könnyebben észrevető szó hallatszik lelkünkben, intván minket: imádkozzál boldogtalan! *Hívj segítségül a' szorultság' napján és kiszabadítlak, te pedig dicsőíteni fogsz engem* ¹⁰⁾ 's ezen ébresztés, ösztön, vigasztalás az Istennek szívünkre ható szava. Engedelmeskedjünk ezen kegyelmes isteni hívásnak, ne hogy a' kétségbeesés' vas karjaiba essünk, sőt hogy onnét mennél előbb kiszabadulhassunk. Azt vallod, barátom, akarnék, de nem tudok imádkozni! tehát érzed, hogy nem imádkozhatol? Eredj és

⁸⁾ Bölcs. 17, 14. 's a' t. ⁹⁾ — Mát. 11, 28. — ¹⁰⁾ Zsolt. 49, 15.

valld meg Istenednek, hogy nem imádkozhatol, és ime már imádkoztál; zárd be magad házádba, és szólj atyádnak rejtekben: Szörnyű dolog! tőled szaladok, ki az élet' kútfeje vagy; nálad vigasztalást nem kereshetek, ki a' minden vigasztalás nélkül szűkölködőknek megvigasztalója vagy! szörnyű dolog! érzem elhagyattatásomat, és még is nálad, mindenható segítő, segedelemért zörgetni nem tudok; óh milly fagyos szívem, milly kedvetlen lelkem, mint undorodik vissza az imádságtól akaratom! önmagamat szégyenlem, és nem merészem fel emelni szemeimet, mert vagyon valami köztem és köztted, a' mi tőled elválaszt, távoztat, a' mi ijeszt és úntat hozzád közelíteni! Hidd el, megkeseredett lélek, ezen fiúi panaszlással, hogy nem tudsz imádkozni, az imádság' lelke fel fog elevenedni benned, észre vehetetlenül közelíteni fogsz Istenedhez.

Vannak azonkívül szempillantatok, mellyekben mint egy felsőbb lélektől ösztönöztetvén a' kegyelem' szárnyain ragadtatunk az imádságra, 's a' jeles erkölcsök' munkálására, új életre hívattatunk. Ezek azon becses szempillantások, mellyekben legközelebb hozzánk az Isten, mellyekben szívesen akarná magát velünk közleni, megismertetni. Az égből küldött kegyelmek, mellyek erőszakot nem szenvednek, tetszésünkre ugyan elő nem állanak; de ha egyszer jelen vannak, egész életünkre használhatók. Illyen szempillantásokat használni mennyei bölcsesség, 's mennyei boldogság követi azokat; hasztalanul pedig és gondatlanul elhanyagolni, hasonlíthatlan esztelenség és veszélyteljes vakmerőség, nehogy a' tunya szolgától, kinek ügyekezete nincsen, ama' kegyelem is elvetessék, melly eddig ajándékozott neki. — Ha valamelly fejedelem

látogatna minket, — barátságos beszélgetésekre velünk leereszkednék, kegyelmeit önkényt ajánlaná nekünk, és örökre boldogokká akarna tenni minket; valljon fordítanánk-e hátat ezen kegyes fejedelemnek, szaladnánk-e előre? — bizonyynyal nem! Most alkalmaztasuk ezt magunkra; én csak azt mondom: jaj annak, ki az isteni hívásokat, belső sugalásokat az imádságra, tökéletes istenfélő életre való ösztönöket nem érzi, nem becsüli, nem használja. Ha ama' becses órákban, üdvösséges szempillantatokban az Isten minket szólítana: fiam, add nekem szívedet; még nagyon ragaszkodol a teremtményekhez, önmagadhoz, megkedvelt bűneidhez; óh! mikor leszek én egészen Istened — Atyád; mikor leszel te egészen enyém? szakadj ki már egyszer azon gonoszságból, mellynek nehéz bilincseit viseled; szabadítsd magad azon bűntől, melly téged fogva tart; váljál meg azon társaságtól, melly olly annyira édesget, és kötve tart; azon vétkes alkalmatosságtól, melly engem' veled elfelejtet. Fiam! add szívedet, add egészen, és én megszabadítom lelkedet! Valljon bedugjuk-e füleinket ezen kegyes atyai szózatra, hívásra? vagy talán nem hallottál illyes szózatot szívedben? legalább akkor, midőn büntetteid nehéz hegyekként feküdtek lelkeden, 's te megtörődve szívedben sirattad esztelenségedet? — midőn az Isten és annak helytartója előtt megvallván bűneidet életed' jobbulását olly szentül ígérted? — midőn az ur' asztalánál Jézus' drága szent testét 's vérét magadhoz vevén a' hit-reménység szeretetnek buzgó szent elmélkedésében elmerülve 's egyedül vele mulatoztál. — Nem éresztél-e akkor olly ösztönt, melly által újabb, jobb életnek erős fogadására kisztettél? — nem érezted-e akkor magad' na-

gyobbnak, mint másszor, erősebbnek, mint közönségesen, a' jóságos cselekedetek' gyakorlására hajlandóbbnak, gyorsabbnak? Látod-e tehát, milly hathatósan hívott az Istennek kegyelemszava? Óh, vajha azonnal hívásodra ügyeltél volna, — nem gyarlóságodra tekintvén, hanem a' hívó Istennek segedelmében bízván; 's az ur' szőlőjében szorgalmasan és hiven munkálkodván, szívednek, lelkednek szőlőtővét tisztogattad, ápolgattad volna; neked is élted' estvéjén a' mennyei jutalom kiadatnék!

Midőn sz. Pál Athéna' városában a' görög bölcsek' gyülekezetében az ur Jézus Krisztusnak istenségét, halálát, feltámadását, a' közönséges ítéletre való eljövételét apostoli szabadsággal és buzgósággal fejtegette volna; *némellyek kaczagák, némellyek pedig felelének: e' felől máskor hallgatni akarunk téged', némellyek pedig hozzá állván, hívének. Ekkor Pál kimene közölök, és Athenát elhagyván Korintusba mene.* ¹¹⁾ Az alkalmztatás nem nehéz. — Emlékeztet téged' az Isten' szava, hogy a' halál bizonyos, de annak órája bizonytalan; kelj fel azért vétkeid' porából, hogy midőn testi házad szétomland, lelkedet üdvözíthessed: 's te feleled: most még fiatal vagyok, *e' felől máskor akarlak téged' hallgatni.* — Az Isten igéjének hallgatásakor így szól az ur szívedre: mondj ellen feslettségednek; *mert sem a' paráznák, sem a' puhák, sem a' részegesek, sem a' szidalmazók, sem a' ragadozók az Isten' országának örökségét nem birják* ¹²⁾ 's te azt mondod: most lehetetlen, mert most akarom élni világomat, majd ha megöregszem, *akarlak téged' e' felől hallgatni.* Hány-

¹¹⁾ Apost. Cscl. 17, 32. — ¹²⁾ Kor. I lev. 6, 10.

szor szól szívetekre az ur: ti kik más vagyonát eloroszátok, uzsoráskodtatok; rágalmozó nyelvetekkel felebarátotok' jó nevében gázoltatok; térítsétek vissza a' mivel tartoztok: nemde közönséges feleletetök az, hogy azt most nem tehetitek becsületetek', gyermekeitek', barátitok' ártalma nélkül, *e' felől máskor akarunk téged hallgatni. De Pál kimene közölk, és Athénát elhagyván Korinthusba mene.* — Félhető, hogy az isteni kegyelmek' illy megvetői egészen magokra hagyatásának, és mint érdemetlenektől elvetessék az Isten' országa és adassék más jó gyümölcsöket ígérő lelkeknek.

Szerelmesim, az anyaszentegyház a' pogány Bachus' ünnepének kiirtására már régtől fogva mai napon, mint husvét előtt hetvenedik napon a' penitenciára ösztönöz minket, leteszi színes köntöseit, és gyászos kék ruhákat veszen isteni szolgálatjára; — a' szent misét a' 17 zsoltár' e' szomorú szavaival kezdi: *A' föld' fájdalmi körülönek; a' pokol kötelei körülvettek engem, a' nyomorúságomban segítségül hívám az urat, és meghallgati szavamat szent templomából.* ¹³⁾ A' Gloria-t, Alleluja-t, és sz. Ambrus' dicsérő énekét matól fogva, az ünnepeket kivéven, elhagyatja, — szent leczkének sz. Pál a' korinthusbeliekhez küldött 1. levelének azon cikkelyét, mint hallottátok, olvastatja, melly azokról szól, kik jutalomért pályát futnak, és a' küzdésben tusakodván, mindenektől megtartóztatják magokat; — az evangeliomban pedig, mint bőven értettétek, a' szőlőbe fogadott munkásokról szól, kik által emlékeztet,

¹³⁾ Zsol. 17, 5.

hogy nem hivalkodásra hanem munkára hí minket az anyaszentegyház; mert rövid az idő, és a' dolgos munkások nyerték el a' jutalmat. A' világ ugyan azt feleli: máskor akarunk téged erről hallgatni, még egynehány hétig kedvünket töltjük, majd elkövetkezik a' szomorú böjtnek ideje is. — *De ha ma az ur' szavát hallandjátok, meg ne keményítsétek szíveteket,* ¹²⁾ *be ne dugjátok füleiteket.* Keresztény módon vigadni böjtben is szabad; örüljétek, úgy mond szent Pál, örüljétek mindenkor de hozzá teszi: *az urban; a' ti tisztességes magatok' viselése nyilván legyen minden embereknel* ¹³⁾ Urunk maga azt mondja: *midőn böjtöltek, ne legyetek mint a' képmutatók, szomorúak; a' rendetlenkedések, az éjjeli dobzódások, torkosságok, haszontalan pazarlásokkal járó vendégségek, ételben 's italban mértékletlenségek, minden okos, józan embernek mindég tilalmasak; ugyan mi volt tehát az, a' minek ellene mondottatok keresztségtekben: ellene mondok az ördögnek és minden cselekedetinek és minden pompáinak.*

Atyámfiai, intlek titeket sz. Pállal: *Az éj elmulék a' nap pedig* — a' keresztség által üdvösség' napja — *felvirrad; vessük el tehát a' setétségnek cselekedeteit, és öltözzünk fel a' világosság' fegyverébe. Mint nappal tisztességesen járjunk, nem mértékettlenséget és részegséget, nem ágyas házakban való bujálkodást és szemtelenséget, nem versengést és irigykedést üzven. Hanem öltözzétek magatokra az ur Jézus Krisztusnak viseletét* ¹⁴⁾ *Intlek azért titeket, atyámfiai, az Istennek irgalmas jótéteményeire kérvén: hogy ajánljátok fel a' ti testeteket élő, szent, Isten előtt kedves áldozatul, okos*

¹²⁾ Zsolt. 94, 8. — ¹³⁾ Filip. 4, 4. — ¹⁴⁾ Rom. 13, 12.

tiszteleltre; és ne szabjátok magatokat e' világhoz, hanem változtatok el a' ti értelmetek' megújulása által.

¹³⁾ Amen.

Sexagesima Vasárnapra.

(Homilia.)

Luk. 8, 4—15.

A' felolvasztatott evangéliumi szakasz mennyei tanítónktól megmagyarázva levén, egyedül figyelmes hallgatásunkat és ájtatos elmélkedésünket kívánja; hogyan is merészelje az emberi véges értelem azt még inkább fessegetni, a' mit a' véghetetlen elme, az örök igazság, Krisztus urunk, már elég világosan megfejtett. Mennyei tanítónk ezen világos magyarázás által arra akart minket tanítani; hogy mindenkor általa meg nem magyarázott beszédjeiben 's hasonlatosságaiiban is olly értelmet keressünk, melly lelki épülésünkre és üdvösségünkre szolgáljon.

A' mag, úgy mond mennyei magyarázónk, *az Isten' igéje.* Millyen szükséges tehát a' mag, a' búzaszem, hogy a' mindennapi kenyérben meg nem fogyatkozván, testünket tápláljuk: azonkép szükséges az Isten' igéje, melly által lelkünk az örök életre tápláltatik. Ide ért-

¹⁴⁾ Rom. 12, 1. 2.

hető, mit urunk a' kísértőnek mondott: *nem csak kenyérel él az ember, hanem minden igével, melly Isten' szájából származik* ¹⁾ *A' mag az Isten' igéje*; tehát az Isten' igéjének hirdetői olly szükségesek a' világnak, mint a' szántóvető emberek, kik a' földet művelik, és azt szükséges maggal bevetik. *A' mag az Isten' igéje*; így, valamint a' búzamag, hogy bőven teremjék, jó földet kíván: úgy az Isten' igéje is csak olyan hallgatóknál fog üdvösségesen gyümölcsözni, kik azt tiszta és jó szívükbe fogadják, és megőrzik. — Krisztus ugyan elég világosan megmondja a' mai evangéliomban, kik legyenek a' jó, kik pedig a' rossz föld az Isten' igéje' hallgatására nézve. Mi tehát csak magunkat vizsgáljuk meg: valljon mellyik részhez legyünk tartozandók? lássuk először, kik azok, kik az Isten' igéjéből semmi hasznot nem vesznek? másodszor, kik azok, kiknél az Isten' igéje hasznot hajt? A' kinek fülei vagynak a' hallásra, hallja meg.

Ma nincs azokról szó, kik az Isten' igéjét épen nem hallgatják, ezekről mondja isteni üdvözítőnk: *a' ki Istentől vagyon, Isten' igéjét, hallgatja; ti tehát azon okból nem hallgatjátok, mivel Istentől nem vagytok.* ²⁾ Ma tehát csak azon keresztényekről vagyon a' beszéd, kik Isten' igéjét ugyan hallgatják, de nem fordítják mindnyájan kívánt haszonra. Azok közül, kik Isten' szavát haszon nélkül hallgatják, háromfélét nevez urunk, valamint három féle a' mag, melly nem terem gyümölcsöt.

a) Egy része a' magnak *az útra hullott és eltapodtatek, és az égi madarak megevék azt*; ez az útra

¹⁾ Máté 4, 4. — ²⁾ Ján. 8, 47.

kiszórt mag azokat jelenti, kik hallgatják ugyan az Isten' igéjét; de azután eljő az ördög, és kiveszi az igét az ő szívökből, hogy híven ne üdvözüljenek.

Ez azokat illeti, kik a' predikáczión, a' keresztény tanításokon megjelennek ugyan, de nem figyelmeznak, szívök olyan, mint az országút a' mellyen mindig fel- 's lejárkálnak. A' templomban vagynak ugyan test szerint, mint a' székek, a' képek és a' falak; de gondolataik, tudja Isten, hol kóborolnak? körültekingetnek, haszontalan, világi hívságos dolgokról trécselnek, vagy alusznak a' templomban, és örülnek, ha a' predikácziónak vagy tanításnak vége vagyon, ám-bár egy szót sem tudnak belőle; reájok nézve hasztalan vesztegette a' pap a' szót; ha kérdeztetnek legfeljebb azt felelik, mit az egyszeri iskola-gyermekek, ki sürgettetvén, mit tanúlt a' predikáczióból azt felelte: *arany szájú szent János*. De halljátok csak ti lágymelig keresztények, mit mond Krisztus urunk: *Aztán eljön az ördög, és kiveszi az igét szívökből, hogy híven, ne üdvözüljenek*; tehát az ördög készítet titeket a' vigyáztalanságra, rendetlen magatok' viselésére, az álomra, hogy az Istenige' hirdetésére ne figyelmezzetek; jól tudja az üdvözítőnek ama szavait: *Boldogok, a' kik az Isten' igéjét hallgatják, és azt megtartják*; azért valamint a' madarak az útra kiszórt és be nem boronált magot feleszik, úgy ragadja el szívetekből az a' pokolbeli ellenség a' papnak hozzátok intézett szavait, hogy hitelt ne adjatok, 's ne üdvözülhessetek. Legyetek tehát ezentúl figyelmetesebbek az Isten' igéje' hirdetésekor; vessétek ki elmétekből a' világi gondokat; füleiteket 's szemeiteket a' papra függeszszétek, a' ki predikál, vagy tanít. A' végre szoktunk ma-

gunkra az egyházi beszédek' kezdetén keresztet vetni, és egy miatyánkot, üdvözetet ájtatosan imádkozni, hogy a' sátánnak rajtunk hatalma ne legyen, és az Isten' igéjét szívünkéből el ne ragad hassa, melly ne csak füleinken vág tasson keresztül, hanem szívünket érdekelje.

b) Egy más része az elvetett magnak *kösziklára esék, és kikelvén elszáradu, mert nem vala nedvessége.* Ez azokat festi, kik midőn hallják az Isten' igéjét, örömmel fogadják, de nincs gyökerök; és azért egy ideig hisznek, és a' kisértetnek idején eltávoznak. Illyenek az állhatatlan emberek; legnagyobb örömük telik az Isten' igéje' hallgatásában; erősen felteszik, fogadják, hogy szerinte fognak ezentúl élni; szívökbe szállnak, megtérnek; de csak a' templomban, csak addig míg a' keresztény oktatás tart; egy üdeig hisznek; megbánják kevélységöket, feslettségöket, hirtelen haragjokat, részegeskedésöket, esztelen' isteni káromlásaikat, de csak addig míg az isteni szolgálat tart, míg semmi kisértet nem környékezi őket, míg a' bűnre vezető alkalmatosság elő nem adja magát; és a' kisértet' idején eltávoznak; ha még azon nap visszakerülnek a' régi czimborák, az előbbi alkalmatosság, a' volt viszontagságok 's üldözések, felduzzák orrukat, mérgelődnek, a' teremtőn, teremtésen, hiten, üdvösségen, Krisztuson keresztül vág tatnak, mint az előtt megiszszák magokat, mint máskor a' megszokott vétkekbe ismét visszaesnek. És ez mind azért történik, mert nincsen gyökerök; az az, mert az Isten' igéjét mélyen szívökbe nem oltják, nem iparkodnak, hogy szívökben megőrizzék. Annakokáért, szerelmesim, nem elég, hogy csak addig forgassátok elmétökben az Isten' igéjét,

még azt füllel halljátok; hanem megis kell azt tanulni, otthon róla elmélkedni, 's magatokra alkalmaztatni. Az Isten' igéjétől függ üdvösségetek; szívesen beszélgesetek tehát arról, a' mit a' templomban hallottatok; jegyezzétek meg magatoknak különösen azon apró velős mondásokat, melyek' leginkább érdeklették szíveteket; kérjétek az Istent áldásaért 's segedelmeért, hogy cselekedettel teljesítsétek, a' mit az ő szent igéjéből tanúztatok; úgy fog Isten' igéje bennetek gyökeret verni, és szerencsésen gyümölcsözni.

c) *És némelly része az elvetett magnak a' tövisek közé esék, mellyel együtt felnevekedvén, a' tövisek elfojták azt.* A' melly pedig a' tövisek közé esett, azok, kik hallották, és elmenvén a' szorgalmatosságtól és gazdagságtól és az életnek gyönyörűségétől elfojtatnak, és gyümölcsöt nem hoznak. Tanúljátok meg ezekből a' szerfeletti világi gondoknak, nagy gazdagságoknak, testi gyönyörűségeknek veszedelmét: ezek merő tövisek, melyek a' jó magot elfojtják, az Isten' igéjének hasznát akadályoztatják. Mérsékeljétek azért világi töprönkedésteget, ne ragaszkodjék szívetek a' földi kincshez, gazdagsághoz, kerüljétek a' rendetlen mulatságokat, a' torkosságot, részegséget, fajtalanságot; máskép urunk' csalhatatlan bizonyága szerint megfojtanak titeket, hogy az örök életre ne gyümölcsözze-
tek. Valóban az Isten nem oka, ha sok emberek elkárhoznak. Mert az Isten a' maga törvényét, a' maga igéjét, akaratját a' világ kezdetétől fogva különféle módokon nyilatkoztatta ki az embereknek, hogy üdvözüljenek mindnyájan, ha neki engedelmeskedni akarnak. A' papokat és tanítókat sem lehet okozni, ha semmi alkalmatosságot sem mulasztanak el, hogy az Isten' tör-

vényét, igéjét, akaratját a' hívekkel megismértessék. De az emberek megfélejtkeznek az Istenről, megvetik a' tanítókat, kik az Isten' igéjét nekik hirdetik, önnön károkkal; legalább többet szorgoskodnak a' világról, mint a' mennyországról; jobban szeretik a' pénzt mint a' jó erkölcsöt és jóságos cselekedeteket; szüntelen azt hajházzák, mi a' testnek kedves, ritkán mi a' léleknek üdvösséges. Az ilyen embereknek prédikálni nem egyéb, hanem a' buzát tövisek közé szórni; de valljon megszünjenek-e azért a' prédikációk, tanítások? távol legyen; nemde minden esztendőben bevetjük földjeinket uj maggal, ha mindjárt az előtti esztendőbeli mag ki sem kelt, vagy nagyon hiányos volt, vagy a' jégtől, záporoktól összerontatván semmi hasznot sem hajtott. Ha mindjárt sok keresztények rossz természetlen föld legyenek is; de vagynak mindazonáltal mindég sokan mások, kiket bátran lehet jó földnek nevezni, kikben az Isten' igéje száz annyi gyümölcsöt hoz; 's valljon kik ezek?

A' második feltett kérdésünkre is megfelel urunk, a' felolvasott evangéliomban ekkép: *és némelly jó földbe esék és száz annyi gyümölcsöt hozza: a' jó földbe vetett magon pedig azok értetnek, kik tiszta 's jó szívben a' hallott ígét megtartják, és gyümölcsöt teremnek békeséges türés által.* Ezen feleletből három rövid kérdés támad: mit teszen az Isten' igéjét jó jeles szívvel hallgatni? mit teszen az Isten' igéjét megtartani? és mit teszen békeséges türésben gyümölcsöt hozni.

a) Jó és jeles szívvel az Isten' igéjét hallgatni annyit teszen, mint a' prédikációkra, keresztény tanításokra jó lelkiösmérettel, jó szándékkal figyelmezni.

Szent Pál azt írja a' korinthusbelieknek: *A' test szerint gondolkodó ember meg nem fogja azokat, melyek az Istennek lelkétől vagynak.* ³⁾ A' Bölcsesség' könyve pedig ezt tanítja: *A' gonosz lélekbe nem megyen be a' bölcsesség, sem a' bűnök alá vetett testben nem lakik* ⁴⁾ A' legjobb, legjelesebb szív tehát az Isten' igéje' hallgatására a' tiszta, ártatlan szív. Mindazáltal a' bűnösnek szíve is jó, ha meg bánja bűneit, és azon okból jelenik meg az Isten' igéje' hirdetésén, hogy az által megtéríttessék, és javúljon. Innét igen tanácsos, hogy kiki a' predikáczió vagy tanítás előtt a' töredelmes bánatot és erős fogadást magában felgerjeszsze. De a' jó jeles szívhez kíváztatik még a' jó szándék is, mellyel az Isten' igéjét kell hallgatni; tudniillik nem kéntelenségből, hanem jó akaratból; nem szokásból, hanem ájtatosan, nem vizsgálódásból, hanem csak, hogy valami jót tanuljunk; azért kell az Isten' igéjét hallgatnunk. Egyenes szívvel az igazságot egyedül kell keresnünk, és soha sem a' papra, hanem magunkra kell haragudni, mert ha valakit a' mondott igazság érdekel, nem a' pap, hanem a' hallgatók' erkölctelensége az oka.

b) Mit teszen már az Isten' igéjét megtartani? annyit teszen, mint azt szívre venni, elmében forgatni; a' mint a' boldogságos szürről írja sz. Lukács. *Mária pedig ezeket jól megjegyze magának, szívében forgatván.*

⁵⁾ Meg is kell tartani az Isten' igéjét, a' maga részére nem másra alkalmaztatni. Senki sem enged szántóföldjéről másoknak magot lopni; miért akarjuk csak az Isten' igéjének magvát másoknak adni, és nem magunknak megtartani? A' predikáczió mindegyiknek monda-

³⁾ 1 lev. 2, 14. — ⁴⁾ 1, 4. — ⁵⁾ 2, 19.

tik, nemcsak ennek, vagy amannak. Mindegyik a' szántóföld, melly az élet' magvával bevettetik; a' mag pedig az Isten' igéje, és senki sincsen, ki, ha a' predikációra vagy keresztény tanításra szorgalmasan figyelmez, maga hasznára 's jobbulására valamit nem tanulhatna.

c) Mit teszen végtére a' békeséges türesben gyümölcsözni? Azt teszen, szerelmesim, hogy azt, a' mit az Isten' igéjéből tanultunk, minden morgás nélkül, jó kedvvel teljesítsük; *mert szükséges, úgy ír sz. Pál, nektek a' békeséges türes, hogy az Isten' akaratját teljesítvén az ígéretet elvegyétek.* ⁶⁾ Mit nem kell a' szántóföldnek kiállani? még a' bevetett magot magosra felneveli 's megérleli. Hányszor hányattatik meg a' szántóvassal, mennyit kell neki szenvednie a' hidegtől, melegtől, hótól, víztől, derektól, jégtől? Hasonlóan békeséges türéssel kell elfogadnunk, a' mit az Isten' igéje tőlünk kíván, bár melly nehéznek 's terhesnek tessenek; *mert mennyeknek országa erőszakot szenved, és az erőszakosak ragadják el azt.* ⁷⁾ A' szántóvető embernek is, sokáig kell várakozni az aratásra; minden vetés lassan nő, alig lehet észre venni, végtére mégis megéri így nem lehet azt kívánni, hogy minden predikáció vagy tanítás után az emberek egyszerre szentek legyenek; de az istenfélő lelkekre még is ragad mindig valami, és gyümölcsöt hoz; a' nélkül, hogy észre vennök, nevednek a' jámborságban, és szaporítják érdemeiket azon napra, mellyen eljövend az ur, hogy az igazakat magához mennyekbe szólítsa. Sőt még azok is, kik gyakran a' predikációt gúnyolják ellene zúgolódnak,

⁶⁾ Zsid. 10, 36. — ⁷⁾ Máté 11, 12.

ugyan azon beszéd által, melyet annyira ócsáltak meg-
téríthetnek. A' lelkiösméret furdálja őket, és mivel
az egyszer hallott isteni ígét nem lehet egészen meg-
semmisíteni, végtére megadják magokat, ámbár talán
már haldokló ágyokban. A' terméketlen földet serény
munkálás által lehet javítani; a' rossz embert az Isten'
kegyelme még jóvá változtathatja. Engedje az Isten,
hogy mindnyájunkról igazak legyenek, kiváltképen a'
közelítő husvéti gyónás után, az evangéliom' ama sza-
vai: *és gyümölcsöt hoznak a' békeséges tűrésben.*

Quinquagesima Vasárnapra.

*Íme az Ember' fia a' pogányok kezébe adatik, és meg-
csufollatik, és gyalázattal illetetik, és megpökdöstitik,
és minekutána megostorozák, megölik őtet. De ők ezek-
ből semmit nem értenek. Luk. 18, 32.*

Mennél inkább közelíte az ur Jézus Krisztus földi éle-
tének végéhez, annál világosabban szólott tanítványihoz
keserves kínszenvedéséről és csufos haláláról, hogy
ők a' földi boldogság után többször nyilatkoztatott ohaj-
tásaikat helyteleneknek elismernék, 's önmagoknak se
ígérnének külön szerencsét tanítójokénál. — A' felol-
vástatott evangéliom szerint, midőn urunk Jerusale'm'
városába a' husvét' ünneplésére utólszor felmene, olly
értelmesen jövőndölé következő szenvedésének nemeit,

hogy a' felől már semmi kétséget sem lehetett támasztani; 's még is a' tanítványok előtt, kiknek fejök még tele vala képzetekkel a' felállítandó hatalmas földi országról abban nyerendő fényes tisztí hivatalokról és gazdag jövedelmekről, urunknak ezen legvilágosabb beszédje is homályos vala, sőt abból semmitsem értének. Az történék velők, a' mit most is számtalan keresztényekben önpirulásokra 's a' velünk ellenkező felekezetek' nem ok nélküli botrányoztatására szomorúan tapasztalhatni.

A' kábaság, mellyről az evangéliomban a' tanítványok vádoltatnak, könnyen megbocsátható; mert igen nehéz vala nekik azt képzelni, hogy az ur Jézus, az olly ártatlan, feddtelen, tökéletes, olly csufos halállal végeztessék ki; 's mégis, midőn a' szeretetétől égő Péter azokat hallván mondaná: *Távol legyen ez tőled uram! ez nem fog történni veled*, üdvözítőnk őt keményen megdorgálá: *Eredj hátra ellenkező, bántásomra vagy nekem, mert gondolkodásod nem egyez azokkal, mellyek Istennek rendelései, hanem azokkal, mellyek az emberekéi. Ha ki utánam akar jönni, tagadja meg önmagát, és vegye fel az ő keresztjét, és kövessen engem.*¹⁾

A' keresztény katholika anyaszentegyház a' farsangról semmit sem tud; — állandóan pedig hatvanhárom nappal husvét's így harmadfél héttel hamvazó szerda előtt az ur Jézus' keserves kínszenvedéséről figyelmes elmélkedésekre készül, elhagyván a' szent mise' áldozat' bemutatásakor és az egyházi zsolosmákban ama vig-ságot kifejező „*Alleluját*” hasonlóan az ünnepeken kívül

¹⁾ Mát. 16, 22, 23.

ama ismeretes : „*Téged Isten dicsérünk és „Dicsőség mennyben az Istennek”* örömet jelentő imádságokat; — vasárnapokon az isteni szolgálatra szomorúságot jelentő violaszínű öltözetet rendel; ’s a’ bűjtöt előző három vasárnapon előbb az üdvözítő vallásra bennünket hívó Isten’ kegyelméről ’s a’ választottak’ csekély számáról, — azután az Isten’ igéjének azokban, kik a’ világi gondokban, gazdagságban, gyönyörökben elmerülnek, sikeretlenségéről, — tovább isteni üdvözítőnknek éretünk szenvedett meggyalázásáról ’s erőszakos haláláról, a’ tanítványok’ értetlenségéről ’s a’ vak ember’ megvilágosításáról szóló czikkelyeket olvastatja az anyaszentegyház a’ híveknek, hogy őket a’ csendes magok viseletére rábirja, és a’ negyven napi szent bűjt’ méltó ’s üdvösséges töltésére készítgesse. De hányan vannak, kik mind ezekből semmit sem értenek, kiknek eszök, szemök csak a’ keresztényhez illetlen mulatságokra vagyon függesztve, kik az éjt és napot esztelen hiábavalóságokban elfecsérlik? — Hogyha Péter Krisztus urunk’ szenvedése előtt, még midőn a’ szenvedésnek megváltásunkra nézve szükségét nem fogta vala fel, megdorgáltatott; mennél nagyobb feddésre, mennél súlyosb büntetésre, mennél nehezebb bocsánatra méltók tehát vétkeink, ha az ur Jézus’ kinszenvedése után magunkat úgy viseljük, mintha vagy érettünk meg nem halt volna; vagy mi is e’ napokban elkövetni szokott rendetlenségek által kinjait újítani, halálának érdemét ránk nézve hasztalanná tenni szántsándékkal akarnók.

E’ három nap, melyekben az anyaszentegyház hív fiaitól azt kívánja, hogy huzamosb ájtatoskodásra, az ur Jézus’ szenvedéséről folytatandó mélyebb elmélkedésekre, az üdvösséges testi sanyargatásra készüljenek,

bizonyos magokban eddig tapasztalt vétkek' kiirtásáról, némelly jó erkölcsöknek gyakorlásáról szent fogadásokat tegyenek, — e' három nap, melyeket az elfajult világ' lelke a' puhaság', mértékletlenség', tobzódás' napjaivá átváltoztatott, leginkább kitűnnek, kik tartanak a' keresztény'vallás' szerzőjével, kik valódi fiai a' keresztény anyaszentegyháznak; ellenben, kik a' puszta nevet viselő keresztények, kik máskép bárány bőrben öltözött, de most farkas fogait kimutató ellenségei. *Íme az emberfia's a' t.*

Szánjuk azért, szerelmesim, a' jelen órát az anyaszentegyház' és a' világ' lelkének összehasonlítására, a' világosság' és a' setétség' fiainak felfedezésére. Senki se vélje, hogy én általában minden vígságot kárhoztatok, hogy az illendő, tisztességes, a' jó lelkiösméretnek örvendetes nyugalmaiból származó, mértékletes, az az, józan, ritka és rövid, minden isteni, egyházi és polgári törvény' sérelme, egészségünk' vagyonunk' romlása, más embertársunk' háborgatása nélkül megeshető, a' hivatalos foglalatosságokra új erőt, kedvet szerző, a' fáradságos munkával testét törő embernek szinte mint az étel, ital, álom hasznos mulatságot tilalmazom; távol legyen tőlem, hogy az előszámított feltételekkel szorosan egybekötött vígabb, barátságos összejöveteleket véteknek kiáltsam, — beszédemnek tárgya és célzása: a' pogány mértékletlenségnek akadályt vetni, a' lelki és testi veszedelemtől, melybe a' farsangi hívalkodás dönti rabjait, visszarántani, tartóztatni a' keresztény híveket; — 's erre segítsen bennünket a' mai evangéliomi vakon könyörülő 's azt megvilágosító úr Jézusnak hathatós kegyelme!

Az anyaszentegyház, mint az ur Jézusnak hív jegyese akarmelly nagyszámú ellenkiáltók' kedveért sem távozzhatik el az evangéliom' zsinormértékétől: a' mi abban tanítatik, sürgetni, a' mi kárhozzatik, azt tiltani köteles. Mivel a' józan okosság tanítja, hogy az Istent tiszteljük, ha adományának háladó szívvel illendő hasznát veszszük; — mivel üdvözítőnk többször vendégségekben megjelent, sőt egyszer illy alkalommal a' vizet is csodálatosan borrá változtatta; — mivel az apostolnak szavai: *Örüljete az urban mindég, ismét mondom örüljete; a' ti tisztéséges magatok' viselete nyilván legyen, minden embereknél;* ²⁾ azért legyen az az esztendőnek akarmelly részében, a' böjtöt kivéve, véteknek nem tulajdonítja az anyaszentegyház, ha némmellykor atyafiak, jó barátok, ismerősek viszonos szeretetök' bizonyítására mértékletes lakozásra összejönnek; — ha ilyenkor a' házigazda jobb étkekkel kedveskedik vendégeinek; — ha ilyen szíves lakozás után együtt mulatnak 's vigadnak: de a' hétről hétre, reggeltől estig, estvétől viradtig tartó dőzsöléseket, játékokat, mértékletlenséget, tékozlást, a' külön nemmen levők' botránkoztató társalkodását, a' takaratlan kaczer, szemérmetlen öltözéseket, a' hosszas 's egészséget veszélyeztető tánczokat, az éjjeli jó rendnek és csendességnek bontásával az utczákon elkövetett fajtalan énekeket, mellrontó kiáltásokat, iszonyú káromkodásokat nemcsak a' keresztény anyaszentegyháznak, hanem a' józan észnek is kell kárhozzatnia. Mind ezen az oktan barmoknál sem találtató rendetlenkedések ellen imigyen kel ki az új törvénybeli szent könyvek-

²⁾ Fil. 4, 4. 5.

ben az igazságnak lelke: *Vigyázzatok magatokra, hogy el ne nehezédjék szívetek a' mértékletlenségnek és részegségnek miatta.* ³⁾ *Vessük el a' sötétségnek cselekedeteit, és öltözzünk fel a' világosságnak fegyverébe; mint nappal tisztességesen járjunk, nem mértékletlenséget és részegséget, nem ágyas házakban való bujálkodást és szemtelenséget, nem versengést és irigykedést űzván. Hanem öltözzétek magatokra az ur Jézus Krisztusnak viseletét, és a' testet ne tápláljátok úgy, hogy vétkes kívánságokra gerjedjen.* ⁴⁾ *Meglássátok tehát miképen vigyázva járjatok, nem mint esztelenek, hanem mint bölcsék. Akarmelly áron is megvegyétek a' jóra való alkalmatosságot; mert a' napok gonoszok. Annakokáért ne legyetek esztelenek; hanem értsétek meg: mi legyen az urnak akarata. A' parázñaság és minden tisztátalanság avagy fősvénység ingyen se neveztessek ti köztetek; szinte úgy távoztassanak minden szemtelenség, bolond beszéd és trágárság, mellyek nem illenek, mert semmi paráznának vagy tisztátalannak vagy fősvénynek nincsen öröksége a' Krisztusnak és az Istennek országában;* ⁵⁾ *kell ugyan botránkozásoknak történniök, mindazáltal jaj annak az embernek, ki által a' botránkozás okoztatik.* ⁶⁾ *Ezek 's sok ilyenek olvashatók az evangéliomokban 's az apostolok' könyveiben: hogyan hagyhassa tehát helyben az anyaszentegyház azon multságokat, mellyek épen olly gonosz cselekedetekkel vannak összekötve a' minőket a' szentírás annyira tilt; mi csoda, ha az anyaszentegyház azok ellen buzgólkodik? Az anyaszentegyház Krisztus urunk' kinszenvedését előterjeszti híveinek, 's ez által csendes*

³⁾ Luk. 21, 34. — ⁴⁾ Rom. 13, 12. 13. 14. — ⁵⁾ Efes. 5. 5, 15. 's a' t. — ⁶⁾ Mát. 18, 7.

szomorkodásra inti: de a' világ' lelke az Istent mintegy szántszándékkal elméjéből kiűzni törekedvén, ellene mond az evangéliom' 's anyaszentegyház' lelkének, 's azt kiáltja: most nem a' szomorkodásnak, hanem vigalomnak ideje. Ugyan azért, ha a' lelkitanító a' pajkoságnak gátot vetni, a' keresztényeket a' vétkekre vezérlő veszedelmektől visszavonni törekszik, az azonnal az emberi társaságot gyűlölő, mások' víg kedvét zavaró, durva, a' világban nem forgott képmutatónak kikiáltatik; sőt ha az anyaszentegyház a' tanító székeiből dobzódó fiait inti, hogy az evangéliomi vakkal világosító kegyelemért kiáltsanak: *Jézus, Dávidnak fia, könyörülj rajtam!* azt felelik: hogy elhallgathatott volna. Én pedig azt mondom: hogy az ilyenek, kik a' világ' szokására utasítják az intőt, inkább pogány mint keresztény nevet érdemelnek. — A' régi történetírók' könyveiből bizonyos, hogy a' keresztényeknek huzamos farsangi rendetlenségök a' pogányoktól vették eredetüket; t. i. mind a' görög mind a' régi római pogányoknál több napokig tartattak az úgy nevezett Bachus', boristennek, ünnepei, honnan mai napig is a' farsangi idő diák nyelven Bachus' ünnepeinek neveztetik. A' nevezett pogányoknál ezen Bachus' hamis isten' örömnapjaiban a' zabolátlan pajkosság kötelelességnek, a' szemtelenség ájtatosságnak, a' részegség illendőségnek, a' fajtalanság trágárság, vásottság vallásos cselekedeteknek állítottak; férfiak 's asszonyok éjjel 's nappal dühös bolondok' modjára a' legutálatosabb szemtelenkedések, parázna énekek 's kiáltások közt az utczákon fel 's alá ugrándoztak az ő hamis istenök tiszteletére olly annyira, hogy Livius' jegyzése szerint Roma' felépítésének 567 esztendejében még a' romai tanács sem

tűrhetvén a' rendetlenkedéseket, ezen ünnepeket megtiltani kötelességének tartá. — És valljon, nem azon pogányok' nyomdokát követik-e ma a' keresztények? fájdalom! még pedig a' katolikusok; nem úgy tekintik-e a' farsangi idő, mint mellyben minden tartózkodás nélkül üzni szabad legyen, a' mit máskor becsületes emberek' társaságában senki a' bolondokon kívül cselekedni nem merészelne? 'S kik a' régi pogányokkal illy szorosan kezet fognak, a' kik épen ezen esztelenségnek, mértékletlenségnek, mellyet a' római pogány tanács megtilalmazott, tágas mezőt engednek, megérdemlik-e a' keresztény nevet? vagy szabad-e a' keresztényeknek valamikor nem keresztény módon élniök? *Hogyan lehet, szavai sz. Pálnak, hogyan lehet egy társaságban az igazság a' hamissággal? avvagy micsoda egybeköttetése vagyon a' világosságnak a' setétséggel? micsoda egyezés állhatna meg Krisztus és Belial között? avvagy miben osztozó társa a' keresztény a' hitetlennek? avvagy összeillenek-e az Istentemploma a' bálványképekkel? Ti pedig az élő Istennek temploma vagytok, a' mint mondja az Isten: ő bennök lakozom, 's közöttök járok, és leszek Istennök, és ők az én népem lesznek. Annakokaért, úgy mond az úr, menjetelek ki közülök, és váljatok el tőlök, és tisztátalant ne illessetek. ⁷⁾ Avvagy nem tudjátok-e, hogy ha valaki az Isten' templomát megfertőzteti, elveszti azt az Isten. ⁸⁾* Szerelmesim, a' keresztségben nyert isteni kegyelem által a' keresztény a' teljes szent Háromság' egy Istennek templomává, lakhelyévé és dicsőítésére szenteltetik; az oltári szentségnek vétele által pedig valóságos-

⁷⁾ 2 kor. 6, 14 's a' t. — ⁸⁾ 1 kor. 3, 17.

san az Istent fogadja lelkébe: de az igaz Istennek imá-
dásával egybe nem férhet a' pogány Bachusnak fertel-
mes szolgálatja. 'S ha még is a' keresztény zabolátlan
testi kívánságának 's tisztátalan gyönyöreinek hódol,
és azokban részt venni nem áttal, mellyeket egykor a'
pogányok Bachus' ünnepeiben elkövettek, az a' po-
gányok' sorában áll, a' keresztény névről cselekedetei
által lemond, az Isten' egyéb kegyelmeire méltat-
lanná teszi magát, 's annak kemény büntetését várhatja.

Ezen új pogányok az emberfiának, isteni üdvö-
zítőnek egész kinszenvedését valóságosan megújítják,
's fájdalmas sebeit gonoszúl felszakítják. Ezek az ur
Jézust újra megcsufolják, és gyalázattal illetik, midőn
kaczagva ekképen szólnak: vigadjunk csak, most an-
nak ideje; — hadd prédikáljanak a' papok, még ne-
künk van időnk, nem lehet mindég okosnak, józannak,
ájtatos gondolatokban elmerültnek lenni, majd bekö-
szönnek a' böjti napok, akkor fogunk ájtatoskodni, és
a' Kálvária' hegyén Krisztus' kinszenvedéséről elmél-
kedni; mintha mondanák: előbb vétkezni fogunk, és
aztán majd tartunk penitencziát. — Nem valóságos csu-
folódás-e ez? — Ha valamelly apa, anya parancsolná
fiának, hogy az orcájára ragadt szennyet mossa le, 's
az azt felelné: igen is megcselekszem, de előbb még
jobban bekormozom magamat, hogy még több okom
legyen mosdani; nem érdemelne-e dorgálást az ilyen
gyermek, hogy szüléi' meghagyásából nevetséget akar
üzni? 'S mivel különböznek ama pajkos, vakmerő gyer-
mektől a' farsangos keresztények, kik előbb, a' mennyi-
re csak lehet, mindenféle vétkekkel bemocskolják,
megfeketítik lelkiösmeretöket, előbb a' pogány disz-
nókkal a' pocsolyában hemperegnek, és mentségül azt

hozzák elé, hogy majd a' bőjtben kimosódnak belőle. Én csak abban látom a' különbséget, hogy a' farsangi dorbézok az Istennek hosszútűréséből, az ur Jézusnak tanításából 's anyaszentegyházából csufot űznek. — Nem nagy becstelenítése-e a' katholika anyaszentegyháznak, azt vélni: hogy akármit kivetkőzött is a' farsangon által korhelkedő minden keresztény erkölcsből, azt hamvazó szerdán köpönyeg gyanánt ismét magára veheti; hogy bátor félrészeg, zavaros, álmós fővel a' mértékletlen táncztól, falástól, ivástól elerőtlenedett testtel, feslett képekkel megtöltött szívvel, számos elkövetett vétkekre szomorúan visszaemlékeztető lelkiösmerettel is megjelenik a' templomban, csak hintse fejére a' pap a' hamút, 's mondja hozzá e' szokat: *emlékezzél meg ember, mert por vagy, 's porrá leszel*, azonnal az anyaszentegyház' igaz hívei közé tartozik? — Mintha a' jó kereszténynek nem kellene naponként arról megemlékeznie; hogy halandó, hogy mindenek e' világon hiúságok, mulandók, hogy e' világ egyedül az érdemszerzés-, viaskodás-, szenvedésnek helye, hogy nem itt, hanem jövődőben lehet reménylenünk teljes boldogságot, hogy esztelenség portestünknek a' lélek' kárával annyira hízelkedni, kedvezni, annak egyedül szolgálni, annyival inkább, mivel senki sem tudja, melly szempillantatban szólíttatik ki lelke az igaz bíró' ítélőszéke elejébe; vagy mintha az anyaszentegyház e' szertartást épen a' bőjtöt kezdő szerdán gyakorolván, az azt előző hetekben halandóságunk' elfelejtését 's dőlczeg indulatink' szabad töltését jóvá hagyná? — Melly igen kapnak a' rossz, erkölctelen katholikusoknak illyes szembetűnő gyalázatos vélekedésén a' külön valláson levő atyafiak, hogy azt a' katholika anyaszentegyház

házra foghassák, 's a' miatt, a' mit tilt, mintha helyben hagynák, kisebbitthessék.

De még vétkesebben pökik, alacsonyítják az evangéliommal együtt az ur Jézus' szent személyét képviselőiben azon fiatalok, kik a' lelkiatyák' szüleik', előljáróik' legszívesebb intéseiket, legigazabb tanácsukat, legnyomósabb okaikat, legvilágosabb tilalmokat nemcsak szélnek eresztik, megvetik 's kaczagással visszonozzák: hanem feltételeikben még annál inkább megátalkodnak 's nyakasan azt válaszolják: micsoda, hát még a' farsangi mulatságokat is akarnák eltiltani, mára' közvigságban se vegyünk részt többé; — azért is szántszándékkal minden pajkosságot elfogunk követni; beszéljen, olvasson a' pap az evangéliomból, mi neki tetszik, csak parancsolgassanak szüléink, előljáróink, mi még is egészen kedvünk szerint fogjuk tölteni e' napokat. — Lehet-e ennél szörnyűbb engedetlenség, merészebb gúnyolás? Valóban ekkép teljesedik be, a' mit az evangéliomból beszédem' kezdetén idéztem: *Íme az ember' fia a' pogányok' kezébe adatik.* 's a' t.

Ugyan is, hogyha e' napok a' keresztények' nagy részétől a' testi gyönyörködtetéseknek, az éjjeli összejöveteleknek, a' szabad társalkodásoknak szánva vannak; ha a' testnek incselkedései az alkalmatosságon kívül is keményen fárasztanak minket, valljon hogyan reménylhetni, hogy azoknak ellentállani fognak, 's hogy azoktól meggyőzetetni nem fognak, kik a' veszedelem' karjai közé rohannak, kiket az izgató tárgyak, a' szabad ölelgetések mindennűnzen ingerelnek, az alkalmatos éjjeli idő pedig biztosít, midőn a' rosszakkal rossznak, az esztelenekkel eszteleneknek, a' vásottakkal vásottaknak lenni szégyennek sem tartják? — Nem

kell-e illy környülállásokban a' szemérmetességnek le tapódtatnia, a' hol a' szemtelenség titkon és nyilván uralkodik? Nem kell-e onnan minden jó erkölcsnek ki-rekesztetnie, a' hol minden orczátlanság, trágárság tréfának, játéknak, bohóskodásnak tartatik? — A' szemérem ellen elkövetett vétkek méltán hasonlítottatnak ama ostorozáshoz, melly által Krisztus' mezítelen teste testi vétkeinkért kegyetlenül megszagattatott; 's így a' szemtelen farsangosok is, kiket méltán új pogányoknak nevezhetni, e' napokban urunkat ismét megostorozzák, midőn az ostorozásnak keserves okait megújítják.

De hogy gonoszságokból semmi se hibázzék, minekutána megostorozták Jézust, őt meg is ölik, midőn botránkoztató példajok által az úr Jézus' tagjait, a' még ártatlanokat, magok után csábítják. Már régen íratott le ezen istenteleneknek viselete a' Bölcsesség' könyvében: *Nossza tehát, úgy szólnak, használjuk a' jelenlévő javakat, és a' teremtménynyel mint ifiak élni siessünk. Drága borral és kenetekkel töltözzünk: és életünk' virágát ne mulasztjuk el. Ékesítsük magunkat rózsákkal, míg el nem hervadnak; egy mező se maradjon bujaságunk' nyoma nélkül. Senki se legyen feslettségünkben részellen; mindenütt hagyjuk vigságunk' jeleit: mert ez a' mi részünk, ez a' mi örökségünk. — Leselkedjünk az igaz után, mert kellemetlen nekünk, és cselekedeteinkkel ellenkező, törvény elleni bűneinket dorgálja, és feslettségünk' vétkeithirdeti ellenünk. Gyöt-réssel kísértjük őtet, és gyalázatos halálra kárhoztassuk őtet.* ⁹⁾ — Nem ezek-e a' mai megkereszteltetett

⁹⁾ Bölcs. 2, 6. 's a' k.

új pogányoknak, Bachust tisztelő világ' fiainak szavai; vagy ha mindjárt úgy nem kiáltoznak is, de nem bizonynyítják-e ezen gondolkodásokat erkölcstelen viseletök által?

Vajha ezen pogány világ' igaz fiai az evangéliomról soha semmit sem tanultak volna, legalább valami mentségök lehetne, azt mondhatnók felőlök: nem tudják, hogy mit cselekesznek, vagy a' mit sz. Pál a' zsidókról mondott: *ha Krisztust megismerték volna, soha a' dicsőségnek urát meg nem feszítették volna.*¹⁰⁾ De milly szörnyű bűn, szerelmesim, az igazságnak fényétől megvilágosíttatni, a' szent Lélek' kegyelmeiben részesíttetni, 's még is a' pogány setétségnek ferelmességei által lelkéhez egészen ragaszkodni, magát, másokat, az úr Jézust tagjaiban ismét megölni? — Értelmesen, de egyszersmind rettentően fejezi ki magát sz. Péter apostol ezen keresztény nevet becsztelenítő világrabjai fölött: *Tudja az úr a' gonoszokat az ítélet napjára a' kinokra megtartani; kiváltképen azokat, kik a' testiségnek tisztátalan kívánságait követik, szabadságot igérvén magoknak, holott magok az erkölcsi romlottságnak rabjai. Jobb lett volna nekik az igazságnak útját meg nem ismerni, mint annak megismerése után az elejökbe terjesztett szent törvénytől visszafordulni. Ezekkel az történik, a' miről szól azon igaz közmondás: visszatér az eb az ő okádására, 's a' megmosódott disznó a' sárnak fertőjébe.*¹¹⁾ — Ha már az apostolok' fejedelme így szólott azokról, kik a' pogányságból, mellyben neveltettek, megtértek, de megkedvelt vallásbeli szokásaikat nehezen felejtették,

¹⁰⁾ 1 kor. 2, 8. ¹¹⁾ 2 lev. 2.

's nálunk sokkal buzgóbb 's jobb erkölcsű keresztények valának; valljon mit mondana, ha látná, hogy a' katholika anyaszentegyházban felneveltekből, tanítottakból igen-igen sokan a' régi pogánysághoz, Bachus' hamis Isten' szolgálatjához ragaszkodnak, az anyaszentegyházat pedig megvetik, gyalázzák minden rendetlenségeket, fertelmességeket szabadon gyakorolnak: valljon nem valóságos pogányoknak, hitetleneknek nevezné-e őket, nem parancsolná-e, hogy tüstént az anyaszentegyház' kebeléből kivettessenek, hogy a' botránkozások az anyaszentegyházban már egyszer megszűnjenek?

Szerelmesim! Nem azért helyhezgettünk e' világba, hogy csak együnk, igyunk, a' testi gyönyöröket vadászszuk, ez a' barmok' élete; a' mi rendeltetésünk az, hogy Istent imádjuk, és törvényinek engedelmeskedvén ez élet után nyerendő örök boldogságra magunkat érdemesítsük. Méltó-e az okos emberhez olly mulatság, melly az egészséget rontja, a' testi erőt vesztegeti, a' másra szükséges költségeket elragadja, a' hivatalbeli foglalatosságokra alkalmatlanná, vagy legalább nehézzé teszi az embert, többnyire betegségeket okoz, 's így az életet rövidíti, — melly fajtalan képekkel és kívánságokkal a' fejet betölti, a' bűnre legközebbi alkalmat nyújt, Isten' bántása, embertársunk' botránkoztatása nélkül ritkán mehet végbe, melly miatt a' kárhozat' veszedelmében forog az ember lelke. Titeket szólítalak, szerelmesim, titeket atyák, anyák 's mindnyáján, kiknek gondviselésére mások vannak bízva, 's kérlek, hogy ne csak önmagatok otthon tartózkodással, mértékletességgel, józansággal jó példát ad-

jakok a' gondviseléstek alatt levőknek, hanem egyzsersmind hathatós parancsolatok által tartjátok meg őket az üdvözítő hitnek ösvényén.

Jézus, Dávidnak fia! könyörülj rajtunk, nyisd meg a' megvakult dorbézóknak szemeit, hogy viseljük' rútságát, illetlenségét, utálatosságát látván, attól eliszonyodjanak, 's azokról örökre lemondjanak. — Én, a' mit szólottam, kötelességem szerint szólottam, és így lelkiösméretemet megnyugtattam. Én, Istenem, kegyelmedtől segítettén, valamint eddig minden botránkoztatást szorgalmasan kerültem, úgy ígérem, hogy valamiket javallottam, magam is szorosán teljesíteni fogom. Vajha hallgatóimtól azt megnyerhetném, hogy ők is ilyen fogadással visszatérjenek hajlékaikba, 's más itt jelen nem levőket is arra buzdítanának! Vajha minden tobzódók vakságokat elismernék, 's hozzád, áldott Jézus, megvilágosító kegyelemért kiáltanának, úgy reményleni lehetne, hogy rajtok is teljesednék az, mi a' mai evangéliomi vakkal történt, ki általad szemének világosságát nyervén, azonnal követ vala téged, dicsőítván az Istent; az egész nép pedig melly a' történetnek tanuja vala, dicséretet ada Istennek. Amen.

Hushagyó-kedden.

Jertek! imádjuk az urat, borúljunk le, és hajtsuk meg térdeinket, esenkedvén teremő Istenünk előtt. Mert ő a' mi urunk Istenünk; mi pedig népe vagyunk, mellyet igazgat, és nyája, mellyet legeltet. 94 Zsol. 6, 7.

Ki nem magyarázhatom, szerelmesim, azon örömet, mellyet esztendőnként érez szívem, midőn ezen már alkonyodó, bőjtelőző három napban, mellyeket a' pogányoktól átvett, orczánkat piritó szokások szerint a' keresztények többnyire szörnyű rendetlenségek' üzésében töltenek, e' város számos buzgó lakosától, kiknek lelki előmenetele most is szívemen fekszik, az Isten házáat látogattatni, a' reggeltől estig egymást felváltó ájtatos lelkektől e' drága nagy szentséget imádatni, számos nép' összesereglésével közös könyörgéseket tartatni tapasztalok; mindannyiszor áldom annak hamvait, a' ki ezen ájtatosságot szerezte, és folyamatba hozta; bőséges mennyei áldásokat óhajtok mind azoknak, kik azt sentartják, 's mind ama' dicséretes hiveknek, kik azt szorgalmasan gyakorolják. Ugyan is,

szerez: ez olly időpont, melly a' lármás dobzódó, úgy nevezett farsangi napoknak véget vet, a' csendes szent bőjti napokat megelőzi, a' folyó esztendőnek pedig jövőendő kívánatos bősége, vagy rémitő terméketlensége felől minket még egészen bizonytalan függőben tart; és ugyan ezen okból különös figyelmetességet érdemel tőlünk, hogy az ismét szaporított vétkek miatt fenyegetődző csapásokat honunktól elfordítsuk, az igaz megtérés', a' keresztény jámborság' lelkét elnyerjük, a' szükséges isteni áldásokért alázatosan esedezzünk. Szörnyűkezés nélkül lehetetlen az elmúlt farsangi napokra visszatekinteni. Vigadni nem tilalmas, sem farsangban sem bőjtben, sőt egyedül csak az istenfélő kereszténynek tulajdonsága, hogy mindég víg kedvű legyen; illyen kívánatos jó kedvet, 's mindenkor szabad, helyes, becses örömet szereznek a' jóságos cselekedetek' gyakorlása, az Istenhez emelt ájtatos fohászkodások, a' jó lelkiösméret, bizodalmas jó barátok, mások' megsértése nélkül szíves együtt való társalkodása, az Isten' magasztalásával elköltött mértékletes étel, ital, — az éjjeli szükséges nyugalom, a' friss levegő' kedveért és tagjaink' gyakorlása végett való kísértések, a' mindenható teremtető' felséges munkáiról való dicsőítésével járuló figyelmetesebb 's gyönyörködtető elmélkedés, a' tavasszal kezdő mezei gazdagság' megtekintése, némelly könnyebb 's nem nagy fáradsággal járó kézi munkák, mások' háborgatása nélkül ájtatos vagy ártatlan éneklés, valami hasznos könyvnek olvasása. — Illyes örömeket ért sz. Pál, midőn ébreszti a' filippieket: *örüljete az úrban mindég, ismét mondom örüljete, a' ti tiszteletes magatok viselése nyilván legyen minden embereknél.* De illyes örömk-

kel meg nem elégesznek a' világ szerint gondolkodó mostani keresztények; mulatságnak sem tartják, ha csak a' régi buta pogányok' szokásai szerint nem dobzódhatnak. A' bárdolatlan hajdani pogányok Bachus nevű hamis Istent költöttek, és annak tiszteletére a' leggyalázatosabb disztelenségeket és pajkosságokat üzték. Azon Bachus' ünnepeiben a' zabolátlan-ság kötelességnek, a' részegeskedés illendőségnek a' szemtelenség ájtatosságnak tartatott. Az asszonyok és férfiak, mint az eszeveszettek az utczákon szaladgáltak nagy lármával 's ujongatásokkal, tagjaik' nagy hányás-, vetésével egész éjjelenként muzsikapengetés között tánczolgattak. Innét ezen rendetlenségeknek illetlenségét látván még a' pogány római tanács is, a' mint írja Livius, különös végzés által tilalmat hozott ellenök. Már a' mit a' pogányság tilalom alá vetni szükségesnek látott, a' kereszténység azon mentség alatt „farsang vagyon” most tartalék nélkül folytassa-e? De önmagunkat czáfoljuk elégségesen; mert a' mint a' diák nyelvben Bachus' ünnepeinek, szinte úgy ezen utolsó három napot a' magyar nyelvben bolondok' napjainak nevezzük. És valóban nagy esztelenség úgy mulatozni, hogy a' miből magunknak vagy szegény felebarátunknak lehetett volna több hetekig élnie, egy fényesvendégségre vagy játékra elvesztegettessék, addig enni és inni, hogy alig lehessen fűjni, vagy ki kelljen adni, vagy orvos szerekkel kihánytatni. Nem esztelenség-e, mindenféle kevert ételekkel, tüzesítő italokkal, álmatlansággal, egészéjjelenként izzasztó ugrándo-zásokkal gyomrát, egészségét rontani, 's életét minden ok nélkül rövidíteni; — a' majd nem félig, merő vásottságból buján öltözött fejérnemmél ingerlő harsogó muzsika, mel-

lett keringelni és így a' tilalmas szemhizlalás által okozott vétkes vágyódásokkal, fajtalan kívánságokkal lelkét terhelni; Istenét bántani, szíve' legdrágább nyugodalmát háborítani? — Nem esztelenség-e szántszándékkal, holott úgy is nagyon gyarló az ember, a' vétekre vezérlő alkalmatosságokat keresni, vétkeket szaporítani, hogy legyen husvétra mit gyónni, — magát előbb bemázolni, hogy legyen mit lemosni, 's azt vélni, hogy a' keresztény erkölcsöket, mellyekből farsangon által kivetkezünk, hamvazó szerdán, mint valami köpönyeget ismét azonnal lehessen felölteni — vagy hogy a' hamúval való meghintés és a' pap' azon szavai által: *emlékezzél meg ember, mert por vagy, és porrá leszel*, már más emberekké, Isten' kedves fiaivá változni fogunk. Ne hozza elő itt nekem senki a' Predikátor nevű könyvnek ama versét: *mindennek ideje vagyon*; mert nyomon mondatik tovább: *és minden elmúlik annak idejében az ég alatt.* ¹⁾ Tehát az említett szavaknak csak az az értelme; hogy minden időben változások vagynak a' világon, mindenek állhatatlanok. Bölcs Salamon, ki azon könyvet írta, minemű vélekedéssel volt a' világi gyönyörködtetés felől, ámbár maga mindenben unalomig részesült, emlegeti a' Predikátor' könyvének majd minden cikkelyében, de leginkább az első és utolsó részben, a' mellyekben felkiált: *Hiúságok' hiúsága, és minden hiúság, és a' lélek' gyötrelme!* ²⁾ *Emlékezzél meg teremtődről ifiúságod' napjaiban; mielőtte betoppanjon a' gyötrelme' ideje, és elközelgessenek az esztendők, mellyekről azt fogod mondani: nem tetszenek nekem. Istent féljed, és az ő pa-*

¹⁾ 3, 1. — ²⁾ 1.

rantsolatit megtartsad; ebből kell állani az egész embernek, mert minden, valami történik, bár melly titkon vitessék is végbe, akár jó, akár rossz legyen az, szinte úgy minden hibákat is Isten ítélet alá fogja venni. ³⁾ De ha mindenre volna is idő: a' vétkes, mértékletlen dobzódásokra csak ugyan soha nem kellene lenni. Az anyaszentegyház elégségesen is adja értésünkre, melly kedvetlenül nézi e' rendetlenségeket; innét már hamvazó szerda előtt harmadik vasárnap a' gyászos violaszint veteti az isteni szolgálatra, elhagyatjaa' vig alleluja' éneklését, a' papi napos imádságok közt az első atyáink' szomorú esetéről, és a' szörnyű vizözönről szóló szentírási czikkelyeket olvastatja, a' sz. misét Dávid' kesergő zsoltáraival kezdeti. Mindazáltal, szerelmesim, ha sokan talán a' farsangi vétkes mulatságokban nem részesültünk is, de az eddig elkövetett egyéb vétkeink, a' velünk született roszra vonzó hajlandóság, a' fölötte nagy gyarlóságunk, a' szent bőjti napok' üdvösséges töltése, a' rajtunk közönségesen mindég súlyosban nevedő szűk idők, a' hathatós kegyelemnek és mindnyájunkra nézve sikeres segedelemnek szüksége, temérdek gonoszságainkat követhető veszedelmes csapások' elfordítása elégséges okok: hogy csoportosan menjünk az úr' elébe, borúljunk térdeinkre, és könyes szemekkel imádjuk az urat, mert ő a' mi urunk istenünk, és mi az ő népe, és az ő, ha mindjárt kihágó, de mégis legelő jubai; ő az, a' kire figyelmeztette hajdan a' penitentiát hirdető János a' seregeket ama vígasztaló szavakkal: *ime az Isten' bájánja, ime a' ki elveszi a' világ' bűneit*, — kiről bizonyítja legkedvesebb tanítványa

³⁾ 12, 1. 14.

sz. János evangelista első levelében; *Ha ki vétkezendik, vagy on szószólónk az atyánál Jézus Krisztus, ama szent, a' ki engesztelő áldozat a' mi bűneinkért, nemcsak pedig a' miéinkért, hanem az egész világ' bűneiért is;*⁴⁾ ő az, a' ki szent Pál szerint mennyben és szinte úgy oltárinkon elfogadja könyörgéseinket, 's a' maga sebeit, vérét, emberségét szüntelen az atyának bemutatja érettünk, kinek embersége most is, valamint hajdan, kiáltoz az Istenséghez érettünk: *atyám bocsásd meg nekik, mert nem tudják, mit cselekesznek;* ő az, a' ki minden időben segítő készségéről maga tett bizonyossá: *ime, úgy mond: én veletek vagyok minden nap világ' végezetéig;*⁵⁾ *valahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közepettök.*⁶⁾ *Nálom nélkül semmit sem cselekedhettek, de valamit kérendetek az atyától az én nevemben, megadja nektek.* Jöjjetek tehát, imádjuk az urat, borúljunk térdeinkre, és sírjunk előtte, a' ki minket alkotott; mert ő a' mi urunk Istenünk, mi pedig az ő népe, és legelő juhain; mert ő a' hozzá folyamodó szűkölködőket mindég segíteni fogja ez első; mostis segíti ez második része beszédemnek. — Imádandó ur Isten, te legkegyesebb lelki pásztorunk, ki a' töredelmes szívtől elődbe terjesztett könyörgéseket örömmel elfogadod, és bőséges áldásiddal gazdagon viszonyozod, fordítsd irgalmas szemeidet e' gyülekezetre, és engedd kegyelmesen, hogy én ugyan épülésére szóljak, e' hozzád sohajtozó nép pedig véghetetlen irgalmasságodat szívére vevén, benned tökéletes bizadalmát helyheztesse.

Ha az kívántatnék tőlem, hogy a' tárgy' méltóságához képest lerajzoljam, 's szemetek eleibe állítsam

⁴⁾ I. 2, I. 2. — ⁵⁾ Máté 28. 20. — ⁶⁾ u. o. 18, 20.

azon készséget és könyörületességet, mellyel e földön való mulatásakor viseltetett a' szűkölködőkhöz az ur Jézus, legrövidebben 's leghelyesebben végezném beszédemet, ha kezetekbe által adnám az evangelisták' könyveit; minden lapon az isteni könyörületességet látnátok kitündökölni cselekedeteiből az emberszerető, hív, jó barátot jegyeznétek Jézus sz. személyében. Első és utolsó szemügye, minden fáradozása és törekedése, egész élete és kinos halála csak oda czélozott, hogy segítsen és szabadítson, megvilágosítson, és tanítson, jót tegyen és örvendeztessen, bátorítson és vigasztaljon, adjon és megbocsásson. — Soha semis volt senki kirekesztve segedelme' részeltetéséből, minden időt és alkalmat tudott használni mások' javai' gyarapítására; minden hely és táj nyújtott nekie alkalmatosságot rendkívül való szívességének nyilatkoztatására. A' tudatlanok' tanítója, a' szomorú bús szívűek' vigasztalója, az erőtlének' gyámola, a' betegek' orvosa, a' holtak' feltámasztója, a' bűnösök' bünterheiktől való feloldozója vala; — mindenütt segített, valahol segítsége szükséges volt; mindenkinek segített, a' ki bizodalommal járult hozzája; ott segített legszívesebben, a' hol legnagyobb volt a' szükség, és minden segedelem már haszontalannak állítatott, 's pedig mindenkor minden lehetséges szívességgel és minden emberi tehetséget felülhaladó isteni erővel. Egykor elébe vezetett egy vakon született és pedig szombati napon, 's megadá nekie szeme' világát; — jöve elébe egy összezsugorodott, nyavalyás asszony, ki szemeit sem emelheté az egekre, és egy szempillanatban megégszégésedett, jövének elébe ketten, kiket a' gonosz megszállott vala, és megszabadítá őket; — Kafarnaum-

ban gyógyított egy inaszakadtat; Jerusálemben egy 38 esztendeig betegágyában sinlődő embert; Naim' városa' kapujában látván a' kesergő anya' könyhullatásait a' nélkül, hogy megkérettetnék, feleleveníté megholt fiát; máskor Jairus nevű synagóga, előljárónak alázatos meghívására elméne, és feltámasztá megholt leányát; tanítványait a' tengernek közepéttén egy szóval kimenté a' rémitő szélvészből; amott sok ezereket a' pusztákban néhány kenyérrel és kevés hallal kielégített.

Különös szeretettel viseltetett az ártatlan kisdedekhez: *hagyjátok, szolítá tanítványait, a' kisdedeket hozzám jönni, és ne tilalmazzatok őket, mert az ilyeneké mennyeknek országa.*⁷⁾ Megtudott indulni, ha ki az ilyen kisdedeket megvetette, kezeibe felfogta, megölelgette, és szent kezeit rájuk tévén megáldotta azokat, kiket az ájtatos anyák neki bemutatnak. — Hasonlóképen kedvelte az övéit, kik körülte valának: János tanítványát a' végső vacsorán kebelén engedte nyugodni, Pétert, ki őtet esküvéssel megtagadta, háromszor kérdé: *szeretsz-e engem?* A' hitetlen Tamásnak engedé: hogy sebe' helyébe ereszsze új-jait, és higgyen. A' többi tanítványainak angyal által adotta hirül, hol jelenend meg nekiök dicsőséges feltámadása után; megis jelent nekiök, bátorítván, vigasztalván és valóságos feltámadásának hitében megerősítvén őket; szent anyját a' keresztfáról János tanítványa' gondviselésére bizta; amaz evangeliombeli buzgó két testvérhez, Máriához és Mártához több izben betétre, és vendégjök lenni méltóztatott; Lázár halálán

⁷⁾ Máté 19, 14.

annyira megindula, hogy könnyüket hullatna szemeiből, melyeket látván a' környülállók mondanak: Lászatok, melly igen szerette őtet.

De valljon hogy fogadta a' bűnös embereket? valóban minden szeretettel, kegyességgel, könyörületességgel, szánakodással; — a' ki máskép szemeit nem merészlette megnyitni, hogy bátran az égre tekintsen, Jézus előtt minden félelem nélkül megjelenhetett, és ha hite 's bizodalma volt, kisegítettett, bár melly mélyen elmerült volt is a' legfeketébb gonozságokba. Olvassátok az evangéliomot, és megértitek, hogy a' farizeusok több ízben szemére vetették, hogy bűnösökhöz is leereszkednék; felkereste őket, és feltaláltatta magát, alá jött hozzájuk, és felsegélette őket magához. Önnön szája' vallása volt, hogy nem az igazakért, a' millyen úgy is senki sem vala, hanem a' bűnösökért jelent meg e' világon, hogy felkeresse, és üdvözítse, a' mi elveszett volt. Valami megkivántathatott a' bűnös emberi nemzet' lelki sebeinek gyógyítására, semmit sem sajnálott; a' mi kevélységünk' orvoslására nemcsak ember, hanem az emberek' csúfja lett, kinek nem vala, hova fejét lehajtsa; — a' mi fősვნységünk' és telhetetlenségünk' orvoslására barmok' istállójában született, legnagyobb szegénységben élösködött, mesztelen halt meg a' gyalázatos keresztfán; a' mi testi kívánságaink' és fajtalan, délczeg indulatjaink' megzabolázására vesszőkkel és ostorkötéllal megszaggatni hagyta szent testét. — A' mi irigységünk' megfojtására bizonyította, hogy ama nagy napon, az utólsók elsők, és az elsők utólsók lesznek; a' mi torkosságunk' elfojtására epével és eczettel itatta magát; — a' mi bosszúálló haragunk' csillapítására mint egy sze-

lid bárány vezettette magát az ölésre, és imádkozott az őtet felfeszítőkért; — és hogy a' jórai restségből felébreszsen bennünket, éjszakákat virasztásban 's imádságban töltött. Valami szükséges látszott a' bűnösök' megtérése' eszközlésére, semmit sem mulasztott el; három esztendeig fáradhatatlanul tanított, álmélkodtató csodákat munkálott, — sirt értünk a' jászolban, és a' Kálvária hegyen kiontotta véré utolsó cseppig; sebekkel megtelvé annyira, hogy tetőtől talpig nem lenne benne épség; szentségeket, mint annyi kegyelemforrásokat rendelt; apostolokat, tanítókat küldött; e' drága szentségben, magát nekünk lelki eledelül hagyta; a' keresztfán kiadta sz. lelkét, és ezt a' bűnösök miatt cselekedte, ugyan azért bátran mondhatja: *Valljon mit kellett volna még cselekednem többet, és nem cselekedtem?* ⁸⁾

Lássátok, ott ama gondos pásztort, kinek 100. juha van, mellyeket rendkívül szeret, 's mellyek számadása alá biztatattak; de ime egy eltévelyedik közülök. Mint dobog szíve! mint aggódik, melly szomorú arczája! nem, úgy mond, nem nyugszom, fel kell keresnem szegény juhocskámat, mellyet elvesztettem, mellyért jót állottam, és melly most a' vad állatok' prédája lehetne; felkapaszkodik a' meredek hegyek' ormaira, alámegyen a' mély völgyekbe, keresztül járja a' setét sűrű erdőket, a' hegyek hangoztatják vissza a' hívogató pásztornak siralmas kiáltásait, könyhullatásait, és mindenütt verítékcseppjeivel ásztatja útját, nem nyugszom, úgy mond' míglen juhocskámat, mellyet elvesztettem, fel nem találom. Lássátok ez a' bűnös

⁸⁾ Izai. 5. 4.

embert kereső üdvözítőnknek önmagától szemeink elébe állított valóságos ábrázolása. Egy szegény asszony, mellynek minden vagyonja csak 10. garasból áll, szerencsétlenül elveszít egyet belőlök. Mivel szegény, tete-mesebb a' kára, mintha más szerencsefia egyik nemesi jószágát elveszítette volna. Semmi sem hasonlíthatatik ama szorgalomhoz, mellyel iparkodik elvesztett garasát felkeresni; meggyújtja gyertyáját, kisöpri szobáját, vizsgálgatja minden szögeit, felforgatja minden szugait, felforgatja minden házi eszközeit, feltett czélja meg nem állani, még elvesztett garasát meg nem találja. Mindazonáltal ezen, bátor magától az ur Jézustól előnkbe adott, hasonlatosságok, csak azon törekedést magyarázzák, és értelmessé teszik nekünk, mellyel a' legkegyesebb megváltó az eltévelyedett bűnös lélek' megnyerését ohaítja; de ezen olly forró kívánság távol vagyon minden haszonkereséstől; ha az említett pásztor eltévelyedett juhocskáját ismét fel találja, elnyeri izzadásának jutalmát; mert a' nyáj' gondviselésére biztatott, a' kár' megtérítése nekie sajnosan eshetett volna. Ha a' szegény asszony megtalálja ezüst garasát, legalább egy napon tengődik belőle. De te oh egek' Istene, ha minket bűnösöket megtérítesz, vajjon mit találsz? valójában semmit, vagy csak a' te el-lenségeidet, csak a' te számtalanszor hitszegő teremtményeidet, kik igazságos átkodat fejökre levonták. A' te boldogságod határozatlan, és öröktől fogva örökké változhatatlan, és ha mi nyomorúttak mindnyájan örökké elvesznénk is, mi károd benne? a' te véghetetlen nagy dicsőséged az által szinte úgy nem szenvedne fogyatkozást, mint ha mi semmiségfiai örökké boldogíttatnánk. És mégis, álmétkodjatok egek, te kerestél

minket, és nincs oly pásztor, ki eltévelyedett juhok-káját, nincs oly ügyefogyott özvegy, ki elvesztett garasát nagyobb szorgalommal keresné, mint te minket, tévelygő juhaidat az üdvösséges legelőre téríteni törekedtél.

De épen lehetetlen méltóképen magasztalni azon kegyességed', Jézusom, mellyel a' megtért bűnösöket fogadni szoktad. Megengedem, hogy találtatik oly fejedelem, ki az ellene pártutó's hiteszegett jobbágyainak nagy lelkién megbocsát; de valljon hány oly fejedelmet olvasunk, ki azon háladatlan jobbágyát, ki ellene fegyvert fogott, az előbb viselt méltóságokba még vissza is helyhezette, vagy még magasabb polczokra emelte volna? és íme épen így bánik az irgalmas Istenség hozzá töredelmes szívvel visszatérő tékozló bűnös fiával; mindent visszaad neki, a' mit a' bűn által elvesztett, szentelő malasztját, az Isten' fiainak becses jegyét, az előbbi érdemeket, mellyeket gyűjtött volt magának, de a' vétek által haszontalanokká tett, a' mint ezt szépen előnkbe adta urunk ama atyjához visszatérő ismeretes tékozló fiuról mondott gyönyörűséges példabeszédjében. Azért ide tartozandók sz. Pálnak a' romaiakhoz irt szavai: *a' hol bővelkedék a' bűn, feljebb bővelkedék a' kegyelem.*⁹⁾ Sőt a' legjelesebb kegyelmek, mellyekben még az állandóan megőrzött ártatlanság sem részesítettett, voltak gyakran az igaz megtérésnek jutalma. — Zacheus, ki megfogadta, hogy jövedelmének felét a' szegények közt felosztandja, és azoknak, a' kiket megkárosított, négy annyit rendelt visszaadatni, íme, meglátogatott saját hajlékában az urtól, 's azonnal amia vigasztaló feleletet halotta;

⁹⁾ 5, 20.

*ma üdvössége lön e' háznak, mivelhogy ő is Abrahám fia, mert az Embernekfia megjelenék felkeresni, és üdvözíteni azt, a' mi elveszett volt.*¹⁰⁾ Péter minekutána mesterének háromszori megtagadását keservesen megsiratta, az egész anyaszentegyháznak főkormányozójává rendeltetett. Tamás, mivel hitetlenségét megbánta, olly szerencsés volt, hogy újjait urunk' megdicsőített sebeibe ereszhette. Máté, mivel urunk' egy hívó szavára elhagyta az igazságtalan vámszedő hivatalt, és azonnal követésére indult, apostoli méltóságra emeltetett. A' szamariai asszonnyal, ki házasságtörő társalkodásban élt vala, nem áttalott az ur Jézus a' város előtt levő kutnál hosszabban beszélgetni, és őt az élet forrásával megkínálni. Azon házasságtörő asszonynak, kit elébe hozának a' farizeusok, hogy hallván ítéletét, megköveznék, mivel látta töredelmességét, megbocsátott, és megszégyenítette vádolóit, szólítván őket, hogy a' ki vétek nélkül vagyon, vessen első követ rá. Magdolna, ki czégéres személy vala a' városban, mivel nyilván sokaknak, kiket az előtt botránkoztatott, középülésére keservesen megsiratta ifiúságának gonoszságait, nyilván minden jelenlévők' hallottára az Istenfiának szájából megértette bűneinek bocsánatját. A' lator, ki kevés szempillanattal halála előtt sohajtozék hozzá, és Istenfiának vallotta, tüstént ígéretet nyere, hogy még azon nap vele együtt leend a' paradicsomban.

De szinte olly könnyörületességgel viseltetett az ur Jézus esküdt ellenségei iránt is. Melly érdemes volt az Isten' bosszúálló átkára ama' gyilkos Jerusalemben, melly csak isteni jótevőjének, a' legártatlanabb Istenembernek vérért szomjúhozá; és hogyan nyilatkoz-

¹⁰⁾ Luk. 19, 9.

tatta magát Jézus' szeretete ezen gyalázatos háladat-
lanság és megátalkodott gonoszság iránt? Midőn látta
vala Jézus a' várost, sira annak szörnyű vakságán;
Vajha, így kiáltott fel, *megismérted volna te is legalább*
ezen a' te napodon azokat, melyek békeségedre szolgál-
nak neked. Jerusalemben, hányszor akarám egybegyűjteni
fiaidat, valamint a' tyúk egybegyűjti csirkéit szárnyai
alá, és te nem akarád. ¹¹⁾ Ezen városnak, mely a' leg-
főbb virágzásra és boldogságra léphetett volna, jöven-
dő szomorú sorsát olly annyira vette szívére, mintha
ötet magát illette volna. De volt-e valaha gyalázatosabb
's alávalóbb gonoszság, mint Judás' elárulása? 's azért
mégis, miképen fogadja ötet Jézus? barátjának ne-
vezi, magát tőle csókkal illetni engedi, a' legneme-
sebb fájlalás és atyai feddés' kérdésével igyekszik
őt magához téríteni. Barátom, úgy mond, minek jöttél,
tehát csókkal árulod el az emberfiát? Oh! ha akkor
ezen szemtelen gyilkos ura 's mestere előtt térde-
ire leesvén, nekie esedezett volna: Jézus, Istennek
fia, könyörülj rajtam; ha vagyon még számomra az ir-
galmasságnak helye, bocsáss meg nekem: kétség kívül
azonnal kegyelmet nyert, megölelte, és szívéhez szo-
rította volna Jézus, ki irgalmas és a' bocsánatra min-
denkor kész. De mit szóljak gyilkolóiról, kik vérig
vesszőzték, hamis tanúk által a' leggyalázatosabb ha-
lálra ítélték, két lator' társaságába a' csufos kereszt-
fára az ég és föld közt felszegeszték, szidalmakkal,
és káromlásokkal halmozták, és így a' legkegyetle-
nebb kínok közt lassan haldoklani engedték? az ég
gyászba borult, a' föld megrázkódott, a' kősziklák
megrepedtek, az egész természet el szörnyűdött az

¹¹⁾ Luk. 19, Máté 23.

ezer átkot érdemlett gonosztevők' kegyetlenségén. És Jézus? oh! borúljunk térdeinkre, és imádjuk kimagyarázhatatlan szeretetét: atyám, így kiált fel, atyám bocsásd meg nekik, mert nem tudják, mint cselekesznek! Oh drága üdvözítőm Jézus, szívünkben törődve levén, észreveszszük tőled való eltávozásunkat, érezzük lelkünket a' véték' suljától nyomatni; de te kegyes és kegyelmes vagy, ki nem csak az igazakhoz szeretettel viseltetel, hanem tőlünk sem vonod el könyörületességedet; mert mindenkori iparkodásod' tárgya, hogy a' bűnösön könyörülj, és segítsed őt'; ugyanazért mi is egész fiúi bizodalommal te hozzád emeljük szemünket, reménylven: hogy a' ki minden hozzád folyamodókat segítettél, rajtunk is szánakodni és könnyörülni fogsz!

Kétség kívül a' mi Jézus ez előtt a' segedelem nélkül szükölködőknek volt, az még most is; valamint sz. Pál mondja: *Jézus Krisztus a' mint tegnap és ma, úgy mind örökké is ugyan az*; ¹²⁾ az az: Isteni természete, mindenható ereje, égő szeretete szüntelen egyenlő; ő az, és az marad, a' mi volt, ugyan azon változhatatlan, könyörülő és segítő Istenember. De azt gondolja magában valaki, ha Jézus mindenkor és mindeneken segíthet, hogyan vagyon tehát az Isten' szerelméért, hogy olly számosan vannak, kik nyomorognak, szükölködnek, a' vétkes szokások' terhe alatt nyögnek? honnét vagyon, hogy olly kevesen segítettnek valójában? onnan, szerelmesim, mivel magunk nem akarjuk, hogy segítessünk. Ugyan is ha olly igazán kívánnók felsegíttetésünket, mint szükölködünk a' segedelem nélkül;

¹²⁾ Zsid. 13, 8.

azonnal minden halasztás nélkül fordulnánk Jézushoz, teljes bizodalommal folyamodnánk hozzá, hallgatnánk és teljesítenénk, a' miket nekünk mondott. Épen úgy viselnők magunkat, mint a' beteg ember. A' beteg ember az orvoshoz járul, mivel rosszul érzi magát, és mivel bizodalma van az orvoshoz, beakarja venni, a' mit az orvos neki rendelni fog. Így kell nekünk is Jézushoz járulni.

Minden nyavalyáktól és vízszontagságoktól e' világon mentek nem lehetünk; mert ezek az eredendő bűnnek következesei, mellyek lassanként az elkerülhetetlen halálra elkészítik testünket. Ha valaki az igazságért szenvedhet, adjon hálát az Istennek, mert ő, mint igaz bíró bőségesen fogja neki helyre pótolni azt; — örömmel várhatja jutalmát. De az is mind a' szentírás, mind a' mindennapi tapasztalás szerint tagadhatatlan, hogy az Isten a' bűnt, még ezen a' világon is bünteti; igaz, hogy minél több a' tökéletességre törekvő, jó erkölcsű és istenfélő ember találkozik valamelly társaságban, annál inkább növekedik annak boldogsága: ellenben, minél inkább szaporodik abban a' hitetlen, erkölcstelen emberek' száma; annál tetszetősebben hanyatlik virágzása, annál bizonyosabban közelít széteszlatásához. Bizonyos, hogy minél alább száll az isteni szolgálatban való buzgóság, minél inkább hanyatlanak az erkölcsök, annál sietősben jönnek a' szomorú idők, annál kegyetlenebben uralkodik a' szükség; bizonyos, hogy az egyes emberek' vétkeit is, többnyire még ez életben becstelenség, nyavalyák, szegénység, tömlöczök és hohér' pallosa követik; azért ha kevesíteni óhajtuk a' minket ostromló és egymást érő csapásokat, első gondunk legyen, hogy kivetkőzzünk vétkes

szokásainkból; — ha testi nyavalyáinkat akarjuk begyógyíttatni, előbb lelki sebeink' orvoslásáról szorgalmatoskodjunk. Erre pedig kész minket segíteni a' mi mennyei orvosunk az úr Jézus Krisztus, kinek számtalan csodálatos testi gyógyításai azon sokkal csodálatosabb lelki megtéréseket ábrázolták, mellyeknek munkálására a' bűnösökhöz jöve. Csak

Először éreznünk 's elismernünk kell, hogy rakva vagyunk lelki nyavalyákkal, hogy segedelem nélkül szűkölködünk, valamint ama publikánus, ki nem mérésztette szemeit emelni az egekre, hanem ott a' templom végén mellét vervén sohajtozott: *Uram, légy irgalmas nekem bűnösnek!* A' ki nem érzi magát betegnek, az nem keresi az orvost; urunk' szavai: *nincsen az egészségeseknek, hanem a' betegeknek szükségök az orvosra;* ¹³⁾ mintha mondotta volna: ha ki el nem akarja ismerni, hogy beteg, annak hasztalan az orvos javaslása. Így a' farizeusok, ámbár gyakran társalkodtak urunkkal, mégis jobbakká nem lettek; mert el nem akarták ismerni foggyatkozásaikat, sőt elbízván magokat némelly csekély jócselekedetükben, megboszonkodának, midőn szemökre hányta urunk, hogy *használók a' megfajított koporsókhoz, mellyek kívülről ékeseknek látszanak az embereknek, belül pedig teli vannak a' megholtak' csontjaival;* ¹⁴⁾ így el nem akarták gonosz hitetlenségeket ismerni Jerusálem' lakosai; meg nem elégedtek urunk' kegyetlen vesszőztatásával, hanem teli torokkal kiáltottak: *az ő vére mi rajtunk és a' mi fiainkon;* ¹⁵⁾ 's midőn már a' keresztfán függött, káromkodtak: *ha Istenfia vagy, szállj le a' keresztről;* valának

¹³⁾ Luk. 5, 31. — ¹⁴⁾ Mát. 23, 27. — ¹⁵⁾ Mát. 27, 25. (2)

ugyan, kik a' történt csodákat látván megrémülének; de ezek is csak hamar kettőzített dühösséggel üldözték, 's öldösték az apostolokat; így lőn, hogy azon iszonyatos jövendölések, melyeket elpusztulásokról, és elszéleztésekéről a' proféták és urunk mondtak, beteljesedének. Sokan a' botránkoztató beszédek és énekek, a' kaczer személyekkel való szabad társalkodás által a' bujaság' örvényébe majdmajd elfojtva hörögnek, de észre sem vevén veszedelmes vonaglásukat, a' szabadulásokra nyujtott kezeket magoktól eltaszítják. Valamint bölcS Sirák mondja: *A' vétkes bünt bűnre halmoz, — a' vétek' fája gyökeret vert benne a' nélkül, hogy észre venné, — távoztatja a' feddést, és talál kedve szerint mentséget.* ¹⁶⁾ Valamint a' testen fakadó szömörcsők és más alkalmatlan kinövések, ha egyszer meggyökereznek 's megkeményednek, többé nem is éreztetnek, semmi fájdalmat sem okoznak: úgy a' vétkek is, ha egyszer szokásba által mennek, utóljára véteknek sem tartatnak; — annakokáért mindenek előtt azért kell isteni üdvözítőnkhez folyamodnunk, hogy megvilágosítván elménket, hathatós kegyelmével bűnös állapotunk' megismerésére segéljen. Ha pedig már érzed, barátom, hogy a' vétek téged nyomorúlttá tett, hogy sem az Istennek, sem önmagadnak barátja nem vagy, hogy szívedben nyugalmat és megelégedést nem találhatsz, hogy lelkedben beteg vagy; érezzed egyszersmind azt is, hogy már okod vagy Jézushoz járulni, ki rajtad segíthet. Azt mondod: tudom, hogy ő rajtam segíthet, de valljon, akar-e rajtam segíteni, azt nem tudom. Kicsiny hitű, mért kételkedel? hát nem mind-

¹⁶⁾ Sirák 3, 29. 32, 21.

nyájunkat hívott-e magához ama édes szavakkal: *Jöj-
jetelek hozzám mindnyájan, kik fáradoztok, és terhelve
vagytok; és én megnyugtallak titeket.* ¹⁷⁾ De hogy tö-
kéletesen meggyőzöttségével üdvözítődnek segedelmedre
intézett készségéről, hogy egyszersmind felgerjeszszed
szívedben a' köteles háladatosságnak és szeretetnek
indulatját, kérlek, ne sajnáljad figyelmetesebben vé-
giig tekinteni azon utakat, melyeket az isteni irgalmas-
ság neked kiszabott, hogy azokon járván, hozzá vissza-
térhess. Nemde alig követted el a' bűnt, és íme siral-
masan vádolt, és kiáltott ellened, azonnal megsebesí-
tett lelkiösméreted? A' szózat, melly szívedben hang-
zott, hányszor ostromlott ezen szemrehányással: sze-
rencsétlen, mit cselekedtél? melly nyughatatlanság foj-
togatta szívedet? melly szégyenülés fogta körül lelke-
det? melly komor képzelődések zavarták 's rémítet-
ték elmédet? 's valljon honnan jött ezen ébresztő szó-
zat? kinek szava volt az? — a' sátáné bizonynyal nem;
mert téged' a' gonosz cselekedettől visszautasított is-
tenedhez, és a' jó erkölcsre visszavezérlett. A' termé-
szeté sem, mert rendetlen vágyódásaid ellen javolto-
ta azt, a' mi természetednek nem tetszett; tehát az úr
Jézus drága vérével érdemlett isteni irgalmasságnak
szava volt, melly szerencsétlen megbotlásad után pár-
todat fogta, és édesdeden szívedhez szólott, midőn te
a' vétek által haragját önmagad ellen felindítottad.

Eltérésed' idejétől fogva úgy szólván szüntelen új
ostromokkal támadta meg az úr elcsábított szívedet,
hogy azt a' jó erkölcsnek és az égnek meghódítaná.
Illyes ostromok voltak a' kegyelemnek belső sugallá-

¹⁷⁾ Mát. 11, 28.

sai; a' nehézségek, unalom, kedvetlenség, mellyek a' vétek' ösvényén haladó bűnöshöz mindég jobban közelítenek, a' jó példák, mellyeket fedhetetlen életű keresztényekben tapasztaltál; valamelly istenes könyv, melly talán történetből kezedbe akadt; az isteni szolgálatnak tiszteletes rendtartásai, a' buzgó lelki atyának tanító beszédje, valamelly jó barátodnak hirtelen történt halála, valamelly betegség, szerencsétlenség, szűkölködés, mellyekkel az úr lelki hasznodra kívánt élni, hogy téged' magának megnyerhessen, és ki magyarázhatatlan dicsőségében részesítsen.

Az évek' száma meghosszabodik, én Istenem! mellyekben az útaidról eltért bűnöst szüntelen keresed; de ő találkozásodkor többnyire még is elfordítja szemeit; hívó szózatodra bedugja füleit; ihletésidre megkeményíti szívéét, hogy téged' nem látván 's nem hallván kikerüljön és szívében egyedül a' véteknek és ellenségidnek helyt adjon. 'S te istenem! még sem hagysz fel nyomoztatásával! Legjobb barátja is már olly hosszú időre megúnta volna kerestetését; orvosa jobbulásáról minden reményét letevé, látogatásait nála többé nem tenné; tulajdon édes atyját is már a' türedelem elhagyván, illy panaszokra fakadt volna: ezen gonosz erkölcstelen gyermekkel semmire sem mehetek, haszontalanok minden szavaim, sikeretlenek minden igyekezetim, csak azt bánom, hogy annyit fáradoztam miatta; de ha már végképen veszni indúlt, vesszen a' megátalkodott, én leveszem róla kezeimet. De nem ilyenek a' te gondolatid, irgalmas Isten; nyakasságunk még éleszti törekedésedet; elmegyek, mondott, felkeresem eltévelyedett juhomat, és nem nyugszom, még fel nem találom azt. Ha tehát, barátom, ma az istennek hívó szavát szíved-

ben hangozni hallod, ne késedelmeskedjél, hanem bátorodjál fel egész bizodalommal, és felsegíttetésed felül való teljes meggyőződéssel járulj az úr Jézushoz; mert nemcsak segíthet, de a' mint hallottad, akar is segíteni nyomorúlt sorsodon; sőt erről bizonyossá tett ama' biztató szavaival: *kérjetelek és megadatik nektek; valamit kérendetek az atyától az én nevemben; megadja nektek. Jöjjetek hozzám mindnyájan, kik fáradoztok, és terhelve vagytok; és én megnyugtatlak titeket.*

De nem elegendő csak Jézushoz bizodalommal járulni, és előtte nagy jajgatások közt nyomorúságunkat panaszolni; hanem teljesíteni is kell rendeléseit. A' beteg, ha egészségét tökéletesen visszaakarja nyerni, engedelmeskedik az orvosnak, és annak rendelései szerint a' neki rendelt szerekekkel pontosan élni fog, 's csak ennek következtében érezheti, mint szűnik betegsége, mint tér érezhetőképen vissza előbbi egészsége. Nem mondotta urunk: jöjjetek hozzám én nyugodalmat szerzek nektek, úgy, hogy már semmit ezen túl nem kell üdvösségetekért cselekednetek; akarok rajtatok segíteni, hogy minden gond nélkül henyélhessetek; nem, így nem szólott Jézus; hanem azt mondta: *jöjjetek hozzám, vegyétek magatokra az én igámat, és tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok, és alázatos szívű, így fogtok nyugodalmat, üdvösséget és életet találni lelketeknek. Mert az én igám gyönyörűséges, és az én terhem könnyű.*¹⁸⁾ Azt kérdi talán valaki? mit értett urunk az iga és teher által? kétségkívül nem egyebet, hanem parancsolatainak megtartását; mert ő maga az ifiút így oktatta: *ha be akarsz menni az élet-*

¹⁸⁾ Mát. 11, 29, 30.

te, *tartsd meg a' parancsolatokat.* ¹⁹⁾ János kedves tanítványja pedig bizonyítja: *az ő parancsolatai nem nehezek,* ²⁰⁾ Ezen gyönyörűséges iga, az Istennek és felebarátunknak szeretete, *mellyben,* mint az apostol mondja, *minden törvénynek teljesítése áll.* ²¹⁾ Ezen könnyű teher a' bűnnek távoztatása, mellyről Izaiás próféta mondja: *Hagyja el útját az istentelen, és gondolatjait a' gonosz férfit, és térjen az úrhoz, ki könyörül rajta, 's a' mi Istenünkhöz, ki igen kész a' megbocsátásra.* ²²⁾ Melly boldogság volna a' földön élni, ha mindnyájan jó keresztények lennénk; ha kiki az Istent úgy szeretné, hogy készebb lenne meghalni, hogy sem ellene véteni, és ha vétkeznék, első gondja lenne, az Istent megengesztelni. — Ha kiki dolgos, tiszta, mértékletes, józan életet élne, mennyivel kevesednének a' köztünk uralkodó nyavalyák, szegénység, szűkölködés; — ha igazi felebaráti szeretettel mindnyájan egymáshoz viseltetnénk, mindnyájan egymás szerencséjén örülnénk, a' szerencsétleneken abból, mi szükségünk fölött marad, könnyítenénk, egymásnak hamar és szívből megbocsátanánk; melly nyugodalmas, melly kíváncsatos volna az embernek élete már e' világon? A' mi, hogy úgy legyen, szerelmesim, járuljunk mindenek előtt a' kenyér' színe alatt létező urunkhoz, Jézusunkhoz, kérvén őtet, hogy a' penitencziatartás' kegyelme által lelki sebeinkből kigyógyuljunk, 's az eddig elkövetett bűneink által érdemlett csapásokat tőlünk elfordítsa, és az ideig 's örökké való áldások' elnyerésére méltókká tétessünk; mert ő az, ki valamint mindenkor, úgy mostis segíti azo-

¹⁹⁾ Máté 19, 17. — ²⁰⁾ 1. Ján. 5, 3. — ²¹⁾ Rom. 13, 10. — ²²⁾ Iza. 55, 7.

kat, kik nyomorúlt állapotjokat elismervén, teljes bizodalmodkat ő benne helyheztetik, és parancsolatait egész igyekezettel teljesítik.

Oh uram, melly kellemetes ezen hely, és melly kíváncsasak a' te hajlékid! *jöjjetek, imádjuk az urat! boruljunk le, és hajtsuk meg térdeinket, esenkedvén teremő istenünk előtt; mert ő a' mi urunk istenünk, mi pedig népe vagyunk, mellyet igazgat, és nyája, mellyet legeltet.* Közös ájtatossággal kiáltunk az urhoz: Jézus, istennek fia, könyörülj rajtunk; könyörülj az ártatlanokon, hogy meg ne vesztegettessenek, a' hitetleneken, hogy megvilágosíttassanak, a' bűnösökön, hogy megtérjenek, az ellankadó keresztényeken, hogy buzgóbbakká váljanak; — könyörülj magyar hazánkon, hogy minden lakosi egy üdvözítő hitet, mint hajdan, valljanak, az egyes háznépeken, hogy atyafiságos szeretetben békeségesen virágozzanak, e' hív népeden, hogy a' keresztény jámborsággal, feddhetetlen erkölcsökkel és az isteni szolgálatban való buzgósággal az egész megyének sinormértékül 's például szolgáljon. Könyörülj az előljárókon, hogy ébren vigyázzanak, az alattvalókon, hogy engedelmeskedjenek, a' szüléken, hogy gondosak legyenek, a' magzatokon, hogy szót fogadjanak. Áldott Jézus, terjeszd ki atyai kezeidet testünkre, lelkünkre, elménkre, akaratunkra, érzékenységeinkre; fordítsd el rólunk a' közönséges és egyes csapásokat; áld meg hegyeinket és földeinket, hogy bőven gyümölcsözzenek; áld meg híveidet, hogy áldásaidal vissza ne éljenek. Oh áldott Jézus, engedd kegyelmesen, hogy mindnyájan, kik igéd után e' földön a' kenyérnek színe alatt téged jelenlévőnek erős

hittel vallunk, és imádunk, mennyekben színról színre láthassunk, az angyalokkal és minden dicsőült szentekkel örökké dicsérhessünk, imádhassunk. Amen.

Szentháromság' ünnepén.

Elmenvén tanitsatok minden népeket, keresztelvén őket atyának, fiúnak és sz. léleknek nevében. Máté 28, 19.

Valóban az üdvözítő hit' legjelesebb, legfőbb ágózatjának kell lennie azon igazságnak, hogy az egy megoszthatatlan Istenségben három isteni személy, atya, fiú és sz. lélek vagyon; mivel ezt legbölcsebb oktatónk végső bucsuzó napjaiban, igaz hiveinek nagy számú gyülekezetében, rövid és világos kifejezéssel oltotta be követjeinek elméjébe és szívébe; erre parancsolt különösen oktatni minden nemzeteket; ezen legszentebb három név' nyilvános kimondása alatt rendelte a' neki hódolókat vizzel megmosatni, 's így a' bűnből kitisztítani, aklyába béiktattatni, az Istennek felszenteltetni, a' lelki életre szükséges ujjá születésnek kegyelmeiben részesíteni. — Ugy vagyon, szerelmesim, a' szentháromság- egy Isten' léte a' legmélyebb, leg-

fenségesebb legmegfoghatatlanabb titka ugyan hitünknek, de egyszersmind talpköve 's erőssége mind annak, valamit felségest, nyomóst, istenest mennyből eredt hitünk előnkbe terjeszt. — Tudniillik, valamint a' napnak fényességébe nyílt szemeinket nem meríthetjük a' nélkül, hogy világosságának temérdeksége el ne kárpítsa, meg ne vakítsa mérészségünket; és valamint a' mi gyenge látásunk annál inkább erőtlenedik, 's romlik, mennél nyakasabban akarná meg valaki a' nap' területjét szabad szemmel kivizsgálni; szinte úgy a' nagyon határozott emberi elme a' véghetetlen szentháromság' titka' mélységében nem vizsgálódhatik a' nélkül, hogy meg ne szédüljön, és mennél inkább erőlködnék annak kimerítésében, annál veszedelmesebb ellankadást okozna magának; példánk ebben annyi eretnekek, kik e' titoknak mivoltját feszegetvén, a' hitnek kegyelmét is elvesztették. Ellenben valamint bátorságosan minden veszedelem nélkül ítélnünk a' napnak világosságáról, melegítő, nevelő, éltető erejéről, sok nagyhasznú okozatjairól, ha szemeinket azon tárgyakra fordítjuk, melyeket világosít, melegít, nevel, éleszt, főz, ápolgat: hasonlóan igen hasznos, üdvösséges, vigasztaló lesz a' szentháromság' titkáról való elmélkedésünk, ha azokkal, mellyeket e' titokról a' hit, az isteni kinyilatkoztatás, a' szentírás előnkbe terjeszt, megelégszünk, és a' felérhetetlenhez emelkedni szününk.

Hogy az új törvénybeli szent könyvek az apostoloktól 's első tanítványoktól, kiknek neveiket homlokukon viselik, irattak, eredeti épségökben mainapig megőriztettek, 's leghitelesebb írások legyenek, más alkalmatossággal megmutattam, 's erről még a' szentháromságot tagadó Socinianusok sem kételkednek, kik

velünk és minden tőlünk meghasonlott keresztény felekezetekkel együtt az evangéliumokat 's apostolok' leveleit olvassák, becsülik, vallásuk' zsinormértéke gyanánt tiszteletben tartják; úgy de ezen leghitelesebb szent könyvekből bizonyos, hogy Krisztus urunk és apostolai tanításoknak, mellyet szóval hirdettek, és ezen írásokban feljegyezve az első keresztényeknek kezökbe adtak, igazságát számtalan fényes csodákkal minden kétkedésen kívül helyhez tették; szinte az apostolok, kik e' szent könyveket részint irták, részint helybenhagyták, és mint mennyei tudományt foglaló leveleket a' híveknek ajánlották, a' nemzetek' tanításában az Istentől igazgattattak, urunk' beszédjeinek tanításában 's fejtegetésében nem hibázhattak; — amint erről is más ízben bővebben szóltam; — tehát, szerelmesim csak a' szent könyveket nyissuk meg 's ezekből tanuljuk meg, mit kelljen a' teljes szentháromság' titkáról hinnünk, ez első; micsoda erkölcsi szabályokat, oktatásokat, vigasztalásokat lehessen e' titoknak hitéből merítenünk, ez második része beszédemnek. Az atya', fiu' és sz. lélek' szentséges neve, az új törvénybeli szent könyveknek minden lapjain hangzik; innét nem mindent, a' mit e' tárgyra említeni lehetne, hanem csak a' mennyit fél óra enged, fogoka' teljes szentháromság' dicsőségére annak segítségével előhozni; figyelmezzetek! —

A' józan okossággal egyezőleg kiáltják az ó törvénybeli szentírásnak minden könyvei, hogy csak egy Isten vagyon; üdvözítőnk valamint azon szent könyvekben foglalt tanítást általjában helybenhagyta, Isten' törvényének nevezte, úgy különösen az Istenség' egy-

ségéről szóló' a' Sina' hegyen kihirdetett, Mózsés' második's ötödik könyvében előhozott' első parancsolatot megújította, felelvén a' tőle imádást kívánó gonosznak: *irva vagyon, a' te uradat, Istenedet imádjad, és csak neki szolgálj.* ¹⁾ Kinszenvedése előtti estvén tartott hosszas beszédjében többek közt így fohászkodott menyeyi atyjához: *Ez az örök élet, hogy megismérjenek téged egyedül igaz Istent.* ²⁾ Szent Pál az efezusokhoz bocsátott levelének 4 részében világosan így hirdeti az úr Jézus' tanításának sarkalatos ágozatját: *Egy az ur, egy a' hit, egy a' keresztség. Egy az Isten, ki mindenek' atyja, ki mindenek felett vagyon, és mindeneken általhat, és tibennetek mindenikben munkálkodik.* ³⁾ Ez volt urunk' parancsolatja szerint az apostoloknak és első egyházi előjáróknak főtörekedése, hogy a' sok istenek' imadásában elmerült pogány nemzeteket az egy igaz Istennek imadására térítenék; ezt vallják minden keresztények a' legrégibb időktől fogva az úgy nevezett apostoli hitvallásban azon előjáró szavakkal; *Hiszek egy Istenben.* De ámbár mind ezekből nyilvános, tagadhatatlan, hogy csak egy fővalóság, egy Istenség, egy isteni természet vagyon, szinte olly világosan tanítja főképen az új törvénybeli szentírás azt is, hogy az egy istenségben három külön, bátor egészen egyenlő, személy legyen: Atya, fiu, és sz. lélek.

Az atyának személyét és istenségét számtalanszor említi, magasztalja urunk beszédjeiben; számtalanszor szól atyjáról, menyeyi atyjáról, ki őtet küldötte, ki nek akarátját ő mindég teljesíti, ki egyedül, minden más hamis istenek' kirekesztésével igaz Isten, kit szük-

¹⁾ Máté 4, 10. — ²⁾ Ján. 17, 3. — ³⁾ 4, 56.

ségkép ismerni's imádni kell; — nevezi ugyan az istent mindnyájunk' atyjának is, mivel mindnyájunkról gondoskodik, mindnyájunkat a' megváltónak érdemeire nézve, ha hiszünk, és a' jóban végig állhatatosan maradjunk, fiainak fogad, mennyei örökségben részesít; de olly atyát is ismértet Jézus velünk az egy istenségben, melly atyának egyetlen egy szülött fia vagy, kitől egyedül tökéletesen ismértetik, ki vele volt minden időnek előtte: *Ugy szerette, így mond Jézus, Isten e' világot, hogy amaz ő egyetlen egy szülött fiát adná: hogy minden valaki ő benne hiszen, el ne vesszen hanem örök életet vegyen. Valaki ő benne hiszen, meg nem ítéltetik; valaki pedig nem hiszen már megítéltett: mert nem hiszen az Isten' egyetlen egy szülött fiának nevében.*⁴⁾ Mindenek általadattak nekem az atyától; és senki nem isméri a' fiút, hanem csak az atya; az atyát sem isméri senki, hanem csak a' fiú, 's a' kinek a' fiú megakarja jelenteni.⁵⁾ — A' józan okosságból is ösmérhetjük az Istent atyának lenni olly értelemben, hogy ő tőle veszünk minden jókat, ő benne élünk, vagyunk, és mozgunk; de olly tekintetben, melly szerint egyetlenegy szülött fia vagy, az Istent atyának lenni, csak felsőbbi, isteni kijelentésből, nyilatkoztatásból tudjuk, mellynek erősítésére így szólította utolsó szent vacsorája után tanítványinak hallottára mennyei atyját üdvözítők: *Most dicsőíts meg, te atya, tennen magadnál ama dicsőséggel, mellyel bírék, minekelőtte a' világ volna, te nálad.*⁶⁾

Ugyan ezekből már az is következik, hogy az istenségben nemcsak öröktől fogva való atyát, hanem

⁴⁾ Ján. 3, 16. 18. — ⁵⁾ Máté 11, 27. — ⁶⁾ Ján. 17, 5.

az atyának öröktől fogva való fiát is kell ismárnunk. Valóban az egész új törvénybeli szentírás az istenfiáról úgy szól, mint az atyától külön személyről, ki kezdetben az atyánál volt, az atyától jött, emberi testet vett magára, érettünk szenvedett, mennybe felment; de egyszersmind az Istennek fiát az atyával egyenlő istennek lenni tanítja. Az ur Jézus Krisztus magát világosan, a' mint már hallottuk, az Isten' egyetlenegy szülött fiának lenni vallotta, magát az atyától külön személynek lenni minden az atyától tett beszédeiben szembetűnően jelentette; de az atyával hasonló Istennek is magát lennie mind maga hirdette, mind apostolai által is hirdettette. Szent János evangéliomának mindjárt elején a' fiu istent isteni igének nevezvén, illy felségesen ír e' mélységes titokról: *Kezdetben vala az ige, 's az ige Istennél vala, 's Isten vala az ige. — Mindenek ő általa lettek, és ő nála nélkül semmi nem lett, valami lett. — És az ige testté lön, és mi közöttünk lakék, és látók az ő dicsőségét, mint az atyától egyetlen egy szülöttnék dicsőségét, ki teljes vala kegyelemmel és igazsággal. — Az Istent soha senki nem látta; az egyetlen egy szülött fiú, ki az atyának keblébe vagyon, ő beszélé meg.* ⁷⁾ Ugyan sz. János első levelét úgy fejezi be: *Tudjuk, hogy az Istenfia eljött, és nekünk értelmet adott; hogy az igaz Istent ismárnök meg, az ő igaz fiához a' Jézus Krisztushoz ragaszkodván. Ez az igaz Isten és az örök élet. Fiacskáim, oltalmazzatok meg magatokat a' bálványoktól.* ⁸⁾ Tehát sz. János' bizonyítása szerint az ur Jézus az Istennek emberi testbe öltözött igéje, egy szülött fia, ki mindenek' kezdete előtt

⁷⁾ Ján. 1, 1. 2. 3. 14. 18. — ⁸⁾ 1 lev. 5, 20. 21.

az Istennél vala, mert maga is Isten, ki által mindenek teremtettek, úgy: hogy semmi teremtmény sincsen, melly ő általa nem teremtetett volna; és ugyan azért maga nem teremtetett, hanem mindég volt, ki igaz Isten, örök élet. Ennél többet nem mondhatott szent János annak kifejezésére, hogy a' fiú Isten az atyához hasonló isteni személy legyen; hogy mindazáltal innét két Istent ne következtessen valaki, intette olvasóit: hogy ovják magokat a' hamis istenek' bálványai' imadásától.

De sz. János csak azt tanította üdvözítőnk felől, mit ő maga magáról bizonyított, csodákkal erősített, 's bátor felette botránkoznának szavaiban a' zsidók, bosszúállásból halálra is keresnék, semmit, sem vissza nem huzott, sem meg nem másított. Hogy többeket elhallgassak, nyilván mondotta üdvözítőnk magát az atyával legszorosabb értelemben egynek lenni; magát az atyával egyenlő hatalmúnak vallotta; magának szinte olly tiszteletet parancsolt tétetni, mint az atyának; halljátok urunk önnön szavait szent János' evangéliomából: *Én és az atya egy vagyunk . . . Ha nem munkálom az én atyám' cselekedeteit ne higgyetek nekem. Ha pedig azokat munkálom, és ha nekem nem hisztek, a' cselekedeteknek higgyetek: hogy megismérjétek, és higgyétek: hogy az atya én bennem vagyok, és én az atyában vagyok.* ⁹⁾ — *Én vagyok az út, az igazság és az élet. — A' ki engem lát, az atyát is látja. — Higgyétek nekem, hogy én az atyában vagyok, és az atya én bennem vagyok. Ha különben nem, a' cselekedetekre nézve higgyetek. — Mert valamiket az atya cselekszik, azokat a' fiú is hasonlókép cselekszi. Mert mikép az atya holtakat támaszt és megelevenít: azonképen a' fiú is a' kiket akar meg-*

⁹⁾ Ján. 10. 30. 37. 38.

elevenit; hogy mindenek tiszteljék a' fiút a' miképen az atyát. ¹⁰⁾ Itt egy nyomós észrevételt méltó megjegyezni, szerelmesim; maga üdvöztőnk mondotta kísértőjének: *irva vagyon a' te uradat Istenedet imádjad, és csak neki szolgálj*; úgy de épen azon tiszteletet parancsolta magának tétetni, mellyet az igaz Istennek, az atyának; tehát kételkednünk többé nem lehet, hogy ő is igaz isteni személy legyen. Ezt teljesíti az anyaszentegyház, midőn első zsengéjének idejétől fogva e' versben: *Dicsőség az atyának és fiúnak és sz. lélek istennek egyenlően imádja a' fiút az atyával, valamint a' szent lélekkel is.*

Mert a' sz. lélek is a' szentírások szerint valamint külön személy az atyától és fiútól, úgy szinte igaz egyenlő Isten az atyával és fiúval. A' csalhatatlan istenfia ezeket nyilatkoztatta ki róla, midőn apostolainak így szólt: *Én pedig kérem az atyát, és más vigasztalót ad nektek: hogy örökké veletek maradjon. Tudniillik: az igazságnak lelkét, kinek elvételére a' világ nem alkalmas. . . . Mikor pedig eljövend ama vigasztaló, kit én elküldök nektek az atyától, az igazságnak lelke, ki az atyától származik, az bizonytságot teszen én rólam; — az megtanít titeket mindenekre, 's eszetekbe juttat mindeneket, valamiket nektek mondtam, — megfeddi a' világot a' bűnről, az igazságról, és az ítéletről.* ¹¹⁾ Már a' ki az atyától származik, a' fiútól bocsáttatik, vigasztal, tanít, fedd, bizonytságot teszen, vezérel, annak kétség kívül az atyától 's fiútól külön valóságos személynek kell lennie; ki az atyától, igaz istentől származik, kit maga a' fiúisten szentnek, igazság' lel-

¹⁰⁾ Ján. 14, 6. 9. 12. — ¹¹⁾ Ján. 5, 19. 21. 23.

kének mond, az egyedül isteni személy lehet; ugyan azért a' korinthusokhoz küldött 1 levelének' 12 részében vallja szent Pál apostol a' szent lelket minden aján-dékok', kegyelmek' kútfejének, urának, osztogató-jának.

De hogy az egy istenségben három személy legyen, sehol sem olvassuk rövidebben, értelmesebben, világosabban kimondva mint üdvözítőnknek a' mai evangéliomból hallott szavaiban: *Tanitsatok minden népeket, kereszttelvén őket atyának, fiúnak és sz. lélek' nevében.* Itt urunk szinte úgy szól a' fiúról és a' sz. lélekről mint az atyáról: külön nevezi ugyan mind a' hármot, hanem a' nélkül, hogy csak messzéről is jelentené, hogy egyik a' másiknál felebb való vagy kisebb volna, sőt tökéletes egyenlőségüket tanítja az által, mivel hármat említvén egyes számban mondja nevében, nem neveikben, és egyiránt parancsol minket a' fiúnak és sz. léleknek nevében vizzel megmosatni, hogy ne kételkednénk, a' vizzel való mosásunkkor nyerendő, másott a' szentírásban említett kegyelmeket a' fiútól és sz. lélektől szinte úgy mint az atyától reánk árasztatni, — ne kételkednénk, hogy azon drága kegyelmekért, mind a' háromnak egyenlő háladatossággal tisztelettel, imádással, dicsőítéssel tartozunk, mindjárt azon időtől fogva, midőn a' keresztség által az anyaszentegyházba belépünk. Tehát bizonyos: hogy valamint az atya 's fiú külön személyek, úgy a' szent lélek is valóságos külön személy, és valamint az atya igaz Isten, úgy a' fiú 's sz. lélek is igaz Isten; mindazáltal azért korántsem vallunk három Istent, hanem egy megoszolhatatlan Isten-ségben vallunk három isteni természetre vagy is tökéletességekre nézve egyenlő személyt.

De azt kérdi talán már most valaki tőlem, hogy különböznek tehát egymástól ezen három isteni személyek? a' szentírás e' nehézségre is, a' mennyire azt nekünk tudni szükséges megfelel: tudniillik, maga az ur Jézus magát az atya' egy szülött fiának nevezi, tehát az atyának személye a' fiúnak személyétől abban különbözik hogy a' fiú az atyától megfoghatatlan módon születik; innét Dávid 2 Zsoltárjának eme szavait: *Én fiam vagy te, és ma szültelek téged*, a' fiú Istenről az ur Jézusról magyarázza szent Pál. — A' sz. lélekről pedig világosan mondja urunk szent János evangéliomának 15 részében, hogy az atyától származik, és mivel mindenek, mik az atyáéi a' fiúéi is; tehát egyenes következés: hogy a' szent léleknek személye az atyának és fiúnak személyétől abban különbözik, hogy egyedül a' sz. lélek az, ki megfoghatatlan módon az atyától és fiútól származik. Gyarló képzeletünk' felsegítésére még külső jeles munkálás által is különböztetnek egymástól az isteni három személyek a' szentírásban: az atyának főképen tulajdonítatik a' teremtés, a' fiúnak a' megváltás, a' sz. léleknek a' kegyelmekkel megsejtesítés; mondtam főkép, mert a' szentírás' más helyein mind a' három felséges munkában mind a' három személynek befolyása, részvétele elismértetik, taníttatik; egyedül a' megtestesülés és emberi testben való szenvedés olly tulajdona a' fiúnak; hogy azt sem az atyáról, sem a' sz. lélekről állítanunk nem szabad, nem lehet. Halljuk már, szerelmesim, azon erkölcsi tanúságokat, vigasztalásokat, kötelességeket is, mellyeket a' teljes szentháromság' titka terjeszt előnkbe.

Az Isten egy öröktől fogva legtökéletesebb valóság lévén, ezen véghetetlen isteni valóságnak teljes

mivolti ismérétere bármi okos emberi elme önerejével nem juthat; azért mondja urunk, hogy az atyát senki sem ismeri, hanem csak a' fiú, és a' kinek a' fiú kijelenti; azért mondotta továbbá Péternek, midőn tőle Istenszáznak lenni elismértetett: *nem a' test és vér*, vagy is, *nem ember jelentette ezt ki teneked, hanem az atyám, ki mennyekben vagyon*. Tehát egyedül az isteni kinyilatkoztatásból tudjuk a' teljes szentháromság' egy Isten' titkát; azt önnön erejével a' legbölcsebb teremtetten elme sem gondolhatja ki, mivel ugyanis ahhoz hasonlót sehol az egész teremtésben nem találhatunk. Egy isteni valóságban három külön munkálódó személyeknek léte egy olly vallástétel, melly a' mi szűk határok közé szorított elménket véghetetlenül felülmulja, a' mellyben az emberi okosság mindazáltal semmi lehetetlenséget, ellenmondást nem mutathat; mivel az isteni kinyilatkoztatás csak arról teszen bizonyosokká minket, hogy egy Istenségben három cselekvő személy vagyon, de hogyan, mi módon, mikép történhetik 's lehessen ez, arról hallgat.

És így a' teljes szentháromság' legfelségesebb, megfoghatatlan titkában az Isten valóban úgy jelenik meg előttünk mint Isten, mint mind azt, a' mi nem Isten, véghetetlenül felülmúló imádandó valóság. — Eből önkényt folyó következés: hogy az Istent, kihez hasonlót nem is képzelhetünk, minden egyebeknél nagyobbra becsüljük, az Istent mindenek felett szeressük, az ő parancsolatainak teljesítése végett legkedvesebb vágyódásainknak, örömeinknek, barátjainknak is halálig ellenálljunk, az ő szent törvényének, kegyelmeinek megvetésétől szörnyűközzünk, rettegünk, — akarmelly viszontagságokban 's üldözésekben is tö-

le bizonyos segítséget reményljünk, — az ő lehetséges legközelebbi társaságába jutni egyedül szüntelen kívánczunk; 's azért ötten naponként legmélyebben megalázva, összeszedett elmével ájtatosan imádjuk, minden tetteinket az ő dicsőségére felajánljuk, felszenteljük.

A' teljes szentháromság' egy Isten' mély titkának hitéből folynak a' mi megváltásunknak 's megszentelésünknek vigasztaló, ösztönöző édes reményekkel tápláló czikkelyei. Hogy az istenfia érettünk emberi testet vett magára, hogy a' szent lélek szüntelen kegyelmet árasztja mi reánk, csak úgy állhat meg, ha az egy igaz Istenben három külön személyeket vallunk; már pedig a' bűnnek rettenetességét 's Isten előtti utálatosságát, az Istennek a' bűnös ember iránti szeretetét és irgalmasságát, az Istennek a' bűn' büntetésében való szoros borzasztó igazságát valljon mi terjesztheti előnkbe érzékenyebben, mint egy isteni személynek a' bűneinkért szükséges elégtétel miatt történt megtestesülése 's szenvedett kínos halála? — Mi kíváncsabb mint olyan tanítót tisztelni, ki sem meg nem csalattathatik, sem meg nem csalhat senkit, kinek nem csak minden oktatásai leghelyesebbek, hanem minden cselekedetei is fedhetetlenek, és zsinormérték gyanánt szolgálhatnak, — kinek ígéretei sem meg nem másoltathatnak, sem teljesítetlenül nem maradhatnak? — Már pedig mind ezen vigasztalásokat szüli nekünk az atya' egyetlen egy szülött fiának, az ur Jézus Krisztus' Istenségének hite, vallása. Lehet-e felségesebb indítók, jelesebb ösztön a' hitbeni állhatatosságra, a' jó erkölcsű szent életre, mint annak meggondolása, hogy a' mi emberiségünk az istenséggel egy megtestesült isteni személyben egybekötöttet, ez által mindnyájan

Isten' fogadott fiaivá választattunk, mennyben természet feletti örökséget nyertünk, — hogy ezen emberiséggel egybe kötött Istenséget az oltári szentségnek méltó vétele által lelkünkbe szállíthatjuk, — hogy a' sz. lélek mind világ végéig igazgatja, vezérli az anyaszentegyházat, a' törvények' teljesítésére és a' kísértetek' meggyőzésére kegyelmeivel mindég kész támogatni, segíteni minket; ezen indító okokat, ösztönöket csak azon hitből meríthetjük, mellyel az atyával a' fiút és sz. lelket is egy Istennek valljuk.

Az Istent senki sem látta; az ő egy szülött fia, a' megtestesült ige az ur Jézus Krisztus is róla csak annyit nyilatkoztatott ki nekünk, a' mennyit tudnunk szükséges volt, hogy az Istennek örök boldogításunk' eszközzésére végben vitt felséges munkáit megértendő, az előnkbe adott törvény' teljesítésére hathatósan ébresztetnénk, teremtésünk céljára, az erkölcsi tökéletességre, 's annak megfelelő boldogságra szabadon törekedhetnénk, bizonyosan eljuthatnánk; de a' három külön személy egy isteni természetbeni létének mineműségétől, melly ugyis csak vizsgálódó szemfülességünket mulattatta volna, urunk semmit elő nem hozott, ezzel értésünkre adván: hogy a' hit' érdeme koránt sem abban áll, hogy némelly titkos ágozatokat elbeszélni tudjunk, hanem, hogy a' hit' igazságait, mint annyi sok a' gonoszságok setéségében nekünk fénylő fáklyákat tekintvén, a' jó erkölcsök' szűk és darabos útján járjunk, fáradságunkat ne sajnáljuk, oda sohajtozzunk a' hol számunkra a' valóságos örökös örömök' készítve vagynak.

Szerelmesim! a' teljes szentháromság- egy Istennek hite azt hirdeti nekünk, hogy az Istenségnek

teljes volta az emberi nemzet' javával foglalatatoskodik; az atya az embert és mindeneket teremtett 's fentart az emberek' hasznára; a' fiú magát 's felvett emberiségét egyedül az emberért áldozta; a' szent lélek drága kegyelmeivel olly közel munkálkodik közöttünk, hogy Pál apostol nem kételkednék így szólítani a' hiveket: *Nem tudjátok-e hogy az istennek temploma vagytok, és az istennek lelke lakozik ti bennetek?*¹²⁾ De valljon mit fogunk viszonzni a' szentháromság' egy Istennek, mind azon jókért, mellyeket velünk a' teremtésben, megváltásban, megszentelésben közlött? Vagyon valami de nem elég, hogy csak szájjal, vagy szívvel is magasztaljuk őtet, hálákat adjunk neki. Szerelmesim, az atya lelkünk-re nézve a' maga képére és hasonlatosságára teremtett minket, az egek' birására rendelt; a' földet ideig ajándékozta nekünk. Ovjuk tehát magunkat a' vétkes cselekedetektől, hogy azokkal az istennek bennünk levő képét el ne rútsuk; éljünk e' világ javaival mint kölcsön vettekkel, mellyeket vissza kell adnunk, azokra szívünket ne függeszszük. Az istennek számtalan bámító teremtményei lépcső gyanánt szolgáljanak nekünk, hogy azokon elmélkedéseinkben az istenhez emelkedhessünk. Az istenfia által végben vitt megváltás, elégtétel által az isten minket, bűnös embereket fiainak fogadott, az istenfiának' a' mennyei örökségben osztályos testvérei lettünk; nagyra becsüljük e' jeles igazainkat, 's vigyázzunk, hogy halálos vétek által azokat kezeinkből ki ne ragadtassuk, mert valamint sz. János írja: *Valaki istentől született, bűnt nem cselekszik, — — valaki erkölcsi tökéletességgel nem különbözteti*

¹²⁾ 1 kor. 3, 16.

magát nem istentől való. ¹³⁾ A' sz. lélek a' megigazultnak lelkét mint választott jegyesét szereti, testét lakhelyének választja. Viszontag szeressük tehát a' sz. lelkét, hívei maradjunk nekie, szorgalmasan vigyázunk, hogy az isten' templomát meg ne fertőztessük, ne szentelenítsük, illy felséges jóakarónkat házunktól el ne idegenítsük.

Szerelmesim, sz. Ágostonnak intése: midőn, úgy mond, az isteni szentháromság' titkát hit által tiszteljük, a' kegyelemtől segítettven azt követni is tartozunk, és ez történik az isten és felebarátunk iránt való szeretettel, melly két parancsolattól függ az egész törvény. Az istenségben három személy vagyon, 's mégis egységül egy mindenható, legbölcsebb, örökkévaló, legszentebb, legboldogabb isten; mi is csak ő általa 's ő benne lehetünk boldogok, ha egymás közt egyek, 's ő vele egy lélek leszünk, az az ha akaratumkat mindég az isten' akaratjához szabni, alkalmaztatni, összetett vállakkal egymás hasznát javát viszontag keresni, munkálni fogjuk; ezt kívánta nyilván tőlünk a' három isteni személyről való hitünk' következtében üdvözítőnk, midőn sz. Jánosnál így könyörgött atyjának: *Szent atyám, tartsd meg a' te nevedben őket, a' kiket nekem adál, hogy egyek legyenek mint mi. Azonban nem csak ő érettekkönyörgők, hanem azokért is, a' kik az ő tanításuk által én bennem hinni fognak; hogy mindnyájan egyek legyenek, valamint te atyám én bennem, és én te benned, hogy ők is mi bennünk egyek legyenek, hogy elhiggye a' világ, hogy te küldöttél engem.* ¹⁴⁾ Vajha minden keresztény házastársok, testvérek, atyafiak, polgárok, nemzetek az állandó szép egyesség, csendesség, béke-

¹³⁾ 1 lev. 3, 9. 10. — ¹⁴⁾ Ján. 17, 11. 20. 21.

ség által bizonyítanak magokat a' teljes szentháromság' egy Istennek igaz buzgó imádóinak lenni.

Adjunk tehát, szerelmesim, szívünkben hálákat a' három személyben levő egy istennek ezen épen olly szükséges és üdvösséges, mint megfoghatatlan titoknak legkegyesebb kinyilatkoztatásaért; elménknek földig megalázott alávetésével és tántoríthatlan hittel imadjuk az egy megoszolhatatlan isteni természetben levő három személyt; dicsérjük az urat valamennyire tőlünk kitelik, ő mindég nagyobb marad dicséreteinknél; teljes erőnkben magasztaljuk, kit olly felségesnek nem is képzelhetünk, mint a' minő valójában; — a' javunkkal, szerencsétetésünkkel, boldogításunkkal egyedül foglalatoskodó szentháromságnak szolgálatjára, szent akaratja' teljesítésére ajánljuk lelkünknek teljes három tehetségét, értelmünket, akaratunkat, emlékezetünket, szenteljük testünk' minden mozgásait; — az atya, fiú 's sz. lélek' nevében kezdjük és végezzük a' napot, az ételt, italt, hivatalos kötelelességeinket, minden jelebb cselekedeteinket; — fedhetetlen, minden embertársainkkal állandóan tartandó egyezéssel bizonyítsuk, a' mit szóval annyiszor mondunk — 's most kiki erős hittel velem ujítsa. Amen.

Husvét utáni Ist Vasárnapon.

Sok egyéb jeleket is cselekedék ugyan Jézus az ő tanítványainak jelenlétében, mellyek nincsenek megírva e' könyvben. Ezek pedig megíratlak: hogy higgyétek: hogy Jézus legyen ama Krisztus, az Istennek fia; és hogy hívén életetek legyen az ő nevében. Így terjeszti előnkbe üdvözítőnk számtalan jeles csodatételeinek fő czélját sz. János evangéliomának 20, 30. 31.

Az emberek azzal tartoznak az Istennek, hogy azon vallást, mellyet nekik ő kinyilatkoztat, engedelmesen fogadják el; az Isten viszont azzal tartozik, az embereknek, hogy őket a' vallásra nézve tévelygésbe ne ejtse. Ha az Isten olly vallást ad előnkbe, melly természetfeletti, elménk' belátását messze felülhaladó titkokat hinni parancsol, azt akarmelly nagy tekintetű embernek pusztá bizonyítására elfogadni kötelesek nem vagyunk; de ha azon férfiú, ki isteni követ' nevével egy illy természetfeletti vallást hirdet, mennyei küldetését valóságos csodákkal minden kételkedésen kívül helyhezteti, ha tanítása' erősítésére holtakat életre támaszt, a' legveszedelmesebb betegségeket egy szem-

pillanatban meggyógyítja, a' tenger' habjait és szeleket tüstént lecsilapítja, sőt ha önmaga magát is halottaiból feltámasztja; illy esetben már köteleztetünk szavainak hitelt adni, 's ezt megtagadni valóságos esztelenség, gonoszság volna. Ugyanis az igaz csoda a' természet' szokott rendjétől való elhajlás által, a' természet' köztörvényeiből való kivétel által megy végbe; már pedig a' természeti okok' befolyása nélkül való változásokat a' világban csak az egész természet' ura az Isten egyedül teheti, ki valamint egyedül mindenható ereje által az egész természetet semmiségéből kihozta, ugy most is a' természet' segítsége nélkül tetszése szerint munkálkodhatik. Az okos ész valamint több Istent, több mindenhatót, a' természetnek több egymással ellenkező fő urait ismerni iszonyodik, szintugy a' természet' rendje ellen teendő változásokra erőt az egy igaz Istenen kívül másnak senkinek sem tulajdoníthat; mert az Isten egy fő valóság lenni megszűnne, ha az általa megállapított természet' rendjét ő kivűle más valaki változtathatná, vagy az általa kijegyzett természetes okok, szerek, eszközök nélkül is ő kivűle más valaki, csupán akarátja' kimondása által, egyenlő okozatokat munkálhatna; — innét egyedül az Istennek tulajdona a' csodatevő hatalom. De az Isten valamelly hamisságnak, valamelly csábító' csaláságainak erősítésére csodát nem munkálhat; máskép szántsándékkal tévelygésbe taszítaná az embert, nem az igazságnak Istene, hanem az alávaló ámitók' segédje, a' hazugságnak lelke volna; mit a' minden jónak kútfejéről a' józan okosság csak gondolni is szörnyűködik. Ha tehát valaki tanítása' hitelésítésére igaz csodákat mutat, az az Istenségnek nyilván való helybenhagyásával bir, és a' földnek minden

nemzetei őt az Isten' igaz követjének elismerni, tanításának hinni, engedelmeskedni köteleztetnek. Tudjátok, szerelmesim, az ur Jézus Krisztus' tanításának legjelesebb része az új törvénybeli szentkönyvekben foglalatik, melly szentkönyvekről több oktatásaimban megmutattam, hogy valóságosan azok által irattak, kiknek neveit viselik, — hogy mai napig eredeti épségükben megmaradtak, értelmökre nézve semmi hamisítást nem szenvedtek, — hogy merő igaz történeteket adnak előnkbe, minden hazugságtól tiszták, mentek; mivel apostoli szerzőik mint első legközelebbi tanúk a' feljegyzett dolgok' valóságát kinyomozhatták, tetemes okokra nézve azt meggyőzőképen kinyomozni el sem is mulatták, — igazat írni akartak, — a' mit könyveikben feljegyeztek vérökkel pecsételték, és mindjárt eleinte számtalan zsidó és pogány hallgatóiknál hitelt is nyertek; úgy de ezen leghitelesebb könyvekből világos, hogy az ur Jézus szent tanítását számtalan igaz csodatételekkel erősítette; 's ezt fogom ma Isten' segítségével bővebben megfejteni; tehát bizonyos: hogy Jézus' tanítása Istentől eredett, a' legtisztább igazságot előnkbe terjesztő csalhatatlan tudomány. Ezen önkényt folyó 's szívünket tökéletesen megnyugtató következtetés legyen hasznos gyümölcse folytatandó beszédemnek. Figyelmezzetek!

Az igaz csodatétel olly rendkívüli okozat, tünémeny, változás, történet, melly minden természeti okok' befolyása nélkül megyen végbe, melly ugyan azért az egész természet' erejét felülhaladja, mellynek okát a' természetben nem lehet feltalálnunk, hanem

szükségkép a' természet' urának, az Istennek mindenhatóságában kell keresnünk. De csodatételnek, melly minket az isteni kinyilatkoztatás' valóságáról, a' hitbeli 's erkölcsi előnkbe adott tanítás' mennyei eredetéről, igazságáról, a' köztünk fennálló vallástanítónak isteni küldetéséről meggyőzzön, az ilyen hathatós csodatételnek következő tulajdonságokkal kell birnia: *először*, minden természetes okok' befolyása nélkül kell előállania; *másodszor*, a' történetnek olly szembetűnőnek, olly bizonyosnak kell lennie, hogy arról semmi okos észszel bíró ember ne kételkedhessék; *harmadszor*, szent, üdvösséges, hasznos céljának kell lennie, hogy t. i. az által az Istennek dicsősége neveltessék, a' teremő buzgóbban imádtassék, a' jó erkölcs gyökeresedjék, a' vétkek kiirtassanak; *negyedszer*, hogy az egész csoda' végbevételében semmi ollyan visszás környüállás elő ne forduljon, melly az isteni felség' tökéleteségeihez nem illenék, hanem minden különös diszszel, tisztességgel menjen végbe. — Az ilyen tulajdonságokkal felékesített, megkülönböztetett csodatételek' eredetét, forrását, akár mint törjük is fejünket az isteni mindenhatóságon kívül nem találhatjuk; az ilyen csodákkal erősített tanításnak okosan ellen nem szegezhetjük magunkat, mert az Isten' akaratjának világosabb ismertető jelét e' földön nem gondolhatunk. 'S íme, szerelmesim, az előszámított jeles tulajdonságok annyi drága gyémántok gyanánt ragyognak ki Jézusnak az új szövetségi szentírások-, vagyis az új törvénybeli leghitelesebb szent könyveinkben tökéletes megnyugtatónkra feljegyzett csodatételeiből.

Az új törvénybeli szentírásaink' szerzőinek nem volt szándékok Jézusnak minden csodáit leírni köny-

veikben, hanem azoknak tömérdek számából csak annyit választottak, mennyit elégségesnek véltek üdvözítőnk' mennyei küldetésének bebizonyítására; ezt világosan mondja szent János a' mai felolvasott evangéliomi czikkely' végén: *Sok egyéb jeleket is cselekedékugyan Jézus az ő tanítványainak jelenlétében, melyek nincsenek megírva e' könyvben. Ezek pedig megíratlak: hogy higgyjétek, hogy Jézus legyen ama Krisztus, az Istennek fia; és hogy hívén életetek legyen az ő nevében.*¹⁾ Mindazáltal urunknak még az evangelistáktól feljegyzett csodatételei is olly számosak, hogy azoknak rendre való elbeszélésére nem órák, hanem napok szükségesek. Mindnyájan tudjuk, a' szónak kimondása csak arra való, hogy az ember a' maga gondolatját másnak felfedezze, és a' jelenlevő, nyílt füllel bíró, emberek a' beszélőnek szándékát, akaratját megértsék; de a' mindennapi tapasztalás szerint bizonyos, hogy ezen szavaknak, *akarom hogy ez vagy amaz úgy legyen*, a' leghatalmasabb császárnak szinte úgy, mint a' legszegényebb koldusnak szájában semmi sikere sincsen, hacsak teljesítésökre más alkalmas eszközök nem járulnak hozzá. Innen közmondás lett; haszontalan az akarat tehetség, a' harag erő nélkül; a' ki valamelly dolognak végét akarja érni, annak a' szükséges eszközökkel is kell élnie; — már pedig üdvözítőnk épen egy *akarom, úgy legyen* szavával, minden egyéb alkalmas eszközök nélkül munkált számtalan csodákat az érzéketlen természetben, a' legveszedelmesebb betegeken, a' gonosz lélektől megszálottakon, a' holtakon, és önmaga feltámasztásában; 's

¹⁾ Ján. 20, 30, 31.

pedig nem rejtek helyeken, sötétben, egyikét tanú előtt, hanem fényes nappal, a' fő városban, Jerusálemben, a' zsidó birodalom' minden környékén, annyi tanúk', szemek' láttára, hogy ámitást, szemfényvesztést, csalárdságot okosan gyanítani, egész lehetetlenség.

A' mi az érzékellen természetet illeti: A' kánai menyekzőben elfogyván a' bor, szent anyjának közbenvetésére az ott levő hat kőkorsót megtöltette Jézus vízzel, és azonnal a' viz a' legjobb borra elváltozott. Bölcs tanításának hallása és csodatevő nagy neve temérdek sokaságot édesgetett ki hozzája Judeának pusztáiba, és ő egyszer ötezer férfiúnak öt lapos árpakegyérből és két halból, másszor négyezer embernek két kenyérből merő áldása által tördelés közt annyi eleséget szerzett, hogy nem csak mindnyájan jó lakának, hanem még az öt kenyérből tizenkét, a' hétből pedig hét kosár megtelnék az elmaradott és összeszedett hulladék darabokból. — Egykor tanítványaival a' tiberiási tengeren hajókázván urunk, szunnyadozni kezd, de hirtelen nagy szélvész támadván úgy, hogy a' habok már a' hajót borítgatnák, mire nagy kiáltással felkelték tanítványa, hogy segítene rajtok; ő pedig könyörgésökre parancsola a' tengernek és a' szeleknek, 's azon szempillantásban csendesség lőn, mellyet látván a' hajón levő emberek, bámulva egymástól kérdezgeték: *Kicsoda ez, mert még a' szelek és a' tenger is engedelmeskednek neki?* ²⁾ — Midőn más alkalommal szinte illy veszedelmes környülállásban evesznének az említett tenger' közepén a' tanítványok éjjel, bátorításukra a' tenger' hajjain szabadon lépdelvén jöve hoz-

²⁾ Máté 8, 27.

zajok üdvözítőnk, sőt Pétert is a' vizen maga' elibe kihitta, kit is, mivel, merülni kezdvén, félni láta, kezén fogva kisegített; a' mint pedig a' hajóba szállott, a' szél azonnal lecsillapodék, és a' hajó a' partnál találtatott; azért *a' kik a' hajócskában valának, imádkák őtet mondván: Bizonyára Istennek fia vagy!*³⁾ A' lelketlen természetén való határozatlan hatalmának hasonló bizonyosságai ama természetlen zöld fügefának, a' jóságos cselekedetek nélkül szűkölködő emberek' rettentésére, egy szempillantásban végrehajtott elszárasztása; — halálakor a' napnak hirtelen's tartós tele holdkor esett nagy elsötétedése; — feltámadása után a' becsukott ajtók' benyitása nélkül egybegyülekezett tanítványai közt való többszöri megjelenése. Ég, föld, víz, levegő, minden teremtmény engedelmeskedék mindenható szavainak!

Üdvözítőnk legtöbb csodái a' sinlődő betegek' gyógyításai valának; ezen csodák' neme által nemcsak mennyei küldetését, hanem a' szenvedő emberiség iránti könyörületes szeretetét is napfényre tette urunk; az ilyen csodák nem csak álmélkodást, figyelmet vontak magok után, hanem a' környülálló nézőket, kiváltkép a' meggyógyultakat, 's azoknak atyafiait az áldott orvos iránt köteles nagy bizodalomra, mély tiszteletre, viszonyszeretetre, háladatosságra gerjesztették. Gyakran csak általánosán mondják az evangelisták, hogy mindennemű betegeket elébe vivének, és ő mind meggyógyítja azokat; így több efféle helyeket elhallgatván, világosan ezeket írja sz. Máté: *Midőn általkeltek volna a' tengeren, jövének a' Gennezaret földjére, és rüsmervén azon helynek férjsiai, elküldének azon egész*

³⁾ Mat. 15, 29 — 31.

tartományba, és elejébe hozák mind a' betegeket, és kérék őtet; hony csak köntöse' szegélyét illethessék, és valakik illeték, meggyógyulának. ⁴⁾ Ugyan sz. Máté vallja: hogy a' gáliléai tenger mellett, azon alkalmazással, midőn az őt kenyeret annyira szaporította Jézus, nagy sokaság mene hozzá, 's sok sántákat, vakokat, némákat, csonkákat 's sok egyébféle betegeket lábai elibe helyezettetének, és meggyógyítá azokat, úgy hogy a' seregek álmélkodnának tapasztalván a' némákat szólni, a' sántákat járni, a' vakokat látni, 's dicsőítik vala Izrael' Istenét. De külön egyes történetek' környülállásos leírásával is rakva vannak az evangéliumok, mellyekből kitetszik: hogy minden orvosszerek nélkül egy szempillanatban, egy szavával, vagy kezei' egy illetésével a' vakoknak a' látást, a' süketeknek a' hallást, a' némáknak a' szólást, a' bélpoklosoknak, hideglelősőknek, inaszakadtaknak, köszvényeseknek a' tökéletes egészséget visszaállította üdvözítőnk. — Egy asszony tizenkét esztendeig szenvedett a' vér-folyásban, 's orvoslására sikertelenül minden vagyonját elköltötte, de elég volt neki urunk' köntösének csak szegélyét illetni, azonnal megegyeségedett; — Jerusálem' Betsaida nevű fürdőtornáczában meglátott üdvözítőnk egy harmincznyolcz esztendőől fogva ágybanfekvő beteget, megilletődvén húzamos nyavalyás állapotján, így szólítá őtet: *kelj fel, vedd fel nyoszolyádat, és járj*; alig hallotta meg e' szavakat a' beteg, már visszanyervén egészségét tüstént felkele, 's bátor, szombat levén, tilalmaztatnék a' farizeusoktól, orvosa' meghagyása szerint vállára vette nyoszolyát.

⁴⁾ 14, 34 — 36.

ját, 's nagy örömmel oda hagyá a' fürdőt. ⁵⁾ — Kafarnaum' városában egy századosnak beteg szolgája szörnyű fájdalmakkal küszködött, — ugyan ott egy királyi tisztviselőnek fia haldoklott, — ismét Szyriában Judéa' határos tartományában egy előkelő asszonyságnak leánya nagy gyötrelmeket szenvedett; az elsőért gazdája, a' másikért atyja, a' harmadikért anyja esedezett az úr Jézusnál, ő pedig ámbár távol vala a' betegektől, nem is látá őket, vigasztaló bisztatással elbocsátotta a' könyörgőket, és ugyan azon szempillantásban akarátjának mindenható erejével könnyített a' betegeken. De urunknak esküdt ellenségei tegyenek bizonytságot csodatevő hatalmáról; tartózkodott akkor Jerusálemban egy vakon született negyven esztendő ember, ki koldulásból élvén az egész városban ismeretes vala; ezt az utcán előtalálván üdvözítőnk, tanítványaitól, kik vele valának, megkérdeztetett, valljon tulajdon, vagy szülői vétke miatt született-e azon ember vakon? melly sürgetésre azt adá feleletül: *Sem ennek, sem szüléinek vétke nem oka, hanem hogy kijelentessenek az Istennek cselekedetei ő benne*; ezeket mondván, ámbár szombat volna, a' porból és nyálból készített sárral bekené a' vak' szemeit és megparancsolá neki, hogy a' Sziloam halastó' vizében mosakodjék meg, mellyet is teljesítvén a' vak, szemei megnyílnak és megvilágosodának. A' farizeusok, kiknek tanításukat leginkább követé a' zsidóság, holmi aprólékos külső rendtartásokban helyhezteték leginkább a' jámborságot, ájtatosságot, így szombaton a' betegek' gyógyítását is tilalmasnak tartották; urunk hogy részint ezen képmutatoknak hibás vélekedését elrontána, részint a' zsidóságot csoda-

⁵⁾ Ján. 5, 5. 10.

tételeire figyelmetesebbé, azok' vizsgálására szorgalmasabbá tegye, épen szombaton munkálotta többi csodáit, valamint e' vaknak megvilágosítását is, még pedig a' sár' készítésével, a' vak' szemei' megkenésével maga is fáradozott, a' vaknak is a' mosást megparancsolta, hogy így megmutatná a' felebaráti szeretetből embertársaink' bajából való kiszabadítása végett vállalt fáradságot ünnepnap is szabadnak, sőt Isten előtt kedvesnek is lenni; egyébiránt tudnivaló, hogy sem az akarhol található földpornak, sem a' nyálnak, sem a' halastó' vizének az a' természetes ereje nincsen, hogy a' született vaknak szeme világát megtéríthessék. Innét sebesen el is terjede Jerusálemben e' csodatörténetnek híre, midőn a' papok és farizeusok tanácskozásra összegyűlvén, előhívaták azon vakon született embert 's annak szülőit, mindent kikérdeztek, kivizsgáltak tőle, a' meggyógyított ember nyilván mondotta szemökbe: *Soha sem hallatott, hogy valaki a' vakon születettnek nyitotta volna meg szemeit; ha ez Istentől nem volna, semmit nem cselekedhetnék.* ⁶⁾ Ezen bátor mondása miatt a' vallástevő ember a' gyülekezetből ugyan kivettetett; de urunk' ellenségei' mindenigyekezete által a' csodának valósága még hitelesebben kinyomoztatott, kibizonyosodott.

Ámbár a' gonosz lélek is az Isten' teremtménye, 's azért az Istentől kijegyzett természet' rendjét nem változtathatja; mivel mindazáltal a' farizeusok' gonosz-sága üdvözítőnk' csodatételeit az ördögnek tulajdonította, engedte az Isten, hogy némelly embereket a' gonosz lélek is megszállana, hogy így annak kiűzése által a' megátalkodott zsidók' ezen ellenvetése is meg-

⁶⁾ Ján. 11, 32. 33.

semmisíttessék, ez sem szolgálhasson nekik mentségül, hogy kiki látván, vagy hitelesen hallván urunk' egy parancsoló szavára a' gonosz lelket távozni, tökéletesen meggyőzöttetnék arról, hogy Jézusnak a' sötétség' 's bűn' vezéreivel semmi legkisebb köze sincsen, hogy ő országlásuk' megrontására jött, hogy az ő hatalma alatt állanak, és az embereknek Isten' engedelme nélkül semmit sem árthatnak. Azok közül, kiket az evangéliom szerint a' gonosz lélektől üdvözítőnk megszabadított csak kettőt említek. Szent Máté 's még bővebben sz. Márk írják, hogy Jézus színeváltozása után lejövén a' hegyről tanítványihoz, láta nagy sokaságot azok körül, és írástudókat, kik versengének amazokkal; és megkérde őket: *min vetekedtek magatok között? és felel-vén egy a' sereg közül, monda: Mester, elhoztam hozzád fiamat: kiben néma lélek vagyon, ki valahol megragadja őtet, lecsapja őtet, és tajtékot tőr, és fogait csikorgatja, és elfonnyad, és kértem tanítványaidat, hogy ű-nék ki azt belőle, de nem cselekedhették. Jézus pedig monda neki: ha hiheted azt, mindenek lehetségesek a' hívő-nek, és azonnal felkiáltván a' gyermeknek atyja könyhul-latásokkal monda: Hiszek uram! légy segítségül hitetlenségemnek. Üdvözítőnk pedig látván a' sereget egybefutni, megfenyegeté a' fertelmes lelket mondván neki: Siket és néma lélek, én parancsolom neked: menj ki belőle, 's többé ne szállj belé; és felkiáltván és erősen megszaggatván őtet, kimene belőle, ki lőn mint a' megholt, — — Jézus pedig megfogván kezét felemelé őtet, és meggyógyula a' gyermek azon perczenettől fogva. ⁷⁾ Ha-sonló álmélgködásra méltó történetet terjesztenek előnk-*

⁷⁾ Máté 17, 9 — 18.

be az evangelisták máshol. A' gerázenusok' tartományában, kívül a' temetőben, egy felette dühös ördögtől megszállott ember tartózkodott, kit lánczokkal sem lehet megkötözni, mivel azonnal szétszaggatta, kiáltozott, magát éles kövekkel metélgette, 's senki miatta azon az úton békeségesen el nem mehetett; ez midőn látta volna Jézust, oda futamodék, előtte leborula és nagy szóval kiáltván monda: Mi közöm nekem te veled, Jézus, felséges Istennek fia? kényszerítek téged az Istenre, hogy ne gyötörj engem! legelt pedig ott épen akkor egy nagy disznónyáj; urunk azért, hogy nagy hatalmát az ottani pogány lakosokkal is elhitetné, megparancsolá a' tisztátalan léleknek, hogy az emberből kimenne, és küldé azt a' disznókba, és ime nyakra főre rohant a' disznónyáj a' tengerbe, 's ott fulladott; a' megszabadított ember pedig elméne a' városokba hirdetni, melly nagy dolgokat cselekedett legyen Jézus, és mindenek csodálkozásának vala rajta.⁸⁾ Innen kitetszik, hogy nem találkozott a' betegségnek olly veszedelmes neme, mellyet urunk egy parancsoló igéjével tökéletesen meg-
orvosolni nem tudott volna.

De még a' halál sem vethetett gátot csodatevő erejének: Naim' városából egy özvegynek meghalálozott egyetlen fiát már vivék a' temetőbe, a' koporsót követő zokogó anyának sűrű könnyhullatásai különös szánakodást érdemelni látszottak, és ime mindnyájan, a' kik a' temetést kísérek, a' városnépének színe, a' megholt ifju' feltámasztásának tanubizonyságai lettek. Jézus t. i. épen a' város' kapuja előtt tanítványaival befelé igyekeztvén, szembe találkozott e' temetéssel, és

⁸⁾ Máté 8. Márk. 5. Lukács 8.

könyörülván a' kesergő özvegyen, illeté a' koporsót és így szóla: *Ifju, neked mondom, kelj fel, és felüle, a' ki meghalt vala, és általad őtet az ő anyjának.* Az egész jelenlevő nép pedig megfélemlék, és kezdé dicsoítani az Istent, és elméne a' hir a' körüllevő tartományba. ⁹⁾ Jairusnak halva feküdt tizenkét esztendő leánya, már megmerevedtek tagjai, a' temetéshez minden készültek megtétettek, a' ház megtelt jajgató nézőkkel, mindnyájan megholtnak tartották, és urunk csak megfogá kezét, azonnal felelevenedett, felkelt, és egészséges lett. ¹⁰⁾ Egy Lázár nevű jó nemzetségből való tehetős, nagy tekintetű férfiú Bethániában meghalt. Negyed napra, midőn már a' sirboltban fekvő, ruhákkal betakargatott test romladozni kezdett, 's kellemtelen bűzt eresztett magától, oda jött tanítványival Jézus, de sokan a' jerusálemi zsidók közül is Lázár' testvéreinek vigasztalására oda gyülekeztek; illy számos néptől körülvétetvén Jézus előbb felemelteté a' sirboltból, hogy kiki láthatná a' holt testet, és kiki a' holotti bűzt érezhetné, azután sohajtozván menygyei atyjához kiálta nagy szóval: Lázár, jöjj ki; és azonnal a' ki meghalt vala, feltámadott. Sokan azért a' zsidók közül, kik Máriához, Lázár' testvéréhez mentek, és látták, a' miket Jézus cselekedett vala, hittek őbenne; mások pedig hirül vitték ezt a' farizeusoknak, kik tudósíttatván összegyűlve a' papifejedelmekkel tanácskozána mondván: Mi tevők legyünk? mivel az az ember sok csodákat teszen, ha így hagyjuk őtet, eljönnek a' rómaiak, és elfoglalják tartományunkat és nemzetünket; Kaifás pedig monda nekik: hasznosabb ne-

⁹⁾ 7, 11 — 18. — ¹⁰⁾ Márk. 5, 41. 42.

künk, hogy egy ember meghaljon a' nemzetért, mintsem hogy az egész nemzet elveszszen; — és azon naptól fogva meghatározva vala közöttük, hogy megölnék őtet; ¹¹⁾ de hitének gyarapodása el nem fojttathatott.

Jézus az emberek' igaz barátja a' kereszten megholt, önnön népétől, kit számtalan jótétekkel tetézett, megöletett, 's hogy haláláról senki sem kételkednék, oldala dárdával általszúratott. De többször megjövendölé éltében, hogy halála után harmadnapra feltámadand; a' harmadnap felderül, a' pokol' meghódítója ketté töri a' halál' bilincseit, elveti sirboltjának nagy köfödelét, elrémiti az örkatonákat, az élők közt ismét megjelenik, negyven nap társalkodik tanítványival, végtére felmegyen Galiléának hegyére, és ott több mint ötszáz néző' szemeláttára visszatére mennybe, honnan jött vala. Dicsőséges neve kevés idő alatt az egész világon elhiresedett; tanítása elterjedett, azon népnek, melly felfeszítésének oka volt, egy része földre borulva isteni üdvözítőjének imádá őtet, a' másik része megátalkodása miatt tűzzel, vassal elpusztított városának omladványai alatt találta sirját, vagy az egész világra elszórattatván mai nap is viseli a' gyalázatos szolgaságnak béklóját. A' pogányok összetörvén bálványaikat fejedelmeikkel együtt a' csodatevőnek keresztjénél lelki nyugodalmukat találták; még Mahomed' szerencsétlen követőinek törvényében is halálbüntetés rendeltetett annak, ki a' csodatevő Jézust szidalmazni mérészlené.

Már pedig üdvözítőnk mindent nyilván munkált, a' természeti erőt felülhaladó valóságos csodatételeivel

¹¹⁾ Ján. 11.

egyedül oda törekedett, hogy legszentebb tanításának igazságát minden kételkedésen kívül helyheztesse. Keresztelő János két tanítványának azon kérdésére: *Te vagy-e az eljövendő, avagy mást kell-e még várnunk?* hallatlan csodáinak rövid elszámításával felele Jézus mondván: *Visszatérvén tegyétek hirré Jánosnak, a' miket hallottatok és láttatok: hogy a' vakok látnak, a' sánták járnak, a' poklosok megtisztulnak, a' siketek hallanak a' holtak feltámadnak, a' szegényeknek az evangéliom hirdettetik.* ¹²⁾ A' zsidók sz. János szerint összecsoportoztak, hogy megölnék Jézust, mivel a' betegek' gyógyításával a' szombatot feltörte, és az Istent is saját atyjának mondogta, Istenhez magát egyenlővé tevén; urunk vissza nem húzta, meg nem másolta szavait, hanem tanításának hitelességét különféle okokkal támogatván a' többi közt ezt felelé: *a' cselekedetek, mellyeket én cselekszem, azt bizonyítják én felőlem: hogy az atya küldött engem.* ¹³⁾ Szinte úgy iparkodott nyugtatni és a' hitben erősíteni tanítványait kinszenvedése előtt tartott hosszas beszédében; *Higyjétek, úgy mond sz. Jánosnál, higgyétek nekem, hogy én az atyában vagyok, és az atya én bennem vagyok; ha különben nem a' cselekedetekre nézve higgyetek nekem.* ¹⁴⁾ Ugyan azért számtalan csodáira nézve, mondá üdvözítőnk a' most említett bucsúzó beszédjében a' zsidó nemzetről: *ha olly csodatételeket nem munkáltam volna közöttök, a' minőket senki más nem cselekedett, vétkek nem volna; most pedig szemlélték is azokat, mindazáltal még is gyűlölséggel viseltetnek mind én irántam, mind atyám iránt.* ¹⁵⁾ Más alkalommal pedig az újabb

¹²⁾ Luk. 7, 19. 22. — ¹³⁾ Ján. 5. 36. — ¹⁴⁾ Ján. 14, 11. 12. — ¹⁵⁾ Ján. 15, 24.

jelt tőle kívánó fárizeusokat feltámadására utasította mondván: *Ez a' gonosz és parázna nemzetség jelt keres, de más jel nem adatik neki, hanem Jónás' próféta jele, mert a' mint Jónás a' csethalnak hasában három nap és három éjjel volt, úgy lesz az emberfia is a' föld' gyomrában három nap és három éjjel.*¹⁶⁾ Urunk' ezen csodái valamint rábirták az apostolokat az annyi fáradsággal és szenvedéssel összekapcsolt hivségre, győzhetetlen állhatatosságra; szinte minden okos embereknek a' keresztényhit' igazságáról való meggyőztetésére magoktól az apostolokról jegyeztettek fel hiteles irásokban; nyilván vallja ezt sz. János a' felhozott cikkelyben mondván: *Sok egyéb jeleket is cselekedék ugyan Jézus az ő tanítványainak jelenlétében, mellyek nincsenek megírva e' könyvben. Ezek pedig megíratlak, hogy higgyétek, hogy Jézus legyen ama Krisztus, az Istennek' fia, és hogy hívén életetek legyen az ő nevében.*¹⁷⁾

A' mi végtére urunk' tanításának foglalatját, életének rendjét, csodái' munkálásának módját illeti, ezekben ugyan semmit sem találhatni, a' mi hallatlan és számtalan csodáinak fényét homályosíthatná, sőt inkább azt még nevelik; az általa előnkbe adott hitbeli cikkelyek' mivoltja ugyan nagyon határozott emberi elménket felülhaladja, de épen ezen hitünk' titkainak megfoghatatlansága Istenünk' véghetetlen felségének mély imádására ragad minket; hitünk' minden ágozatjai pedig általában oda intéztetnek, hogy a' rossznak gyökerét, a' kevélységet mi bennünk megtörjék, az üdvösséges alázatosságra, melly talpköve a' többi jóságok-

¹⁶⁾ Máté 12, 39. 40. — ¹⁷⁾ Ján. 20, 30. 31.

nak szoktassanak, a' bűnt velünk megútáltassák, az Isten' szeretetére, 's a' szép erkölcsök' serény gyakorlására minket ébresztszenek. Az erkölcsi keresztény törvénynek veleje e' két fő parancsolatban áll: *Szeressed a' te uradat istenedet — minden erődből, felebarátdat pedig mint önnön magadat.* ¹⁸⁾ Lehet-e ennél egyszerűbb, világosabb, bizonyosabb, hasznosabb, okosabb, szentebb törvény? Senki sem mutathat szent könyveinkben egy sort is, mellyben valami vétek helyben hagyattatik, vagy hogy, a' hol valami erkölcsi jóságról szó vagyon, az nem ajánltatnék. Jézus' élete egészen úgy volt elrendelve, hogy minden lépését zsinormérték gyanánt bátran követhetjük; a' kereszténység' első legdühösebb zsidó és pogány ellenségei sem vádolhatták őtet semmi gonoszságról; csodatételei' módja pedig vagy mennyei atyjához való sohajtásokban, vagy akaratja egykét szóval való nyilatkoztatásában, vagy kezei' reátételében állott, és mindég a' szenvedő emberiségnek kegyes könnyebbítésével, felsegítésével volt összekapcsolva, egész diszszel, illendőséggel ment végbe; kérkedésből, dicsérethajhászásból, a' körülállók' nevetséges mulattatására soha semmi csodát nem munkált. Tehát a' leghitelesebb új törvénybeli szent könyvekből bizonyos: hogy a' minden erkölcsök' remekpéldája, az úr Jézus legjelesebb tanítását nyilván, számos tanuk előtt, isteni követhet illőn munkálta, valóságos számtalan sok csodatételekkel minden kételkedésen kívül helyhez tette, annak igazságát napfényre tette; tehát az ő tőle előnkbe terjesztett vallás isteni eredetű, Istentől helyben hagyatott vallás; ezt tehát el nem fogadni, nem csak háladatlanosság és esztelenség,

¹⁸⁾ Luk. 10, 27.

hanem az emberi szívnek és okos elmének legnagyobb gyalázása volna.

Melly vizsgálás ez minékünk, szerelmesim, kik az úr Jézus' tanításához egész testtel és lélekkel ragaszkodunk, melly bizonyossága hitünknek, melly lelki megnyugtató. A' mennyi csodákat munkált Jézus, annyi bizonyoságot, annyi esküvést tett maga az ég a' felől, hogy a' keresztény hit Istentől kinyilatkoztatott hit legyen; ha Jézus hamis vallást tanított volna, az Isten azt egyetlenegy csodával sem támogathatta volna, valamint Mahomednek, Kálvinnak, Luthernek és más ilyeneknek tanítását soha egyetlenegy csodával sem erősítette az Isten, mivel követőik nem is kérkednek. Oh melly igen erősítetem egyszerre ezen elmélkedés által hitemben, — melly nagy igazom van a' zsoltáros királylyal felkiáltani: Uram, a' te bizonyágtételeid felette igen hitelek, mint oszlának szét egy tekintet-re minden nehézségek, minden kétségek. Nem, nem vagyok tévelygésben, másképp maga az Isten taszított volna abba, a' mit egy véghetetlen jóság felől, csak képzelni is lehetetlen. Áldott Jézus! adj előnkbe akarmelly legmélyebb titkokat, minden habozás nélkül fogjuk azokat himni, egész igyekezettel fogjuk parancsolatodat teljesíteni; te minket meg nem csalhatsz, mert szavaidnak tagadhatatlan csodatételekkel az isteni igazság adta bizonyosságát; tudjuk Nikodemussal, hogy mennyből, az Istentől jöttél tanítónak, mert senki e' csodákat nem teheti, mellyeket te munkáltál, mellyekre nézve erősen hiszszük: hogy te vagy Krisztus az Istennek örök ígéje, és reményjük: hogy tanításodat élő hittel hívén, érdemeid által az örök boldogságot elnyerjük. Amen.

Husvét utáni II^{ik} Vasárnapra.

És leszen egy akol és egy pásztor. Ján. 10, 16.

Bizonyos dolog, hogy Krisztusnak e' földön kiválasztott nyája vagyon, mellyet törvényével igazgat, szentségeivel és tanításával legeltet. Ezt a' nyajat isteni kegyelmességre ingyen való hivatásaért görögül *ecclesiának*, azaz *hivattatottnak*' nevezi az evangéliom, miképen a' zsidó hívek' sokaságát a' gyülekezetért *synagógának*, azaz összegyűjtetettnek hitták. — Ezt az ecclesiát, mellyet mi anyaszentegyháznak hívunk, a' szentírás nevezi Krisztus' jegyesének, mellyet a' vőlegény soha el nem hágy; Krisztus' testének, melly ő tőle, mint fejétől, soha el nem szakadhat, hanem szüntelen vezéreltetik, és a' mennyei ajándékoknak harmatjával neveltetik; másutt nevezi Isten' házának, Isten' városának, Isten' templomának, Isten' országának, igazság' oszlopának, és a' mai evangéliomban Krisztus' aklának, mellynek ő a' pásztora. Ezen fényes nevezetekkel jelenti az Isten: *először*, hogy állandó, minden világi és ördögi erővel le nem dönthetendő épület az anyaszentegyház; mert ki ezt a' házat, ezt a' tem-

plomot, ezt a' várost és aklat építette, ki ezt a' kőszálat felállította, az fővényen nem szokott építeni, mint az evangéliomban meggyalázott ember, hanem, a' mint maga mondja, kősziklára rakta az ő szentegyházát. Tanítja *másodszor*, hogy valaki az anyaszentegyházban nincsen, nem lehet Krisztus' cselédje, tagja, jegyese; nem lehet országához tartozó polgára, hive, nem lehet juha, fia; mert *valakinek nem anyja az anyaszentegyház, annak nem atyja az Isten*, mint szent Cyprianus és Ágoston munkáikban feljegyezték; annak okáért ugyan ezen szent atyák követvén sz. Péter apostolt, hasonlítják az anyaszentegyházat Noe' bárkájához, mellyen kívül senki meg nem szabadúlhatott. Azt mondják, ha az elmetszett tagokban elevenség nem maradhat, ha a' letört ágak, a' forrástól elmetszett patakok kiszáradnak, kétség kívül annak elkell vesznie, ki az anyaszentegyháznak egyességétől elválík. — Emlékeztetünk *harmadszor*, hogy mivel nem a' többes számban, városoknak, országoknak, testeknek, akloknak, hanem mindenütt az egyes számban, városnak, országnak, testnek, akolnak neveztetik az anyaszentegyház, egynél több igaz ecclesia nincsen, okát adja szent Pál az efezusbeliekhez írt levelében; *mert*, ugymond, *egy az Isten, egy a' hit, egy a' keresztség*.

Az Isten a' mi üdvösségünk' czélja; az eleven hit üdvösségünk' útja; a' keresztség ezen utat elrekesztő kapuja, ki ezen a' kapun be nem megyen, az igaz útra nem térhet; a' ki melleleg útakra elcsavarog, kívánt tárgyához az Istenhez nem juthat.

Szerelmesim, a' kálvinisták és lutheránusok azt tanítják, hogy akar melly valláson legyen az ember, csak hígyje a' Jézus üdvözítőt és a' teljes szent há-

romságot, ha a' többi czikkelyeket mind készakarva tagadja is, kétség nélkül üdvözülhet. Őket ugyan könnyen le lehet torkolni; mert ha ezt hiszik, miért szakadtak el a' római anyaszentegyháztól, miért zenebonáskodtak és piszkolódtak annyit, miért utálnak, gyűlölnek most is bennünket gyomrokból? — Erre ugyan pirúlnak; de egyik sem tud megfelelni; és hogy a' hitben erősítselek titeket, és mint fő pásztorunknak egyik méltatlan szolgája, a' reám bizott nyájából senkit az akolból hallgatásom miatt el ne szalaszszak, megmutatom mai beszédemben, hogy a' ki a' hitnek csak egy czikkelyét is készakarva tagadja, ámbár hiszi Jézust üdvözítőnek lenni 's hiszi a' szent háromságot, nem üdvözülhet. Jól vigyázzatok.

Azt mondom: A' ki egy hitbeli czikkelyt is tudva tagad, az, ha mindjárt hinné is a' szent háromságot, nem üdvözülhet.

Ezt tanítja először a' szentírás. Krisztus sz. Jánosnál így szól tanítványinak: *Mikoron eljön amaz igazságnak lelke, minden igazságra vezérel titeket;* ¹⁾ sz. Máténál pedig az utolsó részben küldvén az ur a' maga tanítványait, hogy minden nemzeteket keresztseljenek, ezeket mondja nekik; *Tanítsatok minden népeket, hogy megtartsák mind azokat, valamiket parancsoltam nektek.* ²⁾ Mert, úgy mond sz. Márknál, *a' ki hiszen, és megkeresztelkedik, üdvözül; a' ki pedig nem hiszen, elkárhozik.* ³⁾ Ezekből, szerelmesim, így okoskodom: Krisztus meg nem elégedett avval, hogy az

¹⁾ 16, 13. — ²⁾ 28, 19. 20. — ³⁾ 61, 16.

apostolok csak a' sz. háromságot, csak a' Jézus üdvözítőt prédikálják, hanem az apostoloknak Krisztus' parancsolatjából prédikálni kellett mind azokat, a' miket Krisztustól hallottak, és a' miket a' szent lélektől tanultak. Tehát nekünk is nem elég hinnünk a' szentháromságot, a' Jézus üdvözítőt, hanem mindeneket be kell vennünk, a' miket az apostolok tanítottak, minden hitágazatot. Mert a' ki a' mestert, a' tanító anyaszentegyházat kötelezte minden czikkelynek tanítására, az a' híveket, a' tanuló anyaszentegyházat kötelezi annak tanulására, bevételére. Innét nem egy vagy két fő ágozatról, hanem a' hitbeli ágazatokról egyáltalában mondotta urunk: *a' ki nem hiszen*, azaz tudva tagad akarmelley czikkelyt, *elkárhozik*.

Másodszor, sz. Pál idejében galatabeliek megkereszteltetvén, pogányokból keresztényekké lettek. Történt azonban, hogy némelley megtért zsidók városukba érkeznének, és velek elhitetnék, hogy az üdvösségre nem elég megkereszteltetni; hanem azon kívül környül is kell metéltetni, és az ó törvény' czeremoniáit meg kell tartani. Ezt értvén Pál apostol, kemény levéllel dorgálta a' galatákat, mellyben így szól nekik: *Ime én Pál mondom nektek: hogy ha környülmetéltettek, a' Krisztus nektek semmit sem használ. Ez a' hitetés nem attól vagyon, a' ki titeket hív; egy kevés kovász az egész tésztát megposhasztja. Látjátok, szerelmesim, a' galaták hitték a' szentháromságot, hitték Krisztust, hitték az egész evangéliomot, mellyet Pál prédikált, és minden reménységöket a' megváltóba helyeztették, csak egyetlen egy csekély, apró kis czikkelyben tévelyedtek, abban tudniillik, hogy a' keresztségen kívül szükségesnek állították a' környülmetélést. Még is azt*

irja nekik sz. Pál, hogy ha megmaradnak tévelygésökben, Krisztus nekik semmit sem használ, azaz hogy kiesnek az Isten' kegyelméből, egy hamis hitetés miatt nem üdvözülhetnek; mert hogy valaki Krisztus' üdvösséges hitét megtagadja, elegendő arra egy aprólékos tévelygés is, valamint az egész tézsza' poshadására elegendő egy kevés kovász is.

Harmadszor, sz. Jakab levelének 2. r. azt bizonyítja; hogy a' ki csak egy dologban is felbontja az Istennek törvényét, szinte úgy elkárhozik, mint ha mind a' többit is általhágta volna; mert ugyan azon Isten' parancsolatja az egyik törvény, a' kié a' többi is; ehhez hasonlóképen szabad nekünk is mondanunk, hogy szinte úgy felbontja, megveti az Istennek bizonyosságtételét, mellyen építtetik az igaz hit, a' ki nem hiszi a' tőle kinyilatkoztatott igazságot, mintha a' többibe sem hinne; tehát szinte úgy elkárhozik, mintha a' többit is megvetné, megtagadná; az ember is szinte úgy meghal, midőn egy halálos sebbel végeztetik ki a' világból, mintha ezer sebbel öletnék meg.

Negyedszer, Krisztus urunk azon kéri az ő szent atyját; hogy egyek legyenek az ő hívei; sz. Pál a' filipiekhez írt levelének 2. r. parancsolja: hogy egyet értesenek, azon egy törvényben maradjanak; Titus és Timoteus tanítványainak, a' rómaikhoz és a' zsidókhoz írván, kér mindnyájunkat: hogy vígyázzunk azokra, kik valami visszavonást és újságot indítanak, kik különbet tanítanak annál, mit elejétől fogva tanúltunk, és ezeket eltávoztassuk. Innét a' korinthusokhoz adott írásában kötelez, hogy mindnyájan egyet mondjunk, visszálkodás ne legyen köztünk, egy értelemben, egy tudományban legyünk: már Krisztus' könyörgése, ezen

sokszori parancsolatok haszontalanok volnának, ha az ellenkező vallásokban is üdvözülhetne az ember; nyilván vagyon tehát, hogy valaki új és a' közönséges anyaszentegyház' vallásától idegen tudományt követ csak egy czikkelyben is, az az örök boldogságból ki-rekesztetik, valakik attól az anyaszentegyháztól, melly 1800 esztendeig tart, 300 esztendő előtt, mint a' kálvinisták és lutheránusok, 900 esztendő előtt, mint a' görögségnek egyik része, elszakadtak, az apostolok', a' régi szent atyák' tanításaival ellenkeznek. — Ezt tanította mindég az egész keresztény anyaszentegyház.

Az anyaszentegyház minden időben kebeléből kivetette, eretnekeknek vallotta, átok alá vetette nem csak azokat, kik a' szentháromság ellen vagy Krisztus ellen tanítottak valami tévelygést; hanem azokat is, kik az alacsonyabb rendű és nem főágazatokat bevenni átallozták: *Hymenaeus* azt vallotta, hogy feltámadás nem leszen, és sz. Pál azt mondja felőle, hogy a' hitben hajótörést szenvedett. A' katafrigák kárhoztatták a' második házasságot; a' Donatisták visszakeresztelték azokat, kik a' katolikusoktól voltak megkeresztelve; *Aerius* egyenlőknek tartotta a' papokat és püspököket; tiltotta a' halottakért való imádságot; babonának állította a' 40 napi böjtöt. *Pelagius* tagadta az apostoli hagyományokat és az isteni kegyelemnek szükségét. *Jovinianus* gyalázta a' szerzetes életet, a' szüzséget nem ítélte felebb valónak a' házasságnál; a' bűnöket egyenlőknek lenni hirdette. *Eunomius* magával a' hittel elégedett meg, a' jóságos cselekedeteket üdvözségre szükségeseknek tagadta. *Vigilantius* a' sz. képek' tiszteletét, a' sz. tetemek' ájtatos becsülését, a' szentek' segítségül hívását kárhozatos dolognak mon-

dottak. Ezek mindnyájan, kik a' 6-ik században minden tanítványaikkal kihaltak, és csak a' 16 században a' kálvinistákban és lutheranusokban elevenedtek fel, semmit sem tanítottak a' szentháromság vagy megváltó Krisztus ellen, semmit a' *Hiszek egy*, a' *Mi atyánk*, a' *Tíz parancsolat* ellen, még is egy szóért, mellyben az ecclesia' hitével ellenkeztek, az anyaszentegyház számtalan gyülekezeteket tartott ellenök: és azokban őket eretnekeknek vallotta, kárhoztatta, megátkozta, maga kebeléből és nyája közül kivetette; 's nem is fogadta őket vissza mind addig, valameddig le nem mondtak tévelygésökről, és kezök' írásával nem bizonyították, hogy egyről egyig beveszik azokat, a' miiket tanít a' sz. a' közönséges, az apostoli anyaszentegyház. Így rendelte ezt a' 4-ik században az első niceai és első konstantinápolyi gyülekezet. Bizonyos tehát, hogy az anyaszentegyház minden időben azt tartotta, hogy az üdvözségre szükséges, a' hitnek minden legkisebb ágazatját is bevenni, és nem elég csak a' szentháromságot, Krisztust, a' főczikkelyeket hinni. A' hit' állapotjában az való és igaz, mi régtől fogva tanítatik; az csavargás, hamisság, tévelygés, mi újjon koholtatik, úgy mond bölcs Tertullianus a' többi atyákkal. Új az ellenkező atyafiak' tanítása, tehát nem igaz tanítás; de felette veszedelmes is; mert tágas kaput nyit arra, hogy kiki csak azt higye, mit akar. — Mert voltanak eretnekek mindjárt az első, második, harmadik században, kik socinianusok név alatt ismét a' kálvinistákkal egy időben feltámadtak és csak Erdélyben is nagy számmal vagynak. Ezek tagadják a' szentháromságot, Krisztus' istenségét; pedig abban megegyeznek a' kálvinisták és lutheranusok, hogy csak azt kell

hinni, a' mi a' szentírásban vagyon; az anyaszentegyházat pedig az apostoli hagyományokkal megkell vetni; már ha a' kálvinista azt kérdi a' socinianustól: hogy merészli ő tagadni a' szentháromságot, Krisztus istenségét? ő azt feleli: a' kálvinisták hát hogy merészlik tagadni Krisztus' jelenségét az oltári szentségben? ha a' kálvinista azt adja okúl, mert ő a' szentírást úgy érti, a' hol az oltári szentségről szó vagyon, és ez nem fő czikkely, a' socinianus is hasonlóképen azt feleli; én meg a' hola' te eszed szerint a' szentháromságról, Krisztus' istenségéről szó vagyon, azon helyeket nem úgy mint te, nem valóságos, hanem csak név szerint való személyekről és istenségről értem, és ezek nem fő czikkelyek, hanem csak az a' fő czikkely, hogy egy Isten vagyon. És így egymást czáfolják meg.

Én csak azt mondom végtére: a' ki csak egy hitczikkelyt is tudva tagad, az a' szentháromságot sem hiszi isteni hittel. Két dolog kívántatik arra, hogy isteni hittel higgyünk valamit: első, hogy az igazságot, melyet hittel kell vallanunk, az Isten jelentette, és mondotta legyen; második, hogy csalhatatlan tanú, ki nem hazudhat, tegyen arról bizonyosságot, hogy Isten' mondása, mit hinnünk kell. Ezek így lévén, álljon most elő egy idegen atyafi, a' ki a' szentháromságot hiszi; de valami mást p. o. Krisztus' jelenlétét az oltári szentségben tagadja; azt kérdem tőle: kiteszi őtet csalhatatlannúl bizonyossá, hogy Isten jelentette a' szentháromság' titkát? maga az Isten? vagy az apostoli hagyományok? vagy az anyaszentegyház? vagy a' sz. írás? mert nincs egyéb tanú a' hit' dolgában. — Nem az Isten maga; mert nem meri mondani az atyafi, hogy ő magával az Istennel valaha szólott volna, különben

csodákat kérnénk tőle; nem az apostoli hagyományok; mert ezeket nem hiszik, elvetik az atyafiak; nem az anyaszentegyház; mert az atyafiak' tanítása szerint a' látható anyaszentegyház tévelyeghet, 's meg csalatkozhatik, a' láthatatlan pedig nem beszélt, nem tanít, nem teszen bizonytságot; nem a' szentírás; mert hogy a' szentírás' könyvei, Isten ígéje; hogy a' mit szentírásnak tartunk, azt Isten szólotta, és azt úgy kell magyarázni, a' mint ők magyarázzák, azt a' szentírás nem mondja, nem is lehet ezt máshonnan tudnunk, hanem csak a' látható anyaszentegyháznak tanúbizonyosságából.

Már ha én tőlem valaki kérdi, mért hiszem a' szentháromságot vagy az oltári szentséget? felelek: azért, mert ezt az Isten mondotta. Ha tovább azon tudakozik, miért hiszem, hogy ezt Isten mondotta? felelek: azért, mert a' közönséges anyaszentegyház, melly hazugságot nem taníthat, erről bizonytságot ad. Ha előbbre megy, és azt kérdi: honnan tudom, hogy az anyaszentegyház hamisat nem taníthat? felelek: onnan, mert Isten sok csodákkal, a' pogány nemzetek' megtérésével, a' régi jóvendölések' teljesítésével, az egész tudománynak szentségével megerősítette, napfényre tette a' keresztény anyaszentegyház' igazságát és csalhatatlanságát. És mivel ezen csalhatatlan anyaszentegyház bizonyítja, hogy a' szentírás Isten' ígéje; mivel ő magyarázza, azért hiszek a' szentírás' szavainak is. — Tehát nekem csalhatatlan tanú teszen bizonytságot arról, hogy Isten a' szentháromság' titkát kinyilatkoztatta. — Én azért és minden katolikus keresztény isteni hittel hiszszük a' szentháromságról való ágazatot. De bezzeg, ha már egy eretnektől azt kérdem: mért hiszi, hogy Krisztus igaz Isten? azért, úgy mond, mivel a' szentírás erről

bizonyyságot teszen. Ha tovább kérdem: honnan tudja, hogy ez szent és apostoli írás? nem mondhat egyebet, hanem, hogy ezt a' régi kereszténység bizonysságtétele úgy hagyta nekünk. Ha előbbre megyek, és azt kérdem, hogy miért veszi ő be ennek a' régi ecclesiának bizonysságát, a' sz. könyvek' isteni eredetében, nem pedig azok' magyarázásában? miért bizonyos czikkelyekben és nem az oltári szentségről, a' hét szentségről, a' purgatóriumról 's több ilyen ágazatokról? erre egyebet nem felelhet, hanem hogy ő azt úgy érti, ő azt úgy ítéli, ő neki az úgy látszik. Tehát semmit sem hiszen azért, mert csalhatatlan tanú teszi elejébe. Az ő hite tehát nem isteni hit; hanem csupa emberi vélekedés.

Valamint az apostoloknak bizonysságot kellett tenniök, csodákkal elhíttetniök, hogy Istentől küldettettek, és Isten' sugalásából írott könyveket adnak a' keresztények' kezébe; valamint ők rövid könyveiket hosszas predikálásokkal magyarázták, úgy kellett minden időben az ő utánok rendszerint következő püspökök 's atyák' gyülekezetének csalhatatlanul bizonyítaniok, hogy azokat a' könyveket tőlök vették, azokat így és nem máskép kell érteni.

Ha valamelly ellenkező atyánkfia azt mondaná nektek: ti is azt tartjátok, hogy csak bizonyos czikkelyeket kell minden embernek hinnie az üdvösség' elvesztése alatt, azt fogjátok felelni: igen is, mivel a' hitbéli ágazatok egymásból folynak, a' tanuló keresztény mind egyszerre meg nem tanulhatja; azért azokat adjuk elibe, mellyek mint annyi sarkalatos czikkelyek a' többieket magokban foglalják; de azt is tanítjuk; hogy köteles a' keresztény ember a' többi hit ágazatokat is

megtanulni, hogy a' hitbeli dolgok' megtanulásában való restség és tunyaság, a' megvetés miatt, halálos véték, melly örök kárhozatot okozhat; soha sem állítottuk azt, hogy a' többi hitágozatot tagadni lehessen, hanem inkább mindnyájan egy szívvvel hiszszük és valljuk mind azokat, miket Krisztus tanított, és a' közönséges keresztény anyaszentegyház által, hogy higgyük, előnkbe adott, akár írva legyenek a' szentírásban, akár nem. — Ha azt kérdezné tovább valaki: tehát elfognak kárhozni mind a' kálvinisták, lutheránusok, a' római katolika anyaszentegyházról elszakadt görögök? arra én azt kérdem: elfognak-e kárhozni mind a' zsidók és törökök, pogányok? Krisztus urunknak világos szavai: *A' ki nem hiszen, elkárhozik, és a' ki az anyaszentegyházról nem hallgatja, tartassék mint a' pogány és publikánus.* Tovább azt mondom: vagy lehetséges azoknak, kik velünk egy hitben nincsenek az igazság' ösméretére jutniok vagy lehetetlen; ha lehetséges, és merő tunyaságból, emberi tekintetből, ideig való haszonból, kevélységből meg nem térnek, reájok illik urunk mondása. *Ha el nem jöttem volna, és nem szólottam volna nekik, vétkek nem volna, de most mentségök nincsen;* hitetlenségöknek, kész akarva való tévelygésöknek kárhozatja leszen vége. — Ha lehetetlen nekik az igazságot megösmérni, különbözést kell tenni a' keresztség nélkül meghalt gyermekek és a' gonosz és jámbor életű emberek között: a' gyermekek, kik keresztség nélkül meghalnak, az eredeti bűn miatt az Isten' országába be nem mennek, másképp mi leszen sorsok, arról hitünk semmit sem tanít; a' gonosz életű hitetlenek gonoszságok miatt úgy fognak elkárhozni, mint a' rossz életű katolikus keresztények; a' jámbor

bor életüekről pedig azt lehet tartani, a' mit Cornelius pogány századosról az apostolok' Cselekedetei emléte- nek, hogy az ő imádságaik és alamizsnáik emlékezet- ben lesznek az Istennél, és módot alkalmatosságot fog nekik adni az igaz hit' megösmerésére.

De hogy hosszabban ne tartóztassalak titeket sze- relmesim; nemde ámbár sok vak ember vagyon, azért behúnyt szemmel a' fényes napon nem botorkázunk; — ámbár sok sánta ember vagyon, mi egészséges lábbal egyenesen járunk; — ámbár sok betegnek sem orvosa, sem orvossága nincsen, és azért sokan meghalnak, még is esztelenek volnánk, ha orvost nem hivatnánk, orvosságot nem vennénk, midőn könnyű módunk vagyon benne: hasonlóképen ámbár sokan a' hitbeli lelki dol- gokban vakok, sánták, betegek, 's sokan, az igaz hit' orvosságával nem élvén, örökre meghalnak; távol le- gyen, hogy mi hitünkben habozzunk, annak ágazatjai- ról kételkedni merészeljünk, holott a' mi vallásunk a' többi vallásokat, mint a' napfény a' többi csillagzatokat felülhaladja, annyi bizonyságokkal bővelkedik, hogy a' melly észszel bíró ember részrehajlás nélkül azokat megfontolja, neki ellent állani lehetetlen. Azért köszön- jük naponként Istennek, hogy az ő igaz aklának kebe- lében születni és felneveltetni kegyesen engedett, a' melly kegyelmet annyi ezerektől megtagadott. Köves- sük az első keresztyéneket, készebbek legyünk meg- halni, mint csak egy hitczikkelyt tudva eltagadni; hi- tünk szerint istenesen éljünk; mert fő pásztorunk', urunk' csalhatatlan kiáltása az evangéliomban: *Sokan vagynak a' hivatalosok, és kevesen a' választottak;* a' szolga, ki tudta urának akaratját, és nem telje- sítette azt, sokkal keményebben fog büntettetni. Urunk'

jövendőlése: *Leszen egy akol 's egy pásztor*, már beteljesedett avval, hogy a' megkeresztelt zsidók és megtért pogány nemzetek, kik közül azelőtt olly nagy különbözés és gyűlölség uralkodott, egy igaz hit' vallásával egyesültek, egy keresztény anyaszentegyházba egybe gyűjtettek; teljesedik bővebben mai napig, mivel a' világ minden részére kiterjedett a' kereszténység, és egy pásztortól, ki urunknak a' földön látható helytartója, kormányoztatik, és mindenütt egyet hiszen; be fog pedig teljesedni legtokéletesebben, midőn a' világ' végével minden nemzetek az igaz hitre térnek majd, hogy mind e' földön mind ott mennyekben egy akol legyen és egy pásztor legszorosabb értelemben. Amen.

Husvét után III^{dk} Vasárnapra.

A' ti szomorúságtok örömré fordúl. Szavai üdvözítőnknek, mellyekkel többek közt bátorította tanítványit kinszenvedése előtti estvéjén, valamint bizonyítja sz. János

16, 20.

A' felolvasott evangéliomi szakasz részecskéje azon felséges búcsúzó beszédnek, mellyet üdvözítőnk kerserves kinszenvedése előtt kedves tanítványihoz tartott.

Világosan tudtokra adta, hogy tőlök megválnia kell, mi őket mély szomorúságba fogja helyezni; de egy-szersmind avval is vigasztalta őket, hogy kevés időre elköltözött barátjokat, tanítójokat, urokat csak hamar feltámadása után ismét látni fogják, és hogy ő általa kimondhatatlan, állandóan folyó örömöknek legkivánatosabb forrásával fognak szerencsésítettetni. Ezen megzavarhatlan vidámság, öröm, mellyet urunk tanítványinak örökségül rendel, minden vallását tisztelő, szerető's ahhoz életét alkalmaztató kereszténynek tulajdona, sajátja, birtoka. Szerencsétlen értetlenség azt képzelni magának, hogy a' kereszténynek tökéletessége komor kedvetlenségben, minden földi örömöknek és kedvezéseknek távoztatásában, minden víg társaságnak messze kerülésében, szüntelen fohászokban, böjtölésben, önsanyargatásban, szóval való imádságban áll. Az igaz kereszténynek nem szabad embertársát gyűlölnie, képmutatásból ájtatoskodnia, magát epesztenie's lassanként fogyasztania; nem szabad az isteni véghetetlen jóságból nyújtott ideigtartó javakat, ártatlan földi örömöket háladatlanul megvetnie; mert a' legbölcsebb, legkegyesebb Isten azokat fiainak, az okossággal megáldott embereknek mértékletes használás végett közlötte. Szerelmes üdvözítőnk, kinek nyomait követni kötelességünk, valamint a' földi örömöket, javakat nem vadászta, úgy valahányszor tiszteséges vidám társaságba hivatott, abban illendően mások' épülésére részt venni nem átallott. A' hivságos, durva, oktalan, egyedül csak a' testi vágyódásokhoz szabott élet kétség kívül ellenkezik a' keresztény vallásnak lelkével; de a' jó kedv, nyugott szív, helyesen elrendelt, mértékletes vidámság azon jámboroknak leginkább jutalma, kik

a' keresztény törvényt szinte olly szorgalmasan, hiven teljesíteni igyekeznek, mint naponként azt tökéletesben ismérni, annak helyességéről magoknak gyökeresebb meggyőződést szerezni törekednek.

Az ur Jézus által hirdetett vallás nem csak arra alkalmasakká teszi minket, hogy a' földi javakat, örömeket helyesen használhassuk, hanem még a' felett sokkal fenségesebb, nemesebb, állandóbb örömeknek, mellyek nem csak az érzékenységnek, hanem az okos elmének is gyönyörködtetést szereznek, gazdag, leg-tisztább kútfeje. Ezen jeles vidámságot csak az igazságnak ismérte, és a' jó erkölcs szülik, nevelik, élesztik; ezen vidámság a' tökéletességhez fíradhatatlan közelítésből, a' lélek' tiszta gondolkozásából, az Istenben vetett fiui bizodalomból, önviséletünknek az Isten' akaratjával való egyezéséből, üdvözítőnknek az ur Jézusnak oltalmába való teljes magunk ajánlásából, az Istennek rendeléseinek kifogás nélküli megnyugvásból, urunknak állhatatos követéséből, embertársainknak sikeres szeretetéből, a' boldog halhatatlanságnak kétségtelen reményéből ered, merítettik, önkényt bőségesen foly. Ezen vallásnak és jó erkölcsnek örömei a' földi javak' viszontagságainak nincsenek alávetve: mindig hatalmunkban vannak, a' legnagyobb keserűségekben sem hagynak el minket, sőt épen szerencsés állapotunknak balra elváltozásakor leginkább éreztetnek; elkísérnek a' sírba, eloszlatják a' halál' félelmét, az örökkévalóságba vezető ösvényen legállandóbb, legbátorságosabb, leghivebb utitársaink maradnak. Ha tehát már ez életben mindig vigkedvűek lenni kívánunk, bölcs és jó erkölcsű keresztények lenni iparkodjunk. Csak ollyan földi örömekben részesüljünk, mely-

lyekben lelkünk is nyer, mellyek jobbakká 's kötele-ségeink' teljesítésére alkalmasabbakká tesznek min-ket; ellenben a' vétkes gyönyöröket, a' baromi kedv-töltést messze kerüljük, távoztassuk. Ha a' vallást és jó erkölcsöt soha szemeinkből el nem veszítjük, úgy a' tiszta vidámságnak forrása ránk nézve soha ki nem szárad, úgy, bár visszas történetek környékezzenek is, mégis rajtunk teljesezni fog üdvözítőnk' ama igére-te: *a' ti szomorúságtok örömmre fordul*; örvendezni fog a' ti szívetek, 's örömtöktől többé senki meg nem foszt titeket.

Épen ez a' szándéka az anyaszentegyháznak, mi-dőn némelly táplálásunkra szolgáló természetményekre különös imádságokkal Istentől áldást kér, hogy a' föld' terméseivel önnön és másoknak testi 's lelki kárára vissza ne éljünk, hanem ideigvaló szükségünkben meg-segítettén, az örökké tartandó lelki jókat annál bizo-dalmasabban kereshessük, — hogy tiszta örömeink so-ha meg ne zavartassanak, 's akarmelly szomorú kedvet-lenítő esetek tüstént örömmre forduljanak. Nincsen élel-münkre szükségesebb természetmény a' gabonánál; az-ért urunk is azon imádságában, mellyet minden Isten-hez emelkedőnek zsinormértékül hagyott, bátor egyéb földi javakról hallgat, a' megőrölt gabonából készített kenyérért könyörögni parancsolt, mondván: *Ti pedig így imádkozzatok: tápláló kenyerünket adjad ne-künk ma.* — Azért különös ájtatosságot gyakorol a' diák rendtartást követő anyaszentegyház esztendőnként a' negyedik hónapnak utolsó hetében, mellyet búzaszen-telésnek nevezünk. Ugyan azért ma rövideden az anya-szentegyházban szokásban levő szenteléseknek célját, intéztetését, hasznát feltételem megmagyarázni; hogy

annál helyesebb készülettel részesüljeteK, szerelme-
sim, illyes ájtatosságban; figyelmezzetek!

A' keresztény kath. anyaszentegyházban a' különféle tárgyaknak megszentelése a' püspököknek és papoknak hivatalához tartozik; innét azon férfiaknak, kik a' papi rendnek felvételére méltóknak találtatnak, és a' végett előszolítottak, ezeket mondja a' többi közt a' püspök: *A' papnak kötelessége, áldozatot bemutatni, áldani, előljárni, és keresztelni*; — a' papi rendet felvevő férfiaknak kezeiket is szentelt olajjal megkeni a' püspök, imígyen imádkozván: *Megszentelni 's megáldani méltóztassad, uram, e' kezeket ezen kenet által és a' mi áldásunk által, úgy legyen hogy valamiket megáldanak, megáldattassanak, és valamiket megszentelnek, megszenteltesenek, a' mi urunk' Jézus Krisztusnak nevében, úgy legyen.* — Azonban vannak némelly szentelések, mellyek egyedül a' püspököknek fentartvák és pedig vagy úgy, hogy azokat más papokra bizoniok nem szabad, vagy hogy, megakadályoztatva lévén, papokat is meghatalmazhassanak azokra. Így a' papok' szentelése egyedül, a' bérnálásnak pedig rendszerinti szolgáltatása a' püspököknek hivatala. Régi egyházi szokásból a' szentségeknek feladásakor használtatni szokott olajnak és chrismának szenteltetését több papokkal együtt a' püspökök kötelesek végbevinni; a' templomokat, kelyhéket, harangokat, és valahol szent olajjal megkenés jön közbe, szinte úgy az apátokat, prépostokat a' püspökök szentelik; a' többi szenteléseket vagy rendszerint vagy püspöki engedelemből a' felszentelt papok gyakorolják.

Mind ezen szentelések vagy bizonyos személyekre vagy lelketlen tárgyakra intéztetnek. Ha személyeket illetnek, vagy az a' céljok, hogy azoknak, kik megáldatnak, valami jót kívánjanak és Istentől kérjenek, vagy egyszersmind arra is irányoztatnak, hogy bizonyos egyházi foglalatosságokra, egyházi lelki javakban való részesülésre hatalmat adjanak. Hogyha lelketlen tárgyak szenteltetnek, azok vagy olyanok, melyeket közönségesen mindennap használunk, vagy a' melyek a' szentelés által a' közönséges haszonvételből kivétetnek, és egyedül csak az egyházi foglalatosságokhoz és szertartásokhoz használtatnak.

Midőn az anyaszentegyház papjai által némelly személyekért, hivekért esedezik Istennek, hogy azokra különös áldását terjeszsze, a' legtisztább felebaráti szeretetnek' Jézustól hagyott fő törvényét teljesíti, a' szentírásban feljegyzett követésre méltó cselekedeteket nyomozza. Így még Mózsés' törvényének kihirdetése előtt olvashatni: hogy Melkisedek Salem' királya ellenségein győzödelmet nyervén, Ábrahám elibe kenyeret és bort vitt, és mivelhogy a' felséges Istennek papja volt, megáldá Ábrahámot, és monda: *Áldott legyen Ábrahám a' felséges Istentől, ki az eget és földet teremtetle!* 'S áldott legyen a' felséges Isten, kinek ótalma által ellenségeid kezeidben vannak.¹⁾ — Az előregedett Izák Jákob' fiára, és a' már halálához közeli Jákob tizenkét fiára válogatott kifejezésekéből össze-szővött áldásokat mondtak. — Amaz igaz és istenfélő agg Simeon, ki Istentől ígéretet nyert, hogy addig meg nem hal, még meg nem látja az üdvözítőt, azon

¹⁾ 1. Mózs. 14, 18 — 21.

szerencsés óra' bekövetkezvén, valamint írja szent Lukács: ölébe vevé Jézust áldá az Istent, 's megáldá önmagát és Máriát. — Urunk Jézus Krisztus, midőn hozzá kisdéd gyermekeket vittek volna, hogy őket illetné, azokat megölelvén, kezeit rájuk tette. ²⁾ — Ugyan üdvözítőnk kivezetvén tanítványit Bethániába, kezeit fel-emelte 's megáldá őket. ³⁾ Az áldásnak ezen neméhez tartozik a' szent áldozatnak végén minden paptól és püspöktől adatni szokott diszes áldás, a' menyasszonyoknak esküvés és az anyáknak szülés után béavatása, az oltári szentséggel gyakorlásban levő áldás. Annak, ki ilyen áldásokat osztogat, kötelessége tiszta felebaráti szeretettel, teljes szívvvel a' mindenható isteni jószághoz folyamodni, a' kik pedig ezen áldásokban részesülnek, egyesítsék szándékukat az áldást osztogató egyházi előljárónak foháskodásaival, és ujítsák meg magokban a' feltételt, hogy az áldásnak sikerítésére naponként több érdemeket szerezni leszen iparkodásuk.

Azon szentelések, mellyek által bizonyos személyek egyházi hivatalra, bizonyos keresztény foglalatosságokra vagy lelki egyházi jónak birására hatalmaztatnak, ismét kétfélék, vagy az úgynevezett szentségek, vagy ezeken kívül más szertartások. A' szentségeknek kiszolgáltatása többnyire kereszttetésekkel, a' kezek' kiterjesztésével és a' felvevőkre való rátétellel, buzgó könyörgéssel, hogy az Isten ígérete szerint azoknak, kik a' szentségekben illendően részesülnek, kegyelmét adja, azokat a' szerzéshez képest szükséges erővel, hatalommal felruházza, vagyon összekötve. A' többi szentelések, mint a' királyoknak, szerzetes

²⁾ Márk. 10, 12. 16. — ³⁾ Luk. 24, 50.

előljáróknak, apáczáknak szentelése, mivel nem az ur Jézustól rendeltettek, hanem az ájtatos egyházi előljárók által hoztattak be lassanként, csak a' többi dicséretes buzgó könyörgésekhez tartoznak és bizonyos kegyelem vagy hatalom adással nincsenek összefoglalva.

A' harmadik neme a' szenteléseknek, midőn leketlen tárgyak szenteltetnek mellyek' a' közönséges mindennapi haszonvételre szolgálnak, ugymint, husvétkor némelly élelembeli szerek, hús, tojás, kalács vagy házak, hajók, tábori zászlók, vetések vagy szőlőhegyek. Illy szenteléskor könyörög az anyaszentegyház, hogy az Isten azon tárgyról, mellyek megszenteltetnek, és mellyeket ingyen ajándékainak háladó szívvvel megismer, minden vétkes és káros használást távoztasson, azokat az embereknek valóságos javára megtartsa, és fordítsa. Azért az anyaszentegyháznak illyes szenteléskor irányja a' híveket arra figyelmetessé tenni, hogy minden jó adomány az Istentől származik; hogy az isteni adományokat okos, annyival inkább keresztény embernek nem szabad máskép használnia, hanem csak az Istennek akarátja, törvénye szerint, — hogy Istentől helyben hagyást remélyhessen, semmi vétkekre azokkal vissza ne éljen. Illyen jó szándék által minden földi tárgynak használása sz. Pál apostolnak ama szavai szerint, mellyeket Timotheus tanítványához irt: *Istennek minden teremtményező, és nem kell megvetni semmit, valami háladással használtatik; mivel megszenteltetik az Istennek igéje, és az imádság által. Ezt ha az atyafiaknak elejökbe adod, Jézus Krisztusnak hasznos szolgálja leszesz.* *) Ezen értelemben

*) I. lev. 4, 4 — 6.

olvassuk urunk felől is, hogy azon kevés kenyereket és halakat, melyekből a' pusztában csodálatosan több ezer embereket teljes jólakásig megvendégelt, kezébe vevén azon eleséget, és az egekre szemeit fölemelvén, hálákat adott az Istennek.⁵⁾

A' negyedik és mindennapi neme az egyházi szenteléseknek, melyekkel bizonyos tárgyak a' közönséges haszonvétel' sorából kivételnek, és vagy mint eszközök a' templomi, egyházi foglalatosságokhoz, vagy mint bizonyos vallásbeli igazságokra, történetekre, kötelességekre emlékeztető jelek elválasztatnak, rendeltetnek: ilyen a' viznek, sónak, hamunak, gyertyának, faágoknak, templomi köntösöknek, képeknek, templomoknak, oltároknak, temetőhelyeknek, harangoknak, és ezekhez hasonlóknak szentelése, a' mennyire ezek a' közönséges anyaszentegyháztól elfogadtatnak, jóvá hagyatnak, és a' szertartások' könyvében beiktatva vannak. Ezen szentelések' célja, hogy az ilyen tárgyak az isteni tiszteletnek gyakorlásához tartozni ismértessenek, azért más világi célra ne fordíttassanak; és hogy az Isten azoknak, kiknek épülésére rendeltetnek, és hivatalához tartoznak, adandó segítségért kérettessék.

Ezen szenteléseknél az imádságon kívül legközségesebb külső szertartások a' keresztség, szentelt vízzel való meghintés, a' tömjénnel való megfüstölés, némellykor a' szentelt olajjal való megkenés. A' keresztség által, melyet az anyaszentegyház minden szertartásaiban gyakorol az jelentetik: hogy az emberek az első, t. i. eredendő bűn által történt megvesztegetés

⁵⁾ Máté 14, 15.

után az isteni áldásban másképen nem részesíttethetnek, hanem Jézus Krisztusnak a' keresztfán bemutatott áldozatnak érdemei által. Ugyan azért a' kereszttel, mellyet a' hívek az áldáskor magokra vetnek, bennök az üdvözítőnek érdemeiben helyheztetett bizodalmat ébreszsze fel. — A' szentelt vízzel való meghintés annak jele, hogy valamint a' víz a' testet a' mocsoktól, ráragadt szennytől megtisztítja, úgy a' keresztyének is, hogy az áldásban részt nyerjenek, szívöket a' vétectől és a' meghintett tárgyakat minden rendetlen, helytelen, vétkes, tilalmas, visszás használástól tisztán megőrizték. — A' tömjénezés, melly már az ó törvénybeli áldozatoknál Isten' rendeléséből gyakoroltatott, sz. János' titkos jelentései szerint a' szentek' imádságainak tükörképe; valamint t. i. a' tömjénnek kellemes illatu füstje a' tüzet tartó edényből emelkedik, és magasra felhat, úgy lépegessen, szárnyaljon fel az egekbe tiszta, isteni 's felebaráti szeretetből égő szívből az Isten előtt kedves imádság, mint Dávid énekel a' 140 Zsoltárban: *Isten hozzád kiáltok, hallgass meg engem, mikor hozzád kiáltok, jusson elődbe imádságom, mint a' jó illatú füstölmény!* — A' szentelt olajjal való megkenés, melly hasonlóan már ó törvénybeli szokás volt, jelenti a' szent léleknek kegyes, csendesesen mélyre beható üdvösséges munkálkodását, kinek kegyelmiért különösen esedezik, főkép a' szentségeknek kiszolgáltatásakor, az anyaszentegyház. Némelly szentelések előtt a' gonosz léleknek távoztatása említettik, vagy a' szokott imádságokban a' gonosz léleknek incselkedései, csalfa, álnok, ártalmas agyarkodásai megsemmisíttetni, megtöretni kérettetnek Istentől. Ezen kifejezéseknek ez az értelme: mivel a' gonosz lélek a' szentírás

szerint első volt, ki vétkezett, és az első embert megkísértette 's elcsábította a' törvényszegésre, engedetlenségre, azért ő a' setétség' országának, hamisságnak és vétkeknek és így a' gonosz embereknek fejedelme, és a' lelketlen teremtmények is annyiban hatalma alatt vannak, a' mennyire azokkal a' gonoszszágnak hódoló emberek vétkek' üzésére visszaélnek; azért kérette-tik az Isten, hogy a' vétkes visszaélést és így a' gonosz léleknek álnokságát, csábítását, hatalmát távoztassa a' megszentelt tárgyaktól.

Az eddig mondottakból már könnyen megfelelhet kiki közületek, szerelmesim, minemű hasznot, sikert lehessen a' különféle egyházi szentelésekben magunknak ígérni; azon szentelések által mellyekkel bizonyos személyek egyházi foglalatosságra, hivatalra, bizonyos lelketlen, érzéketlen tárgyak templomi használásra rendeltetnek, bizonyos jegy nyomatik beléjük, mellyhez képest a' személyek ugyan hivataluknak igazaiba, kötelességeikbe, hatalmukba bevezettetnek, és beiktattnak, az érzéketlen tárgyak pedig egyedül vallásbeli gyakorlásokra elkülönöztetnek. Minden szenteléseknek, valamint minden egyházi szertartásoknak fő iránya: hogy a' jelenlevők' szívében ájtatos gondolatokat és érzéseket, mellyek a' szertartással és az avval járó könyörgéssel megegyeznek, indítsanak, — bizonyos hitágozatokra emlékeztessenek, és így a' belső ájtatosságot, jámborságot, tisztaságot eszközöljék, ébreszszék, előmozdítsák. Bizonyos isteni kegyelem csak a' szentségek' kiszolgáltatásához ígértetett üdvözítőnk-től, és épen ez által különböznek a' hét szentségek egyéb egyházi szentelésektől. Az ur Jézus által rendelt szentségekkel ugyan ő tőle, valamint ezt a' szent-

írásból és az apostoloktól általjött szóbeli tanításból tudjuk, a' külső jelnek gyakorlásával belső kegyelem kötött egybe, de a' többi szentelések, áldások felől ilyen ígéretünk nincsen; azért az egyházi szenteléseknek nincsen nagyobb foganatja, mint az egyházi imádságoknak, csak valóságos könyörgések, mellyek külső jelekkel is nyilatkoztatnak, és a' papok által az anyaszentegyháznak nevében Istennek bemutattnak. Csodálatos, a' természetnek rendes folyamatját megváltoztató, vagy minket ideig boldogító erőt, fogantatást nem lehet azoknak tulajdonítani, mivel e' felől Istentől ígéretünk nincsen; a' szentírás szerint csak az ur Jézus Krisztus' nevében, a' tőle hagyott szabások szerint véghez vitt imádság kedves az Isten előtt; már pedig az azok nélkül csodatételt kívánó gonosz léleknek azt felelé urunk: *Írva vaggon: ne kísértsed uradat Istenedet.* ⁶⁾ A' keresztény katolika vallás minden intézeteivel együtt az embereknek nem földi boldogságnak szerzése végett, hanem megszentelésükre, igazulásukra, örökkétartó boldogításukra adatott Istentől; a' mi urunk Jézus Krisztus, valamint tanítása 's példája bizonyítja, nem jelent meg, hogy nekünk földi kincseket és földi viszontagságoktól való feloldozást szerezzen, sőt azt sürgette; hogy a' földi javakhoz szívünket ne ragaszszuk, hogy a' menyeeiket keressük, azokról elmélkedjünk szüntelen, és a' földieknek beszerzésén szerfelett ne aggódjunk, hogy egész igyekezettel keressük az Isten' országát és az ő igazságát, és a' többi, mire elkerülhetetlen szükségünk van, hogy rendeltetésünket elérjük, a' legjobb Istentől, ki

⁶⁾ Máté. 4, 7.

a' mezei virágokra 's égi madarakra is gondot visel, megfog adatni nekünk; — hogy akarmelly visszás környülállásokban, vétkünk nélkül minket nyomasztó szükségekben meg ne csüggedjünk, Krisztus urunk maga, mindenek ura levén, és csodatévő hatalommal bírván, a' legnagyobb szegénységben élt e' földön.

Tehát a' most következő keresztyárással a' buzszentelésre kimenvén, illyes ájtatos gondolatokat forgassatok elmétekben: Mindenható, legbölcsebb, legkegyesebb Isten, meg nem nyithatom szemeimet a' nélkül, hogy mindenütt az ember iránt meghálálhatatlan szeretetednek csodálatos és felséges munkáit ne lássam. Ha a' piruló hajnal az emelkedő napnak közelitését hirdeti, világosság és élet terjed a' homályos és aluvó földnek felette nagy területére; de nem az érzetlen, lelketlen testnek, hanem az azt mozgató, azt eredeti épségben fentartó hatalomnak munkája e' tünevény; ezt neked köszönhetjük, mindenható! A' hajnalnak hasadásából naponként előáll ujabbán a' kivizsgálhatatlan fényességű nap tiszta sugáiraival, néhány perczek alatt megszámlálhatatlan teremtményeket mind annyi fénylő kicsiny napokká változtat; — ékességét leírni vagy elbeszélni ember nem képes, melegítő ereje termékenyíti a' földet; de ismét te vagy én uram, én Istenem, ki a' gyönyörű napot fentartod, és abból fogyhatatlanul világosságot és meleget kifejtesz, a' nap ugyan, éjjenként a' földnek egyik felétől elrejtí orczáját, de csillagok' temérdeksége szemlélteti helyette a' teremő főerőnek csodálatosságát, a' kellemes szellők és nedvesítő harmatok mérséklík a' naptól felgerjesz-

tet tüzet. Rémülést okoz minden érző állatban a' vilámlás, mennydörgés, mennykőhullás, az iszonyú jégeső, de ezek mindannyi szavaid' legbölcsebb Isten, mellyek létedről bizonyosokká tesznek minket, erőtlenségünkre, tehetetlenségünkre, tőled való függésünkre figyelmeztetnek minket, azt kiáltják füleinkbe, hogy a' te szent akaratedban van helyheztetve minden vagyónunk, munkánk, igyekezetünk' minden haszna 's életünk maga is; — egy szempillantásban minden fáradságunknak már majd markunkban levő sikerét megsemmisítheted, te ugyan azt csak leghelyesebb okokból cselekedheted, de misemmivel sem dicsekedhetünk, a' mit tőled nem vettünk volna; — mi megszántatjuk a' földet, elvetjük a' búzát; megkapáljuk szorgalmatosan szőlőinket, de hogy gyümölcsöt hozzanak, azon gyümölcsök ezer veszedelemtől megőriztessenek, 's elégséges mennyiségben és tökéletesen megérve eltétethessenek az egész esztendőre hajlékainkba, azt mi emberek akarmelly nagy tudománnyal, akarmelly hatalmas erővel, akarmelly hosszú tapasztalással véghez nem vihetjük; de mind ezek mellett mit használna a' legnagyobb bőség, ha rólad, törvényedről megfelejtkezvén, a' gonoszságnak mezeire elragadtatnánk, ha háladatlanul csak hizlalnók testünket, hogy valaha örökké annál keservesebben kínoztassunk. Uram, mi urunk! melly csodálatos a' te neved az egész földön, véghetetlen bölcs jószágodból szármoznak a' természetben minden, nekünk akár kedves, akár kedvetlen változások, bátor rövid, nagyon keskeny határok közé szorított elménk azokat mindég fel nem találhatja. Tetszik neked az általunk szorgalmatosan megművelt földnek termését elvenni tőlünk, te adtad, el is veheted; — legyen

áldott szent neved! nem fogunk zúgolódni, szent fiad a' legnagyobb aggodásban úgy tanított imádkozni: *Mi atyánk, legyen a' te akaratod.* Nem csak ideig, hanem örökkétartó életre teremtettél minket, még elég időleszen atyai kegyességedbe részesülnünk. De ugyan sz. fiadtól tanultunk naponként kiáltani: *Mi atyánk, tápláló kenyერünket adjad nekünk ma.* Azért valamilyen a' gyermekek földi atyjokhoz, úgy folyamodunk mi te hozzád mindennapi szükséges élelmünkért, ruházatunkért. Legkegyelmesebb atyánk, te minden érdeketlenségünk mellett már virágokkal gyümölcs fáinkat, zöld levelekkel a' szőlővesszőket, gyenge fűvel réteinket, bokros zölddel szántóföldeinket ismét beterttetted és felékesítetted, tartsd meg jóvoltodnak és a' mi izzadásunknak munkáit, és engedd atyai kegyességed szerint, hogy kiki közölünk azokban annyi részt vegyen, hogy hivatalbeli kötelességeinek megfelelhessen, — a' társaságnak közjavát előmozdíthassa, a' keresztény jámborságban, a' te dicsőítésednek, az igaz vallásnak terjesztését eszközölhesse, a' felebaráti szeretetet bebizonyíthassa, vétkes mértékletlenségre és az abból sarjadzó számos legrutább, legártalmasabb, legszörnyűbb vétkekre el ne csábítassék; — adjad, hogy a' szegénység és szükség mellett is törvényednek hívek maradjunk, hogy így tavali 's akarmelly újabb veszélytől következhető szomorúságunk mindenkor ismét örömmre forduljon, és a' mi örömünket senki el ne vehesse tőlünk. Úgy legyen.

Husvét utáni IV^{dik} Vasárnapra.

Mikoron pedig eljön amaz igazságnak lelke, minden igazságra vezérel titeket. János 14. 13.

Valóban szerencsések voltak, kik magoktól az apostoloktól 's urunk' tanítványaitól hallhatták az üdvözítő hitnek tudományát; nem hatalmaskodhatott ő rajtok a' kételkedésnek tévelygő lelke; mivel tanítóik urunk' megmásolhatatlan ígérete szerint az igazságnak lelkétől oktattattak minden igazságra; de valljon az Istennek azon lelke, ki az apostolokat, a' hit' első hirdetésében kormányozta, elmult-e velök, mint halandó emberekkel? — megszűnt-e Krisztus is nyáját, mellyet drága vérrel 's fáradságaival szerzett 's egybegyűjtött, igazgatni? Valljon szükségesebb volt-e a' sz. lélek' vezérlése, az Istennek segedelme az anyaszentegyház' kezdetében, mint annak fenntartásában? szükségesebb-e a' pogány nemzetek' megtérítésére, mint az igaz hitnek, annyi utóbbi eretnokségek közötti megőrzésére?

Ezen kérdésekre nagyon különböző feleleteket adnak az ágostai 's helveczia vallástételt követők; némelyek közölök azt tartják, hogy csak az apostolok-

nak ígérte urunk a' csálhatatlanságot; — mások azt állítják, hogy az első négy században igazságot tanított az anyaszentegyház, de azután méglen ők feltámadtak, mindég tévelygett; — mások a' szentírást teszik bíróná a' hitbeli vetélkedésekben, és nem látják, hogy ámbár mi ő velek egy szentírást tartunk, mégis annyi czikelyekben ellenkezünk egymással; — nagy része közölők azt tanítja, hogy kiki a' sz. lélek' belső sugalma szerint magyarázhatja a' szent írást, és így annyi a' hit, a' mennyi a' magyarázás. Az erdélyországi socinianusok a' józan okosság szerint kívánják fejtegettetni a' szentírást, innét a' szentháromságot, az eredendő bűnt, és a' hit' minden egyéb titkait tagadják, mivel ezt az ő okosságok meg nem foghatja, mintha az isteni elme nem volna okosabb az emberi észnél! Az elszakadt görögök az anyaszentegyháznak csálhatatlanságát megismerik, de csak a' magok részén, ámbár ők csak a' 9 században váltak el a' római anyaszentegyházról; a' 11. és 14. században ismét vissza tértek, és az elmúlt 17. században, ujonnan nagy számmal oroszok' neve alatt velünk egyesültek, és így ezen cselekedeteikkel nyilván vallották, hogy ők a' hibások, ők a' tévelygők.

Ezek' czáfolására elég volna felelni: vagy igazságot tanított akkor a' római anyaszentegyház, mikor ők a' 9 és 16. században tőle elpártoltak, vagy nem; ha akkor igazságot tanított, tehát ők az igazsággal ellenkeznek; ha pedig már az elpártolások' idején az igazság' lelke tévelygésbe esett, az a' régi szentegyházat elhagyta, hogyan fogják megmutatni, hogy éppen őket szállotta meg? holott a' szakadásoknak szerzői egyről egyik Phocion, Calvin, Luther kevély felfuvalkodott, vásott életű emberek voltak, kiknek czikke-

lyei nyilván ellenkeznek az első szent atyáknak apostoloktól vett tanításával.

Szerelmesim! hitünknek egyik sarkalatos czikkelyét szándékozom ma egész meggyőztetéstökre előtökbe adni, melly így szól: *A' közönséges keresztény anyaszentegyház a' hitbeli és erkölcsi tudományban csálhatalan*, azaz soha sem hibázhat; addig is még bővebben ezen igazságról szólok, adjatok hálát Istennek, kinek lelke nem csak az apostolokat, hanem minket is mai napig oltalmaz minden tévelygéstől.

Urunk sz.Máténál így írja le a' bölcs embert: *valaki azért, ezen igéimet hallgatja, és teljesíti azokat, hasonlittatik egy bölcs emberhez, ki házát kösziklán építé, és eső szakada le, és folyó vizek áradának ki, és a' szelek fuvának, és arra a' házra rohanának, de be nem dűlt, mert kösziklán vala alapítva.*¹⁾ Szerelmesim, Krisztus urunk maga a' véghetetlen isteni bölcsesség, tehát kétség kívül úgy állította fel a' maga anyaszentegyházát, hogy sem a' zápor, sem a' folyóvizek, sem a' szélvész, azaz a' világi hatalmasságok' üldözései, az ördög incselkedései, a' hamis tanítók' tévelygései állandóságát soha meg ne tántoríthassák, azt soha le ne ronthassák, tanításának igazságában csonkítást soha se ejthessenek.

Igen is, nincs különben. Azok szerint, kik az ágostai és helvecziai vallást követik, csak azt kell hinni, a' mi a' szentírásban van; már pedig a' szentírás világosan tanítja először: hogy Krisztus az ő országában, titkos testében, szent városában, templomában, ak-lában tagjainak, polgárjainak, lakosainak, híveinek,

¹⁾ Máté 7, 24, 25.

juhainak látható fejet, előjárókat, bírókat, tanítókat, papokat, pásztorokat rendelt, kik a' világ' végéig állandóan kormányozzák az anyaszentegyházat. Másodszor, mivel Krisztus urunk előre mondotta, hogy az emberek' kevélysége és vásottsága miatt kell tévelygéseknek, eretnekségeknek támadni, hogy azok után el ne széledjenek, sok kétségek és ellenvetések által haszontalan ne kínoztassanak hívei, az egyesség fent tartassék, a' hitbeli perek végezetlenek ne hagyattassanak, a' csábítók' gonoszságának gát vettessék, az apostoloknak és az utánok rend szerint következő pásztoroknak, püspököknek maga állandó segítségét, a' szent léleknek vezérlését, a' hitbeli és erkölcsi tudományban való csalhatatlanságot megmásolhatatlanul megígérte.

Mind a' két igazságnak bizonyítására a' szentírás legvilágosabb szavait hozom elő. Urunk sz. Lukács' 6. r. híveinek maga helyett kormányozókat rendelni szándékozván, prédikálásának második esztendejében felmene a' hegyre magánosan imádkozni, a' holis az egész éjszakát imádságban töltötte, és minekutána a' nap felviradt, elő hívá tanítványait, és azok közül 12 választott, kiket apostoloknak, azaz küldöttjeinek nevezett, ezeket mindenütt magával hordozá, hogy szemeikkel látnák csodatételeit, füleikkel hallhassák tudományát, és az egész világ előtt bizonytságot tehessenek; minden szükséges hatalommal fel is ékesíté őket. Az utolsó vacsorán azon szavakkal: *Elzt cselekedjétek az én emlékezetemre*, a' kenyér' 's bor' színe alatt Krisztus' testét 's vérét áldozó papoknak szenteltettek. Sz. Jánosnál feltámadása után tanítványai között *megállván rájok lehelvén, monda nekik: vegyétek a' szent lelket, a' kik-*

nek megbocsátjátok bűneiket, megbocsáttatnak nekik. ²⁾ Már annak előtte közöttök az elsőséget adta sz. Péternek mondván: *Boldog vagy Simon, Jónás' fia, — én is mondom neked, hogy te Péter vagy, és e' kösziklán épitem fel az én anyaszentegyházamat és a' pokol' kapui nem fognak diadalmat azon venni, és neked adom a' mennyország' kulcsait. És valamit megkötendesz a' földön, megleszen kötve mennyekben is, és valamit feloldasz a' földön, feloldozva leszen mennyekben is.* ³⁾ Máskor pedig, minekutána pedig háromszor kérdezte tőle üdvözítőnk: *Péter szeretsz engem?* és ő háromszor felelt volna: *Uram, te tudod, mert szeretlek téged,* háromszor mondotta neki: *Legeltesd az én juhaimat, legeltesd az én bárányimat.* ⁴⁾ Mennybemenetele előtt pedig, a' nemzetek' tanítására és a' szentségek' kiszolgáltatására szükséges hatalommal felruházva küldötte őket ezen szavakkal is: *Minden hatalom adatott nekem mennyben és földön. Annakokáért elmenvén, tanítsatok minden nemzeteket, keresztelevén őket atyának 's fiúnak és szent léleknek nevében; tanítván őket, hogy megtartsák mind azokat, valamiket parancsoltam nektek.* ⁵⁾ Hogy pedig az apostolok hasonló hatalommal magok helyébe ismét másokat rendeljenek sz. János evang. 20 részében világosan mondotta nekik: *Mikép küldött engem az atya, azonkép én is küldlek titeket,* azaz: ti is, mivel a' világ' végéig élni nem fogtok, e' pásztori hivatalra ismét másokat szenteljete. Ezt cselekedték az apostolok is, mert urunk' mennybemenetele után Júdás' helyébe Mátyást, azután Pált, Barnabást, Pál pedig Titus és Timotheus tanítványait, ezek

²⁾ Ján. 20, 22. 23. — ³⁾ Máté 18, 19. — ⁴⁾ Ján. 21, 16—19.

⁵⁾ Máté 18, 18—26.

ismét másokat papoknak, püspököknek, böjtölések után imádságok közt kezeiket rájuk tevén, szenteltek a' mint kiki az apostolok' Cselekedeteiben és sz. Pál' leveleiben olvashatja; hogy pedig ezek szinte mint az apostolok Istentől veszik hatalmukat, kitetszik sz. Pálnak azon búcsuzó beszédéből, melyet tartott az Efezus' környékéből összesereglett papsághoz, melyhez a' többi között ezt is mondá: *Vigyázzatok magatokra, és az egész nyájra, mellyen titeket püspököknek rendelt a' szent lélek az Isten' anyaszentegyházának legeltetésére, mellyet tulajdon vérével keresztelt.* ⁶⁾ Tehát minden az apostolok után rendszerint következő papság a' szent lélektől tétetik, 's Istentől veszi hatalmát.

De mivel csak emberek maradnak, hogy a' hitbeli és erkölcsi dolgokban ne hibázzanak, és az egész nyájat hibába ne ejtsék, kárhozatra ne döntsék, önnön mindenható segedelmét, a' szent léleknek állandó munkálkodását legjelesebb kifejezésekkel megígérte urunk. Mert szent Máté evangéliomában mondja: *Kösziklén épitem az én anyaszentegyházomat és a' pokol' kapui nem fognak azon diadalmat venni* ⁷⁾ azaz: az ördögnek minden titkon incselkedő 's nyilván dühösködő hatalmasságai erőt nem vesznek rajta. 'S Máté' 28. része szerint felemelkedvén az egekbe, így bátorította bús tanítványit: *Tanítsatok minden nemzeteket; ime én veletek vagytok* ⁸⁾ Valljon meddig? csak addig míg az apostolok élni fognak? nem szerelmesim! hadd mondjam el isteni mesterünknek egész szavait: *Ime én veletek vagytok mindennap a' világ végezetéig*; azaz: ámbár töletek eltávozni látszom, de láthatatlan segedelmem

⁶⁾ Apost csel. 20, 28. — ⁷⁾ 16, 18. — ⁸⁾ 28, 19. 20.

által, még a' világ állni fog, veletek, és mivel halandók vagytok a' világ végeig az utánatok következő pásztorokkal is állandóan megmaradok. *Én kérem*, így biztatja már annak előtte üdvözítőnk őket, *Én kérem az atyát, és ő más vigasztalót ad nektek, hogy örökké veletek maradjon t. i. az igazságnak lelkét. Ama vigasztaló*, folytatja Krisztus beszédjét, *szent lélek pedig, kit az atya az én nevemben elküld, az megtanít titeket mindenekre, és eszetekbe juttat mindeneket, valamiket nektek mondtam.* ⁹⁾ Ezekre figyelmeztet sz. Pál, midőn az efezusbeliekhez ezeket írta: *Krisztus rendelt némellyeket ugyan apostolokat, némellyeket pedig prófétákat, némellyeket pedig evangelistákat, némellyeket pedig pásztorokat és tanítókat a' keresztény hiveknek egy testbe való összefoglalására a' szolgálatnak munkájára, a' Krisztus' testének* (tudni illik az anyaszentegyház) *megépítésére; miglen mindnyájan eljutunk a' hitnek, és az Isten' fia' ismeretének egyességére --- hogy ne legyünk többé gyermekek, és ezekhez képest ne habozzunk, és ide 's tova ne hányattassunk a' tudománynak akarmelly szele által.* ¹⁰⁾ Urunk változhatatlan igéreteire célozott sz. Pál, midőn Timotheus tanítványához küldött első levelében bátran nevezi az anyaszentegyházat az igazság' oszlopának és erősségének. ¹¹⁾

Már abban a' szempillantásban, a' melyben az anyaszentegyház valamelly tévelygésnek helyt adna, a' hitnek csak egy ágazatjában hibázna, azonnal megszűnne az igazság' oszlopa lenni, és a' hamisság erősségévé változnék; — azon szempillantásban győzedelmet ven-

⁹⁾ Ján. 14, 16. 17. 26. — ¹⁰⁾ Efez. 4, 11—15. — ¹¹⁾ I lev. 3, 15.

nének rajta a' pokol' kapui, Jézus és az igazság' lelke eltávoznék tőle; — azonnal a' tántorgó kisdedekhez hasonló lenne, nem tudván hova kapaszkodni; haszon-talan volna a' pásztoroknak 's tanítóknak sokasága, mely bizonytalanságunkból 's kétségeskedéseinkből ki nem szabadíthatna minket; urunknak minden fényes ígéretei hamisíttatnának, vagyis világosabban szólván, az ur Jézus Krisztus' hibába ejtett volna bennünket. Ha pedig ezt csak gondolni is szörnyű káromkodás; ha ezt a' görögök, az ágostai 's helvecziai vallást követők, kik Krisztus' Istenségét imádják, vallások szerint meg nem engedhetik, adjanak az Istennek dicsőséget és vallják meg, hogy az anyaszentegyház a' hitben csalhatatlan, hogy a' főpásztoroknak, püspököknek a' hitbeli és erkölcsi ágazatokban tett végzései soha sem hibázhatnak; mellyeknek mivel ők a' kilenczedik és tizenhatodik századokban magokat ellenszegeztek, mivel annak csalhatatlan köz tanításától elállottak, valóban önnön magokat veszedelmökre nagyon megcsalták; teljesítik ők sz. Pálnak a' régi kihalt eretnekekről szóló ama jövendölését: *Olly idő fog következni, mellyben az igaz tudományt el nem szenvedik, hanem tulajdon kívánságuk szerint viszketeg füleiknek kellemetes tanítókat gyűjtenek maguknak. És az igazságról hallásukat elfordítván, a' mesékre térnek.*¹²⁾ Tudják meg hogy ők értetnek urunk' azon szavaiban a' *ki titeket megvet, engemet vet meg*¹³⁾ és a' *ki az anyaszentegyházat nem hallgatja, legyen olyan mint a' pogány, és publicanus*, ha azt kell hinni mi a' szentírásban vagy.

Hogy az anyaszentegyház' hitbeli és erkölcsi tanítása csalhatatlan, azt megmutatom másodszor ab-

¹²⁾ II. Tim. 4, 3. 4. — ¹³⁾ Luk. 10, 16.

ból: mert ez volt a' kereszténységnek kezdettől fogva állandó hite.

a) Onnét az apostoloktól fogva mindnyájan, kik keresztényeknek hivattatunk, hiszünk az apostoli hitvallásban egy közönséges keresztény anyaszentegyházat. De ha az anyaszentegyház a' hit' dolgában hibázhatna, már nem vallhatnánk azt szentnek, mivel hit nélkül lehetetlen Istennek tetszeni, lehetetlen szentnek lenni. Melly józanon gondolkodó keresztény merészelne a' Hiszekegynek ezen ágazatját így magyarázni: hiszek egy tévelygő, bizonytalan, csalárd, hamis, közönséges keresztény anyaszentegyházat? Hitünk' ezen ágazatjától fogva: „Hiszek egy Istenben” egyetlen egy sincs, mellyet már bizonyos eretnekek mindjárt az apostolok' kezdetétől nagy számmal nem tagadtak volna, és ezek mindnyájan a' fő pásztoroknak, püspököknek, a' tanító anyaszentegyháznak végzései által nyomattattak el; ha tehát ezen tanító anyaszentegyháznak, hitbeli és erkölcsi végzései nem csálthatatlannok, már régen elmúlt a' keresztény közönséges anyaszentegyház; azért mondani: hiszek egy közönséges keresztény anyaszentegyházat, annyit tenne, mint hinni, a' mit nem is hihetünk.

b) Az apostolok' idejétől fogva, valahányszor a' hamis tanítók a' hitnek valami ágazatja ellen kikeltek, mindég azt hitték a' hivek igaznak lenni, mit a' nagyobb számú pásztoroknak, püspököknek megegyezése végzett. Az apostolok Cselekedeti' 15r. azt jegyzi sz. Lukács, hogy némelly zsidók azt hiesztelik a' megtért pogányok közt, hogy az üdvösségre szükséges a' környömeteltetés is. Pál és Barnabás azonnal ellenszegezék magokat, és dorgálák őket; de avval meg nem elégedé-

nek a' keresztények, hanem elküldék Pált és Barnabást másokkal együtt Jerusálembe, hogy ott az apostolokkal tanácskoznának; kik is egybegyülekezvén, hosszabb vizsgálás és vetekedés után azt végezték: hogy a' környülméletetés Mózsés' minden rendtartásaival együtt az üdvösségre nem szükséges, és így írták meg ítéletöket: *Tetszék a' szent léleknek és nekünk, hogy semmi több terhet rátok ne rakjunk, hanem e' következőknek szükséges teljesítését, t.i. hogy megtartóztassátok magatokat a' bálványoknak áldoztatott hústól, a' vértől, a' megfojtott baromnak husától és a' paráznaságtól. Mellyektől megoltalmazván magokat eleget teszték.*¹⁴⁾ Ezen végzés után, a' ki hiesztelni mérészelte szükségesnek lenni a' környülméletetést, mint eretnek tartatott.

Az első három században 24 eretnek az egy Isten ellen, Krisztus' valóságos istensége, és valóságos embersége, a' szentháromság titka ellen több kározos hibákat szórt; de a' püspökök mint főpásztorok, mivel, az akkori üldözések miatt, számosan egy helyen egybe nem gyülhettek, részint több helyeken tartott kisebb gyülekezetekben, részint egymással közlött egyetértéssel, az említett eretnekségeket átok alá vetették.

A' negyedik században Arius számtalan követőivel tagadta Krisztus' istenségét; — Macedonius konstantinápolyi püspök pedig a' szent lelket Istennek ismérni átalotta. Arius ellen Nicaea' városában 318, Macedonius ellen pedig 150 püspök Konstantinápolyban egybegyül, és Krisztusnak és a' sz. léleknek valóságos istenségéről az apostoloiktól vett régi hitet világosabb kife-

¹⁴⁾ Apost. Cselek. 15, 28. 29.

jezésekkel újabb hitvallásban megmagyarázza; ezen az Isten' lelkétől ő általok hozott végzés ellen pedig vakmerően kiáltó eretnekeket az anyaszentegyház' kebeléből kirekeszti. — Az ötödik században Nestorius alexandriai patriárka két személyt tanított Krisztusban, isteni és emberi személyt; Eutyches apát pedig csak egy természetet állított. Nestorius' tévelygését Efezus' városában 274, Eutyches hamis tanítását Chalcedon' városában 690 püspök megvizsgálta, átok alá vetette és hitágazatúl előnkbe adta: hogy Krisztusban két természet vagyon, isteni tudniillik és emberi, de csak egy isteni személy. Így a' többi eretnekek ellen is még 15 közönséges gyülekezetben és számos kisebb gyűlésben soha többé meg nem változott végzések hozattattak; — így az utóbbi időkben, mikor Kálvin és Luther Márton zenebonáskodtak, szeleket támasztottak, hogy urunk' hajóját elsüllyeszszék, nem emlékeztvén, hogy náloknál sokkal bölcsebb 's hatalmasabb hajós kormányozza, Tridentom városában 18 esztendeig folytatott gyülekezetben 255 püspöktől minden kétségbe hozott hitcikkelyek világosan egy könyvben foglaltattak, és a' hívek' nagy vigasztalására és a' hitben való erősítésére köz olvasásra bocsáttattak.

Ezen tanító anyaszentegyháznak végzéseit annyira becsülte sz. Ágoston, hogy Manichaeus ellen kibocsáttott könyvében bátran írná: én pedig az evangéliomnak nem hinnék, hogy ha engemet arra a' közönséges katolika anyaszentegyháznak tekintete nem bírna. Sz. Gergely az ő ideig tartott 4 első közönséges gyülekezetről azt vallja János konstantinápoli pátriárkához küldött első könyvében: hogy azoknak végzéseit úgy beveszi és tiszteli mint a' sz. evangéliomnak könyveit. Már

ezek előtt sz. Irenaeus harmadik könyvében arra tanít: nem szükség másutt keresni az igazságot, melyet könnyen lehet az anyaszentegyháztól tanulni. — Bölcs Tertulian a' tanítás' régiségéről írt könyvében így neveti az akkori eretnekeket: Tehát ti előttemek mindnyájan hibáztak; tehát nem tudta az igazság' lelke kötelességét, hogy az anyaszentegyházat engedné mást hinni, mást tanítani, mint az apostolok által hirdetett? hát épen titeket várt az igazság, és eddig rosszul tanítottak, hibásan hittek a' hivek? Semmitsem kell, úgy mond, bevenni a' mit az apostolok nem tanítottak; melyik legyen pedig az apostolok' valóságos tanítása, az az ő tőlök alapított anyaszentegyháznak bizonyosságtételéből világosodik. Maga Luther a' régi anyaszentegyházról írt 7-ik könyvében ezeket vallja: az anyaszentegyház nem akar, nem is tud hazugságokat, tévelygéseket tanítani egy czikkelyben sem; az ő szája az Isten' szája, az Isten nem hazudhat, tehát az anyaszentegyház sem. Az anyaszentegyháznál, úgy mond aranyszájú sz. János semmi sincs erősebb; az egeknek izent hadat, a' ki ezt ostromolni szándékozik; a' nap' fényét indúlt homályosítani, a' ki abban az igaz tanítást elakarja oltani.

Már most így lehet okoskodnunk. A' Krisztus' anyaszentegyháza az apostolok' idejétől fogva mindig állandóan hitte, hogy a' pásztorok' s püspökök' nagyobb számának a' hit és erkölcsi tudományban hozott végzései nem hibázhatnak: azaz hogy az anyaszentegyház csalhatatlan; de épen ezen anyaszentegyház' tanításának igazságát napfényre tette az Isten; mert ő terjesztette ezt olly csodálatosan 12 halász által annyi üldözések közt az egész világon; — ebben történtek azon

számtalan csodák, melyekről az új törvény' és más írók' könyvei annyit szólnak; — ezért öntötték az apostolok és annyi milliom mártYROK VÉRÖKET; — érte tértek meg a' régi jövendölések szerint a' pogány nemzetek, és a' megtérni átaláló zsidók a' világ' csúfjára elszélesztettek; — ebben éltek annyi számtalan ritka szentségű emberek. Tehát mivel az Isten hamis tanítást illy rendkívül való csodálatos történetekkel nem erősíthet; az anyaszentegyház mindég tanította csalhatatlanságát; arról mit előnkbe ád, hogy higgyük, többé kételkednünk nem lehet, azt annyiba tartsuk, mintha maga az Isten szólana; de erre minket

Harmadszor a' józan okosság is ösztönöz. Még szabad gondolkodású és akaratú emberek élni fognak, addig vetélkedések, perek, czivódások meg nem szűnnek; innét minden rendes társaságban, nemzeteknél valamint törvények, törvényes szokások, úgy bírák is voltak. Minden peres fél ugyan a' maga részére iparkodik magyarázni a' törvényt, de a' bírának kötelessége a' törvény szerint való ítélettel a' pernek véget vetni. A' keresztények között számtalan hitbeli vetekedések, szakadások voltak urunk' jövendölése szerint; törvényünk a' szentírás, az apostolok' 's a' régi sz. atyák' munkáiban feljegyzett hagyomány. Minden eretnek a' szentírásból igyekezett próbálni tanítását; de hogy végeztessék a' tévelygés, bírák kívántatnak, és mivel az isteni hitről szólunk, csalhatatlan bírák.

Ugyan csak fontoljuk meg eszesebben, szerelmissim: egy isteni személy maga méltóztatott köztünk halandó emberek közt testünkben megjelenni, igazság' tanítónak lenni, és égből a' földre hozott tudományával a' világot boldogítani. Ezen tanítása' terjedéseért, men-

nyit nem szenvedett? valljon mi lehetett forróbb kívánsága, mint hogy ezen tanítás, melyet vérével erősített, mindég tisztán fenntartassék, és csorba nélkül az egész emberi nemzetre kiterjesztessék? azért meghagyta utoljára is tanítványainak; hogy azt mind tanítsák, mit ő parancsolt; azért int sz. Máténál, hogy őrizzük magunkat a' hamis prófétáktól, a' kik bárány bőrből keringetnek, de belől dühös farkasok. Melly örömmel mondotta tanítványinak, hogy a' pogányok is megtérnek, és végtére egy akol leszen és egy pásztor; — melly buzgón imádkozott: atyám tartsd meg őket az igazságban, ők a' te fiaid, és az enyimek is. Adjad atyám, hogy egyek legyenek, valamint mi is egyek vagyunk: valamint sz. Pál is a' filipiekhez írt levelének 2 részében: *Teljesítsétek be az én örömömet: hogy ugyan azont értsétek, egyenlő szeretettel birjatok, egy akaratuk, egy értelmük legyenek.*

Már ha egyfelől isteni üdvözítőnknek akaratját, hogy mindnyájan egyet higyjünk, másfelől az emberek' gondolkodásmódjának megmagyarázhatatlan különbözőségét tekintjük; ha a' tapasztalás szerint bizonyos, hogy a' mennyi a' fő, annyi a' gondolat, és hitünknek egy ágazatja sincs, melyet valamelly eretnek nem tagadott volna; — ha az anyaszentegyház' végzése is hibázhatnak, valóban mondhatnók isteni mesterünknek: Uram, te egy isteni tudományt hoztál a' világra, melly az emberek' boldogítására elkerülhetetlenül szükséges, és gondod nem volt, hogy az megőriztessék és tisztaságában nekünk is által adassék? tehát mindentudó, szívek' vizsgálója levén, nem ismérted az emberi szívek' szüntelen változásait? nem láthattad előre, hogy az emberek' zabolátlan indulatai elfogják oltani azon vi-

lágosságot, melyet te nekik meggyújtottál? — ha ezen kárhozatos következtetéseket nem gátolhattad, nem vagy mindenható, ha nem akartad, hogy vallhassunk jónak? ha tévelygünk, nem a' mi, hanem a' te hibád. Nem iszonyú káromkodás-e illy ellenvetéseket isteni mesterünknek tenni? tehát ha hisszük Krisztust Istennek, higyük egyszersmind az ő anyaszentegyházának hitbéli végzéseit csálhatatlanoknak lenni.

Tagadták ezt az újítók; kellett is tagadniok; más-kép 'a' csálhatatlan anyaszentegyházról el nem szakadhattak volna; de meg is büntette őket az Isten; mert valamint régenten ama kevélyeknek, kik Babylon' toronyát olly magosra vinni szándékozták, hogy gombja az eget érné, és így minden következhető vizözönök ellen mentek lehessenek, összevesztette nyelvöket, hogy egyik a' másikat ne értené, büszke munkájokat félbehagyni, és többfelé elszéledni kényszerítették: így hasonlóképen egy időben a' romai katholika anyaszentegyházat elrontani, a' tévelygésnek várát ellene építeni törekedtek Luther, Kálvin 's Socinus; és ime, nem engedte az Isten, hogy vagy a' mesterek, vagy a' tanítványok egyetérthessenek; egyik a' másikat kárhoztatta, egyik a' másiknak ellent mondott; és számos új szakadásokat szültek. Így ámbár mind a' hárman azt tartanak, hogy azt kell hinni, mi a' szentírásban van, és a' szentírást kiki a' szent lélek' belső sugallása szerint magyarázhatja; mindazonáltal, hogy számos egyéb czikkelyeket elhallgassak, csak az oltári szentségről Luther azt tanította: hogy Krisztus jelen van a' kenyérrel együtt, de csak az áldozáskor, azért urunk' azon szavait: „*Ez az én testem*” így magyarázta: Ezzel a' kenyérrel és ebben a' kenyérben va-

gyon az én testem, akkor mikor lenyelítek. — Calvin tagadta egy átaljában, hogy Krisztus ott jelen legyen, és azért urunk' említett szavait így fejtegette. Ez az én testemnek pecsétje, jele. — Socinus Kálvinnál itt kezdet fogott, de azon felől a' szentháromságot, Krisztus' istenségét a' hit' minden egyéb titkaival együtt megtagadta. Már minthogy az igazság' szent lelke magával nem ellenkeezhetik, nyilván kitetszik, hogy a' három ember nem a' szent léleknek, hanem a' hamisság' lelkének sugallásából szólott. Mind a' hárman mindazáltal a' rossz katolikusokból számos tanítványokat szerzettek, kik hogy mestereik' egyenetlenségét ne kövessék több beszélgetések' s gyülekezeteket tartottak, esküvéssel kötelezván magukat a' vitriai gyülekezet' kezdetén: hogy mindent befognak venni, mi ott fog végeztetni; mert hiszik, hogy az Isten maga fogja ezen gyülekezetet igazságban az ő ígérete szerint igazgatni; és így a' mit annak előtte nálunk hamisnak állítottak, azt magoknál szorúltságból még esküvés alatt hinni méltónak vélték, és azokat, kik egyezni nem akartak, átok alá vetették. De ezen gyülekezetnek sem volt szerencsésebb kimenetele; mert minden tudósabb szükségképen így gondolkodott: szabad volt Luthernak elmenni a' római katolika anyaszentegyháztól, mert jó megvizsgálván a' szentírást, hibásnak találta; épen ezen okból szabad volt Kálvinnak a' katolikusoktól és Luther' követőitől elállani; mert jó megvizsgálván a' szentírást, mind a' kettőt hibázni találta. Ugyan így szabad volt Socinusnak mind a' hármat elhagyni, mert jó vizsgálván a' szentírást, észrevette, hogy egyik sem találta el a' szentírás' igaz értelmét; mért ne volna nekem szabad mind a' négyet megvetni, és úgy hinni, a' mint én

fogom érteni a' szentírást; ők mindnyájan csak hibás emberek voltak; vallásunk szerint az egyházi gyülekezetek' tanításai sem csálhatatlanok, máskép a' római anyaszentegyházról a' tridentomi gyülekezetnek végzéseitől el nem állhattunk volna; tehát más esze nekem törvényt nem fog szabni. Innét következett, hogy csak Luther és Kálvin' követői közül 24 új szakadás támadt, melyek egymást elátkozták és leginkább Német-, Angol-, Sved-, Poroszországban 's Helvetiában telepedtek le.

A' józan okosság tehát, a' mindenkori hitvallás 's a' szentírást világosan mutatják a' tanító anyaszentegyháznak a' hitbeli és erkölcsi végzésekben csálhatatlanságát. A' római katholika anyaszentegyház, melyben mi, hálá Istennek, vagyunk, Krisztus igaz anyaszentegyháza eredetére és tanítására nézve, a' mint megmutattam tavál sz. Péter' és sz. Pál' ünnepén; ez semmi régibbtől el nem szakadott, hanem ettől szakadtak el minden előbbi és utóbbi újítók; mi semmitsem hiszünk egyebet, hanem a' mit a' szentírást és az apostoli hagyomány után vagy a' hitvallások vagy a' közönséges gyülekezetek által, hogy higgyünk csálhatatlanul előnkbe adatott. Azért tévelyedjenek bár az eretnekek, habozzanak bár szüntelen, tagadják bár holnap azt, mit ma helyben hagytak: mi meggyőződven arról, hogy a' szent lélek, kit a' mai evangéliomban ígért urunk, mainapig tanítja az anyaszentegyház minden igazságra, azt soha hibázni nem engedi; tudósok vagy tudatlanok legyünk egyaránt mondhatjuk: az én hitem igaz hit, semmi tévelygésben nem vagyok; mert azt hiszem, mit a' csálhatatlan anyaszentegyház, hogy higgyük, előnkbe ad.

De készebbek is legyünk, szerelmesim, halált szenvedni, mint ezen katholika anyaszentegyháznak csak egy végzését is megtagadni. Amen.

Husvét utáni V^{ik} Vasárnapra.

Bizony, bizony mondom nektek: hogy valamiket kéréndetek az atyától az én nevemben, megadja nektek.

Ján. 16, 23.

Hogy üdvözítőnk' említett szavai nemcsak a' tanítványokhoz, hanem minden keresztény hivekhez is intézettek, onnan is kitetszik, mivel urunk minden kivétel nélkül azt tanította: *Valaki kér, veszen; és a' ki keres talál; és a' zörgetőnek megnyitatik. Ha ti rosszak lévén, tudtok jó adományokat nyújtani gyermekeiteknek, mennyivel inkább fog az atya mennyből szent lelket adni a' hozzá folyamodóknak.*¹⁾ Hogy isteni megváltónak ezen ígéretére méltók legyenek a' keresztény hivek, hogy az Istennek mindenkor szükséges és hasznos segítségét mennél bővebb mértékben tapasztalják, a' keresztény anyaszentegyház a' buzgó imádságra naponként is, de különösen ünnepeken, vasárnapokon és a' közönséges ájtatosságok' alkalmatosságával az is-

¹⁾ Luk. 11, 10. 13.

teni tiszteletre felszentelt hajlékokba hí, szólít, sőt parancsolat által is megjelenni kényszerít minket.

Tudjátok, szerelmesim, hogy a' deák rendtartást követő anyaszentegyház a' most következő három napon, melyek lurunk' mennybe menetelének ünnepét megelőzik, közönséges keresztyánokat és könyörgéseket gyakorol, ezeket 1352 esztendő előtt Mamertus franczia országi püspök kezdette; utána pedig az egész anyaszentegyház szokásba vette, mivel legilendőbbnek tartatott, hogy a' keresztyének azon időben egyező buzgósággal elméjüket Istenhez mennybe emeljék, és mindennemű szükséges áldásokat és kegyelmeket Istentől kérjenek, midőn az esztendőnként előforduló ünnep által arra figyelmeztetnek: *hogy Krisztus Jézus nem kézzel felépített szentséges helybe, melly csak árnyékképe volna a' valóságnak, ment be, hanem magába a' mennybe; hogy megjelenjék most Istennek színe előtt mi érettünk; — azokéért üdvözítheti is örökké azokat, a' kik ő általa Istenhez járulnak: mindenkor élvén, hogy mi érettünk esedezzek;*²⁾ — midőn halálat énekelneka' szentléleknek csodálatos alászállásaért és fel-séges ajándékainak a' keresztyén anyaszentegyházra kiöntéseért. Ugyan azért a' környülállásokhoz és az anyaszentegyház' szándékához képest Isten' segedelmével buzgóságtok' nevelésére előterjesztem az okokat, melyekre nézve *először*, kötelesek vagyunk Istent nem csak lelkiképen, hanem külső ájtatos gyakorlásokkal is imádni; *másodszor* azt mondom, a' közönséges könyörgések Isten előtt kedvesebbek, mint a' magányos ájtatoskodás. Az anyaszentegyháznak első századjaiban

²⁾ Pál zsid. 7, 25. 9, 24.

legfőbb büntetésnek tartatott a' közönséges egyházi gyülekezetek', imádságok' áldozatok' helyéről, a' templomból kizárattatni; most ellenben nem kevés számmal találhatunk olly hideg keresztények, kik legnagyobb nyügnék lenni állítják a' templomban való megjelenést, a' hosszabb könyörgéseknek, lelki oktatásoknak hallgatását megunják, holott véteknek sem tartják a' napnak nagy részét heveréssel vagy hivságos, rágalmazó, ocsmány beszédeknek hallgatásával elfecsérteni: ezeknek veszedelmes tunyaságára nézve is, hogy vagy megintetvén, magokba térjenek, vagy legalább másoknak annyit ne árthassanak, nem leszen felesleges beszédem.

A' józan okosság, a' természetnek figyelmetes vizsgálása, az isteni kijelentés egyezett hanggal hirdetik, tanítják, hogy az öröktől fogva élő valóság, az Isten minden látható 's láthatatlan valóknak teremője, — minden ékesnek, hasznosnak, jónak főforrása, — minden bölcsességnek, erkölcsi tökéletességnek eredete, kutfeje, — minden okos teremtményeinek legigazságosabb bírása, ki az emberi szívbe irt, és különösen kijelentett törvényének általhágását ugyan büntetés nélkül nem hagyja, de a' test' halálaig állandó jó erkölcsöt is örök boldogsággal jutalmazza. Már, szerelmesim, lehet-e az emberi elmének illy fő valóságról gondolkodni a' nélkül, hogy ugyan ahhoz fel ne fohászkodjék, tőle függését ne érezze, tulajdonságait, tökéletességeit, természetét közelebbről ismerni ne ohajtsa, törvényt hallani, akaratját érteni ne kívánja, szeretetére ne gyuladjon, ne ragadtassék, gyors engedelmességre ne kö-

telezze magát, abban teljes bizodalmát ne helyheztesse? és ime ezen szent indulatokban áll a' belső lelki tisztelet, mellyet okosan Istentől szinte úgy lehetetlen megtagadnunk, mint lehetetlen valóságos létéről és véghetetlen tökéletességéről kételkednünk. Ezen tiszteletet értette üdvöztünk, midőn így szólott: *Lélek az Isten, azoknak tehát, a' kik őtet imádják, lélekben és igazságban kell őtet imádniok.* ³⁾ Ezen belső tiszteletet sürgeti sz. Pál apostol Tesszalonikába irt első levelének ötödik részében azon két szóval: *szüntelen imádkozzatok*; mivel félbeszakadás nélkül csak belsőképen gondolkodhatunk, és vallhatjuk függésünket Istentől.

Azouban az ember nemcsak lélek, hanem test is, és e' kettő egy személyben van összekötve; a' lélek ugyan természetére nézve nemesebb része az embernek, és azért bizonynnyal köteles az Istent, kitől teremtetett, kinek képe és hasonlatossága, kinek köszöni életének fentartását, imádni; de valljon a' test, melly az okos léleknek hajléka, cselédje, eszköze, nem hasonlóképpen alkottatott-e Istentől? Ki ad a' testnek életet, erőt, ép tagokat, egészséget? — ki ápolgatja, táplálja, neveli, ruházza? ki más, mint a' mindeneknek teremtetője, fentartója, igazgatója, kinek akaratja nélkül egy hajszalunk sem esik le fejünkről, — kiben élünk, vagyunk, és mozgunk, — kinek állandó csodálatos gondviselése nélkül a' világ egy iszonyu zavarra válnék, semmiségének setéségébe visszaesnék. Ha tehát csak elménk imádná az Istent, és testünk szembetűnő külső gyakorlások által nem hódulna az urak' urának, nyilván nem áldaná őtet; az egész tiszteletet, mellyel

³⁾ Ján. 4, 24.

tartozunk Istennek, nem teljesítenők; hiányos, csonka maradna ájtatosságunk.

Ugyan ezt bizonyítja lelkünknek testünkkel megfoghatatlan és kivizsgálhatatlan, de mégis valóságos legszorosabb egybekötése, melly szerint a' lélek minden érzéseit a' testtel közli, és azoknak a' testben lenyomását, lefestését okozza. Nézzétek csak a' mérges, a' fősvény, a' kevély, a' fajtalan, a' felettébb való örömtől elragadt, vagy mélyebb tünődésbe merült embert, valljon nem látszanak-e meg homlokán, szemeiben, orcáján, minden mozgásaiban és külső cselekedeteiben lelkének belső indulatjai? És csak épen az igaz hitnek, vallásnak legfenségesebb, legnemesebb, leghathatósabb érzései, mellyek által a' lélek Istennel társalkodik, tökéletességét csodálja, magasztalja, dicsőítését terjeszteni legforróbban kívánja, ezen legjelesebb érzések minden egyebek között kifogást szenvedhesse-nek? — ezeknek, bátor egész szívünket betöltik is, lehessen úgy elrejtve lappanganiok, hogy külsőképen ne nyilatkoztassák magokat? — Tudom, hogy kiki azt feleli közületek, lehetséges az Istent szájjal dicsérni, bátor az elme más tárgyakkal foglalatoskodik, sőt olly esztelenségre is vetemedhetik az ember, hogy az ájtatosságnak külső gyakorlásai által csak önnön dicséretét, becsületét, hasznát vadászsza; mind a' két hibát dorgálta üdvözítőnk az akkori zsidó népben, és képmutató farizeusokban; de az embernek természetével ellenkezik az Istent mindenen felett szeretni, és azt külső jelek által mégis sohasem bizonyítani.

Ugyan azért mióta a' világ áll, az volt az oktalan barmok és okos észszel bíró emberek között az egyik fő különbség, hogy eleitől fogva soha senki sem látha-

tott valamelly oktalán állatot, szeméit az égre emelve, sohajtozni, és oltár előtt Istennek imadására térdre, orczájára borulni; ellenben mióta a' föld okos lakósokat hordoz, egy nemzet sem találtatott, melly külső szertartásokkal az Istenség iránt mély tiszteletet bizonyítani nem iparkodott volna. Már Ábel és Kain', az első emberek' fiai, oltáraikon áldozatot mutattak be, és az igaznak buzgósága kedvesen fogadtatott. — Hénok az isteni tiszteletnek rendjét bizonyosabban meghatározta. — Hány oltárokat építettek, mennyi barmokat öltek, égettek és ajánlottak fel azokon ájtatos fohászkodások közt az Istennek dicsőítésére Noe, Ábrahám, Izák, Jákob? — Mit mondjak az ó törvényről, mellynek az üdvözítő' eljöveteleig megtartására Mózsés által Izrael' népe Istentől köteleztetett? Mózsés' könyvei a' különféle véres és vér nélküli áldozatoknak, szertartásoknak, egyházi ájtatos gyakorlásoknak rendelkezésével rakva vannak. A' pogány nemzetek, valakiket a' régi idők' jegyző könyveikből ismérünk, bátor az Istenség' természetének megállapításában felette ingadoztak és hibáztak, a' fő valóságról megfejtkeztek, és az alsóbb rendű istenek' számát esztelenségig szaporították, mindazáltal a' melly isteneket vallottak, azokat minden kitelhető fényvel tisztelték, imádták. Üdvözítőnk, mivel nemcsak Isten, hanem igaz ember is, oktatásunkra gyakran térdenállva, az égre emelt szemekkel, mélyen szedett fohászkodásokkal, fennszóval esedezett menygyei atyjához; — már tizenkét esztendő korában és végső három esztendeiben gyakran megjelent a' jeruzalemi templomban a' jelesebb ünnepekre; — kinszenvedése előtt való estvén a' kenyérnek és bornak színe alatt testének és vérének vérontás nélküli áldozatját

szerzette, és azt emlékezetére állandóan, míg az emberi nemzetnek megítélésére ismét láthatóképen meg fog jelenni, parancsolta gyakoroltatni; az általa kijelentett hit és erkölcsi tudománynak szorgalmatos hirdetését követjeinek és az ő személyeikben az utánok következő egyházi előjáróknak mennybemenetele előtt szívökre kötötte; — maga tanított minket, mit lehesen, mit kelljen kérnünk Istentől, mi legyen célja, mellyek legyenek tárgyai ájtatosságunknak; mint isteni személy maga is tanítványaitól többször a' térdenállva való imádást elfogadta. Szent Pál apostol Korinthusba irt első levelének 11 részében előterjeszti az új törvénybeli szent vendégségnek szerzését, és inti a' hivatottakat annak illendő, méltó vételére. — Koloszába küldött levelének harmadik részében a' nyilvános ájtatosságot tekintvén, azt hagyá meg a' hivatottaknak: *Krisztusnak tanítása bőséges mértékben lakozzék ti közöttetek, minden bölcsességgel oktatván és intvén egymást ti magatok között, zsoltárokkal és dicséretekkel és lelki énekekkel jó kedvvel énekelvén a' ti szívetekből az urnak.*⁴⁾ — Timotheus kedves tanítványának és Efezus' városa' püspökének pedig ezeket írja: *Kérlek azért: hogy mindeneknek előtte mondassanak könyörgések, imádságok, kérések, háladások minden emberekért; jelesen a' fejedelmekért és minden méltóságban helyheztettekért: hogy csendes és nyugodalmas, istenfélő és tisztességes életet folytathassunk.*⁵⁾ Ugyan azért az első századbéli buzgó keresztények olly igen kedvelték, olly szükségesnek tartották az ájtatosságra rendelt gyülekezeteket, hogy a' pogány fejedelmeknek és tisztviselőknek tilalmai el-

⁴⁾ Kol. 3, 16. — ⁵⁾ 1, Tim. 2, 1. 2.

len is életök veszedelmével azokat gyakorolnák, ámbár sokszor az imádsághelyéről a' kinos halálra hurezoltatnának.

Csak egyet hozok még elő az Istennek külső imádására való kötelességünkről: Az ur Jézus avval biztat minket, hogy testünket, minekutána porrá válandott, ismét össze fogja szerkesztetni, fel fogja támasztani, és a' maga dicsőséges testéhez hasonló jeles tulajdonságokkal fel fogja ékesíteni, hogy a' lélekkel örökké összekötve, a' boldogságnak országában az Istennek kimagyarázhatatlan dicsősségét láthassa, abban gyönyörködhessek, azt magasztalhassa; tehát mi illőbb, mint hogy már most részt vegyen testünk az Istennek imáadásában, mellyet folytatni leszen örökkétartó kötelessége? Igen, testünk is, ezen minden szerencsénkben és viszontagságunkban lelkünknek bajtársa, már e' siralomvölgyében az Istennek külső imáadásával foglalatoskodjék, midőn elménk a' csillagokon túl Istenhez felszárnyal; szemeink is az egekre nyiljanak, kezeink oda terjeszkedjenek, az örömnék vagy bűneinken való bánatnak könnyhullásai gördüljenek le ajakinkról, ájtatos könyörgések és énekek zengjenek szájunkból, térdeinkre borulva kiáltunk az örökkévalóhoz: senki sincsen hasonló hozzád; téged egyedül illet a' legmélyebb imáadás.

Igaz ugyan, hogy az Istent magányosságban, tanuk nélkül is lehet külsőképen imádni; a' ki magányosan soha sem imádkozik annak mások előtti ájtatossága gyanus; ezekre mutat üdvözítőnk, midőn így szól: *Mikor imádkoztok, ne kövessétek a' képmutatókat, kik a' gyülekezetekben és az utcák' szegletein fennállva szeretnek imádkozni, hogy láttassanak az emberektől. Bizony mondom nektek, hogy elvették jutalmukat; azért*

ugyanott ajánlja, parancsolja isteni tanítónk a' gyakor magányos imádságot is mondván: *Te pedig, mikor imádkozol, menj be hajlékodba, és ajtó betéve imádjad atyádat, rejtekben, és atyád, ki belát a' rejtekbe, megfizet neked.* ⁶⁾ De bár melly igazak is ezek, mégsem lehet tagadni, hogy a' nyilvánvaló, közönséges könyörgések, az ájtatos gyülekezetek, sokaknak együtti buzgósága Isten előtt kedvesebb a' magányos imádságnál; erről beszédemnek második részében.

Midőn urunk szent Máté' evangélioma szerint egy magas hegyen Péter, János és Jákob tanítványinak jelenlétében színében elváltozott, a' mennyei csodálatos fényességből hallatszott azon szózat: *Ez az én szerelmes fiam, kiben nekem tökéletesen kedvem tölt: ezt hallgassátok;* ugyan azért az kedvesebb Istennél, mi az ur Jézus' tanításával tökéletesben megegyez, maga urunk is azt bizonyítja a' mai evangéliomban: *hogy valamiket kérendetek az atyától az én nevemben, megadja nektek.* Úgy, de ha a' magányos ájtatosság mellett a' közönséges könyörgéseken is megjelenünk, abban is buzgóan részt veszünk, tökéletesben teljesítjük Jézusnak tanítását, mintha csak magunk mások' tudta nélkül titkon imádkozunk.

Tudniillik üdvözítónk' törekedéseinek egyik főirányja, hogy lassanként minden nemzetekből Istennek egy kedves népe váljék; — hogy a' különféle tekintetből egymástól idegen embereknek szívei egy hit, reménység és szeretet által, mint a' leghathatósabb arany-

⁶⁾ Máté 6, 5. 6.

láncz által egybe kapcsolassanak; — hogy minden emberek egymást mint testvérek, mint egy atyának fiai szeressék; ezen egyességért könyörgött urunk bucsuzván tanítványaitól, midőn így fohászkodott mennyei atyjához: *Nem csak ő érettek (apostok) könyörgők, hanem azokért is, a' kik az ő tanításuk által én bennem hinni fognak. Hogy mindnyájan egyek legyenek, valamint te, atyám, én bennem és én te benned, hogy ők is mi bennünk egyek legyenek, hogy elhiggye a' világ, hogy te küldöttél engem.* ⁷⁾ Sz. Pál apostol Efezusba küldött levelében így inti a' hiveket: *Igyekezetek megtartani a' léleknek egyességét a' békeségnek kötele által. Egy test és egy lélek vagytok, miképen hogy a' ti hivatlatotoknak egy reménységére is hivatlatok. Egy az ur, egy a' hit, egy a' keresztség, egy az Isten.* ⁸⁾ Melly kifejezésekhez képest a' keresztény anyaszentegyháznak minden tagjai, minden hivei között olly szoros egyetértésnek kell uralkodnia, a' minemű találatik az Isten-ségben az atya és fiu között, az emberben a' test és lélek között, a' testben annak minden részei között, és valamint csak egyetlenegy Isten, egy Krisztus, egy keresztség vagyon, úgy csak egy hitet kell mindnyájunknak vallani. Úgy de, szerelmesim, ezen egyetértésnek lehet-e szebb, világosabb, hasznosabb jelét, bizonyítását találunk annál, midőn mindnyájan, kiknek csak lehetséges, az imádságnak szentelt házban egybegyűlünk, azon papoktól, kik püspökükkel együtt a' közönséges anyaszentegyház' látszó fejétől a' romai pápától függnék, az egy igaz közönséges hitnek és erkölcsi tudománynak hirdetését halljuk? — midőn nemcsak ön-

⁷⁾ Ján. 17, 20, 21. — ⁸⁾ 4, 3—5.

magunkért, hanem együtt, egymásért könyörgünk, az új törvénybeli egyetlen legszentebb áldozatot bemutatjuk, ugyan abban, valamint más a' kegyelem' osztogatásával egybekötött szentségekben részesülünk? Záratassanak csak be a' templomok, szünjenek meg a' közönséges ájtatos gyülekezetek, imádságok, ájtatos gyakorlások, melly homályos, melly erőtlén leszén a' hivek' egyetértésé! bizonynyal nem sokára árnyéka is elmulnék. Azonban valahányszor a' keresztény buzgó hivekkel megtelnek a' templomok, és mindnyájan csak egyenlő oktatást hallanak, egyenlő imádságokat, énekeket az egy igaz Istennek dicsőítésére mondanak, egyenlő ájtatos cselekedetekkel foglalatoskodnak, mindannyiszor az első virágzó anyaszentegyháznak vidám napjai látszanak derülni, mellyekben valamint bizonyítja sz. Lukács, *mindnyájan, a' kik hisznek vala együtt valának, és mindenök közös vala, naponként egyenlő akarrattal a' templomba gyülekezvén, dicsérték az Istent.* ⁹⁾ Sőt a' mennyei Jerusálem közénk alábocsátkozni látszik, mellyben szent János' titkos jelenései szerint minden lakósok az Istennek és az érettünk megöletett bárány-nak imádasával, dicséretével, háladó magasztalásával foglalatoskodnak.

Másodszor, az eddig említett egyetértésnek elválhatatlan társa a' tiszta felebaráti szeretet; ezt meghagyá hasonlóan urunk búcsuzó beszédjében ezen szavakkal: Új parancsolatot adok nektek: hogy szeressétek egymást, de a' mint én szerettelek titeket, hogy ti is úgy szeressétek egymást. Erről ismerik meg mindenek, hogy az én tanítványim vagytok, ha egymás iránt szeretettel

⁹⁾ Apost. Cseleked. 2, 44 — 47.

fogtok viseltetni. ¹⁰⁾ Sz. Pál apostol pedig így kiált fel. *Ha olly erős hitem volna, a' millýen a' hegyek' átvitelére is elegendő, de ha szeretetem nincsen, semmi sem vagyok.* ¹¹⁾ És ime, szerelmesim, az egymás iránt való felebaráti szeretetnek szembetűnő bizonyítása a' közönséges isteni tiszteletre, imádságokra való gyülekezet. Ugyanis egyébkor többnyire csak önmagunkért könyörgünk, mire az önhasznuk' keresése, önnön bajaink kényszerítenek, önmagunkról szorgalmatoskodunk — csak önmagunkat Istentől, mintha ő nem az egész emberi nemzetnek atyja volna, segítettetni kérjük; de a' templomba csak azon feltételek alatt hocsáttatunk be, ha előbb embertársunkkal megbékéltünk, ha minden neheztelést, haragot, bosszúálló szándékot szívünk-ből kiirtottunk, ha az áldozó pappal együtt minden rendű embertársainkért kivétel nélkül könyörgünk; állandóan csak a' többes számban mondjuk: irgalmazz mi nekünk, ments meg, uram, minket, — kérünk téged, hallgass meg minket. Kétség kívül az ilyen könyörgések, mellyek a' közönséges felebaráti szeretetből erednek, attól lelkesíttetnek, és azt nyilatkoztatják, bizonyosan Isten előtt a' legkedvesebb tömjénezés, mellynek füstje szent széke előtt mindég igen magasan felhat. Annnyival inkább, mivel

Harmadszor, azon imádság, mellyre üdvözítők mint a' tökéletes imádságnak remekjére tanította hiveit, mellyhez mint zsinórmértékhez minden imádságainkat Krisztus urunk' meghagyása szerint alkalmaztatni kötelességünk, úgy vagy on elrendelve, hogy csak több együtt imádkozónak nyelvén lehet teljes értelme. Men-

¹⁰⁾ Ján. 13, 34. 35. — ¹¹⁾ II. Kor. 13, 2.

jünk bár keresztül rajta, eleitől fogva végig, sehol sem fogjuk hallani a' magányos embernek, hanem mindenütt egy egész gyülekezetnek, melly mindenek' atyjához sohajtoz, szavait. Nem mondatik: *atyám*, hanem *mi atyánk*; — nem kérettetik: *mindennapi kenyeremet add meg nekem ma*, hanem: *mindennapi kenyerünket adjad nekünk ma*; — nem mondatik: *bocsásd meg nekem vétkeimet*, ne vigy engem a' kísértetben, *szabadíts engem a' gonosztól*, hanem mind ezen esdeklések, a' mint tudjátok, a' többes számban terjesztetnek elő. De

Negyedszer, értelmesebben nem taníthatta megváltónk, melly kedves legyen Isten előtt többeknek együtti könyörgése, mint midőn így szólott: *Ha ketten közöletek egy értelemben leendenek a' földön; minden, valamit kérendenek megadatik nekik az én atyámtól, mert valahol ketten vagy hárman összegyűlnek az én nevemben: ott vagyok közepettök.*¹²⁾ Ha már kettőnek vagy háromnak könyörgése olly győzedelmesen hatja meg az egeket; — ha kettőnek vagy háromnak ájtatos társaságában a' közbenjáró Jézus maga feltaláltatik, hogy az imádságnak érdemei által fogamatot szerezzen, valljon melly sikeres leszzen könyörgésünk, ha a' jó erkölcsű, vagy töredelmes szívű keresztények számosan összegyűlnek, és egyesült fohászokkal kegyelmekért esedeznek? Az ilyen ájtatosságnak hathatóságát hasonlítja szent Gergely a' síma úton egymásnak kezét nyújtó emberekhez, kiknek egyeként szabadon felette bajosan esnék az általmenetel, de egymást támogatván, hullás nélkül szerencsésen átaljutnak. — Tudniillik a' szentírások és az apostoloktól vett hagyományok sze-

¹²⁾ S. Máté 18, 19. 20.

rint minden keresztények vallják az úgy nevezett apostoli hitvallásban: *a' szentek' egyességét*, melly szerint minden keresztény hittársainak imádságával és egyéb jószágos cselekedeteivel használhat, valamint a' testben minden tag az egész testnek, és minden tagoknak egyenként is foglalatosságával bizonyos hasznót hajt; úgy de ezen szent célzásra, iparkodásra, buzgóságra, hogy imádságainkkal az ur Jézus' áldozatjának ájtatos bemutatásával üdvösséges feltételekkel más embertársainkat segítsük, leginkább az egyházi gyülekezetben a' közönséges könyörgések alkalmatosságával ébresztetünk, ösztönöztetünk vezéreltetünk. Itt a' nyáj pásztoraival egyesül; — itt találtaik az Istennek tiszteletére különösen felszentelt papi rend; — itt fohászkodik a' megoltalmazott ártatlanság, a' győződelmes erkölcs, a' megtért bánat; — itt énekelnek az angyalokhoz hasonló gyermekek, a' bárányt követő tiszta szűzek, a' különféle kisértetekkel viaskodó, viszontagságokat szenvedő, önmagokat megtagadó, testöket sanyargató, a' keresztény tökéletességben szüntelen előmenő igazak; — itt mindnyájan, bátor állapotjokra, hivatalukra, érdemeikre nézve nagyon különböznek egymástól, abban egyesülnek, hogy kiki mindnyájoknak, és mindnyájan kineknek Istentől áldásokat kérnek. Az ilyen gyülekezetben a' szentek' egyességének vallást értő töredelmes keresztény imigy biztathatja, bátóríthatja magát: Istenem! ha vétkeimnek, sok undok cselekedeteimnek emlékezete kegyelemszékedhez közelíteni nem enged, ha bátor én nem áldásodat, hanem csak fenyítő vessződet érdemlettem, és semmiképen méltó nem vagyok; véghetetlen szentségedtől meghallgattatni, fog mindazáltal neked az ártatlan, tiszta, hív, jámbor kereszt-

tényeknek és azoknak, kik bűneikért már eleget tettek, imádsága tetszeni, kik most velem sohajtásaikat egyesítik; mert a' szentek' egyességének hite szerint igazán mondhatom Dáviddal: *Társok vagyok mindazoknak, kik téged félnek, és megtartják rendeleteidet.*¹³⁾ Nem hallgatsz meg tehát engemet, mivel még büntetést érdemlek, meghallgatod azokat, kik érdemekkel ékeskednek; — nem talál kedvet előtted az én imádságom, amazokénak kell foganatosnak lenni; pedig az ő imádságok az enyém is, az én imádságomnak fogyatkozásait az istenfélőknek buzgósága, kik velem együtt könyörögnek és előtted kedvet találtak, kipótolja; én azért csak a' mennyire tölem telik, azon igyekszem, hogy a' szentek' egyessége hitének hasznaira méltatlan ne legyek. Ide járul továbbá a' példaadás; mert

Ötödször, ki nem hallotta közületek már többször üdvöztönk' azon szavait: *Ugy fényljék a' ti világosságotok az emberek előtt, hogy lássák jó cselekedeteiteket és dicsőítsék atyátokat, ki mennyekben vagyon.*¹⁴⁾ Valamint tehát kiki köteles az Istennek belső és külső tiszteletére, úgy tartozik másokat is arra példája által buzdítani, ösztönözni; de ez nem a' magányosságban, hanem csak többek' gyülekezetében történhetik; ezen kötelességnek pedig legtökéletesebben csak a' templomi ájtatosságon illendő tiszteséges, ájtatos megjelenés's abban való részvétel által felelhetünk meg. Ugyan is, atyámfia, ha az Istennek szentelt ünnepeken közönséges ájtatosságnak alkalmával, ámbár nem leghelyesebb előrebocsátott készüllettel belépsz a' templomba, és ottan számos népet egybegyülekezve a' lelki tanításra

¹³⁾ 118 zsolt. — ¹⁴⁾ Máté 5, 16.

csendesesen figyelmezni, legmélyebb tisztelettel térdeire borulni, szívből emelkedő énekek' hangzásával Istent dicsérni, tudóst, tudatlant, szegényt, gazdagot, urat, szolgát együtt Istennek köszörögni, a' szentségek' vételére járulni szemlélsz, hallasz: valljon mit érzesz magadban? ha még a' kereszténységnek valamely szikrája pislog kebledben, megkell lágyulni megkeményedett szívednek, megkell szégyenülnie lágymelegségednek, szent borzadás fogja elfutni minden tagjaidat; önmagadat fogod feddeni eddig való hidegséged miatt kettőztetett buzgósággal imádkozni, ezen kötelességednek ezután hivebb teljesítését fogadni, az állhatatosságnak kegyelmét kérni leszen törekedésed. És ime, szerelmesim, épen ezen kíváncsú következtetéseket szülheti kiki közöletek a' közönséges templomi ájtatosságon való épületes magaviselete által. Hogy ne volna tehát mennyi atyánk előtt a' közönséges könyörgés kedvesebb a' magányosnál, holott a' magányosságban gyakorlott ájtatossággal embertársainknak azt a' lelki hasznót szerezni lehetetlen, melyre az egyházi gyülekezetek nyitnak alkalmatosságot. Hát ha még hozzá adjuk.

Hatodszor, hogy a' keresztény katolika anyaszentegyház templomaiban gyakorlott isteni tisztelet egyedül csak arra intéztetik, hogy mindég inkább az igaz hitben erősödjünk, és a' jó erkölcsök' gyakorlására, a' vétkek' kerülésére gyorsabbak legyünk. Nem szándékom ma mind azt, mi templomainkban az anyaszentegyház' rendelkezéseiből gyakoroltatik, elbeszélni, és minden ájtatos szertartásoknak értelmét, hasznát fejtegetni, ez sok időt kívánna, ezt a' helybeli papokra bízom, csak három főrészt említek. A' könyörgést, lelkitanítást és az áldozatot. A' könyörgések, melyek az

arra Krisztus urunktól meghatalmazott egyházi előljáróktól rendeltetnek, és vagy olvasva, vagy énekszóval mondatnak, csak figyelmetesen és nem csavargó elmével mondattassanak, szívrehatók, a' hit és erkölcsi czikkelyeket juttatják elménkbe, a' legnemesebb indulatoknak gerjesztésére szolgálnak. Ezt még nyomósabban eszközlik a' jó kidolgozott és buzgóan mondott egyházi tanítások. Mind a' hit' ágozatai, mind az erkölcsi törvények nem csekély számmal vannak, azon okoknak, melyeken a' keresztényhit' igazsága, és az erkölcsi törvények' helyessége épül, vizsgálása egy szélesen kiterjedő kimeríthetetlen tudomány; a' keresztény embernek az Isten, önmaga és embertársai iránt felette sok kötelességei vannak, nincs könnyebb, mint a' lelki, láthatatlan tárgyakról szóló igazságokat elfelejteni, a' vétkes világ, a' rendetlen vágyódások, a' gonosz kísértő szünetlen elcsábításunkon fáradoznak; — sokaknak felette hiányos vallásbeli tudományuk van, ugyan azért nincs kíváncsabb, hasznosabb, szükségesebb, minthogy gyakran mindnyájan a' vallásbeli czikkelyekre emlékeztessünk, kötelességeinkre nógattassunk, mind a' kettő felől tanításokat halljunk. A' keresztény népnek nagyobb része mindég tanulatlan mezei emberekből fog állani, de még a' tudományosoknak is, külfölte foglalatosságai levén házaiknál, ritkán van idejük a' csendes vallásbeli elmélkedésre; — kiki szeret hízgelni magának, inkább mások' mint önnön hibáit látja; az egyházi tisztviselők' hivatala a' vallásbeli igazságokat gyökeresen megtanulni és azokat, mindenkor előre bocsátott készület után a' hiveknek előterjesztetni, de kitkit külön tanítani, minden erőlködést felülhaladó fáradság volna; ugyan azért bevett szokás szerint

ezen papi kötelesség legillendőbben, leghasznosabban, legkönnyebben, legtökéletesebben teljesíttethetik az egyházi gyülekezetekben, midőn vasárnapokon és ünnepeken egyházi beszédek és tanítások az arra rendelt papoktól ugyan azon egy időben, minden jelenlevőkhöz mondatnak. Ezekből kiki megszégyenítése nélkül, ha tudatlan tanulhat; — ha hibás életének jobbítására bátorító, ösztönöző segítő szereket szedegethet magának; — ha az oktatással egyezik vallásbeli tudománya, gondolkozásának helyességében gyönyörködhetik; — ha az evangéliomi ifjuval mondhatja: *Uram, ezeket mind teljesítettem gyermekségetől fogva*, nagyobb tökéletességre vehet ösztönt, hogy az isteni segítségnek még bizonyosabb reménységével folytassa szentséges utját, és a' jóban végig állhatatos maradjon. A' vér nélküli áldozatnak bemutatása mi egyéb, hanem mindannyiszor újított vallástétel az Istennek mindenhatósága és mindenütt jelenléte, az isteni második személynek emberi természetbe való öltözése, az ur Jézus Krisztusnak isteni méltósága és az emberi nemzet iránt határtalan szeretete felől; valaki ezen áldozatnak felajánlásakor, a' mint szerzése kívánja, az Isten embernek bűneinknek elengedése végett szenvedett keserves kínjairól és gyalázatos haláláról megemlékezik, — valaki hiszi, hogy e' titok maga az ur Jézus, és hogy őtet szállítjuk keblünkbe, midőn a' megszentelt kenyérben vagy borbán részesülünk, — valahányszor ezekről a' templomokban nem futólag, hanem a' tárgynak méltóságához képest elmélkedünk, nem kell-e a' bűnnek megútálására, az Istennek szeretetére, minden embertársainktól szenvedett sérelmeknek könnyű elfelejtésére leg-hathatósabbán indíttatnunk? Ugyan ezen okokra nézve:

Hetedszer, a' mint az apostolok' Cselekedeteiben olvashatni, eleitől fogva szokások volt az ur Jézus' híveinek az isteni tiszteletre; egybegyűlni. Szent Lukácsnak bizonyságait rendre előhozom: Urunk mennybemenetele után az apostolok állhatatosak valának egyenlő akarattal az imádságban az asszonyokkal és Máriával, Jézus anyjával és az ő atyafiaival együtt. ¹⁵⁾ Azon háromezerről, kik Péter' beszédére megtértek mondatik: *állhatatosak valának az apostolok' tanításának hallgatásában, javaiknak egymással való közlésében, a' kenyérszegésben és a' könyörgésekben; — — mindnyájan pedig, kik hisznek vala, egy társaságban valának.* ¹⁶⁾ — Midőn Pétert Heródes király azért záratta a' fogházba, hogy valamint Jakab apostolt nem sokára megölessen, *Péter ugyan a' tömlöczben tartatik vala; de az anyaszentegyház szünetlen könyörög vala Istennek ő érette* ¹⁷⁾ melly közkönyörgésnek kívánt haszna volt Péternek csodálatos megszabadulása. — Troásba jövéen Pál apostol *a' hétnék első napján a' tanítványok a' kenyérszegésre* (vagy is az áldozatnak bemutatására) *egybegyűlvén, Pál tanít vala, és mivel másodnapon útját folytatni akará, szinte éjszélég megnyújtá beszédjét; valának pedig sok égő gyertjék a' teremben, hol egybegyűlve valának.* ¹⁸⁾ Pál apostol a' mint az első részben előhozám szavait, a' közönséges minden renden levő emberekért való könyörgéseket, egyházi tanításokat, ájtatos énekeket, az ur vacsorájának méltó vételét sürgeti leveleiben. Az efezusbeli hívekhez írt levelében így int minket: *Meg ne részegedjete a' bornak miatta, melly által a' bűjálkodás izgattatik, hanem inkább tel-*

¹⁵⁾ Apost. Cselek. 1, 14. — ¹⁶⁾ Apost. Cselek. 2, 42. 45. — ¹⁷⁾ Apost. Cselek. 12, 5. — ¹⁸⁾ Apost. Csel. 20, 7. 8.

jessedjete be a' szent léleknek ajándékival, foglalatoskodván ti magatok között zsoltárokkal és dicséretekkel és lelki énekekkel, énekelvén és dicséretet mondván szívetekből az urnak, hálákat adván mindenekért a' mi urunk Jézus Krisztusnak nevében az Istennek és az atyának. ¹⁹⁾ A' korinthusi híveket pedig első levelében azért dorgálja az apostol, hogy nem haszonnal, hanem kárral gyűlnek egybe, némellyek részeg fővel, mások pedig versengvén hittársaikkal, 's azért a' méltó egybegyűlésre oktatja őket, utána vetvén: *a' többit, mikor hozzátok jövendek, elrendelem.* — Plinius, Trajanus' romai császár alatt főtiszt, az első századból bizonyítja: hogy a' keresztényeknek közönséges szokások, a' hétnek első napján összejönni, Krisztusnak mint Istennek dicséretet énekelni, és magokat minden véték' kerülésére hittel leköteleni. A' későbbi keresztények' közönséges ájtatos gyülekezeteik' leírásával tele vannak a' szent atyáknak írásai.

Szerelmesim! hogy ájtatosságunk Isten előtt kedves, nekünk hasznos legyen, nem elég csak belső- és külsőképen sokakkal együtt imádkozni, még ahhoz több feltételek is kívántatnak, de azoknak kifejtése nem tárgya mai beszédemnek, rólok és a' helyes imádságnak többi tulajdonságairól holnapi német beszédemben fogok emlékezni; most, úgy vélem, elégségesen megértettétek az okokat, mellyek minket az Istennek nemcsak belső, hanem külső tiszteletére is, hasonlóképen pedig az egyházi gyülekezetekben ájtatosságra való szorgalmas megjelenésre köteleznek. A' külső isteni tiszteletet testünknek szinte úgy mint lelkünknek Isten-

¹⁹⁾ Apost. Csel. 5, 18 — 21.

től függése', belső indulatjainknak külső jelek által kinyilatkoztatására természetes hajlandóságunk, az ur Jézus Krisztus' példája, minden nemzetek' egyezése, a' kereszténységnek állandó szokása: a' közönséges gyülekezetekben való ájtatosságot pedig az egyetértés', felebaráti szeretet, urunk' imádságának foglalatja, üdvözítőnk' nyilván való sürgetése, a' szentek egységének hite, a' szükséges jó példaadás, a' keresztény katolika anyaszentegyházban szokásban levő köz ájtatosságnak jeles részei, a' keresztény híveknek mindenkor gyakorklása minden kételkedés' kirekesztésével megkívánják.

Ugyan azért melly igen nagyon terhelik lelki ösméretüket azon házigazdák, gazdaasszonyok, urak, előljárok, apák, anyák, kik a' templomi ájtatosságnak gyakorlásával keveset gondolnak; az ő rest lágymelegségöket cselédjeik, gyermekeik, alattvalóik, barátjaik követni fogják, kiknek rossz példája ismét másokra elragad, és így sokkal sebesebben, mint előre látni lehessen, számos emberek az erkölcsiségnek, a' keresztény tökéletességnek leghathatósabb eszközétől megfosztatnak, a' vallástalanságnak örvényébe, mellyből minden szerencsétlenség ered, beszülyesztetnek. Ha ezt kiki cselekedné, nem sokára az egész evangéliumi áldott világosságnak elkellene aludnia. Érzik, megismerik ezt a' józanon gondolkozó keresztények, annakokaért a' templomban, minden közönséges ájtatosságra megjelenni, ott testtel, lélekkel az Isten' imádságban részesülni fő kötelességüknek tartják; kiknek is tisztességes, illő, ájtatos magokviselete mind azokban,

kiktől szemléltetnek, hasonló vallásos buzgóságot gerjeszt, 's így sok százaknak viszontagságaikban vigasztalást, a' jóerkölcsökre erőt, életökben és haldokló ágyokban nyugalmat, számtalan belső, lelkiörömöket szereznek. Oh, szerelmesim, a' teremő Istenünket, megváltónkat és jövődő ítélő biránkat sok egybegyülekezett keresztények' társaságában imádni, — számason a' legforróbb ájtatosságnak jeleit szemlélni, — az Istennek jótéteményeire belső illetődéssel emlékezni, — a' mély tiszteletnek, a' háladatosságnak, reménységnek, szeretetnek fellobbanó indulatait érzeni, — az egeknek messze, legkiesebb videkeibe szabadabban betekinteni, — illy szent foglalatosság által nem csak ájtatosságának Isten előtt kedvessége felől bizonyosodni, hanem felebarájának boldogságát is nevelni, — oh melly édes, kimagyarázhatatlan, minden mulatságot, gyönyörködtetést, széles tudományt felülhaladó legbecsesebb örömök ezek. És ime, szerelmesim, ezen menyyei örömök nyújtatnak nektek a' templomi ájtatos gyülekezetekben; becsüljétek szerencséteket, használjátok az Istennek kegyelmét! Úgy legyen!

Keresztjáróhétre.

Máté 6, 7—13.

Tegnap hallottátok, szerelmesim, a' jelen közönséges könyörgésnek, vagyis a' keresztjáróhéti ájtatosságnak eredetét 's célját; hallottátok, hogy kötelesek vagyunk szüntelen imádkozni, mire azonban nem szükséges a' sok szószaporítás. Az Isten atyánk; megtud ő minket az első szóra is hallgatni. Vagy, mit véltek, szerelmesim, ha a' kiseded segedelemért kiált anyjához, 's az anya hallja gyermeke' kiáltását, nem siet-e az első szóra gyermekének segítségére? vagy talán várakozik még többször kiált gyermeke? oh, ezt nem teszi, anyai szíve ezt nem engedi neki! És a' mennyei atya, ki rólunk meg nem feledkezhetik, ha mindjárt minden anya megfelejtkeznék is gyermekeiről; a' mennyei atya, ki ösmeri szükségünket és bajainkat, minekelőtte szólánánk felőlök; a' mennyei atya, ki egyedül csak szeretet: ő kívánná, hogy az imádságnál szót szaporítsunk? Nem, ő ezt nem kívánja. A' rövid imádságot is meghallgatja ő, csak buzgón 's ájtatosan végeztessék. Ezt nem hitte a' vak, durva pogányság; mert mást hitt hamis istenei felől, mint mi igaz Istenünkről. Többnyire azt gondolták a' pogányok, hogy isteneik, kikhez segítségért

folyamodának, nem mindentudók, 's nem készek mindenkor a' segítségre. Azért azt vélték, hogy hosszú sok panaszs-, többször újított könyörgésre van szükségök, hogy azokat az elejőkbe terjesztett kívánságnak teljesítésére rábír hassák. Másképp kell nekünk igaz élő Istenünkről, mennyei atyánkról gondolkodnunk. Ő mindenütt hall minket, ő ismeri szükségünket, minekelőtte azokat elibe terjesztjük, ő kész segítségünkre, minekelőtte csak egy szót szólunk. Ezért mondja üdvöztőnk: *Imádkozván, sokat ne szóljatok mint a' pogányok, kik azt vélik, hogy ők sok szószaporításukban hallgattnak meg. Ne legyetek azért hozzájok hasanlók; mert tudja a' ti atyátok, mi szükségtel vagyon, minekelőtte kéritek őtet.* ¹⁾ Ezen szavak által azonban nem kárhoztatja isteni tanítónk a' hosszú, tartós imádságot, mellyel fel nem hagyunk, még csak meg nem hallgatattunk; sőt maga is szorgosan ajánlá azt más alkalommal; csak a' sok szószaporitást tiltja 's kárhoztatja, mellynél az ész nem gondolkodik, a' szív nem érez, 's az élet nem nyer. Az imádság a' szívnek leszédje legyen, 's ha szívből jön, szó nélkül is sokat mondhatni, vagy ha szavakat akarunk használni, mint sokszor nem is nélkülözhetjük azokat, kevés szóval is igen sokat mondhatunk. Kevés szóval igen sokat mondani, ki tanít bennünket erre? Bár példánk volna, melly szerint imádkozván, kevés szóval sokat mondhatnánk.

Ne aggódjatok, szerelmesim, Jézus megelőzte kívánságunkat, és egy rövid, és mégis mindent magában foglaló, imádságnak remekpéldáját hagyta nekünk. Ezt a' szép imádságot Miatyánkunk nevezzük, mivel e' két

¹⁾ Máté 6, 7. 8.

szóval kezdődik; isméri ezt mindenik közölünk gyermekiségétől már. I. Rövid előszóból, II. hét rákövetkező kérésből, és III. egy végsőből áll az egész, és mai beszédem' foglalatja is.

Isteni megváltó! önmagad is, midőn még e' földön éltél, mennyei atyádhoz imádkoztál, 's parancsoltad is, hogy imádkozzunk. Áldj meg bennünket, hogy mi is, mint te, buzgón 's bizodalmasan imádkozhassunk. Te pedig, mennyei atya, engedd tapasztalnunk, hogy örömet megadod azt, mit szerelmes fiad' nevében kérünk tőled. Figyelmezzetek.

I.

E L Ő S Z Ó.

Ti azért így imádkozzatok. Mi atyánk, ki vagy mennyekben. Oh milly jó, milly szeretetteljes a' mi Jézusunk! Maga ad előnkbe imádságot, maga tanít meg bennünket, miként mondhatunk kevés szóval igen sokat. Maga vezeti kezünket az atyának benyújtandó kérelemlevél' készítésekor. Maga ad minden szót nyelvünkre, 's elmondja előttünk az imádságot, mivel nem tudjuk, mit kérjünk. Ha imádkoztok, így imádkozzatok: Atya! Keresztény atyámfia! valljon mit érzesz szívedben, hogy így szabad szólanod Istenedhez: Atyám, édes atyám! Isteneddel úgy beszélhetsz, mint gyermek atyjával beszél. Szívedből szólhatsz hozzá, valahányszor szükségét szenvedsz valamiben; bátran, bizodalmasan járulhatsz mindenkor hozzá. Minden atya örömet segít gyermekein. Nem szükség, hogy hosszú előbeszéddel kezdjed kérelmedet, vagy hogy soká mentegessed magad'. Csak mond ki őszintén, mint szíveden fekszik. Az atya édesörömet hallgatja fiait, ha elbeszéli neki, mint van dolguk. Nem szükséges, hogy

nyomorúságotat nagyobbítsad szóval. Mennyei atyád tudja bajodat. Az Isten atyád, tudja tehát legtitkosb bajaidat is, melyeket örömet titkolsz embertársaid előtt. Az Isten atyád, tehát soha sem kénytelen neked ezt a' szomorú feleletet adni: Gyermelem, nem segíthetek rajtad. Azonban ez még nem elég. A' te atyád egyszersmind embertársaidnak is atyja. Azért mondjuk: Mi atyánk. Az Isten tehát olly atya, kihez minden ember járulhat; kihez a' királynak és a' koldusnak, az öregnek 's a' gyermeknek kell folyamodnia. Ha mondjuk: Mi atyánk, akkor minden emberekért imádkozunk, kik az Istent atyjoknak nevezik. Mindnyáján nem segíthetünk pénzzel, kenyérrel, tanácscsal, vigasztalással, de mindnyájaért imádkozhatunk, 's atyánk elég gazdag, megadhatja mindnyájának azt, mire szükségök van, 's mit mi nem adathatunk nekik. Az Isten minden embernek atyja. Azért minden embert kell szeretnünk, legyen az gazdag vagy szegény, nemes vagy nemtelen, barátunk vagy ellenségünk, atyánkfia vagy idegen, mivel Isten mindnyájunknak atyja.

Ki vagy mennyekben. Az Isten ugyan mindenütt jelen van, de különösen mennyekben, mivel ott mutatja meg magát színről színre az angyaloknak 's szenteknek. És üdvözítőnk azért kapcsolá e' szókat, ki vagy mennyekben a' Miatyánkhoz, hogy szívünket elfordítsuk a' földről 's az ég felé emeljük. A' menny Isten' trónja, és a' föld lábainak zsámolya. Az egész világ ugyszólva egy háznépet — családot — képez, 's az Isten, ezen nagy családnak atyja gyermekei előtt trónra ül 's így szól: Kérjétek most, mire szükségetek van, 's én megadom azt nektek. És jön most hozzá különféle időben, különféle nyelvű, ezer megezer gyermek, elibe

terjesztik bajaikat, kívánataikat, megnyítják trónja előtt sziveiket, 's mindenik nyer mind ön mind mások' számára, 's mindenik megelégedve tér vissza hajlékába. Tehát fiui örömmel, teljes bizalommal, irigység nélküli szívvvel kell e' szókat: Mi atyánk, kimondanunk, ha az ur' imádságát nem akarjuk szenteleníteni.

II.

A' hét kérdés.

Első kérdés, Szenteltesék a' te neved. Az Isten' neve szenteltetik, dicsőítettetik, imádtatik, ha az emberek őt igazán megismerik. Az Isten a' legfőbb, legtökéletesb valóság, mennynek 's földnek teremője, bölcs kormányozója minden látható 's láthatlan teremtménynek, egyedüli ura 's atyja az egész emberiségnek. Ő a' legfőbb bölcsesség a' legkorlátlanabb mindenhatóság 's a' legtökéletesb szeretet. Minden léleknek kell őt imádnia lélekben 's igazságban; mert ő lélek 's igazság, 's lélekben és igazságban akar imádtatni. Minden térdnek megkell előtte hajolnia; mert őt illeti a' térdhajtás és az imádás mind azoktól, kik mennyben, a' földön 's a' föld alatt vannak. Isten' neve szenteltetik, vagy a' mi egy, Isten dicsőítettetik, dicsértetik, magasztaltatik, ha mi szentek vagyunk valamint ő szent, 's ha egymást szentté tenni ügyekszünk; ha embertársainkat szeretjük, mint ő szereti őket, ha elleneinknek megbocsátunk, mint ő megbocsát; ha gondolatainkat, tetteinket szent akaratjához szabjuk, 's erre másokat is ösztönözünk. Magadon kezdj, keresztény barátom, először ehhez. Mindenedet, mid csak van, szivedet és nyelvedet, lelkedet és testedet, becsületedet 's éltedet arra használd, hogy az Isten' neve olly módon szenteltes-

sék. Ha büntet, csókold fiui hálával atyai kezét, melly azért ver, hogy javítson; ha irgalmasan megbocsátja bűneidet, magasztald örömmel jóságát, melly nem akarja a' bűnös' halálát, hanem hogy éljen 's megtérjen. És ha egyszer rendben van viseleted, akkor élted is világítand az embereknek, hogy látván cselekedeteid' dicsérjék az atyát, ki mennyekben vagyon. De ha kimondod e' szokat: *Szenteltessek a' te neved*, ne gondold, hogy az Isten az emberek' tisztelkedései által valamit nyerhet, vagy hidegségök által valamit veszthet. Ő főnségében emberre nem szorúl. Mi, csak mi nyerünk tisztelkedéseink, 's csak mi veszünk hidegségünk által. Az isteni név' dicsőítése' nagyobbulásával nagyobbul minjólétünk, megelégedésünk 's valódi szerencsénk is. Isten az imádás' adóját, mellyel tartozunk neki, nem maga miatt, hanem mi miattunk kívánja. Kétszer kell tehát őt szeretnünk; mert minden ő iránti szeretetünk csak minket boldogít, és őt boldogabbá soha sem teheti.

Második kérés. Jöjjön te országod. Ha ezt a' kérést igazán megakarjuk érteni, meg kell gondolnunk, hogy Isten' országa kétféle, mellyért itt könyörgünk. Isten' első országa, mellyet Jézus Krisztus, mint egy épületet kősziklán állított, az a' katholika anyaszentegyház. A' második ország a' dicsőség' vagy is mennyeknek országa, mellyet Jézus atyja' országának nevez. Ha tehát mondjuk: Jöjjön te országod, akkor kérjük Istent, hogy az anyaszentegyházat terjeszsze 's fentartsa. Kérjük t. i. Istent, hogy az embereket mind szent fiának Jézusnak, kit a' világra küldé, megismerésére vezérelje; hogy a' pogányokat, zsidókat 's eretnekeket az anyaszentegyházzal egyesítse; hogy mindnyáját jámborrá, boldoggá tegye. Mert mennyek-

országa a' dicsőségnek igazi helye, hol Isten fényének, dicsőségének özönében uralkodik 's vele együtt Jézus 's a' szentek. Az igazok arany koronákat viselnek ott, 's éldelek Istenfiainak teljes szabadságát; nem szolgák ők többé; sem bűn, sem kísértet, de halál sem uralkodik rajtok. Ha tehát mondjuk: Jöjjön te országod, kérjük Istent, hogy bennünket 's minden embereket ez élet után magához vegyen mennybe, 's részesítsen azon boldogságban, melyet Jézus drága szent vérével megvásárlott számunkra. Igen is, atyánk, ezen ország jöjjön! Ezen ország után kívánczik szivünk 's lelkünk. Mikor végzendjük már harczunkat, hogy mint győzők bemehessünk az örök jutalom' országába? Atyánk, erősíts, hogy el ne csüggedjünk a' harczban, hanem elfoglalhassuk dicsőségednek országát, 's benne veled együtt örökké uralkodhassunk.

Harmadik kérés. Legyen te akaratod, miképen mennyben, azonképen a' földön is. Isten akarja, hogy mindent megtegyünk, mi jó, mit ő parancsolt. Isten akarja, hogy azt ne tegyünk, mit ő megtiltott, mi rossz. Isten akarja, hogy mind örömet elszenvedjünk, mivel meglátogat. Mert a' mit Isten akar, rendel, vagy csak történni enged is, az ránk nézve mindenkor jó. Csak ő tudja mindenkor, mi hasznos, mi ártalmas nekünk, mi nem tudjuk. Ő szenvedéseken keresztül vezet bennünket át az örökké tartó boldogságba; mert szenvedés nélkül soha sem juthatunk oda. Nekie senki ellen nem állhat. Ha szabad akarattal, örömmel 's szeretettel teljesítjük szent akaratját: akkor megjutalmaz bennünket mint engedelmes gyermekeket. De ha fejesen ellenszegezzük magunkat rendeléseinek: hatalmas karja erővel kényszerít bennünket mint pártosokat nekie

engedelmeskedni. Jobb tehát, hogy örömet, szeretettel teljesítsük szent akaratját, 's így bő jutalmat nyerjünk tőle, mintsem hogy végtére erő által kényszeríttessünk engedelmességre 's még bűnhődjünk is engedetlenségünkért. Ezért imádkozunk így Istenünkhez: Atyánk, legyen te akaratod! azaz: kérjük az Istent, hogy minden emberek megismerjék 's teljesítsék akaratját, hogy szent akaratjához legyen minden törekedésünk, egész életünk szabva. De mikép teljesítsük Isten' akaratját? *Miképen mennyben, azonkép a' földön is.* Mennyben vagynak az angyalok. Ők mindnyájan, ugymond az írás, szolgálatra kész szellemek, teljesítik mind azt, mit Isten nekik parancsol; 's pedig halasztás nélkül, örömmel 's pontosan. Ezen engedelmes szellemek legyenek tehát példaképeink. Nekünk is mindenkor olly hamar, olly pontosan, olly örömet kell Isten' akaratját teljesítenünk, mint teljesítik azt az angyalok. Oh szerelmesim, mint örvendene mennyei atyánk, ha földön olly engedelmes emberei volnának, mint mennyben engedelmes szellemei vannak! Akkor a' föld egy második mennyország lenne, 's mi emberek földi angyalok volnánk.

Negyedik kérés. Tápláló kenyerünket adjad nekünk ma. Ezen kérésben egyik szó olly fontos mint a' másik. Azért egyenként akarom őket nektek röviden megmagyarázni. Adjad, ugy szólítjuk Istent e' kérésben, 's ez által megismerjük, hogy egyedül Isten minden jó adománynak osztogatója. Egyedül csak Isten ad. Nála nélkül az emberek összesen semmit sem adhatnak nekünk. Egyedül ő ad mindnyájunknak, 's mindent ad, 's pedig a' magáéból, a' nélkül, hogy előbb mástól kapta volna. Ő engedi esztendőnként nőni vetéseinket, ő

küld annak idejében esőt, ad napfényt, küld szelet 's harmatot, 's ő érleli meg azokat. Ha egy nyáron át eső nem esnék, nem volna enni való kenyérünk 's inni való vizünk. Mindnyájunknak el kellene vesznünk. Az Isten ugyan akarja, hogy dolgozzunk, 's a' földet miveljük. *De sem a' ki ültet valami, sem a' ki öntöz; hanem a' ki neveledést ad, az Isten minden.*

Mondjuk továbbá: *adjad nekünk*, 's így kell minden embereknek imádkozniok; nemcsak a' szegényeknek, kiket szükség hajt imádkozni, hanem a' gazdagoknak is, kik a' földi javak' bőségében élnek. A' földnek legnagyobb urai is koldusok Isten előtt. Még a' leghatalmasb fejedelmeknek 's királyoknak is így kell Istenhez folyamodniok: Atyánk, adj nekünk! Mindenök, mivel birnak, tőle van. Az Isten tartja meg gazdagságukat; ha ezt nem teszi, ha megvonja tőlök atyai kezét: egy szempillanat alatt koldusok. De mit adjon az Isten nekünk? Tápláló kenyérünket. Ez által értjük azt, mire szükségünk van életünk fentartására. De csak a' szükségeseket kérjük, nem pedig felesleget, melly által mértékletességünk kísértethetnék, boldogságunk veszedelmeztethetnék. Mindenek előtt az Isten országát keressük 's az ő igazságát, aztán kérjük Istent, adja rá a' szükségest is. Végtére azt mondjuk e' kérebben: adja nekünk tápláló kenyérünket *ma*, 's ez által jelentjük, hogy nem aggódunk mód felett holnapi élelünk miatt. Tegyéek ezt a' pogányok, kik nem tudják, hogy olly hatalmas, olly jó atyjok van. Mi csak a' mai napra kérünk kenyeret. Holnap megint elmegyünk menynevei atyánkhoz kérni, szintugy holnapután is, 's ugy mindennap; mert tudjuk, hogy megad mindent, mire szükségünk van. Ugy cselekszünk, mint a' kised,

együgyű gyermekek. Ha a' gyermek ma kap atyjától egy darab kenyeret, megelégszik vele 's nem kér addig mást, még meg nem éhezik ismét. Ugy van, szerelmesim! még a' nap felkel 's leáldozik, még felhők lebegnek fölöttünk, még madár repül a' légben, még fűszál nő a' földön, még víz lesz a' kutakban 's növények a' földben: addig mennyben is él az Isten, ki éhen el nem hágy veszni bennünket.

Ötödik kérés. És engedd el nekünk adósságainkat, miképen mi is elengedjük azokat adóssainknak. Mindnyájunknak van okunk, hogy engedelmet, bocsánatot kérjünk. Ki azt hiszi, hogy tiszta minden vétektől, tiszta minden adósságtól, nem ismeri szivét, nem gyarlóságát, nem önszeretetének örvényét. Tulajdon szive csalja meg 's viselete teszi hazuggá őt. Vagy nevezd meg, akarki vagy, az esztendőt, a' hetet, a' napot, melyet vétek nélkül szentül töltöttél el. Ugyan hányszor fekszel le a' nélkül, hogy lélekisméreted épen semmiről sem vádolna? Hányszor adja őszintén megvizsgált szived azt a' bizonyítványt: ma egész nap megőrzém lelkemet a' kevélységtől, a' tisztátalanságtól; ma senkit sem bánték meg; ma pontosan teljesítém minden kötelességemet: ma tisztán jelenhetem meg atyám előtt, ki mindent lát 's tud. Oh! bizonyosan csak ritkán ad szived illy bizonyosságot neked. Inkább adósságot halmozsz napról napra adósságra. Szenvedélyeid napról napra erősödnek, rosszrai hajlandóságod mindig hatalmasb lesz, rossz szokásod időről időre jobban meggyökeresedik, gyöngül a' jóhozi erő, 's nehezből adósságaid' sulya. Nem tagadhatod: bűnös vagy, 's talán igen nagy bűnös. Mit kell tehát tenned? Magad el nem törülhetett adósságaidat; adósságterhelten meghalni,

azt nem akarod? Tedd azt, mire Jézus tanít, kiáltstörödelmes szívvel Istenhez: engedd el nekünk adósságainkat; te mind elengedheted őket, 's el is akarod engedni! Ha így kiáltunk Istenünkhöz, bizonyosan bocsánatot nyerünk, csak teljesítsük a' feltételt is, melyet nyomban kérésünkhöz kapcsolunk: *engedd el, miképen mi is elengedjük azokat!* Szörnyű ellenmondás, sőt legfőbb esztelenség volna, ha elleneink', adóssainknak, megbántóinknak meg nem bocsátván, Istennek könyörögnénk, bocsáss meg, engedj meg, miképen mi megbocsátunk, megengedünk. Ez éppen annyi volna, mintha mondanók: Atyánk! te se bocsáss meg nekünk; mivel mi meg nem bocsátunk ellenségeinknek! Atyánk, légy te is olly kemény, olly engesztelhetlen irántunk, mint mi vagyunk atyánkfiái iránt. Atyánk, ne tégy nekünk többé jót; minthogy mi sem akarunk jót cselekedni ellenségeinknek. És ez mi volna egyéb, mint Isten' ítéleteit fejűnkre híni. Csak akkor reménylhetünk bocsánatot, ha mi is megbocsátunk.

Hatodik kérés. És ne vigy minket kísértetbe. Igen is sokszor tapasztaljuk, hogy a' bűnre való alkalmatosságoknál nehéz megzabolázni hajlandóságainkat. Nem könnyű dolog minden bűnhözi veszedelmet bűn nélkül kikerülni; legveszedelmesb ellenségűnk önmagunkban lakik, 's minmagunk tápláljuk, erősítjük 's fel is fegyverkeztetjük őt. Aztán a' rossz emberek' példája is erősen hat reánk, sokszor erővel ragad bennünket oda, hova nem akarunk. És ezeken kívül, milly féltelmetes, milly rettenetes ránk nézve a' sátán? Körüljár mint ordító orosz lány, keresvén kit elnyelhessen. Ezért tehát Istenhez kell kiáltanunk: Atyánk, ne vigy minket kísértetbe! Te ismered mind az alkalmat, melly-

ben már vétkeztünk, és ismét vétkezhetünk, ha te nem segítesz rajtunk. Azért ne engedd, hogy készületlen találjon bennünket a' kísértet' órája; add sz. kegyelmedet, hogy magányosságban készülhessünk a' viadalhoz; segíts harcunkban, hogy győzedelmeskedjünk. Légy mindenkor eszünkben 's szemünk előtt; ne felejtkezünk soha parancsolatid' szentségéről, barátságod' nagy voltáról 's jutalmad' dicsőségéről, mellyet elvesztünk minden egyes halálos bűn 's a' bűnben való megátalkodás által.

Hetedik kérdés. De szabadíts meg a' gonosztól. Az emberek gyakran igen csekély belátással bírnak, 's rosznak mondják, mi nekünk kellemetlen, és jónak, mi rájuk nézve kellemes. Így p. o. rosz előttök a' szegénység, betegség jégeső, szűk termés, vízáradás, tűzveszély, drága idő, háború, döghalál 's minden egyéb földi szerencsétlenség. Ellenben jó előttök a' gazdagság, egészség, nagy hivatalok 's hatalom. De sokszor csalatkoznak. A' mit jónak mondanak, az rájuk nézve rosz, 's szerencsétlenekké teszi őket; 's a' mit rosznak mondanak, az jó rájuk nézve 's hasznos üdvösségek' elnyeréséhez. Csak az jó, mi bennünket jókká tesz, 's csak az rosz, az gonosz, mi bennünket rosszakká tesz. És azért tulajdonkép csak egy rosz, egy gonosz van, mellytől a' Miatyánk' utolsó kérése által szabadíttatni kívánunk, 's ez a' rosz, ez a' gonosz a' vétkek, az Isten' iránti engedetlenség. Ki nagy vétket követ el, az elűzi magától a' sz. lelket, 's megöli tulajdon lelkét, minthogy a' sz. lélek lelkünk' élete. Ki nagy bűnt követ el, elveszti Isten' kegyelmét 's barátságát 's mennyországchozi igazát, mivel semmi tisztátalan oda be nem mehet. Ki nagy vétket követ el, hason-

lóna teszi magát az ördöghöz; gonosz lesz, 's megérdemli, hogy poklokra taszítottassék. A' vétek tehát nagy gonosz, igen is nagy, sőt egyedüli gonosz; nem kérhetjük elégségesen Istent, hogy tőle megszabadítson bennünket. A' véteknél minden rettenetes, rettenetes a' kezdete, folytatása 's vége. Kérnünk kell tehát Istent, hogy megszabadítson tőle bennünket.

Őrizd meg tehát, atyánk, továbbá is az első vétektől azokat, kik még eddig meg nem fertőztették magukat a' bűn' mocskával; tartsd meg bennök a' szemérmét 's szent neved' fiui félelmét, melly megóvjja őket parancsolatid' megszegésétől. Az első vétektől óvd meg, mennyei atyánk, a' még ártatlan gyermekeket! De azokat is, kik ártatlanságukat már elveszték, kik a' vétek után már kinyújták kezeiket, 's tapasztalásból tudják már, mi a' vétek, oh ezeket is szabadítsd meg a' gonosztól, hogy többé ne vétkezzenek, hogy az első vétekbe vissza ne essenek. De különösen irgalmazz, atyánk, azokon, kiknél már szokássá vált a' vétkezés. Ezen szánandó teremtményeidnek leginkább szükséges a' szabadítás. Adj nekik erőt megválni a' gonosztól 's visszanyerhetni istenfiainak szabadságát. Végtére, atyánk, szabadíts meg mindnyájunkat a' bűnből eredő gonosztól, melly tul a' siron sujtja a' bűnöst, szabadíts meg bennünket az örök kárhozattól. Szabadíts meg bennünket ettől a' legfőbb gonosztól, mellyet reménység nem enyhít, imádság meg nem rövidít, 's idő meg nem változtat; szabadíts meg bennünket a' tűztől, melly el nem alszik, 's a' féregtől, melly meg nem hal, a' nyomortól, mellynek neve, mellynek vége 's mellynek párja nincsen. Atyánk, szabadíts meg a' gonosztól, a' legfőbb, az egyedüli gonosztól. Amen.

III.

V é g s z ó.

Ezen szócška Amen, melyet a' Miatyánkhoz kapcsolunk, magyarul annyit tesz, mint: legyen meg! meg lesz! Ha tehát e' szócskát kimondjuk, bizodalunkat fejezzük ki aziránt, hogy reményljük megnyerni mind azt, mit Istentől kértünk; mintha az égből hallanók e' szót: Amen! legyen úgy, mint kívántad. A' jó Isten meg is adja nekünk azt, mit tőle szent akaratjával egyezőleg kérünk; ugyszólva kezében tartja már azt, 's csak arra vár, hogy kérjük. Szívből mondjuk tehát „Amen”! bizodalommal reménylven, hogy megnyerjük Istentől azt, miért neki üdvözítőnk' 's tanítónk' útmutatása szerint könyörögtünk. Látjuk tehát, szerelmesim, hogy az imádsághoz nem szükséges a' sok szószaporítás. Azért adott Jézus olly rövid példaimádságot előnkbe, hogy annál több időnk legyen meggondolni azt, mit imádkozunk, 's ezt meg is kellene tennünk, valahányszor csak imádkozunk. A' szavakat csak szájjal elmondani, 's mellette semmitsem gondolni, valóban! ez nem imádság, hanem csak pogánymódra való szószaporítás. Nem dicsérhetem, szerelmesim, azt a' módot, mellyel sokan közöletek imádkoznak. Sokszor annyira tétováz elmétek, hogy alig tudjátok, mit imádkoztak. Alig mondotok ki igazán, egészen egyikét szót, hanem annyira siettek, mintha, mint a' közmondás tartja, a' tatár vagy török űzne benneteket. Kérlek tehát, szerelmesim, imádkozzatok ezentul lassabban, elmélkedjete minden kimondott szó felett. Egyetlen egy, szívből buzgón elmondott, Miatyánk többet ér, mintha óránként tétovázva elmével imádkoztok. Ugy-e igaz, szerelmesim, ti

eddig sokat imádkoztatok már, de ezáltal nem lettetek jámborabbak, istenfélőbbek, mintsem előbb voltatok. Ah! mikor köthetem már egyszer igazán szívetekre ezt az igazságot: Az imádsághoz nem szükséges a' sok szószaporítás; az imádság által jámborabbakká kell lennünk. Ha imádságtok által nem lesztek jámborabbak: nem imádkoztok igazán. Amen.

Pünkösöd utáni VI^{dik} Vasárnapra.

Szánom a' sereget, mert ime már harmadnapja, hogy velem vannak, és nincsen mit enniük. Márk. 8, 2.

A' mit üdvözítőnk ama négyezer emberből álló ájtatos seregről, melly ötet bölcs, édes beszédeinek hallgatása végett a' pusztá térségbe kikisérte, 's harmadnapig künn mulatván, a' szükséges eleségben fogyatkozni kezde, belső szíves illetődéssel mondott, azt látszik a' szűkölködő 's kenyeret ohajtó emberi nemzethez mennyből ujítani a' csodálatosan atyáskodó isteni gondviselés, midőn a' fáknak gyümölcseit, a' földnek zöldségét, a' kalászosoknak, hűvelyeknek szemeit naponként inkább érleli, 's nyújtja kezeinkbe. Szánakodom, úgy mond mennyei atyánk, e' népen; mert már több

hónapoktól fogva kiáltanak hozzám, nagy bizodalommal kérik, várják áldásomat, és már soknak éppen nincs mit ennie. Minden természeti erőt felülhaladó csoda volt, mellyel üdvözítőnk' kezeiben, néhány szempillanat alatt, hét kenyér és kevés halacska hasonló kész eledelet olly bőséggel termettek, hogy négy ezeren jólakhatnának, és azonfelül a' maradékból hét kosár tele szedetnék; de semmivel sem csekélyebb az isteni gondviselésnek munkálkodása, mellyel a' felhők' vizével öntözött, a' nap' melegítő erejével termékenyített földből, fákból, veteményekből annyi sokféle drága jó ízű gyümölcsöket, gabonaszemeket, több száz milliom embereknek és állatoknak kielégítésére, esztendőnként szerez olly mennyiséggel, hogy még a' legszűkebb időben is, a' régi termésből is nem kevés az ujat eléri. Mindazáltal a' felolvasott evangéliomból is kitetszik, hogy a' rólunk gondoskodó Istenség okos teremtményeit csak úgy kívánja táplálni, hogy ők is érdemeikké tegyék magokat a' veendő áldásokra. A' mai evangéliomi emberek elhagyták hajlékaikat, több mérföldekre követték az úr Jézust, három nap panasz, zúgolódás, unalom, egyszersmind pedig minden jutalom nélkül vigyázva hallgaták oktatásait, ekkor mondá az ur: *Szánom a' sereget, mert ime már harmadnapja, hogy velem vannak, és nincsen mit enniük*, és ekkor szerze nekik csodálatosan eleséget. A' henyélő, dologkerülő, csavargó, koldulással igaz ok nélkül alkalmatlankodó, gonosz erkölcsű emberek' kedvéért illy csodát soha sem munkálott üdvözítőnk, avval is értésünkre adván: hogy csak azon feltétel alatt, 's annyi-
val inkább tarthatunk számat az Isten' áldására, hogyha 's mennyivel szorgalmatosabban keresztény kötelessé-

geinkben eljárunk; hogyha 's mennyivel inkább munkássággal az Isten' ige hallgatásával 's teljesítésével, jóerkölcsű étellel magunknak érdemet szerezni iparkodunk. Igaz ugyan, hogy a' bő esztendőben a' legerkölcstelen emberek is részt vesznek, de ha az isteni jóság hiv szolgálaira tekintve, némellykor halasztja mások' büntetését, nem a' megátalkodásra, hanem a' megtérésre ösztönöz, édesget, és keményebb jövőendő büntetésekkel fenyeget minket; önrészökről az igaz igyekezet' kötelessége mindig tagadhatatlan marad; érdemtelenségünknek furdalásai az Isten' adományait belső örömmel, megnyugvással használni nem engedik. Ugyan azért a' gonoszságban megátalkodottakra, az érdemlenekre nézve az Istennek áldásai is büntetésre válnak. Igaz hogy egészen feddtelen, szent, tökéletes ember egy sem találtatik e' világon; azért valamelly büntetésseinknek mindig van helye; — a' vizsás, kedvetlen környűlállások is, hogy el ne bizzuk magunkat, el ne ragadtassunk, több jó erkölcsökre alkalmatosságunk legyen, szükségesek mi nekünk; — az ideig való áldás örökkétartó boldogításunk nélkül kétségben ejtő, keserves vigasztalás; de ugyan azért igaz, hogy a' lelki üdvösségünkre szolgáló ideigvaló áldásra részünkről érdem kívántatik. Kérdi valaki közületek, szerelmesim, mi lehet ez érdem? én szerelmesim, legközelebb valónak vélem a' szűnetlen való háladatosságot; mindenkor vannak elégséges okaink az Isten iránt való háladatosságra, ez első része; hogyan kell háladatosságunkat bebizonyítani? ez második része beszédemnek.

Mindenkor tartozunk Isten iránt háladók lenni; mert soha sincs szűnete a' jótéteményeknek, mellyeket

naponként az Istentől, temérdek fogyatkozásaink, hibáink, gáncsaink mellett veszünk. — Ha azokat a' javakat tekintjük, melyek lelkünk' boldogságát illetik, lelkünk maga különbféle tehetségeivel, a' legjelesebb, legbecsesebb ajándéka az Istennek. Vagyon okos elménk, melly a' jót a' gonosztól különböztetheti, a' teremtetőnek felségét, szeretetre legméltóbb jóságát, szentségét megismerheti, hatalmának, bölcsességének csodáit, akaratját, intézetjeit felfedezheti. Van akaratunk, melly minden belső, külső erőszaktól függetlenül önbelátása szerint a' jót választhatja, a' vétket megvetheti, a' tökéletesbet a' csekélyebbnek elibe teheti. Ezen okos természetünk' elrendelése által melly örömknek, melly boldogságnak érzésére vagyunk alkalmasak? Mennyivel haladjuk felül a' többi földi állatokat, a' felebb való lelkekhez, magához a' legtökéletesebb lélekekhez némineműképen közelítünk, teremtetőnknek képét hordozzuk, és boldogságában vehetünk részt. Tegyük már most ezekhez, mit az Isten halhatatlan lelkünknek világosítására, jobbitására, szentelésére, boldogítására cselekedett, 's most is cselekszik: hogy a' fővalóságnak ismeretére 's tiszteletére elitől fogva az emberi nemzetet oktatta, vezérlette, — a' bűnből megváltásunkra 's elvesztett üdvösségünk' visszaszerzésére szent fiát e' világba küldötte, — olly vallást adott előnkbe, melly minden bölcsességnek, nyugalomnak, vigasztalásnak, reménységnek fogyhatatlan forrása — hogy a' szentlélek minket bölcs, szent, békeséges, megelégedő, szerencsés emberekké kegyelmei által nevelni nem szűnik, valljon nem jeles, megbecsülhetetlen jótétemények-e ezek? Hasonlóan hirdeti testünk 's földi lakásunk is a' teremtető' kegyességét. Egészséges

tagjaink, ép érzékeink, kezeink, vállaink' ereje, izmossága, a' betegségből való felgyógyulás mennyi vídamságot szereznek földi élünknek? az ékes természetnek megtekintése gyönyörködtet minket; az étel, itálnak jó kellemes íze életető erőt önt csontjainkba és édes álom elfelejteti velünk lankadtságunkat; — a' nyugalom, békeség, bátorság, mellyet a' polgári társaságban nyerünk, a' másokkal való társalkodásnak, a' jó barátságnak, a' házi népünk' csendes kormányának örömei 's hasznai, a' váratlanul ránk pillantó szerencse' napja a' közben jövő, szomorú kedvetlen óráknak komorságát eltüntetik, pótolják, tisztára kiderítik. Magok szenvedéseink és viszontagságaink a' jótétemények közé tartoznak, ha nemcsak a' néhány órányi fájdalmakat, mellyeket okoznak, hanem azt is gondolóra vesszük, hogy nincs olly baj, mellynél nagyobb nem lehet, — minden szántszándékkal elkövetett vétkünk sokkal többet érdemel, — boldog ki e' világon az isteni igazságnak eleget tehet, — tökéletessítésünkre szintugy mint jobbulásunkra szenvednünk szükséges, ritka olly szenvedés, mellyben mások' segítsége, könyörületessége ne szerezne enyhülést, az irgalmasság', barátság', szivesség' legkellemetesebb nyilatkoztatásának csak szenvedéseink adnak alkalmatosságot. Vajha szoktatnók magunkat, minden jót, mellyben részesítettünk, valóságos érdeme 's boldogulásunkra befolyó ereje szerint becsülni: akkor átallátnók, hogy a' mindennapi jótétemények is, mellyeket olly könnyen általnézünk 's elfelejtünk, minden lélekzet, minden érverés, minden mozgás, minden érzés háladatosságra kötelez, kiszttet bennünket.

Csak az kár, hogy olly sokan vannak, kik ezen javakat, mellyekben részesülnek, a' vak esetnek, a' külső környülállások' szerencsés egybefolyásának, a' szükséges történetnek tulajdonítják. Hányan vannak, kik csak a' közbe jövő szembetünő okoknak vizsgálódásánál állnak meg? — Ha véletlen valami kedvök szerint történik, azt kedvező szerencsének nevezik; — ha egészségesek erős testi alkotásoknak, mértékletes életöknek, vagy az orvos' tudományának köszönik. Ha gazdagságra, becsületre felhágnak, azt igyekezetök', érdemök' gyümölcseinek állítják; — ha feltételeiket kívánságuk szerint végrehajthatják, azt tudományuknak, szerénységüknek, vagy embertársaik' közbevetésének tulajdonítják. De melly igen ellenkezik az illy gondolkodás' módja az okossággal és a' keresztény vallással, minekünk, kik az Istent és az Istennek a' világgal 's annak lakosaival való egybekötését a' természetből és a' kinyilatkoztatásból ismerjük, tudnunk kellene, hogy minden jó, tökéletes adományok onnan felülről vannak a' világosság' atyjától; — hogy minden erők, mellyeket a' természet magában foglal, Isten' segítségével nélkül sikeretlenek maradnak; — hogy az okok és okozatok csupán attól függnek, ki ura az egész természetnek, minden emberek' atyja, minden esetek', történetek' igazgatója. Ő hintette el a' jótevő erőket a' természetben, ő határozza meg, 's elősegéli sikerüket, semmit sem tehetnek többet vagy kevesebbet mint akaratja enged. Ő parancsol, és történik. Az ő szent akaratjára zúg, zavarodik a' természet, — öl, pusztít környékében, — ismét kiárad az áldás' bősége a' földszinére. — A' természet' kincsei az Isten' kincsei; különbfélék az adományok, különbfélék az erők, de egy, ki mindent

mindenekben munkál, az Isten. Az Istennek kell köszönnünk mind azon jót is, mellyet más embertársainktól veszünk, mert ő az, ki másoknak erőt, tehetséget, eszközöket ad boldogításunk' előmozdítására: ő oltott az emberbe közhasznú ösztönöket, mellyek egymáshoz húznak minket; — ő adott az embernek szívet, melly más' baján illetődik, szerencsés boldogulásán örvend mint magáén; ő osztotta el olly bölcsen az ajándékokat és szükségét köztünk, hogy kölcsönösen egymás' szolgálatjára, segítségére szoruljunk, kényszerítettessünk. — A' mi pedig saját törekedésünket illeti, valljon mi vagyon, mit Istentől nem vettünk volna? Nem ő-e ki életünket, egészségünket fenntartja, — ki nekünk sebesebb elmét, béketűrő természetet, elmebeli tehetségeket adott? azoknak gyakorlására, használására alkalmatosságot nyújtott? a' tapasztalás tanítja, melly keveset áll hatalmunkban iparkodásunk' ohajtott kimenetele? — melly keveset használ minden fáradozásunk, főtörésünk, ha az Isten kezeink' munkáját nem segíti, ha áldását iparkodásunkra nem árasztja; minden feltételeinkre nézve számtalanok lehetnek az akadályok, de hogy ne ártsanak, egyedül a' természet' urának gátoló akarátja viheti végbe. Valóban életünk' akarmelly korában szinte olly gyávák, tehetetlenek, erőtlének vagyunk, mint születésünk' első szempillantában, minden tudományunk, hatalmunk által nem vagyunk képesek egy buzaszemet, egy vízcseppet előállítani, ha azt az alkotó kezünkbe nem adja. Ezen jótevő mennyei atyánknak pedig mi ránk semmi szüksége, valamint nálunk nélkül, kik most e' világon élünk, úgy az egész emberi nemzet, az egész világ nélkül is ő örökké boldog; azért valamit ad minekünk, az merő szeretetének, irgalmas-

ságának önkényes ajándéka, melyre ő nem tartozik, de nekünk szükségünk vagyon. 'S bár csak már azok volnánk, a' kiknek kellene lennünk, okos, szent, jóerkölcsű teremtmények, kik állandó engedelmesség által mennyei atyánknak kedvét tölteni igyekeznénk, hogy legalább az ő jótéteményeire érdemetlenekké ne tennénk magunkat. De mely halandó dicsekedhetik avval? nem mindnyájan bűnösök vagyunk-e? kik különféle hibáink miatt inkább szünetlen büntetést, mint kedvezést érdemlünk, mivel akarmelly törődelmes megtérés is azt többé véghez nem viheti, hogy a' bűn, mely megtörtént, ne történt legyen; és mégis kegyességgel, könyörületességgel viseltetik hozzánk az Isten. Nem kelle ezek' meggondolására felkiáltanunk: Uram Istenem, mi urunk! mely csodálatos a' te szent neved az egész földön, micsoda az ember, hogy hordozod, ápolgatód, felmagasztalod őtet? — honnan érdemeljük, hogy te naponként annyi drága áldásokat közölsz velünk, holott annyi sokan közölünk naponként káromolják szent nevedet, zúgolódnak ellened, tapodják törvényeidet, és egy sincs közölünk, ki valaha 's többször is már nem vétkezett volna; valóban nem a' mi méltatlanságunk szerint bánsz velünk, hanem a' te véghetetlen minden egyéb csodálatos munkáidat felülhaladó jóságod, irgalmasságod szerint!

Szerelmesim! mindjárt a' világ' alkotásának elvégzése után parancsolatot adott az Isten: *megemlékezzél hogy a' hetedik napot megszenteljed* ¹⁾ vagyis: az napon a' teremtés' jótéteményiért hálákat adjál. A' mai evangéliumból hallottuk, hogy üdvözítőnk, minekelőtte a'

¹⁾ Móz. 20. 8.

kenyér' és halak' tördeléséhez kezdett volna, hálákat adott, tudniillik, menyeyi atyjának. Szent Pálnak nyilvános tanítása a' tesszalónikabeliekhez küldött levelében így szól: *Ti mindenkoron vig kedvűek legyetek, szűnet nélkül imádkozzatok, mindenekért hálákat adjatok; mert ezt kívánja tőletek az Isten Jézus Krisztus tanítása szerint.* ²⁾ Timotheus kedves tanítványához pedig így ír: *Kérlek azért: hogy mindeneknek előtté mondassanak könyörgések, imádságok, kérések háladások minden emberekért.* ³⁾ A' természet' alkotója maga belé öntötte az emberbe a' háladó indulatot, már a' kisded gyermek örül ha látja anyját; simogatja, csókolgatja azt, a' ki őtet táplálja, ápolgatja, vele bajoskodik; és nincs ember, ki hallván valakinek háladatlanságát, a' vett jótéteményekért visszonzott durvaságát, azt ne utálja, kárhoztassa; sőt még az oktalan állatokban gyakran megszegyenítésünkre találjuk a' háladatosság' nyomait: az eb gazdájának hizelkedik, annak házát őrzi, mind kettőért kész harcra kikelni, 's még bírja végig küszködni; — még a' vad állatokról is olvassuk: hogy azok iránt, kik nevelték nyavalyában, vagy veszedelemben segítették, hivségöket bebizonyították; kétséget nem szenved tehát, hogy ember nevet nem érdemel, ki az Isten iránt, kinek valamelly jótéteményét kiki minden szempillanatban veszi, háladatosságát tehetsége szerint adandó alkalmatossággal bebizonyítani szántszándékkal elhenyelné. Lássuk, szerelmesim, hogyan kell és lehet e' kötelességünket teljesíteni?

A' háladatosság a' kölcsönös szeretetnek, mellyel jótévők iránt viseltetünk, bizonyítása. Ehhez tartozik

²⁾ 5, 16 — 18. ³⁾ 2, 1.

a' jótéteményeknek vidám elfogadása, az avval való megelégedés, a' jótévő Istennek magasztalása, az elvett adományoknak az Isten' szent intézetei szerint használása, a' jótévő embereknek, kik az Isten' jószágának eszközei szívesen visszönött szolgálat.

A' kegyes teremő Isten minket áldásaival vidámítani, boldogítani kíván; tehát nekünk is kötelességünk könnyebbülésünket, felsegítségünket örömmel elismerni, kijelenteni. Tekintsük csak az oktalan állatokat, a' legnagyobbtól a' legkisebbig, mint érzi mindegyik kedvező helyheztetését, mint mutatja örömét. A' vigkedvű ló a' tele jászolnál örömet nyerit, — az emelkedő pacsirta örömet énekelget, a' szorgos méhecske örömet dongat, — a' festékes lepke sebesen repdesve jelenti örömét, a' mély álmából felébredő legyecske azonnal ezer vénnek közepettén örömmel ugrándozik. Egy a' legvidámított mulatságok közül való, az örömnek az egész élő 's érző világon által számtalanféle kijelentéseit figyelmesen nézni. Hogyan hibázhatnék ezen örömérzésre való tehetség az okoskodás által is új örömöket magának kereshető emberben? csak ugyan legfőbb mértékben oltotta is ezt belénk az Isten, csak magunk gonoszságaink által ezen aranyforrást el ne zárjuk előttünk. Az egészséges ártatlan gyermek vig, nem unatkozik, szaladgál, játszik, nevetgél nagy örömmel; — a' jóerkölcsű, istenfélő, nyugott lelkiösméretű embernek tulajdona a' bal, kártékony esetekben is orcája' vidámosságát megtartani, — mindent jóra magyarázni, az édes nedvet szopogató méh gyanánt minden történetekből örömtárgyat szerezni; — kiki fut, irtózik azon embertől, kinek semmivel sem lehet kedvét keresni, kinek homlokán mindég fekete felhők tornyoznak, szemei

villámlást láttatnak, szavai dörgést hallatnak a' nélkül, hogy valaha a' tiszta égnek, az arany napnak, a' kellemetes holdnak vidámsága feltetszenék orcáján. Tehát szent Pál' intése szerint örvendezzünk az urban, mindig, minden adományokból, örvendező környülállásokból, szerencsés változásokból, még a' szerencsétlen esetekből is, hogy veszedelmesebbek nem voltak, nagyobb kárt nem okoztak, többekre ki nem terjedtek, magunknak örömet háladatosságunknak bizonyítására szerezni iparkodjunk. Ezen állandóságot annál bizonyosabban fogjuk megnyerni, mennyivel inkább fogjuk magunkat a' megelégedésre szoktatni.

Mi emberek is kívánjuk azokon, a' kiknek adakozunk, a' megelégedésnek jeleit tapasztalni, 's háladatlannak mondjuk azt, a' kin ellenkezőt észreveszünk. Hogy az emberi természet illy nyugott megelégedésre alkalmas legyen, látjuk a' még meg nem romlott ártatlan gyermekekben, a' nagy fényes városoktól távol lakó szegényebb állapotú, együgyű emberekben, kik keveset kívánnak és csekélységgel tökéletesen beelégszenek. Ezeket kövessük, szerelmesim; az Isten nem adja meg minekünk, a' mit kívánunk; de nekünk épen azt kellett volna kívánnunk, mit ő nekünk ad, 's ha nem azt kívántuk, legalább azután hinnünk kell, hogy azt kellett volna kívánnunk. Mi kívánságainkban gyakran megcsaljuk magunkat, mert csak a' jelenvaló szempillanatra 's nem a' jövőre tekintünk, de az Isten a' mi egész pályafutásunk', utazásunk' elrendelését tudja, a' célra vezető eszközöket szinte, mint az attól tartóztató akadályokat ismeri, hogyha azért ezektől távoztat, amazokat nyújtja, úgy bánik velünk mint az okos atya, ki kisdéd gyermekének némelly kérését megtagadni

kénytelen, hogy azt szerencsétlenné ne tegye. Gyakran a' világ' dolgainak folyamatja, az emberi nemzet' környülállásainak egybekötése nem engedi kívánságaink' teljesítését; de a' helyett más sokkal becsesebb áldásban részesítettünk. Az Isten tudja azt is, minő mértékben tehetnek áldásai minket valóságos boldogokká; ugyanazért a' háladó ember soha sem tekint arra, mennyivel több, a' mit mások birnak, nem irigylí mások' kincseit, gazdagságát, hanem az egekre tekint, 's az áldások' adóját imádja, ki nem ok nélkül épen annyit, 's nem többet szánt neki; azokra fordítja szemeit, kiknek még sokkal kevesebb van mint neki. A' megelégedés a' keveset is sokká, elégségessé változtatja; szegény a' dúsgazdag is, ha többet kíván, nyughatatlanúl többre törekedik: gazdag ellenben az alacsony hajlékban nyugodtan aluvó földmives, ha kevés jövedelmével beelégszik. Ezen csendes megelégedést annyival inkább megkívánhatja tőlünk az Isten, mivel semmivel sem tartozik nekünk; minden, a' mit ád, ingyenvaló ajándék; az úr Jézus különbféle válogatott drága eledeleket is adhatott volna hallgatóinak, de mivel a' kenyér és halak elégségesek voltak az éhség' lecsendesítésére, mindnyájan evék a' mi eleikbe tétetett, senki sem találtatott, ki többet, vagy más eledelt kívánt volna.

Az embernek tulajdona, szive' érzéseit szavakkal, külső jelekkel kifejezni; ugyan azért semmi sem természetesebb, mint azon fővalóságnak, kit minden áldások' kutfejének elismerünk, imádására dicséretére, magasztalására térdeinkre borúlni, énekeket mondani, buzgó fohászok közt szent akaratját fogadni, bűneinket siratni, magunkat és mindenünket neki felajánlani. A'

szentírásban több szent férfiaknak és asszonyoknak énekeik feljegyeztettek, melyek örök emlékezetül az Istentől nyert jótétemények' dicséreteit foglalják. Illyenek, melyekben Mózsés a' veres tengeren csodálatos átmenetelét, — Debora a' nyert nagy győzödelmet, — **Ezekiás király** egészsége' helyre állítását, — Anna Számuel fiának születését, — a' három babiloniai férfiak a' tüzes fűtényben ép megtartásukat, — Zakariás keresztelő János' örvendetes születését, — az öreg Szi meon az ur' Jézusnak szerencsés üdvözlését, a' boldogságos szűz az Istenfia' anyjává történt elválasztatását köszönték, és nekünk például örökösítették. Vajha mennyit a' templomban ájtatos könyörgésekkel, énekekkel, sohajtásokkal építünk, annyit a' templomon kívül átkozódó, zugolódó, káromló nyelvünkkel ne rontanánk.

A' háladatosság kívánja, hogy az Istentől vett áldásokat helyesen, az ő akaratja szerint használjuk. A' bölcs Isten okos teremtményének helyes, üdvösséges intézetek nélkül semmit sem adhat, azért kötelességünk azokat kitanulni, 's azoknak hiven megfelelni. De valljon mire intézi a' véghetetlen jóság áldásait? az okosság és szentírás bizonyítása szerint az emberi nemzet' boldogítására; tehát kötelességünk az Isten' áldásával úgy élni, hogy magunkat és embertársainkat boldogítsuk. Ugyan azért éljünk az Isten' adományival mértéketlesen; mert a' mértékletlenség rontja egészségünket, annak megromlása után pedig kevés hasznát vehetjük egyéb javaknak, — gazdálkodjunk takarékosan, 's a' mai evangéliom szerint a' szükség felett ne költsünk, még az elmaradt darabokat is gondosan szedjük össze, és tegyük el máskorra; mert a' bőség nem arra való,

hogy torkoskodjunk, pazaroljunk, hanem hogy az ismét előforduló szűk időkre magunknak előre eleséget szerezzünk. A' háladó ember úgy él az Isten' áldásával, hogy magát hivatalos kötelességeinek teljesítésére, a' világ' boldogításának elősegelésére alkalmatossabbá tegye, hogy jövődében, ha Istennek úgy tetszenék, a' rá következő visszás, bal eseteket is kiállhassa. — Mivel az Istennek eltörülhetlen betűkkel szivünkbe írt törvénye, *a' mit akarsz, hogy mások cselekedjenek neked, azt te is cselekedjed másoknak;* és a' keresztény törvénynek sarkalatos ágozatja: *szeressed felebarátodat mint önnön magadat;* a' háladó ember az Isten' áldásait úgy fordítja önhasznára, hogy embertársait is kitelhetőségig részesítse: ha Istentől jeles, éles elmét nyert, ez által magának tudományt szerzett, azt nem csalárdságra, a' vallás' ostromlására, mások' lázítására, nyughatatlanítására, hanem hasznos találmányokra, javításokra, bölcs tanácsadásra, az elkerülhetetlen szükséges igazságoknak világosabb, meggyőzőbb kifejtésére fordítja. Ha másoknál nagyobb hatalmat, méltóságot nyert, nem gyönyörködik mások' nyomattatásában, sanyargatásában, rémitésében; hanem vigasztalja, ébreszti a' busongókat, igazságot szolgáltat az elnyomottaknak, védelmezi az ártatlanokat, bünteti a' gonoszokat. — Ha sok pénzzel bír, nem fecserli azt hasztalan fényűzésre, dobzódásra, gyalázatos, káros feltételek' teljesítésére, hanem elősegíti a' köz hasznu intézeteket, letörli az árvák', özvegyek' szűkölködők' könyeit, — éleszti, jutalmazza, a' szorgalmatosságot, érdemeket, a' felebaráti szeretet' tetszetős jelesebb cselekedetét. Ha különös ékesszólással nevet szerzett magának, azt nem mások' csábítására,

megvesztegetésére, a' feketét fehérre, az igazságtalanságnak igazsággá való erőszakos elfordítására csavarja, hanem avval az igaz ügyet támogatja, a' megátalkodott bűnöst megrettenti, 's megtérésre indítja, ébreszti embertársait hasznos nagy tettekre, naponként inkább terjeszti, gyarapítja az igazság' és jóerkölcs' országát e' földön.

Végtére, mivel az Isten' áldásait velünk többnyire embertársaink által, kikkel egy társaságban összekötött, közli; az embernek pedig szabad akaratjától függ azon főtörvényt, melly szerint kiki tartozik annyi jót tenni felebarátjával, mennyi csak tőle kitelik, teljesíteni, vagy elhenyélni, vagy még ellenkezővel is felcserélni 's ártani, innét jótevő társainknak is tartozunk háladatossággal, és hozzájuk nem csak közönséges, hanem megkülönböztetett felebaráti szeretettel is kell viseltetnünk; kötelességünk jótevő embertársainkat tisztelni, becsülni, mások' rágalmazása ellen becsületüket védelmezni, érettök imádkozni, szivességünket tőlünk kitelhető viszont szolgálattal bizonyítani. Mivel az embernek jó cselekedete leginkább a' szándéktól függ, hogyha a' máskép bőkezű jószívű, könnyen adakozó embertársunktól megvettetik kérésünk, ne tulajdonítsuk ezt neki hibául, hanem jó szándékával mentegessük azt, mert tudnillik az egészséges henyélő embert az ingyen kényérre szoktatni véteknak tartja, mert szükségesebb, hasznosabb célokra már elrendelte pénzét. Akar mennyi jövedelmei is legyenek embertársainknak, ne képzeljük őt Istennek lenni; kinek javai soha el nem fogyhatnak, mindég eszünkben tartsuk, hogy nem mi magunk, hanem számtalan mások is szűkölködnek; innét a' kiről tudjuk, hogy mások' felse-

gítésére nem csak kész, hanem abban gyönyörködik is, — azért hogy a' sok után a' későbbinek nem jutott, vagy hogy a' sok között csak kevés juthatott ne gúnyoljuk, ne idegenítsük jó indulatját, higgyünk szavainak, ne ostromoljuk ha pénzének fogytát okozza, 's más alkalmasabb környülállások' bekövetkezésére halaszszuk kérésünket, ama magyar közmondás szerint: a' fát, melly magától hullatja gyümölcsét, nem kell rázni.

Áldunk, imádunk, hálákat adunk neked, mennyei szent atyánk, mindenekért, a' miket teremtetted; mert mindenek jók, a' te egész teremtesed fényes tűköre az ember iránti véghetetlen kegyességednek, kimeríthetlen forrása vidámításunknak. Hálákat adunk minden törvényeidért, melyeket előnkbe adtál, mert jókká, boldogokká tesznek minket, te hozzád minden jó rend', szépség', boldogság' szerzőjéhez vezetnek minket. Hálákat adunk neked, hogy nem méltatlanságunk', gonoszságunk' mértéke szerint büntetsz minket, halasztod fenyítésünket, várakozol jobbúlásunkra; ez ösztönül szolgál minekünk, hogy mi is illy könnyörületesen bánjunk azokkal, kik ellenünk vétettek. Háladatosságunk' fő bizonyoságaúl fogadjuk, hogy szent törvényednek, atyánk 's teremteünk, gyorsan engedelmelkedni, — testi 's lelki tehetségeinket a' közjó' előmozdítására, virágoztatására használni, minden fáradságunk' szerecsés következeit, jutalmát itt és jövőendőben a' te legbölcsebb jóságodtól bizodalmasan várni fogjuk. Amen.

Husvét Vasárnapján.

Ne féljetez ti, mert tudom, hogy Jézust, ki megfeszíteték, keresitek; nincs itt, mert feltámadott.

Máté 28, 5, 6.

Tehát még a' legkinosabb halál sem vehetett erőt a' megöletett názáreti Jézuson; nem szállott ugyan le a' csúfos keresztről, valamint szidalmazói gúnyolva sürgették, de kikelt koporsójából, mit ellenségei lehetetlennek véltek. Harmadnapra felállította újra testének templomát, — megszégyenítette a' koporsónak őrzése felől minden kitelhetőkép szorgalmatoskodó hitetleneket; megvigasztalta, 's tanításának állandó követésére bátorította hiveit. Már tizenennyolcz századtól fogva esztendőnként husvétnapján a' keresztény világnak minden részeiben hangzik ama örvendetes szózat: *feltámadott Krisztus e' napon; hála legyen az Istennek!* Jézus mint a' bűnnek 's halálnak megrontója, az ő leggyalázatosabb és legkegyetlenebb megöletése után harmadnapon dicsőségesen, tökéletes épséggel bíró, 's egyszersmind csodálatosan megdicsőített testben támadt fel a' koporsóból; 's ezáltal a' legbiztosabb zálogot adá nekünk, hogy mi is egykor felfogunk támadni. Feltáma-

dásának igaz voltát ellenségei 's barátjai bizonyítják; sőt törvényesen is megvizsgálták. Pilátus meghallgatá a' római századost, ki a' megöltnek valóságos halálát erősítette; — a' zsidó főpapok és nemzet' nagyjai római fegyveres őrizetet kívántak, 's azt megnyervén a' sirböltöt megvizsgálták, azt nagy kővel bezárták, a' kőnek pedig nyílását a' főtanácsnak pecsétjével teljes hitelesség' végett befoglalták. Kétségkívül alig várhatták a' harmadnapot, mellyen a' sirt felnyitván, a' csalárd-ságnak kézzel fogható megmutatására a' halt testet mutathatnák a' népnek. De ez nem történt, azért a' tanuk' megvesztegetésére és hazugságra vetemedni nem átal-lottak, a' félénk tanítványoknak a' kemény őrizet közt fekvő testnek ellopását tulajdonítván. Tanítványi, kik-
kel Jézus feltámadása után e' földön negyvennapig va-lóságos testben társalkodott, nagy bátorsággal és ha-talommal ötvenedik napra bizonyosságot tőnek feltámadá-sa felől, és ezen igazságot álmélkodásra méltó számos hasznos csodatételekkel, feddtelen erkölceikkel, hosz-szas üldözéseknek, fáradságoknak, a' legkeser-veőbb halálnak állhatatos tűrésével erősítették. Melly tökéletesen kellett nekik az ur Jézus' feltámadásának valóságáról meggyőződve lenniök?

De fohászcodik valaki: fog-e más embereknek teste is, fog-e az enyém is, minekutána nemcsak meg-hal, hanem el is rothad, porrá válik, és számtalan vál-tozásokon általment, hasonlóképp feltámadni? Igen is, atyámfia, és pedig már nem csak azt reményleni van-nak okaink, hanem az ur Jézus Krisztusnak hozzánk hasonló valóságos testében van is rá példánk. Ugyan azért a' mai örömmek lelki hasznót szerző nevelésére a' feltámadott názáreti Jézusnak segítségével előterjesz-

tem *először* azon okokat, melyek kételkedni nem engednek a' felől, hogy minden embernek meghalt teste valaha ismét fel fog támadni; figyelmeztetni foglak titeket *másodszor* azon tanúságokra, melyek erkölcsünk' jobbitására ezen hitből folynak, hogy a' nazarethi Jézusnak feltámadásához hasonló diszes, szerencsés legyen valaha feltámadásunk. Újságot ugyan hirdetni e' szent helyre nem léptem fel; a' keresztény hit és erkölcsi tudomány nem is lehet új, pedig abból kell szent, hivatalos oktatásaimat meritenem; azonban fogtok talán mégis némelly képzeteket hallani, melyek újaknak fognak nektek tetszeni, vagy azt, mit ezen hitágozatról tudtatok, ismét hasznosan eszetekbe fogják juttatni; azért ígérem magannak csendes figyelmetességeteket.

Valamerre tekintünk, mindenütt halálokat és feltámadásokat szemlélünk: a' gyönyörűséges nap szünetlen alkonyodására sietni 's ismét felségesebben felviradni látszik nekünk; a' hold minden tizennégy nap alatt addig fogyatkozik, még elsötétedik; meghal, de ugyan annyi idő alatt ismét nevededik; még egész kereksege kellemetes fénynyel betelik; a' világosság és sötétség, a' meleg és hideg, a' mozgás és szünet állandóan változtatják fel egymást; — esztendőnként minden ősszel elfonyadnak a' virágok, elhervadnak, megszáradnak a' fűvek, lehullanak, megrothadnak a' gyümölcsök, minden ékességökből kivetköznek a' számtalan fák' nemei; minden télen által az egész föld halálos álomba merültnek tetszik. De alig lép be a' tavasz és nyár, már mindenek megújulnak, megelevenednek, a' kertek gyönyörűséges színekre festett vi-

rágokkal felkoszorúsodnak, a' mezők jó illatú hasznos füveknek drága bársonyával bevonatnak, a' fák virágoznak, leveleznek, gyümölcsöznek. Esztendőnként többször felhasogattatik szántóvassal a' föld, a' piros búza belé temettetik, és csak hamar megrothad, de szinte olly sebességgel kicsirázik, és hús vagy száz aunyi magot terem. Melly számtalanok az alávaló férgek, mellyek a' téli hidegben egészen elszáradnak, de mihelyt a' tavaszi napnak melegségétől új erőt nyernek, tüstént felébrednek, mozogni kezdenek, vígan folytatják életöket. És épen az ember, kinek kedveért a' látható világ alkottatott, ki legfelségesebb míve az isteni mindenhatóságnak, ki egyedül veheti hasznát a' földi teremtményeknek, kinek nemzete uralkodik a' földön, épen az ember legyen olly szerencsétlen, hogy teste, ha egyszer elrothad, többé új állapotban meg ne jelenhessék, holott számtalanok hálnak meg gyermekségökben, kik azt sem tudták e' földön, ha volt-e testök? holott az okos emberi léleknek a' testtel egybekötését az isteni bölcsességtől megállapított természet' rendje kívánja?

Ugy vagyón, szerelmesim, az ember két főrészből áll, tudniillik testből és lélekből; az Isten emberi lelket test nélkül soha sem teremt; az emberi léleknek a' testtel egybekötése olly természetes, hogy a' lélek, minekelőtte még okossága kifejlődik, már testét mozgatni 's használni tudja; ha a' test sértetik a' lélek is fájdalmat érez; ha a' test teljes egészséggel bír, táplálást veszen magához, ápolgattatik, a' lélek is vidámabb, több erőt, könnyebbiséget tapasztal; a' lélek a' testtel együtt nőni, fiatal kort érni, emberedni, vénülni látszik; a' lélek a' testtel osztja fel többnyire örö-

mét, vagy szomorúságát; ha a' testnek, főképen az agyvelőnek állapotja megzavartatik, a' lélek tehetségeit helyesen nem gyakorolhatja; a' lélek a' testtel örömet társalkodik, az attól való elválástól iszonyodik, erőszak nélkül a' testből ki nem költözik; már kicsoda hitethesse el magával okosan, hogy az isteni bölcsesség az embert azért teremtette volna, hogy csak igen rövid ideig természetes állapotjában éljen, azután pedig örökön örökké egyedül az emberi lelkek testökről erőszakos különszakasztásokban folytassák létőket?

De az emberi testek' feltámadását az isteni igazság is kívánja. Az egész ember helyheztetett Istentől e' földre, hogy itt magának érdemet szerezzen egy boldogabb jövőendő életre; a' test szolgál a' léleknek eszközül mind a' jó erkölcsök' gyakorlására, mind a' vétkek' elkövetésére, még a' legtitkosabb gondolatok is a' testre kihatnak. A' jó erkölcsnek legnemesebb cselekedete, győzedelme, a' test' rendetlen vágyódásinak zabolázása; tehát igazságos, hogy az egész, testből és lélekből álló, ember megítéltessék, a' gonoszságban megátalkodtak' lelke a' testtel, mellyel az Isten' törvényének megvetésére, megszegésére visszaéltek, újabban egybekötve, szenvedjék büntetésöket, a' feddtelen erkölcsűek, vagy erkölcsi tökéletességre szünetlen törekedők pedig hasonlóan testökkel együtt, mellyben a' tilalmasnak szemfényvesztő kisirteteivel viaskodtának, örökké hordozhassák a' halhatatlanságnak érdemlett koszoruját, örökké részesíttessenek az Istennel való boldogabb társalkodásban.

Hogy az emberi halt testek' feltámadásán bámul az emberi ész, tagadhatlan; de hogy az kívánatos, helyes, igazságos és Istennek lehetséges, azt is megengedni

kénytelen. Ugyan is, ki a' földet és számtalan földi 's égi testeket semmiségökből egy akarattal teremtette, ki az első emberek' testét földből alkotta, ki naponként számtalan okos lelkeket emberi testtel öszveköti, annak ne legyen lehetséges az elrothatt emberi tagokat is újabban összeszerkesztetni, a' felállított testeket újra lelkökkel egybekötni? — Egy hetven esztendőre érő embernek hányszor változik testi állapota? ki nem tudja, hogy egynéhány arasznyi gyermeknek teste nagyon különbözik az öt lábnyi, vagy még magasabb emberétől, — ki nem tudja, hogy minden ember születésétől fogva szünetlen növés és táplálás által új bőrt, vért, húst, csontokat vesz magára, — a' párolgás, tisztulás által iménti testi részeit elvesztvén a' nélkül, hogy valakinek eszébe jusson arról kételkedni, valljon e' testével melylyet hordoz, mellyben él, született legyen-e világra? — a' nélkül hogy a' legvénebb ember is fiatal korának érdemeit vagy fessegetni engedje, vagy hibáit mentgetni merészelje avval, hogy akkor más testben volt? És az isteni mindenhatóság az elrendelt közönséges ítéletnek napján az ugyan azon valóságnak megmaradásával egybecsatolt változást kineknek testében végbe ne vihesse a' feltámasztás által? mellyet a' természet által naponként állandóan folytat? annyival inkább, mivel a' testnek első alkotását csak jósága, feltámasztását pedig már bölcsessége 's igazsága is kívánja.

De járuljunk az isteni kinyilatkoztatáshoz. Nincsen igazság, melly az isteni kijelentést magokban foglaló szentírásokban értelmesebben volna kifejezve mint az, hogy minden embereknek halt teste az ítélet' napján fel fog támadni, de avval a' megjegyzéssel: hogy másoknak testök dicsőséges leszen és alkalmas az örök-

kévaló boldogságnak birására, mások pedig csak örök szerencsétlenségekre fogják felvenni testöket, e' földön szerzett érdemetlenségökhöz vagy megátolkodva folytatott hibáikhoz képest.

Már az ó törvényben, erről bizonyóságot tesz a' fékelylyel tetőtől talpig megrakott Jóh, midőn az őtet látogató, de csak keserveit szemrehányásokkal nevelő három barátinak világosan kimondja, hogy egyedül csak halálát várja: *Leheletem elfogy, napjaim rövidülnek* — szavai a' szenvedőnek, és csak koporsóm vagyok hátra nekem. — — *A' rothadást atyámnak hívom, anyámnak, nénémnek a' férgeket.* ¹⁾ Azután egy jeles reménységről, melly megérdemlené, hogy örök emlékezetül eltörülhetlen betűkkel feljegyeztessék, szólni akarván, felkiált: *O vajha feljegyeztetnének az én szavaim! vajha könyrbe irattatnának! sőt bemetszetnének ólomba vas íróvesszővel, vagy kőbe örökre bevésettetnének!* ezeket előre bocsátván, hogy csufolódó látogatóit letorkolja, minden kételkedés nélkül következőket állít: *Mert tudom, hogy az én megváltóm él, és az utolsó napon a' földből feltámadok, és megint körülvételem bőrömmel, és az én testemben meglátom Isteneimet. Kit meglátok én magam, és az én tulajdon szemem nézik, és nem más: el vagyok téve ez a' reménység az én keblemben.* ²⁾ Vagy szorosabb zsidó betű szerént: Én is, úgy mond Jóh, jól tudom, hogy az én megváltóm él, és hogy az utolsó ember, (vagy is Pál apostol szerént a' második Ádám, az üdvözítő, avagy mikor már többé ember nem fog teremtetni) feltámad; — továbbá minekutána a' férgek az én testemet megrágják, és mi-

¹⁾ Jóh. 17, 1. 4. — ²⁾ Jóh. 19, 23—28.

nekutána felébredek, ebben a' testben meglátom az Istent, ugyan önnönmagam látom meg, nem más, és az én szemeim látják meg, minekutána az én veséim én bennem megemésztetnek. Négy ezer esztendő előtt tisztább vallástétel e' felől, hogy az isteni üdvözítő által a' meghalt emberi test akarmint emésztessék meg, az elrendelt időben uj életre fel fog támadni, az ember' lelkével annak tulajdon teste fog ujabban egybe köttetni, és az Istennek szemlélésével az emberi test is fog boldogíttatni, e' felől világosabb kifejezést azon messze régiségben nem kívánhatunk. Azonban az egész emberi nemzetre még értelmesebben terjeszti ki a' testnek leendő feltámadását azon isteni kijelentés, mellyet Dániel próféta nyere, 's könyvébe beiktata: *Az időben, így szóla az angyal Dánielhez, a' nagy fejedelem, ki néped' fiaiért áll, felkel; mivel olly idő közelit, minő azóta, hogy nemzetek kezdenek lenni, mind az ideig nem volt, - - - és azok közül, kik a' föld' porában alusznak, sokan felébrednek, némellyek örök életre, mások gyalázatra, hogy azt örökké lássák. A' megvilágosítottak, tudósok pedig tündöklenek, mint az éghajlat' fénye, 's a' kik sokakat igazságra oktatnak, ragyognak mint égen a' csillagok, mindég és örökké.* ³⁾ Nem ugyan ezt vallja 's hirdeti-e maig a' keresztény anyaszentegyház? Ezekhez képest, midőn urunk' születése előtt mint egy száz ötven esztendővel Antiochus Epiphanes syriai pogány fejedelem fegyveres erővel kényszerítené a' zsidó nemzetet Mózsas' törvényének elhagyására és a' pogány buta bálványozásnak befogadására, a' Machabaeus testvérek a' boldog feltámadásnak

³⁾ Dán. jövő. 12. 1—4.

reménységével biztatták önmagokat a' legkegyetlenebb testi kínoknak, az isteni törvény iránt való hűségeért tántoríthatlan kiállására. Üdvözítőnk' idejében a' zsidó nemzet, a' mint az apostolok' könyveiből kitetszik, a' saducaeus felekezetet kivéven, tökéletesen megvolt győződve a' halt emberi testek' jövődő feltámadásáról, melly vélekedést üdvözítőnk nem csak hibásnak lenni nem tanította, hanem inkább állításának kifejzésére sürgettetvén a' saducaeusoktól csúfolódásképen ama kérdéssel: hogy valljon a' melly asszonynak ez életben hét férje vala, kinek közülök leszzen felesége a' feltámadáskor? Mózsés' második könyvéből, mivel a' saducaeusok az ó-törvénybeli szentirásból csak Mózsés' könyveit tisztelték, megczáfolá őket, erősíté a' többi zsidó nemzetnek a' feltámadásról vallását, 's nyilván hozzá is adá, a' feltámadott testnek a' földi testtől, főkép a' boldogokra nézve jeles különbségét: *Tévelyegtek*, úgy mond Jézus, a' saducaeusoknak, *nem tudván az írásokat, sem az Isten' hatalmát; mert a' feltámadás után sem nem házasodnak, sem férjhez nem adatnak, hanem lesznek mint az Isten' angyalai mennyben. A' meghaltaknak feltámadásáról pedig nem olvastatok-e, a' mit Isten mondott nektek szolván: Én vagyok Ábrahámnak Istene és Izáknak Istene és Jákobnak Istene? Az Isten nem a' meghaltaknak, hanem az élőknek Istene.*⁴⁾ Melly felelet, valamint említi szent Máté, tetszék a' farizeusoknak, hogy így a' velek ellenkező felekezetnek szája bedugatott, tudniillik a' saducaeusok czáfolásának, az uj szövetség' szentirásaiban előforduló és ide tartozó bizonyításoknak egybe-

⁴⁾ Máté 22, 29—33.

vetésök szerént ez az értelme: Ti saducaeusok Mózsés' könyveit tisztelitek, ugyan azért az emberi halt test feltámadásának valóságát az ember' lelkének halhatatlanságával együtt tagadjátok, mivel azt vélitek, hogy ezen igazságokról Mózsés' könyveiben sehol sincs emlékezet, azonban hibáztok, nem értvén a' szentkönyveket, az Isten hatalmán való esztelen kételkedéstek miatt; ugyanis hogy önnönvallástokból meggyőznék, nem Mózsés' könyvében olvassátok-e, hogy az Isten a' Mózsés előtt régen meghalt Ábrahám' Izák' és Jákob' Istenének nevezte magát, tehát ezek' teste az ő halálok után is élt, és nem csak az ő lelkök állandóan él, hanem testöknek részei sem veszték el, mellyek ujabbán összefognak szerkesztetni, 's megeleveníttetni; mert az ember lélekből és testből áll, az Istent pedig csak az élők ismerhetik, az Isten csak élőket boldogít; az Isten pedig Ábrahámot, Izákot mint holtok után is élő embereknek lenni bizonyítja; tehát él lelkök és testök is fel fog támadni.

Azonban híveinek, kik kijelentésén tökéletesen megnyugodnak, nyilatkoztatta, mit kell hinniök a' testnek feltámadásáról, midőn így szólt. *Eljön az idő, mellyben mindnyájan, kik a' koporsókban vannak, meghallják az Istenfiának szavát, és eljönnek, kik jókat cselekedtenek az életnek feltámadására, a' kik pedig gonoszokat cselekedtenek, az ítéletnek feltámadására. — Ismét: Mikoron pedig eljövend az Embernekfia az ő dicsőségében, és minden angyalok vele; akkor űlni fog az ő felségének fejedelmi székében, és elejébe gyűlnek minden nemzetek, és elválasztja őket egymástól, - - - és elmennek a' megátkozottak az örök kínba,*

*az igazak pedig az örök életre.*⁵⁾ Melly kifejezések olly világosak, hogy azoknak értelmét fejtegetni szükségtelen. Csak ugyan a' keresztény hitnek kihirdetésétől fogva sarkalatos ágozatnak tartatott mindég az emberi test' jöendő feltámadásának hite, ezt maig mindnyáján, kik keresztény névvel dicsekesznek az ugy nevezett apostoli hitvallásban bizonyítják. Urunk' első főkövetei közül elég legyen sz. Pál apostolt előhozni, ki Jézus Krisztus' feltámadásának bizonyosságával az emberi halt testeknek feltámadását elválhatatlanul egybekapcsolva lenni tanítja. *Ha pedig*, ugy mond, *az hirdetik, hogy Krisztus feltámadott a' halálból, miképen mondhatják némellyek tiköztetek, hogy nem lehetséges a' meghaltnak feltámadása? ugyan is, ha nem volna lehetséges a' meghaltnak feltámadása, ugy Krisztus sem támadott volna fel. Ha pedig Krisztus fel nem támadott; ugy kétség kívül a' mi tanításunk sem igaz, a' ti hitetek is alaptalan.* De folytatja: *Azonban bizonyos: hogy Krisztus feltámadott a' halálból, és azoknak, kik elaludtanak, első zsengejök lett. Mert miképen Ádám által mindnyáján meghalnak, azonképen Krisztus által is mindnyáján megelevenítettnek.*⁶⁾ Tehát az apostol szerint Krisztus urunk' testének feltámadása kivétel nélkül minden meghaló emberi testnek feltámadásával olly szorosan van összefoglalva, hogy ki az egyiket tagadja, már a' másikat sem hiheti, sőt annak az egész keresztény hit semmit sem használ, mert tudniillik Krisztus urunk valamint a' meghalt emberi testnek kivétel nélkül a' közönséges ítéletre feltámadását nyilván tanította, ugy hasonlóan egész tanítása igazságának meg-

⁵⁾Ján.5,28.29—Máté 25,31.32.46.—⁶⁾I.kor. 15,12.13.14.20.22.

czáfolhatatlan erősítésére önnön testének harmadnapon feltámadását ígerte, ugyan azért, ki a' haltak' feltámadását tagadja, annak tagadni kell urunk' egész tanításának igazságát, 's így az ur Jézus Krisztus feltámadását is, és annak le kell mondani mind azon boldog reménységről, mellyel bennünket a' keresztény hit biztat; azonban valamint tagadhatlan hitelességű tanúk által tökéletesen meggyőződhetik minden józan észszel bíró ember az ur Jézus' testének valóságos feltámadásáról, ugy ezen csodálatos feltámadásra nézve már minden halt emberi testnek feltámadása felől nem kételkedhetik. Továbbá teszi az apostol azon kérdést: de mondhatná valaki, mi módon támasztatnak fel a' halottak, minemű testben fognak megjelenni? És megfelel: *a' mit a' földbe vetsz, nem elevenedik meg, hanem ha előbb meghal, és a' mit elvetsz nem az a' test, melly azután kikel, hanem puszta mag, de az Isten ad annak testet, a' mint megrendelte, és pedig mindennemű testet tulajdon testébe öltöztet.*⁷⁾ Mind a' növények, mind az állatok, mind a' földi, mind az égi testek közt bámulásra méltó különbséget találunk, minden fajnak, nemnek, sőt egyenként minden külön teremtménynek vannak némelly tulajdonságai, mellyekre nézve minden más bár megszámlálhatlan teremtményektől megkülönböztethetik; még az égen is más a' napnak, más a' holdnak, más a' csillagok' fényessége, 's a' csillagoknak sem egyenlő tündöklések; úgy leszen az emberi halt testeknek feltámadása is: az emberi test elrothad, de ismét megfog eleveníttetni, és pedig kiki tulajdon testét fogja visszanyerni, 's minden embernek teste a'

⁷⁾ Ugyan ott 36—38.

többtől különbözni fog; valljon lehet-e okosan gondolni, hogy az isteni mindenhatóság, melly előttünk, míg a' földön élünk, ezt szünetlen gyakorolja, ugyan azt az ítélet napján hasonlóan végben nem viheti? Azonban különösen figyelmezteti a' hiveket sz. Pál azon jeles tulajdonságokra, mellyek a' menyeeieknek vagy is igazoknak feltámadott testökben örökre fognak megmaradni. Tudniillik: a' legjobb erkölcsű emberek' teste is, melly a' földbe mag gyanánt elvettetik, eltemetetik, rothadó, számtalan viszontagságok alá van vetve, gyarló, erőtlen, csak lelkes test, vagy is a' léleknek fogháza, annak csak nyűge, járma, bilincse; de az igazoknak feltámadott testök egészen hasonló leend a' feltámadott ur Jézus' testéhez, rothatlan, dicsőséges, hatalmas lelki tulajdonságokkal bíró test, melly mind azt teljesíteni fogja, mit a' lélek akar, azaz üdvözítők' kifejzése szerint, olyanok lesznek a' feltámadott igaz emberek, mint a' menyeei angyalok. Okát adja az apostol: *mert írva vagyon: teremteték az első ember Ádám élő lénynyé; az utolsó Ádám pedig elevenítő lélekké. Az első ember földből alkotott és földi, a' második ember mennyei ur; a' minemű vala ama földi, olyanok azok is, a' kik földiek; és a' minemű ama mennyei, olyanok azok is, kik menyeeiek.*⁸⁾ Akkor, felkiált az apostol, teljesedni fog, a' mit Isten próféta által jövendölt: *Hol vagyon halál a' te fulánkod? hol vagyon koporsó a' te diadalmaid? a' bűn meg fog szűnni, senki sem fog többé meghalni, a' halál tökéletesen meg fog győztetni az ur Jézus Krisztus által.*

Ugy vélem, szerelmesim, magatok sem vártok ma több bizonyítást azon igazság felől, hogy az Istentől

⁸⁾ I. kor. 15, 45—48.

megállapított időben, az ítéletre minden emberi halt testek felfognak támadni, és pedig azok, mellyek Istennek kegyelmében aludtanak el, legkivánatosabb, most nekünk nem is képzelhető dicsőséggel fognak megáldatni. De mivel csak azok fognak az ur Jézus Krisztussal megdicsőíttetni, az ő dicsőséges feltámadásában részt venni, kik e' földön mint az ur Jézus' testének méltó tagjai töltötték életüket; lássuk röviden azon erkölcsi tanúságokat is, mellyek a' dicsőséges feltámadásnak hitéből folynak; mert ama szerencsétleneknek örökös kínra való rettenetes feltámadását nem szándékom ma említeni, hogy e' napnak örömeit ne homályosítsam.

Mivel mind Dániel próféta, mind Pál apostol, mind maga az igazságnak kiszolgáltatását tisztelő okosság szerint, a' feltámadott emberi testek épen olly mértékben fognak egy mástól különbözni a' jutalomban, a' mint e' földön különböztek az érdemben; mivel annál több érdemeket szerezhetünk magunknak; annál alkalmasabbakká tehetjük testünket a' jövődő dicsőséges feltámadásra: mennél tovább folytatjuk itt életünket; a' mennyire lehetséges vigyázzunk egészségünkre, hosszabítsuk földi életünket, értelmes orvosok' tanácsa szerint iparkodjunk betegségeink' gyógyításán; ugyan ezt pedig teljesítsük embertársainkra nézve, főképen azok iránt, kik különös gondviselésünk alá bízottak. E' végre különösen használnak a' mértékletes 's a' teliségnek határáig soha sem érő étel, ital, — a' minden fajtalan ocsmányságtól ment tisztaság, — az unalmat távoztató hasznos foglalatосkodás, — a' szabad levegőben multság gyanánt szolgáló gyakor járkálás, — a' haragot kire-

kesztő szelidség, — más embertársaink' előmenetelében résztvevő örömezés, — akarmelley szomorú, kedvetlen esetekben az Istennek akaratján való megnyugvás, és mindég jobbat reménylő tántoríthatlan béketűrés, minden legkisebb jótétemény' háladó nagyra becsülése, — minden hirtelenkedésnek és vakmerőségnek szorgalmatos kerülése. Távol legyen minden embertől azon szörnyű gondolat, hogy tulajdon gyilkos kezével elcsüggedett lelkét testétől kiűzhesse a' gonoszságban megátalkodott Judásnak példája szerint, kiről bizonyítja üdvözítőnk, jobb lett volna, ha nem született volna ez az ember. Ellenben

Másodszor, ne kedvezzünk szerfelett testünknek, ne hizlaljuk, puhán ne hevertessük, ne ékesítsük, ne czifrázzuk ezen makacs szolgánkat, ezen földi hajlékunkat; mert porból alkottatott, és porrá leszen, azaz úgy is el fog rothadni, része a' férgekétől meg fog emésztetni, többi részei sok ideig elszórva fognak tapodtatni; földi állapotjában mennybe be nem mehet; hogy pedig oda juthasson, hogy a' mennyei boldogságnak bírására alkalmas lelki test lehessen, e' földön a' benne lakó lélek által úgy kell kormányoztatnia, hogy az okos lelket maga után ne hurezolja, és azt is valahogy oktalan barommá ne változtassa; azért parancsolja

Harmadszor, Készek legyünk mindenről lemondani, mindentől megválni, akarmint tessék is a' testi-ségnek, mihelyest a' keresztény törvénynek teljesítésében, jövődő boldogságunk' munkálásában akadályoztat minket. Erre világosan tanít bennünket üdvözítőnk, midőn így int: *Valaki utánam akar jönni, tagadja meg önnönmagát, és kövessen engem; mert valaki életét megakarja tartani, elfogja veszteni azt; valaki pedig*

elveszti életét én értem, az megtartja azt. Mert mit használ az embernek, ha az egész világot megnyerendi is, hogyha önnönmagát elveszti, és magában kárt vall? ⁹⁾ De talán azt gondolod, keresztény atyámfia, hogy ezeket Krisztus urunk csak az apostoloknak, első követőinek, az evangéliom' első hirdetőinek parancsolta, kiknek minden nemzeti 's atyafiságos szövetezésekről, minden vagyonjokról, minden gyönyörködtető mulatságokról lekellett mondani, mindennemű viszontagságoknak tűrésére elkellett szánniok magokat, hogy tanítói hivatalukat a' világnak minden részeiben teljesítsék? talán azt gondolod, atyámfia, hogy csak az első századokban élt keresztényekhez intéztetett legyen a' megtagadásnak meghagyása, mivel azon időben a' keresztény vallás elégséges oknak látszott a' buta pogány nemzetek előtt, hogy az ur Jézus' követői a' legártalmasabb gonosztevők gyanánt számkivetéssel, jószágok' vesztésével, a' legkinosabb halállal büntethessenek? Azonban azoknak is elkerülhetetlenül szükséges volt az önmegtagadás, de mindnyájunknak is szól ezen parancsolat, mivel az Istennek mindenek felett való köteles szeretetében foglaltatik. Ugyan is hogyan imádhassa teljes elmével az isteni legfőbb örök igazságot az, kinek elméje a' földi javaknak, a' szemfényvesztő méltóságoknak, a' mulandó életnek bálványait csodálja, mélyen leborúlva imádja? hogyan szerethesse teljes szívből az isteni fő szentséget az, kinek szíve a' földi szépséget vadászsza, ahhoz ragaszkodik, arról álmodozik, a' földi gyönyörködtető tárgyak' elvesztését legfájdalmasabban érzi, vétkeinél sokkal keser-

⁹⁾ Luk. 9. 23—26.

vesebben siratja? — hogyan kereshesse egyedül minden erővel az isteni fő tökéletességben a' fő jót, fő boldogságot, a' ki minden erejét földi boldogságának nevelésére vesztegetve fecséreli? — Lehet-e köztartozásunk szerint az Isten' akaratjának leghivebb megtartására teljes elménket, teljes szívünket, minden erőnket felszentelni önmegtágadásunk nélkül? Meg ne csatlakozzál, kedves atyámfia, szem nélkül az egész ékes világ szomorú, sötét éjbe merülve fekszik előttünk; kéz nélkül, láb nélkül melly keserves az embernek állapota e' földön: és még is, valamint olvashatni sz. Márk' evangéliomának 9 részében, átaljában minden kivétel nélkül, kinekkinek azt parancsolá az üdvözítő, hogyha valaki minket botránkoztat, vétekre ingerel, tanítása, ígérete, fenyegetése, hatalma, tekintete által az igazságnak útjáról elcsábítani törekedik, ha mindjárt személye, vagy a' tárgy olly kedves volna előttünk, olly hasznosnak látszanék, olly szorosan volna összeszövetkezve velünk, mint szemünk, kezünk, lábunk, ha a' botránkoztató személytől vagy tárgytól való elszakadás olly fájdalmasan esnék is, mint szemünknek kiásása, lábunknak, kezünknek elvágása, még is inkább ezen áldozatokra szánjuk el magunkat, mint erkölcsiségünket veszedelmesztessük. Tudnillik az Istent szerető ember nem azt kérdi: kit tart, nevez, dicsér a' világ tudósnak, — mi fog nekem gazdagságot, tiszteletet, tekintetet szerezni, — mi könnyebb, kedvesebb testemnek? hanem azt kérdi: mit kíván tőlem a' lelkiösméret, az igazság, az evangéliom, a' közjó, a' hivatal, az Isten, kinek amazok hirdetik akaratját; és ezt megtudván, nem tekint többé jobbra, balra, nem kér tanácsot a' testtől és vértől, hanem viszi Ábrahámval

a' kedves Izsákot az oltárra, hogy azt áldozatúl bemutassa; soha meg nem felejtkezik az üdvözítőnek ama szavairól: *a' ki az eke' szarvára veti kezét, de azokra, melyek háta megett vagynak, visszatekinget, nem alkalmas az Isten' országára;*¹⁰⁾ mert a' melly ember sokat körültekinget, az keveset szánt, és a' ki ahhoz, a' mire teste hátrahúzza, visszafordúl, azt a' testi kívánság elcsalni, magával elragadni fogja, az az ekét elhagyja, annak földje szántatlan marad, azt nem fogja az aratás örvendeztetni. Ezekhez képest.

*Negyedszer, sz. Pállal kérlek titeket, atyámfiai, hogy ajánljátok fel a' ti testeteket élő, szent, Isten előtt kedves áldozatúl.*¹¹⁾ Füleitek csak az Isten' igéjének, az igazságnak, az erkölcsiségre ösztönöző beszédek' hallására nyiljanak; szemeitek az imádságos és más hasznos könyvek' olvasásában gyönyörködjenek; nyelveitek egyedül azt szólja, mi az Istennek dicsőítésére, embertársaitok' épülésére szolgálhat; kezeitek az idegen jószágtól irtóztván, hivatalos, tisztességes munkákkal szerezzenek a' testnek szükséges élelmet; lábaitokat különösen a' templomban, a' közönséges isteni tiszteletnek helyén való szorgalmatos megjelenésre használjátok. A' testi irgalmasságnak cselekedeteit gyakorolni, ha mindjárt önnön rövidségünkkel is el ne mulasztuk; mert üdvözítőnk az utolsó ítéletet leírván, különösen azoknak igéri a' dicsőséges örökké boldog feltámadást, a' kik az éhezőknek ételt, a' szomjuzóknak italt adtak, kik az úton járókat házaikba befogadták, a' ruhátlanokat felruházták, a' betegeket meglátogatták, ápolgatták, a' fogházban, bilincsekben szenvedőkön is könyörültek. Továbbá

¹⁰⁾ Luk. 9, 62. — ¹¹⁾ Rom. 12, 1.

Ötödször, emlékezzünk meg naponként Pál apostolnak ama intéséről: *Meghagyom nektek: hogy lélek szerént járjatok, és a' testnek rendellen kívánságait véghez ne vigyétek* ¹²⁾ Ugyan azért, mihelyest magunkban valamelly testi vágyódásnak kiütését észreveszszük, azt elűzni tüstént más ellenkező jó indulattal iparkodjunk: a' fősvénységet adakozással, a' bosszúállást engeszteléssel a' kevélységet alázatossággal, a' fajtalanságot szemérmességgel, a' torkosságot tartóztatással, a' jóra való restséget buzgó ájtatossággal, az irigységet tiszta felebaráti szeretettel cseréljük fel. Fáradhatlanul foglalatoskodjunk a' testi kívánságok' felfeszítésével, megölésével, eltemetésével, hogy az ur Jézussal meghalván, dicsőséges feltámadására is méltán számot tarthassunk; kiváltképen.

Hatodszor, Óvja magát kiki a' paráznaságtól; valóban szívrehatók az apostolnak szavai: *a' test nem a' paráznaság' üzésére adatott, hanem hogy az urnak szolgáljon, valamint az ur is gondot visel a' testre. Mert az Isten, a' ki az urat feltámasztotta, minket is feltámaszt az ő ereje által. Avagy nem tudjátok-e hogy a' ti testeitek a' Krisztusnak tagjai? elszakasszam-e tehát Krisztus' tagjait, hogy azokat a' parázna' tagjaivá tegyem? távol legyen! Minden bűn, valamellyet ember cselekszik, a' testen kívül vagyon, de a' parázna tulajdon testét fertőzteti.* ¹³⁾ Tehát szent Pál' tanítása szerint a' keresztény hívek' teste az Istennek felszenteltetett, és a' keresztség által az ur Jézusnak testébe beoltatott, annak tagjává lett; nincs pedig vétek, melly közelebbről fertőztetné a' testet, mint a' fajtalanság,

¹²⁾ Gál. 5. 16. — ¹³⁾ Sz. Pál. 1 Kor. 6, 13. 19.

de ugyan azért ez leginkább akadály a' dicsőséges feltámadásnak. Azért a' szemérmertességet leginkább tanuljátok meg ifjak, leányok, és mélyen beoltsátok gyermekeitek' szívébe apák, anyák; a' szemérmertes ember még minden fajtalan gondolatra is megborzad, minden trágár beszédű embert megfedd, minden könyvet, mellyben ocsmány szerelmek festetnek, útál, minden mezítelenségre megpirúl, bezárja szemeit, minden tagjait tiszteségesen betakarja, a' magányságban is a' fajtalan kisirtetek ellen Istenhez fohászkodik: hogy cselekedhessem e' gonoszságot és vétkezzem az én Istenem előtt, inkább akarok meghalni, mint megfertőztetni! De

Hetedszer, Testünknek jövőendő feltámadása arra is tanít minket, hogy nincs mit irigyelni másoknak a' fényüzést, vendégségeket, czifra ruhákat, henye életet; mert mindezek a' testnek dicsőséges feltámadását nem eszközlik; a' dicsőséges feltámadás pedig a' földi fénynek, gyönyörök' fogyatkozását teljes mértékben ki fogja pótolni.

Végre, ha üldöztetünk, szenvedünk, betegségektől nyomattatunk, szegény megvetett állapotban földi napjainkat tölteni kénytelenítettünk, ne tűnődjünk, ne búsuljunk, ne zúgolódjunk, mert mennél inkább hasonlítunk test szerént is a' szenvedő ur Jézushoz e' földön, annál teljesebb mértékben fogunk feltámadásának dicsőségében részesítettetni, *mert ha ő vele együtt szenvedünk, ő vele együtt megis dicsőítettünk.* ¹⁴⁾

Tehát értékünket, egészségünket, erőnket, mulatságunkat, életünket az Isten' dicsőségének és ember-

¹⁴⁾ Pál rom. 8. 17.

társaink' hasznának előmozdítására, eszközzésére, nevelésére, terjesztésére örömmel áldozzuk fel! és mindezek' teljesítésére a' feltámadott ur Jézusnak érdemei által kérjünk egyesített buzgósággal mennyei atyánktól kegyelmet, erőt. Már most sz. Pál apostol' szavaival befejezem beszédemet: Az Istennek hála legyen, ki nekünk győzedelmet adott a' mi urunk Jézus Krisztusnak általa. Azokaért, szerelmes atyámfiai, állhatatosak legyetek és tántorithatatlanok, mindég inkább buzgósodván az urnak dolgában, mivel tudjátok: hogy a' ti fáradozástok az urnak szolgálatjában nem marad jutalom nélkül. Ámen. ¹⁵⁾

¹⁵⁾ Sz. Pál 1 Kor. 15, 57, 58.

Husvéthétfőn.

Mi pedig reményljük vala, hogy ő fogná megváltani Izraelt; de mindezek mellett még is ma már harmadik napja, hogy ezek történtek. Luk. 24, 21.

Ez volt, szerelmesim, szent Lukács' bizonyosága szerint ama két tanítvány' szomorú panasza, kik épen azon napon, mellynek hajnalán az úr Jézus halottaiból feltámadott, bú' elfelejtésére 's szomorúságok' enyhítésére Emausz nevezetű, Jerusálemből nem messze helyhez-tett, kastély felé útaztak. Egyszerre eltűntek, ama nagy és szép reménységek, mellyek eddig mesterök' halála után is vigasztalták őket; Mi balgatok, mi szerencsétlenek, így panaszolkodtak nagy szivbeli fájdalommal ama történetből hozzájuk álló jővevénynek, azt reménylettük a' nazarethi Jézusról, *hogy ő fogná megváltani Izraelt, és ime mindezek mellett ma már harmadik napja, hogy mind ezek történtek.* De épen jó helyett tették panaszukat, mivel a' jővevénynek személyében maga a' feltámadott Jézus csatolta magát hozzájuk, hogy őket vigasztalná, kétségöket megfejtse, reménységöket ébreszsze, bennünket feltámadásáról annál bizonyosabbakká tegyen, midőn olvassuk, hogy nem vaktában, hanem

csak szemök' látta, 's kezök' tapogatása után hitték azt el, 's hirdették tanítványai.

Valóban Jézus, elkezdvén Mózsestől, fejtegette nekik a' próféták' minden helyeit, melyek az üdvöztőről szólanak; emlékeztette őket azon jövendölésekre, melyeket maga kinszenvedéséről, haláláról, feltámadásáról tett; és mind ezekből tökéletes meggyőztetésig megmutatta nekik: hogy mindeneknek úgy kellett az irások' teljesítésére történni, a' mint valóban végbe mentek, hogy azért reménységöknek nem csökkenni, hanem nevekedni és erősödni kellene; mert ezeket kellett szenvedni Krisztusnak, és úgy bemenni dicsőségébe. Meg is nyugodtak ezen beszédeken a' tanítványok, megvidámultak egészen, és haldokló reménységök ismét elevenedni kezdett; innen kérték útítársukat, hogy velek együtt éjszakázzni, és mézzelfolyó szavaival tovább is őket szerencséltetni ne terheltelessék; innen midőn eltűnt előttök, mondták egymás közt: *nemde gerjedez vala szívünk mi bennünk, midőn szólana hozzánk az úton, és fejtegetné nekünk az irásokat.* ¹⁾

Szerelmesim, ezen két tanítványnak habozó reménységében, mint egy tükörben láthatjuk a' mi reménységünknek hibáit: Nem azt reményljük, a' mit kellene reményleni, *ez első*; nem azon időre, reményjünk, mellyre kellene reményleni, *ez második része* beszédemnek.

Valljon mit reménylett a' mai két tanítvány, és mit kellett volna nekik reményleniök? Magok megvallják, azt reménylék, hogy Jézus Izráelnek már sokfelé szagga-

¹⁾ Luk. 24, 22.

tott régi birodalmát ismét felállítja, annak első méltóságait nekik fogja ajándékozni, — a' zsidókat a' pogány rómaiak' gyalázatos szolgaságából kiszabadítja, — az egész nemzetet előbbi virágzó, fényes, hatalmas állapotjába helyhezteni, és a' földnek minden kigondolható 's lehetséges javaival megáldani fogja. — Ezen helytelen, alávaló előitéletekkel-, reménységek- és képzelődésekkel olly tele voltak a' tanítványok, valamint az egész zsidóság is, hogy még akkor is, midőn urunk vég búcsút vevén tőlök, mennyekbe felemelkedett, annyi tanítás után azt mérészlették kérdeni: *Uram, ebben az időben allítod-e helyre Izrael' országot?* ²⁾ Értitek már, szerelmesim, mit reménylett a' mai két tanítvány.

De mely más dolgokat kellett volna nekik reményleniök? Igaz messiásnak kötelessége vala, őket szabadítani, de nem az emberek', hanem az ördög' szolgaságától, a' véteknek bilincseitől; — a' messiásnak új országot kellett felállítania; de nem egy világi, látható országot: *az én országom nem e' világból való*, úgy mond urunk, hanem egy természet feletti láthatatlan országot. Az Isten' országa, szerelmesim, ti bennetek vagyon, országol ő az egész világon híveinek szívében, midőn napkelettől napnyugattig ötet dicsőítik, királyuknak tisztelik, tanítójoknak vallják és imádják őt az atyával és szent lélekkel mint egy igaz Istent; a' messiás által kellett továbbá minden áldás' bőségének megszereztetnie; de ezek nem testi, földi, mulandó, hanem lelki, mennyei, örökké tartandó javak.

Erre egyedül kötelezte magát Krisztus és ők oko-

²⁾ Apost. Csel. 1, 6.

san ígéreteinél többet nem várhattak. Hogy ők e' világon, ez életben gazdagok, szerencsések lesznek, a' világtól tiszteltetni, különösen becsültetni fognak, ilyen ígéreteket soha sem hallottak az ő szájából. A' bűnök' bocsánatját, az isteni kegyelmet, állandó segedelmet, dicsőséges ülést az utolsó ítéletnél, fényes lakást és kimagyarázhatlan örömet mennyekben, ezt ígérte Jézus tanítványinak: de távol legyen, hogy valaha világi boldogsággal, biztatta volna őket; sőt inkább azt mondá: *ha ki utánam akar jönni, tagadja meg önmagát és vegye fel az ő keresztyét, és kövessen engem*; ³⁾ innen csak keresztet, viszontagságokat, üldözéseket, az emberek' közönséges gyűlölségét, kinokat és erőszakos halált, mint hívségök' elkerülhetlen következéseit jövendől nekik, melyeket, a' szent lélektől erősítettven, az egész világ' álmélkodására hallatlan állandósággal, sok millióm kereszténnyel együtt jó kedvvel kiállottak. Hallottuk, szerelmesim, miben hibázott a' mai tanítványok' reménysége; tekintsük magunkat.

Igaz, reménylünk, bizunk az Istenben, de ha szívünket jól megvizsgáljuk, annak minden rejtekit élesebb szemmel megjárjuk, nem mondja-e lelkiösmeretünk, hogy csak földi javakat, mulandó boldogságot és száz illy alávaló dolgokat reménylünk tőle? — Reménylünk ugyan az Istenben, de nem ohatjuk őt magát a' minden tökeletességnek kútfejét. Nem úgy van-e, szerelmesim? Zugolódnak bizony az emberek mindjárt, ha földi reményeikben megcsalva látják magokat; elvesztik minden kedvöket 's istenhezi bizodalmokat 's szívöknek keserűségében így szólnak a' tanítványokkal: Azt re-

³⁾ Mát. 16, 24.

ménylettük. Ama mondja: mivel már egy ideig az Istennek híven szolgáltam, azt reménylettem, hogy ő is rólam szorgalmatoskodni, engemet segíteni, egészséget visszaadni, jövedelmemet szaporítani, ellenségeim' üldözéseitől megszabadítani fog; de ez nem történt. Ama sohajtozik: Én, mivel minden ügyemben Istenben vetettem bizodalmomat és mindenben hozzá folyamodtam, azt reménylettem, hogy kérésimet meghallgatni, kívánságimat teljesíteni, igyekezetimet megállani fogja; de semmit ezekből nem tapasztaltam, annyi kérések és fohászok után, csak egyenlő sajnos állapotban sinlődöm. — Más ismét mindenkinek, kit előtalál, panaszkodik: az erkölcsnek és jámborságnak útján, melyre tértem, azt reménylettem, hogy az Isten nekem békeséges napokat, nyugodalmas, kedvem szerént való életet fog ajándékozni; de itt is szünet nélkül való nyughatatlanságban, kedvetlenségben élnem, a' világnak minden ellenkező, forgó szeleit kiállanom kell. — Így beszélünk nemde közönségesen, vagy legalább gondolunk szivünkben, a' helyett hogy mondanánk, 's biztatnánk magunkat: reménylem erősen, hogy ha az Isten akaratjában egészen ajánlom magamat, ő hathatós kegyelmével támogatni fog, hogy üdvösségemet eszközölhessem, a' vétkeket távoztathassam, jámbor életet állandóan folytathassak, mennyeknek országára magamnak kincseket gyűjthessek; — reménylem; hogy az Isten, a' kísérteteket, mellyek háborgatnak, a' viszontagságokat, mellyek kinoznak, vagy elfordítja tőlem, vagy lelkem' bizonyosabb üdvösségére fogja rendelni; 's kormányozni. Ezek egyedül a' csálhatatlan reménysek; mert ama halottaiból új életre feltámadott 's feltámodása után bátorításunkra negyven nap által tanít-

ványival társalkodó ur Jézus megmásolhatatlan ígéretein épülnek; 's adnák az egek! hogy csak szónál 's gondolatnál állapotdnánk meg, de mennyien vannak olly kishitűek, kik földi reménységök' megcsalattása miatt tűrhetetlenségből vagy épen kétségbeesésből keresztény búzgóságokban elhidegszenek, — szokott imádságaikat és jóságos cselekedeteiket elhagyják, az Istentől egészen eltávoznak, és nagy bűnöket elkövetnek, mintha boszút akarnának az Istenen állani, hogy világi kívánságaikat nem teljesítette. Ezeknek valóban lehet mondani, a' mit urunk a' mai két tanítványnak szemére hányt: *Oh balgatagok és késedelmes szivűek, mind azoknak elhitelére, mellyekről a' próféták szóltak. Valljon nem ezeket kellett-e szenvednie Krisztusnak, hogy dicsőségbe bejuthasson?* ⁴⁾)

„Nem, barátom, így szól szent Ágoston, senki se ígérjen magának földi boldogságot, mivel keresztény. Ez alatt a' feltétel és reménység alatt nem hívott minket üdvözítőnk a' kereszténységre, nem számiált tanítványi közé. Ha valaki katonának áll be, azt nem képzelheti magának, hogy alkalmas lakása, jó terített asztala, puha ágya és minden kigondolható multságai lesznek; hanem hogy nehéz munkákra, veszedelmes utakra, élete' vesztésére állott, 's magát eltökélette. — Mi, folytatja szent Ágoston beszédét, a' Jézus Krisztus' katonái vagyunk, és mivel sokkal nehezebb maga magát mint a' legerősebb várakat meggyőzni, arra fogadott vitézeinek, hogy testünknek vétkes várát ostromoljuk, a' gonoszság' és rossz hajlandóság' bástyáit meghágjuk, lerontsuk, — a' világ' és pokol' kísértetei-

⁴⁾ Luk. 24, 25. 26.

nek seregeivel szüntelen ütközzünk, így magunkat szenteljük, az ő szenvedéseiben részesülünk. Innen az egész evangéliom az alázatosságról a' lelki szegénységről, az érzékenységekről öldökléséről, szívünknek mindentől, a' mi tetszik, ha ártalmas, erőszakos elvonásától, ellenségeink 's üldözőink' szeretetéről, világnak, emberi tekintetnek és tiszteletnek megvetéséről szab törvényeket. — Ingyen mindazáltal nem fáradozunk; az Isten leszen maga a' mi jutalmunk; örvendezzetek, úgy mond urunk, mert a' ti jutalmatok bőséges mennyben, gyűjtsetek azért magatoknak mennyekben kincseket, melyektől többé senki titeket meg ne foszthasson."

Valóban helyesen mondja szent Pál: *hacsak ez életben volna reménységünk Krisztusban, úgy minden embereknel nyomorultabbak volnánk.* ⁵⁾ Ugyan is nézzük csak körül magunkat, nemde az oktalan állatok mind vígan vannak, és örvendeznek létökön? csak az ember születik sírva, ásztatja annyiszor könnyhullatásával útjait, és minden víg órára a' szomorúságnak és fájdalomnak egész hónapjai következnek. — Az oktalan állatoknak kevés szükségeik vannak, és hamar kielégíttetnek: az embernek ezer a' kívánsága, és soha sem elégszik meg; — gond nélkül sétálgatnak, és játszadoznak az állatok a' szabad mezőkön, vagy sűrű erdőségekben; az ember mindég a' jelenvalóról és jövődőről való gondjaival küszködik. A' barom a' természet' kebeléből veszi élelmét munka nélkül: az embernek arczája' izzadásával kell földjét munkálnia, és kenyerét keresnie. — Az állatokat maga a' természet ruházza és takarja: az ember csak hogy ruházkodhassék

⁵⁾ I. kor. 15, 19.

sokszor koplalni kénytelen. — A' barom természeti hajlandóságait szabadon tölti, az embernek mindég vágyódásaival harczolni kell. — A' baromnak kevés és nem olly fájdalmas betegségei vannak: az ember ezerféle fájdalmaknak, egészség' változásinak áldozatja. A' barom egészen ment a' lelkiösméretnek furdalásaitól, mardosásaitól: az ember minden vétkes lépései után gyötörtetik általa. — A' barom sokszor minden erőszak nélkül, a' nélkül hogy a' halálnak nehezségét érezze, élni megszűnik: az embernek halála mindég igen keserves, és mivel azt előre tudja, az óráról pedig bizonytalan, úgy szolván egész életében haldoklik, és sokszor jövő sorsának bizonytalanságától jobban ki-noztatik, mint a' halálnak félelmétől. Innen mondotta egy pogány bölcs: első szerencsétlensége az embernek, hogy a' világra született, második, hogy mindjárt meg-nem halt. — Nézzétek, szerelmesim, az emberi nemzet' nagyobb részét, nemde sinlődik, nyomorog, bú-súl, betegeskedik? nemde sok legjobb, legjámborabb, legszentebb életű szenved, üldöztetik, kinevettetik 's legalább testét fenytékben tartja, és sok tiltott, ámbár kedves örömtől magát tartóztatja; ellenben a' gonoszak vígadnak, és legalább kevés ideig, méltóságokban fénylenek, uradalmakat birnak, kényen eresztik zabolájokat, és semmit sem tagadnak meg magoktól. — Hát az Isten, kinél személyválogatás nem lehet, a' jámborabb emberek' nagyobb részének sanyargatásában fogja tölteni kedvét, azok jajgatásának fog-e örülni? — Tehát a' legszentebb, legigazabb Isten, a' ki szivünk-be öntötte az erkölcsnek, az igazságnak becsét, szeretetét, sehol sem készített számunkra jutalmat? melly esztelenség! késztet a' józan okosság megvallani, a'

mit Krisztus csálhatatlanúl ígért: *örvendezzünk, mert bőséges a' mi jutalmunk mennyben*: itt csak érdemeket teszünk, hogy ott boldogíttassunk, arról gondolkozzék elménk, oda sohajtozzon szívünk!

Igaz ugyan, hogy urunk minket igyis tanított imádkozni: *mindennapi kenyerünket adjad nekünk ma*; de előbb parancsolta kérni: *szenteltessek a' te neved, jöj-jön te országod, legyen te akaratod*; *Keressétek előbb* ugy mond, *az Isten' országát, és az ő igazságát, és mind ezek hozzá adatnak nektek*. De ha hibázik reménységünk abban, mivel nem azt reményljük, a' mit kellene reménylenünk; hibázik abban is, mert nem arra az időre reménylünk, melyre kellene reménylenünk, erről a' második részben.

A' két tanítvány' reménysége bizonyos időre határozottatott, megemlékeztek mesterök' jövendöléséről, hogy harmadnapra halottaiból fel fog támadni; 's ime alig derült fel a' harmadik nap, már nyughatatlankodtak, kedvetlenek lettek, mivel Jézust nem látták. Ime panaszkodtak: *ma már harmadik napja, hogy ezek történtek*. Melly hibás és erőtlen reménység! mintha Jézus fel nem támadhatott volna jövendölése szerént, ám-bár őtet mind eddig nem látták, — mintha ezen jövendölés a' harmadik napnak alkonyodásán nem teljesedhetett volna be, holott a' napnak semmi órája a' feltámadásra ki nem jegyeztetett. — Azon felül magok megvallják utitársoknak, hogy hajnalban némelly szent 's épen nem gyanús asszonyok a' koporsónál levén hírül hozzák nekik, hogy a' testet a' koporsóban nem találták, és angyalt láttak, ki bizonyítá, hogy Jézus valóban fel-

támadott. Közölök is pedig néhány tanítvány kimenvén a' koporsóhoz, igaznak találta az asszonyok' híradását. — Mégis azt merészlék mondani, *reménylettük*; de mivel sem ők, sem más a' tanítványok közül szemeikkel nem látták az élő Jézust, mindjárt a' harmadik nap' kezdetén türehtetlenek lettek, 's többé nem reménylettek, a' helyett hogy nyugott elmével és erős bizodalommal várták volna az időt, melyben az urnak tetszeni fog kívánságaikat teljesíteni.

Térjünk ismét magunkra vissza, szerelmesim! nemde alig kérjük az Istent, és már kéréseinket végbe mentnek látni kívánjuk, restelünk, és kifáradunk többször és hosszabban könyörögni, és a' legkisebb halasztás, földre tapod bennünket. Nem tudjuk-e, hogy az ur megígérte, minden helyes, lelkünk' üdvösségével meg egyező kéréseinket meghailgatni; de hozzá nem tette, hogy mindjárt abban a' szempillanatban fog meg hallgatni; — nem tudjuk-e, hogy a' jó imádságnak szükséges tulajdonsága az állhatatosság? talán alább valók az Istennek ajándékai, kegyelmei, az emberek' kegyelmeiknél, adományaiknál, melyeket, olly fáradhatlan állandósággal keresni nem átallunk. Ollyankor legalább úgy bánjunk az Istennel, mint ő mi velünk. Mond meg nyughatatlan keresztény, hány esztendeje már, hogy téged az Isten belsőképen, a' lelkiösméret' emlékeztetésével, külsőképen az ő szolgáltnak intései által életed' igaz jobbúlására sürget, — hogy ő titkos, de elég értelmes sugalásai által téled kívánja, hogy ezen hajlandóságodat egész erővel elnyomjad, — ezen szokást kiirtsad, — ezen vágyódást meggyőzzed, — ezen bárátságnak, nyájaskodásnak, társalkodásnak egészen ellenmondj, és ezektől kitisztult szivedet egyedül neki

szenteljed? — valljon fogadtad-e, azonnal teljesíteni Istenednek ezen igazságos kívánságát, vagy továbbra halasztottad teljesítését, és mostis halasztod napról napra?

Most fontold már meg az Istennek hosszas türését, ő nem unatkozik, el nem fárad, meg nem szűnik szivedre beszélni, téged ébreszteni, inteni, ösztönözni; és te panaszkodol, hogy már egy időtől, talán néhány esztendőttől fogva bizonyos kegyelemért, szerencseért imádkozol, és azt mégis el nem érheted; melly különbözős! nem kellene inkább az Istennek a' mi halasztásainkat megünni, főképen mivel úgyis a' mi nyakasságunkból az ő becstelenítésére és a' mi örök kárunkra czéloznak, ő pedig mindég atyai jóságának legbölcsebb rendelkezéseivel javunkat, örök üdvösségünket keresi.

Hányszor történik azon felül, hogy az Isten kéréseink' teljesítését csak alkalmasabb időre és környülállásokra halasztja? mellyekben neki nagyobb dicsőségére, minekünk nagyobb hasznunkra és vigasztalásunkra fog szolgálni; — innen mondja Dávid: *az Isten segítő alkalmas időben*; ezt bővebben megmutatni máskorra halasztom, most csak egy történetet hozok elő. Bethániában halálos betegségben feküdt Lázár, Máriának és Márthának testvére, kik azért Galileában mulatozó urunkhoz segítségért folyamodtak; melly sokáig kellett ezen segedelem után várakozni? urunk a' Jordán' vizén innen Galileában, melly elég távol vala Bethániától, tartózkodott, midőn Lázár' betegségét neki hírül vitték. — Ő ugyan egy akarattal, ámbár távol lenne, teljesíthette volna kívánságukat, és melly nagy örömet szerzett volna Lázár' nemzetségének? melly igen nevededett volna mindnyájokban olly hatalmas

és kegyes jótevőhöz való szeretetök, hitelök, bizodal-
muk? de nem cselekszi. Sőt két egész napot mulat ott
egy helyen, 's azután indul útnak, lassan megyen előbb
Judeába, és úgy érkezik Bethániába, midőn a' meg-
holt Lázár már négy napig a' koporsóban feküdt. Látjátok
az alkalmas időt, a' körülállásokat, mellyekre vá-
rakozott urunk? most már sok nép egybegyülekezik,
Jerusálemből is sok nemes és tekintetben levő zsidó
jelen van; és ezek szeme' láttára feltámasztja életre a'
holtat, és előttök visszaadja testvéreinek. Istennek
mennyivel nagyobb dicsőítésére, 's a' kesergőknek,
mennyivel érzékenyebb vigasztalására teljesítettett
most azon kérés, melly eleinte a' halasztás végett meg
nem halgattatni látszott! Melly igaz: hogy *az Isten se-
gítő alkalmas időben!*

Hagyjuk azért, szerelmesim, az isteni gondvise-
lést munkálni, és ne merészeljünk neki időt, mértéket
szabni. Bizzunk Istenünknek jóságában 's bölcsessé-
gében. Ő ura a' maga adományainak, ő neki magának
illő elítélni, melly időben 's körülállásokban leghasz-
nosabb nekünk áldásait ránk kiárasztani; — késik a'
segedelemmel, várakozzunk nyugottan, és békével,
fojtsuk meg szívünknek hirtelen mozdulásait, és az egy-
szer vett reménységhez erősen fogódzzunk. Egy
szóval viseltessünk az Istenhez olly békeséges türe-
ssel, mint ő mi hozzánk; ha mi az imádságban állandóak
maradunk, semmi sem leszen, a' mit irgalmasságától
nem reménylhetnénk, és ha helyes kérésünk, meg nem
nyernénk. Ugyan is kiben kellene bizzunk, ha nem az
Istenben, midőn bajainkban, szükségünkben ember-
től nem reménylhetünk segítséget? Talán nehéz Is-
tennek megváltóztatni a' mi állapotunkat? talán az Is-

ten erőtlén mint az emberek, hogy akár minemű bajon ne segíthessen? — Ezt cselekedted te, hívők' atyja Ábrahám, mikor elvégezted, hogy egyetlenegy fiadat feláldozod, 's még is biztál Istenben, hogy ígéretei szerént az a' fiad fentartja nemzetségedet, és benne minden emberek megáldatnak. Ezt cselekedted te, istenfélő Jób, ki mindenektől megfosztatván, 's utolsó nyomorúságra jutván, még is így szóllottál: *ha szintén megölel is engem: reménylek benne.*⁶⁾ Ezt cselekedted te nagy király, Dávid, midőn ellenségeidtől szorongattatván, még is azt mondottad: *ha mindjárt egy egész tábor áll is ellenem, nem fél az én szívem.* Ezt cselekedted te bölcs Dániel, midőn az éhes oroszlányoknak közepettén az Isten' segítségével biztál, és tőlök sérvet nem szenvedtél. — Ezt cselekedted, te szent 's tisztaságos Susanna, mikor már a' törvény' helyén állottál, hogy mint házasságtörő megköveztessél, 's még is az Istenben biztál, hogy ő ártatlanságodat kimutatja, 's ki is mutatta. Így szerelmesim, mi is illy több ezer nagy eleinknek nyomdokait kövessük.

Minekutána a' mai két tanítvány az ismeretlen jövevény útitársának velős beszédei, 's főképen az ő kegyelme által, melly belsőképen értelmöket világosította, akaratjokat gyulasztotta, új reménységet vettek, és azt fogyatkozásaitól mind tárgyra mind időre nézve kitisztították, azon megbecsülhetetlen szerencsére méltók lettek, Jézust a' jövevénynek képében megismerni, és így önszemeikkel felfeszített mesterök' valóságos

⁶⁾ Jób. 13, 15.

feltámadásáról meggyőződni. Akkor, úgymond az írás, *megnyílnak szemeik, és megismerték őtet*. Valóban kíváncsi jutalma egy már új és fogyatkozás nélküli reménységnek.

Ez legyen valaha a' mienk is; — reményljünk, és tántoríthatlanul reményljünk. Reményljük először békeséges türéssel és nyugott elmével az örökkétartandó jókat; azután az ideig valókat, a' mennyivel azokkal megegyeznek; és ebben a' reménységben mind végig állhatatosak maradjunk. Eljön azon idő, és születésünktől fogva nagy lépésekkel már közelget, melyben a' mi reménységünknek tárgyát birni és gyümölcseit elérni fogjuk; melyben megnyílnak most még zárott szemeink, és a' halálon győzedelmeskedő üdvözítőnket ezen szemeinkkel látni, az ő sebhelyeit ezen újjainkkal illetni, és ezen ajakunkkal csókolni fogjuk. Engedje a' dicsőségesen feltámadott, és ma két tanítványának megjelent ur Jézus Krisztus, hogy mindnyájunkat, kik az ő nevében csodálatos feltámadásaért őtet magasztalni egybegyűltünk, ezen ohajtott szerencse örökké boldogítson. Amen.

Áldozó - csötörtökre.

Az ur Jézus pedig, minekutána szólott volna, felvéték mennybe. Márk. 16, 19.

Minekutána Jézus halottaibóli feltámadása után tanítványival még negyven napig társalkodott, mai napon egybesereglett hivei' sokaságának egész dicsőségét kinyilatkoztatta; akarta tudniillik, hogy az ő győzedelmes felmagasztalásának azok bizonyosságai lennének, kik megaláztatásának 's kínszenvedésének szomorú tanúi voltak. Ez által kívánta őket a' hitben erősíteni, és a' veszedelmes kísértetek ellen, melyeket nekik kiállani kellene, hathatósan elkészíteni, hogy az üldözéseket és akarmelly kereszteket nemcsak béketűrőssel, hanem örömmel is fogadnák. E' végre ma mindenható felségét egész fényében szemlélteti velök; e' végre érzékenyen ábrázolja ma előttök a' mennyei boldogságnak megmagyarázhatlan szerencsését, hogy megvetvén a' világi mulandó hívságokat, oda igyekezetök, oda minden gondolatjok czélozzon. — Ma a' mennyei örömet megelőző ollyédes vigasztalásokkal eltölti szívöket, hogy szent Lukács' bizonyossága szerint, midőn már a' felhő isteni mesterünket elborította volna, mintegy el-

ragadtatva, kiterjesztett karokkal, égre függesztett szemekkel állának mind addig, míglen két angyal bámulásukat illy bátorítással félbeszakasztaná: *Galileai férfiak, mit állotok az égbe nézván? ezen Jézus, ki most tőletek mennybe felvétetett, akkép fog ismét eljönni, mikép láttátok őtet felmenni az égbe.*¹⁾

Szerelmesim, az isteni véghetetlen bölcsesség és igazság hamis csábítónak tanítását illy csodálatos, hallatlan, természet feletti történettel nem erősíthette; ha tehát bizonyos, hogy urunk mennyekbe felment, bizonyos egyszersmind, hogy igaz az ő egész tanítása, melyet előnkbe adott, — hogy kételkedés nélkül kell hinnünk minden titkokat, melyeket kinyilatkoztatott, hogy egész gyorsasággal kell teljesítenünk minden parancsolatját, hogy nem a' földi javak' bírása végett, hanem azért kell örvendeznünk, mivel nagy a' mi jutalmunk mennyben.

Mi ugyan, hála legyen Istennek, és egy keresztény sem kételkedik urunknak valóságos mennyhemennelén; de hogy gyökeres állandó legyen örömünk, szükséges, hogy ezen hitünknek okait is tudjuk. Én hogy örvendezésteget neveljem, tehetségem szerint megmutatom *először*, hogy az ur Jézus Krisztusnak a' régi próféták' és önnön jövendölése szerint, fel kellett mennie mennyekbe; — megmutatom *másodszor*, hogy az ur Jézus Krisztus valóban fel is ment mennyekbe. Addig is, még folytatom beszédemet, imádjátok üdvözítőnket, ki által romlandó testünk ma olly dicsőségbe helyeztetett!

Hogy az ószövetségi jövendölések hitelesek, régen megirattak, és nem a' később időkben, a' történe-

¹⁾ Apost. Cselek. 1, 11.

tek után koholtattak, ez onnan világos, mert a' zsidók mindég esküdt ellenségei voltak a' keresztényeknek; azért ha a' keresztények utóbbi időkben valamely könyveket jövendölés nevezet alatt csalárdsággal költöttek volna, a' zsidók bizonyosan ellent kiállottak volna, már pedig ez sohasem történt, az egész zsidó nemzet ugyan azon négy nagyobb és tizenkét kisebb próféták' könyveit, azon zsoltárokat, egy szóval, azon szent könyveket olvassák, tisztelik, melyekből a' keresztények az ő kemény nyakú vakságukat megecsáfolják; tehát a' próféták' könyvei urunk előtt sok századdal irattak, és mivel a' jövendölések beteljesítették, valóságos jövendölések.

A' próféták pedig előre megjövendelték: hogy a' világ' megváltója mennyekbe fog felmenni, és az atyjának jobbára ülni. Dávid az isteni lélektől megvilágosíttatván, nagy örömezzéssel kérdezősködik a' 23 zsoltárban: *Ki megyen fel az ur' hegyére, és ki áll meg szent helyén? Az, kinek ártatlanok kezei, és tiszta szive, ki nem vetemedik hiúságra, 's álnokul embertársának megcsalására nem esküszik; ez veszen áldást az urtól, és irgalmasságot szabadító Istenétől. Ez az Istent kereső nemzetség, ezek azok, kik Jákob' Istenének országát keresik.* Ezek után a' szent lélek' sugallásából neki eszébe jutván az isteni üdvözítőnek ártatlansága, annak rendkívüli dicsőítésére emelkedik, és mint ha látná a' poklon, ördögön és halálon győzedelmeskedő Jézust az egek felé menni, így folytatja énekét, szent elragadtatásában kiáltozván az angyali karoknak: *Emeljétek fel ti kapuk fejetekeket, emelkedjétek fel örök ajtók, hogy bemehessen a' dicsőséges király.* (Kérditek) *Kicsoda ez a' dicsőséges király? Jehova az erős 's hatalmas,*

Jehova a' harczban győzedelmes, — hogy pedig annál inkább figyelmetesekké tenné zsoltárinak éneklőit Dávid másodszor is újí'ja örömkialtását: *Emeljétek fel kapuk fejeiteket, emelkedjétek fel örök ajtók*, azaz: az emberi bűnös nemzetnek eddig becsukott kapuk, és bemegyén a' dicsőségnek királya, kívánjátok tudni, kicsoda ez a' dicsőséges király? Jehova a' seregek' ura, kinek adatott minden hatalom az égben és a' földön, ő a' dicsőségnek királya!

A' hatvanhetedik zsoltárban már magát szólítja a' mennybemenő Jézust ekkép: *Felmentél a' magasságba, magaddal elvivéd a' fogságot* (a' régi atyák' bús lelkeit). A' százkilenczedik zsoltárban pedig Jézus Krisztusnak mennybeni főhatalmát így fejezi ki Dávid: *Mondá Jehova az én uramnak: ülj az én jobbomra, míg ellenségeidet lábaid' lépcsőjévé teszem*, azaz: mondá az öröktől fogva való atya öröktől való fiának az én isteni megváltómnak: birjál legnagyobb hatalommal, míg minden ellenségeidet megtöröm, minden tévelygőket végtére hívökké teszek. Ezen zsoltár szavaival megnémitotta és kényszerítette urunk a' zsidók' bölcseit szentMáté szerint a' Messiás' istensége' vallására, mondván: *hatehát Dávid őtet urának nevezi, hogyan lehet fia?*²⁾ azaz: ismerjétek meg Dávid' e' bizonyágtételéből, hogy a' Messias nem pusztá ember, hanem isteni személy is, mint ember Dávid' fia, mint Isten Dávidnak olly ura, mint a' mennyei atya, azért énekel: *mondá az ur az én uramnak*. Lehet-e valljon világosabb jövendöléseket kívánni Krisztus' mennybementele felől Dávidtól, ki majd ezer esztendővel előzte meg urunk' születését. — De a' többi

²⁾ 22, 45.

profétának a' mai örömünk' tárgyáról sem homályosak szavai; Izaiás, Dániel, Zakariás hatszáz esztendővel előbb hasonlókat irnak. Izaiás ugyan így szól: *Feltűrte az ur szent karját* — így nevezi Izaiás az üdvözítőt — *minden nemzetek' szemei előtt: és Istennünk segítségét meglátják a' földnek minden határi,* — — *előttetek meggyen az ur és seregeiteknek utána Izrael' Istene. Ime! szerencsésen végzi azt szolgám, jeles és nagy leszén ő és felettebb felmagasztulva;* — — *a' királyok befogják előtte szájokat, mivel látták azt, a' mi nekik nem hirdetett, és megértettek, a' mit nem hallottanak vala.* ³⁾ Valamint ezek' teljesítését a' tapasztalás tanítja. — Dániel egyik látását így adja előnkbe: *Látám még éjjeli álmomban; hogy az ég' felhőiben egy az ember' fiához hasonló alászáll vala, ki közelite az ösöreghez, és az ő színe előtt bemutaták őtet. Ennek hatalom, dicsőség és ország adaték, hogy minden népek, nemzetek és nyelvűek szolgáljanak neki; az ő hatalma örök hatalom, melly nem változik, és az ő országa fel nem oszol.* ⁴⁾ Itt Krisztus urunk azonképen jelenik meg, a' minő dicsőséggel jövend el a' végső időben mennyországból, hova felment. Zakariás pedig a' helyet is, honnét emelkedni fog az ur, megjövendőli.

De maga Krisztus urunk több ízben még kinszenvedése előtt megjövendőlte az ő mennybementelét; szent János szerint, midőn azon tanítására: *ha nem ejenditek az ember' fiának testét, és nem ijandjátok az ő vérért, nem leszén életetek ti magatokban, némellyek tanítványai közül morognának, így dorgálá meg őket: Ez botráncoztat-e meg titeket? Hát ha látandjátok az*

³⁾ 53, 10 — 15. — ⁴⁾ 7, 13 — 15.

embernek fát felmenni oda, a' hol előbb vala? azaz: elfogjátok-e hinni, látván ezen hallatlan csodát, hogy én Isten vagyok, és mennyekbe menvén, táplálhatlak titeket testemmel és véremmel? — Szent János' evangéliomának 16 részében mondotta tanítványinak: Egy kevéssé, és nem láttok engem, ismét egy kevéssé, és megláttok engem, mivelhogy az atyához megyek. — Feltámadása után pedig Magdolnát így bátorította: Ne illess engem, (mert még fel nem mentem az én atyámhoz), hanem menj el atyámsíaihoz, és adjad tudtokra: hogy felmegytek az én atyámhoz és a' ti atyátokhoz, az én Istenemhez és a' ti Istentekhez). ⁵⁾ Szomorú tanítványit pedig következő szavakkal vigasztalta: Igazságot szölok nektek, a' ti hasznotok kívánja, hogy én elmenjek. Mert ha én el nem menendek, ama vigasztaló el nem jön hozzátok, ha pedig én elmenendek, elküldöm őtet ti hozzátok. ⁶⁾ Tehát a' prófétáknak és önnön jövedölése szerint felkellett mennie az ur Jézus Krisztusnak mennybe. Hogy pedig annál inkább meggyőződjetek ma, szerelmesim, hogy az ur Jézus Krisztus a' réggen ohajtott üdvözítő, igaz Isten, és tudománya mennyei szerzemény; hogy értsétek, melly igaz hitetők, melly alapos örök boldogságot kívánó reménységtek, és melly hasznos leszen valaha a' szívetekben uralkodó Istennek, Jézusnak szeretete, megmutatom a' második részben, hogy az ur Jézus Krisztus valóban fel is ment mennyekbe.

Az apostolok, tanítványok mint hitünk' czikkelyét hirdették az ur Jézus Krisztusnak mennybemenetelét;

⁵⁾ 20, 17. — ⁶⁾ Ján. 16, 7.

de az apostolok igazat mondtak; tehát igaz, hogy urunk dicsősegesen felment mennyekbe. Hogy az apostolok urunk' mennybemenetelét mint hitünk' főágozatját hirdették, világos először onnan, mert az ő idejőktől fogva az egész kereszténység mindig állandóan hitte, és azon czikkelyt naponként ujitotta az ur Jézusról az úgy nevezett apostoli hitvallásban: *Felmene mennyekbe, ül a' mindenható Atyaisten' jobbjá felől.* Ezt soha egy eretnek sem merte tagadni, — ennek örök emlékezetére minden keresztelt, ámbár velünk ellenkező községek az egész világon köteles háladatosságul ünnepet szenteltek; az ilyen közegyetértés pedig csak a' hitnek közösleges gyarapítóitól, az apostoloktól, 's urunk' tanítványaitól vehette eredetét. Mark evangelistán kívül, kinek szavait oktatásomnak elibe bocsátám, szent Lukács ezen csodálatos történetről így teszen bizonyosságot: *Ezek után kivzeté őket (Jézus) Bethániába, és felemelvén kezeit, megáldá őket, és midőn őket megáldaná, elválnék tőlök és felviteték mennybe. Ők pedig imádrán őtet, nagy örömmel térének vissza Jerusálembe, és szorgalmasan megjelenének a' templomban az Istent dicsérvén, és neki hálákat adván.*⁷⁾ Ugyan Lukács az apostolok' cselekedetiben azon első részben ezen történetet körülállásosabban adja elő, a' mint értettéték a' mai leczkéből; a' második részben pedig leírja szent Péternek első beszédét, melyet pünköst' napján a' szent léleknek alászállása után az egybegyűlt álmélkodó zsidó sereghez olly foganatosan mondott, hogy egyszerre háromezerrel szaporodnék a' hívők' száma. Ezen beszédében, midőn Dávid, zsoltárából több helyeket felhozott

⁷⁾ 24, 50 — 53.

volna szent Péter, mellyek urunk' feltámadását tárgyazák, ezeket veti utána: *Ezt a' Jézust feltámasztá az Isten, kinek mi mindnyájan tanúi vagyunk. Felmagasztaltatván tehát az Istennek jobbjá által, és vevén az Atyától az ígért szent lelket, ezt ime most kiönté, a' mint látjátok és halljátok. Mert nem Dávid ment fel mennybe; ő mondotta pedig: ülj az én jobbom felől, miglen vetendem ellenségeidet lábaid alá lépcsőül. Ezekből tehát teljes bizonyossággal megértheti Izraelnek egész népe, hogy ezen Jézust, kit ti felfeszítettetek, az Isten urrá és Krisztussá tette,* ⁸⁾ Szent István első vértanú, mivel szent lélekkel teljes vala, midőn köveztetnék, az égre emelvén szemeit, így szólott: *Ime nyitva látom az eget, és az embernek fiát az Isten' jobbjá felől állani, és ezen vallástétele után nagy bizodalommal ekkép fohászkodván: Uram Jézus, vedd hozzád az én lelkemet!* ⁹⁾ végzette életét. Szent Pál az alázatosságra oktatván minket, ezeket mondotta: *Annakokáért azon érzés legyen tibennetek, melly vala a' Krisztus Jézusban, ki isteni természettel birván, nem ragadmány gyánánt tekinti Istennel egyenlőségét, de mégis elrejté önnön mivoltját, és szolgai természetet vevén magára, hasonlatossá lön az emberekhez, és külső ábrázatjában úgy találtaték mint ember. Megaláza önnönmagát, és engedelmes lön halálig, még pedig a' keresztfának haláláig; annakokáért az Isten is felmagasztalá őtet, és olly nevet ajándékoza neki, melly minden névnek felette vagyon, hogy a' Jézusnak nevére minden térd meghajoljon mennyben, földön, és föld alatt, és minden nyelv vallást tegyen a' felől: hogy Jézus Krisztus legyen*

⁸⁾ 2, 32 — 37. ⁹⁾ Ap. Csel. 7, 55, 58.

*az ur, az atya Istennek dicsőségére.*¹⁰⁾ Innen a' kolosszabeliekhez írt első levelének harmadik részében int minket: ha, úgy mond, feltámoztatok Krisztussal, az oda fel valókat keressétek, a' hol a' Krisztus vagyon az Istennek jobbján ülven. Ezekből, és több más helyekből sükségen felül bizonyosodik, melly nagy buzgóssággal, bátorsággal és meggyőzöttetéssel hirdették az apostolok urunk' dicsőséges mennybemenetelét.

De azt meri talán ellenvetni valaki: hátha ezt az apostolok és tanítványok csak magok koholták? honnan tudhatjuk, hogy ők minket meg nem csaltak? talán magok is megcsalattak, és a' szemfényvesztő tündérség játszodtatta szemeiket? Így szólottak számtalan hitetlenek az előbbi és utóbbi századokban; de tőlünk távol legyen azt csak gondolni is. Szerelmesim! valamint urunk' valóságos feltámadásában, úgy mennybemenetelében is az apostolok és tanítványok meg nem csalattak; mert mind a' négy evangéliomból és szent Pál' leveleiből bizonyos, hogy urunk nem csak egyszer, hanem sokszor, azaz tizenháromszor jelent meg öveinek; nemcsak egynek kettőnek, hanem mindnyájoknak jelent meg. Már az asszonyoknak, már a' tanítványoknak, már az apostoloknak, már ötszáznál több atyafiaknak. Nem egy szempillanatban és mintegy futóképen jelent meg, hanem sokáig, egész negyven napig társalkodott tanítványival; — nem távolról, nem a' levegőégben mutatta magát nekik, hanem közöttök forgott, evett 's ivott velek, hagyta magát nézetni, vizsgáltatni, kézzel tapogattatni; akarta hogy ujjaitat sebeinek helyeibe bocsássák, csodákat tett előttök. Ugy

¹⁰⁾ Pál a' filip. 2, 5 — 12.

hasonlókép' az evangelisták' és apostolok' írásaiból világos: hogy kivezette tanítványit mind Bethániába, — hogy onnan felment velek az olajfák' hegyére, hogy itt nemcsak az apostolok, hanem több szent asszonyok és tanítványok, szent Lukács szerint mintegy százhuszan, gyülekeztek egybe, — hogy urunk valamint többször a' negyven nap alatt történt, ismét parancsolatokat adott nekik, a' szent lélek' elküldése' ígérétevel vigasztalta őket, és kezeit felemelvén, lassan felemelkedett mindnyájok' szemeláttára, míglen egy fényes felhő elborítaná őtet, és két angyal megjelenvén bátorította a' nézőket. Szerelmesim! ha az apostolok, és tanítványok és a' többi emberek is illy környülállásban megcsalattak, az egész világ minden dolgaiban csalatkozik, és semmi bizonyos nincs az emberek' életében.

De nemcsak meg nem csalattak ebben az apostolok, hanem másokat sem akartak avval megcsalni. Az apostolok ártatlan életű, jámbor, istenfélő emberek voltak; ezt az ő halálos ellenségei sem tagadták; — az apostolok tanításaikat sok csodákkal erősítették, ezt az egész bálványozó világ' megtérése bizonyítja; — az apostolok a' hazugságot, a' képmutatást, csalárdságot örök büntetés alatt tiltották, ezt az ő írásaikban nyilván olvasuk; ki hihetné tehát tőlök, hogy ők urunk' vagy feltámadását vagy mennybemenetelét költötték, és avval másokat csalni akartak volna? bizonyynyal, szerelmesim, senki sem hazud ingyen, annál inkább senki sem hazud maga nagy kárával; a' hazugság mindenkor arra céloz, hogy magának avval az ember valami hasznot hajtson. Már az apostolok micsoda hasznot remélhettek a' feltámadott Jézus' mennybemenetelének költeményéből? becsületet, pénzt, gazdagságot, kellemetes éle-

tet, testi gyönyörűségeket? nemde inkább a' miatt minden becsülettől megfosztattak, utolsó szükségben éltek, bilincseket, tömlöczöket, veréseket, szörnyű kínokat és végre kegyetlen halált szenvedtek? Ha tudták, hogy Krisztus, a' mint megígérte, fel nem támadott, vagy mennyekbe fel nem ment, tehát tudták, hogy Krisztus őket megcsalta, tehát a' többi ígéretein sem építhettek semmit; hogy volt tehát lehetséges, hogy érte oly nagy gyalázatok, fogságokat, keserves halált szenvedni önkényt választanának? — tehát ők egyiránt véröket oly emberért öntötték volna, a' ki őket rútúl megcsalta? — tehát ők hazugságot csak azért koholtak volna, hogy mind ezen a' világon mind a' másikon csak nyomorultak, szerencsétlenek, kárhozattak, Isten és emberek előtt gyűlöletesek legyenek? tehát ők minden haszon nélkül mindenektől megválni csak azért akartak, hogy a' világgal egy költeményt elhitessenek? ki hihet oly képtelen gondolatokat?! A' tanítványok félelemből Jézust élteben elhagyták, noha őtet üdvözítőnek és Isten' fiának tartották, hogy merték volna tehát az ítélő székek előtt, a' kínzó szerszámok között, a' hóhérok' pallosai alatt őtet vallani akkor, mikor már tudták volna, hogy csak hitegető, 's a' mint megígérte, mennyekbe fel nem ment? — hogy lehetett volna az, hogy annyi száz félekeny tanítványok közül csak egy sem találtatott volna, a' ki az iszonyú kínok között felnyitotta volna szemeit, és magához térvén, a' hazugságot kivallotta volna? — mióta a' világ áll, nem volt csak egy ember is, ki józan elmével bírván, csupán csak hogy másokat elámítson, minden ideig és örökkétartó javaktól bucsut venni kész lett volna; tehát tagadhatlan: hogy az apostolok minket megcsalni nem akartak; tagadhatlan: hogyha akar-

tak volna is, mégsem csalhattak volna, mert azonnal lettek volna ellenkezők, czélok ezerszer meggátoltak volna; tagadhatlan: hogy az apostolok' bizonyágtétele leghitelesebb; tagadhatlan tehát szükségképen az is: hogy urunk feltámadása után negyvenedik napra felment mennyekbe.

Ájtatos keresztények! kik üdvözítőnket szeretitek, ő neki híven szolgáltok, ő benne bíztok, örüljete és örvendezzetek. E' mai nap nemcsak az ur' Jézus' felmagasztaltatásának, győzedelmes mennybemenetelének jeles emlékeztető napja, hanem egyszersmind legbizonyosabb reménységünknek ünnepe, hogy valaha a' mi fejünknek, megváltónknak, atyánknek, pásztorunknak dicsőségében részesíttetni fogunk! Kételkedhetett volna valaki eddig, valljon lehetséges-e, illendő-e, hogy ezen rothadandó testünk a' véghetetlen isteni felségnek színről színre való látására mennyekbe helyheztessék? de midőn tudjuk, hogy az ur Jézus épen olly fogyatkozó testet vett magára, és mindenekben, a' vétket kivévén, hozzánk hasonló lenni akart, és ma az isteni dicsőségnek legfényesebb polczára állíttatott, elenyészik minden kétségeskedésünk. Tudjuk: hogy a' bűnös ember a' neki különös kegyelemből rendelt boldogságától örökre kirekesztetett; — tudjuk: hogy senki sem ment fel mennyekbe a' megtestesült Isten előtt, ki onnan leszállott; de meg ne háborodjatok, mert így ébreszt üdvözítőnk: *Hisztek Istenbe, én bennem is higgyetek*, és ime élő hitetőknek jutalma: *az én atyám' házában sok lakóhelyek vannak, ha különben volna, nem mondtam volna nektek: Elmegyek, hogy helyet készítsek*

nektek. És ha elmegyek és helyet készítek nektek, ismét eljövök, és magamhoz veszek titeket, hogy a' hol én vagyok, ti is ott legyetek. ¹¹⁾ Tehát nekünk is nyitva állnak már az egek' kapui, csak urunknak az alázatosságban, a' béketűrésben, a' mi mennyei atyánk' akaratjának teljesítésében nyomdokát kövessük, csak szűnjünk meg vétkezni, térjünk meg; mert ezt kívánja az evangéliom, az ur Jézus, ki maga az út, igazság és az élet.

Tapasztaljuk naponként: hogy a' váltságnak nagy munkája után, a' szentségeknek annyi felvétele után is ismét számos bűnökkel lelkünket terheljük. De azért csak megtérni iparkodjunk minél előbb; az Isten' irgalmassága felől kétségbe ne essünk, *mivel nagyon főpapunk, ki az egeket átalhatotta, Jézus az Istennek fia, azért járuljunk bizodalommal a' kegyelemnek fejedelmi székéhez, hogy irgalmasságot nyerjünk, és alkalmatos időben szükséges segítségre kegyelmet találjunk; mert nincs olyan főpapunk, ki a' mi gyarlóságainkon nem szánakodhatnék, hanem olyan, ki, a' vétket kivévén, mindenkiben hozzánk hasonlóképen megkísérteték.* ¹²⁾ Ha pedig egyszer az Isten' kegyelmét, igazulásunkat megnyertük, a' jóban végig való állhatatosságunkat is remélhetjük az ur Jézus Krisztus által; mert ha az Istennel az ő szent fiának halála által megbékéltettünk, midőn még ellenségi volnánk, mennél inkább fogunk most, midőn Isten nekünk megengeszteltetett, az ő élete által élni; mert azért ment fel az ur Jézus mennyekbe, hogy állandóan atyja előtt levén, a' maga sebhelyeit a' világ végeig leggyönyörűsegebb

¹¹⁾ Ján. 14, 1 — 4. — ¹²⁾ Pál zsid. 4, 13 — 16.

illatúl, legsikeresebb áldozatúl mutassa be érettünk. *Ha valaki, úgy mond szent János, vétkezendik, vagyon szőszólónk az atyánál, Jézus Krisztus ama szent. A' mi vétkeink vádolnak ugyan minket, az Istennél ellenben Jézus Krisztus védelmez minket, az ő vérének ama kiáltása: atyám, engedj meg nekik, mert nem tudjuk mit cselekszenek, sokkal hathatósabb, hogy irgalmasságot nyerjünk, mint a' mi bűneink szózatja, hogy az isteni igazságnak büntetéseit sejünkre lehuzza; csak térjünk meg!!*

O legáldottabb Jézus! te minekelőtte bemennél az egekbe, és e' földet elhagynád, felemelted atyai kezedet, és kegyesen megáldottad fiaidat, áldj meg minket is, ki mennybemeneteled' csodáját ma háladatosan ünnepeljük; áldj meg minket fiaidat dicsőségednek székéből! Mi ugyan érdemesek arra nem vagyunk, de épen azért sokkal nagyobb a' mi szükségünk. Áldj meg minket győzedelmes királyunk, hogy mi is az apostolokkal elvevén a' szent lelket, hitünkben, reménységünkben, hozzád való szeretetünkben megmaradjunk, és midőn ismét eljövendesz minket ítélni, gyarló testeinkkel együtt örökkétartó országodba, mellyet ígértél, és drága véreddel szereztél, szerencsésen felvitessünk. Amen.

Pünkösd' ünnepén.

Alig végzé Péter ez igéket, már alászállá a' szent lélek mindnyájokra, kik a' beszédet hallgatják vala. 'S álmélkodának a' környülméletésből való hívek, kik Pétert oda kísérik: hogy a' pogány nemzetekre is kiöntetett a' szent léleknek ajándéka. Apost. Csel. 10, 44. 45.

Jézus' mennybemenetele után a' tanítványok az olajfák' hegyéről visszamenének Jerusálembe, hol a' zsidóktól félelmükből Máriával 's több istenfélő asszonnal bezárkoztak egy házban, állhatatosan maradván az imádságban.

Mikoron pedig betelék pünkösd' napja, azaz urunk' feltámadása után ötvenedik, mennybemenetele után pedig tizedik napon, lőn hirtelen az égből mint sebesen rohanó szélnek zúgása, és betölté az egész házat, a' hol egybe valának gyűlve a' tanítványok. Felemelvén az ég felé szemeiket 's kezeiket, tüzes nyelveket láttak fejeik felett, és betelének mindnyájan szent lélekkel. Csodálatra méltók voltak az adományok, mellyeket az apostolok a' mai napon nyertek a' szent lélektől. Nemcsak, hogy ők, a' tudatlanok, idegen nyelveken beszéltek; nemcsak, hogy csodatevő erőt nyertek; nem-

csak, hogy értelmök egyszerre különösen megvilágosodott: ők, kik mégcsak néhány nap előtt megdorgáltattak feltámadott mesterök által hitetlenségök miatt; kik félenken rettegtek minden legkisebb veszedelemtől; kik gyáván bezárkoztak: ők, most olly bátorsággal, olly erővel, olly meggyőződéssel birnak egyszerre, mellynek semmi ellent nem állhat. Ösztönözve a' szent lélektől, nyilván lépnek most fel, hirdetik Jézust, ki felfeszítettett 's halottaiból feltámadt; 's csodákat tesznek a' nép közt, mellyek egész nemzeteknél álmélkodást gerjesztének.

Szerelmesim! A' szent léleknek ajándéki nemcsak az apostolokra 's első keresztyényekre öntettek ki; mi is részesítettünk bennök különfélekép — névszerint a' bérálás' szentsége által, melly többnyire pünkösdkor osztogatatik. De erre ezt mondják vallásunk' ellenségei: A' bérálás nem egyéb puszta szertartásnál, mi azt Jézustól szerzett szentségnek soha el nem ismerjük; következésképp nemis munkálja mind azt, mit a' katolikusok hisznek felőle. Mi? a' bérálás nem volna igazi szentség? nem volna egyéb puszta szertartásnál? Figyelmezzetek ma, szerelmesim, különösen beszédemre, 's ítéljete azután magatok. Azok ellen, kik a' bérálást Jézustól szerzett igazi szentségnek lenni tagadják, megmutatom először, hogy a' bérálás valóságosan ujtörvénybeli szentség; és azoknak, kik a' bérálást csupa üres szertartásnak mondják, megmagyarázom azon sokat jelentő szertartásokat, mellyek e' szentséggel összekötvék. Végre ha meggyőztelek benneteket arról, hogy a' bérálás valóságosan Jézus szerzette nagy fontosságú 's hasznu szentség, megtanítlak még benneteket rövideden, hogyan kell a' keresztyény-

nek ezen szentségnek hasznos felvételéhez készülnie; figyelmezzetek.

Nem czélom itt vitatni, mit ért a' katholika anyaszentegyház a' közönséges „szentség” nevezet alatt. Csak azt nem hagyhatom érintés nélkül, hogy minden kegyelem szövetségbeli valóságos szentséghez mulhatlanul megkivántatik, hogy a' szentség hitünk' szerzőjétől, Jézus Krisztustól vegye eredetét; hogy szembe tűnő jel legyen vele összekapcsolva; hogy Istentől eredett szavakkal szolgáltatassék ki; hogy továbbá kiszolgáltatása lelkünk' üdvösségére legyen irányozva 's olly kegyelmet szerezzen, mellyet ember önmagából nem meríthet; 's hogy végtére a' katholika anyaszentegyházban az első időktől fogva egészen napjainkig szakadatlan gyakoroltatott, használtatott legyen. Hogy tehát a' bérálás valóságos szentség legyen, szükséges, hogy az előszámlált tulajdonokkal birjon; ha közölők neki csak egy hibáznék, már oda volna isteni te-kintete.

Nem nehéz legelől is azt megmutatni, hogy Jézus szerzette a' bérálást. A' négy evangeliomban nincs ugyan nyilvánosan szó a' bérálásról, aztán a' hittudósak sem egyeztek meg mindenkor az idő felől, mellyen szerzette legyen üdvözítőnk e' szentséget: ez azonban semmit sem bizonyít ellenünk. A' szent írók nem írtak fel mindent az evangeliomban, mit Jézustól, tanításáról 's isteni rendeléseiről mondani valójok volt. Őszintén vallja meg szent János evangeliomának végén: hogy vagynak még sok egyebek is, mellyeket cselekedett Jézus, és mellyek nincsenek megírva az ő evangeliomában, mert lehetetlen volt mindent feljegyezni. Aztán

a' sz. Lukács írta Apost. Cselekedetei is isteni eredetűek, 's úgy kell azokat tekintenünk, mint olly szent könyvet, mellyben vallásunk' isteni rendelményeiről sokszor világosítás és pótlás található. Mi a' hit tudósokat illeti, némellyek azt hiszik, hogy Jézus akkor szerzé a' bér-málást, midőn a' gyermekeket, kiket hozzá vittek, megáldotta, reájok tévén szent kezeit; mások azt tartják, hogy az oltári szentséggel együtt szerzette üdvö-zítőnk a' bér-málást az utolsó vacsoránál; 's ismét mások pünkös'd' napjára teszik e' szentség' szerzését. Azon-ban bizonyosan azoknak van igazok, kik azt tartják, hogy a' bér-málás azon rendelkezésekhez tartozik, mellyeket megváltónk még csak feltámadása után adott tanít-ványinak. Mert akkor beszélt velők az Isten' országá-ról; ¹⁾ akkor szerzette a' penitencziatartás' szentsé-gét; ²⁾ akkor rendelte a' keresztséget, mint az üdvös-ségnek elkerülhetlen feltételét. ³⁾ Ezen negyven nap-ról, mellyet urunk feltámadása után még e' földön töl-tött, mondja nagy Leo pápa: „Ezen napok nem folytak el használatlan; hanem nagy szentségek szereztettek lefolyások alatt, 's nagy titkok jelentettek ki”. Megen-gedjük ugyan továbbá elleneinknek, hogy csak az apos-toloktól szolgáltatott ki először a' bér-málás; de ebből nem következik az, hogy ők, 's nem Jézus, szerzették ezt a' szentséget. Ők azért szolgálták ki elsők a' bér-málást, mivel erre urunktól felhatalmaztattak. Nem-e maga mondja szent Pál, hogy ő és apostoltársai csak úgy tekintessenek, mint Krisztus' szolgái és az Isten titkainak kiszolgáltatói? ⁴⁾ Ugyan ezt világosabban

¹⁾ Apost. Csel. 1, 3. — ²⁾ Ján. 23, 23. — ³⁾ Máté 23, 19.

⁴⁾ I Kor. 4, 1.

mondja még, így irván a' korinthusbeliekhez: *Az Isten az, ki minket veletek együtt megerősít, megkent 's megjelelt, és adta a' léleknek zálogát a' mi szívünkbe.* ⁵⁾

Ha pedig azt vitatják tévelygő atyánkfiai, hogy csak az a' valóságos szentség, melyet Jézus maga személyesen gyakarolt, akkor magok ellen fordítanak fegyvert. Vagy talán maga keresztelt urunk? vagy nem parancsolta-e ezt tenni tanítványinak? ⁶⁾ A' bérnálás tehát igaz, Jézustól rendeltetett szentség. Ezt tanította mindig a' kath. anyaszentegyház, üdvözítőnknek szep-lőtelen jegyese, az Isten' igéjének a' szent lélektől rendelt 's igazgattatott magyarázója, az igazság oszlopa 's erőssége. A' többi közt a' tridentomi közönséges gyülekezetben a' 7. ü. 1. czik. az újítók ellen világos végzéssel erősítette, hogy a' bérnálás Krisztustól rendeltetett igaz szentség.

Szükséges, mondám, továbbá a' szentség' valóságához egy szembetünő külső jel; és ez meg van a' bérnálásnál. Vessünk csak egy tekintetet az apostolokra mint e' szentség' kiszolgáltatóira. *Tudósíttatván pedig* — így mond a' szentírás — *az apostolok, kik Jerusálemben valának a' felől: hogy Samaria bevette volna az Isten' igéjét; elküldék hozzájuk Pétert 's Jánost. Kik oda érkezvén imádkozának ő érettök: hogy elvennék a' szent lelket. Mert még senkire közölők nem szállott volna; hanem csak megkereszteltettek vala az ur' Jézus' nevében. Akkor rájok tevék kezeiket, és ők vőnek szent lelket.* ⁷⁾ Hasonló történet hozatik elő, ugyan azon könyvnek 19 r. 12 férfiuról, kiket Pál apostol Efezus' városában találvánkérdé: *Vettetek-e szent lelket, minek-*

⁵⁾ II. 1, 21. 22. — ⁶⁾ Ján. 4, 1. 2. — ⁷⁾ Apost. Csel. 8, 14—17.

utána hittetek? értvén pedig feleletjükből, hogy ők az ur Jézus által rendelt keresztséget még fel nem veték; előbb tanítá őket, és minekutána megkereszteltettek, reájok tevé kezeit, és tüstént szálla a' szent lélek őreájok. És a' 8-ik részben ez áll: *Látrán pedig Simon, hogy az apostolok' kezeinek feltétele által adatnék a' szent lélek*, pénzzel kínálta meg őket, hogy hasonló hatalmat nyerjen tőlök.

Ezen helyek nem azt bizonyítják-e, hogy az apostoli kezeknek a' megkeresztelt hívekre kiterjesztése és rájuk tétele használtatott legyen mint külső látható jel a' bérmálás' kiosztogatásakor?

Mi pedig a' szavakat illeti, melyek a' bérmálás' kiszolgáltatásakor használtatnak, bizonyos, hogy az apostolok, valahányszor bérmáltak, mindenkor imádkoztak is. Így imádkoztak Péter 's János a' Samariaiakért, hogy elvegyék a' szent lelket. Nem tartotta ugyan fenn az irás a' szavakat, melyeket illykor mondtak az apostolok; de a' legrégebb időben meghatározta már az anyaszentegyház, az apostolok tekintetére 's rendeléseire támaszkodva, foglalatját azon imádságnak, melyet a' püspöknek mondania kell a' bérmálás' kiszolgáltatásánál. És híven is ragaszkodik minden püspök ehhez, mikor a' megkeresztelt, de még meg nem bérmált hívekre kiterjesztvén kezeit, könyörög Istennek érettök, hogy mennyből szálljon reájok a' vigasztaló szent lélek, és ez által nyerjék a' bölcsességnek, értelemnek, tanácsnak, állhatatosságnak, tudománynak, ájtatosságnak és isteni félelemnek ajándékait; aztán kinekkinek egyenkint fejére teszi jobb kezét, és homlokát szentelt kenettel, keresztet huzván rajta, megjeleli, ez igéket mondván: én téged megjegyezlek a' ke-

resztnek jelével és megerősítlek az üdvösségnek ke-
netjével, az atyának, fiúnak 's szent léleknek nevében.
Ki talál ezen, a' püspöktől a' bérálás' kiszolgáltatása-
kor mondott, imádságban csak legkevesebbet is, mi az
apostolok' cselekvésmódjával vagy a' szentség' czéljá-
val ellenkeznék? Inkább e' szentség' isteni eredetére
's az általa nyerendő kegyelemre mutat minden szó.

És ezen megszentelő kegyelem, melly az apos-
tlok' idejében sokszor olly csodálatosan tünt ki a' meg-
béráltakon, uj bizonyság, hogy a' bérálás valóban
a' kegyelemszövetségi szentségekhez tartozik. Azon
véres századokban, mikor csak székelyen, kínok, ül-
dőzések, börtönök 's halál vártak azokra, kik meghi-
vattak, hogy a' kereszténységnek tanítás 's tettek ál-
tal bizonytságot tegyenek, különös megvilágosítás 's
megerősítésre vala szükségök a' híveknek. Hogy tehát
ez a' világosító 's erősítő kegyelem ne hibázzék nekik,
rendelte volt Jézus a' bérálást. De nemcsak az apos-
tlok voltak azok a' szerencsések, kik a' sz. lélek' ezen
kegyelmében részesültek, vették ezt a' többi hívek is,
's veszik ma is a' hívek, kik megbéráltatnak. Krisz-
tus urunk maga mondotta: *Én pedig kérem az atyát,
és más viasztalót ad nektek, hogy örökké veletek ma-
radjon.*⁸⁾ Hosszabban is megmutathatnám még a' bér-
álás' isteni eredetét; 's fel is hozhatnám, hogy a' tri-
dentomi köz. gyülekezet kizárja mind azokat az anya-
szentegyház' kebléből, kik a' bérálást valóságos szent-
ségnek el nem ismerik; de tudván, hogy erősen hiszi-
tek, hogy valóságosan Jézustól szerzett szentség a' bér-
álás, átmegyek beszédem' második részére 's megma-

⁸⁾ Ján. 14, 16.

gyarázom azon szertartásokat, mellyekkel e' szentség kiszolgáltatik.

Ha meggondoljuk, milly gyenge az ember' értelme, milly kétkedő szive, 's milly változékony 's ingatag ő minden feltételeiben; ha meggondoljuk, hogy a' megkeresztelt értelmes keresztény is, kétkedések vagy csalogatások, emberektől gyáva félelem vagy ocsmány önhaszonkeresés miatt megtántoríttathatik hitében 's keresztény kötelességeinek teljesítésében; ha végtére meggondoljuk, milly nehezére esik az embernek sokszor a' harc, mellyet meg kell küzdenie külső 's belső ellenségeivel: bizonyosan mind a' tudósnak, mind a' tudatlannak kívánatos olly szer, melly hitünk' ezen akadályainak meggyőzésére szolgál. Nem elégedett meg t. i. üdvözítőnk azzal, hogy az ember keresztség által bevezettetett anyaszentegyházába, 's hogy szent ígéje által oktattatott az egyedül üdvözíthető vallásban, hanem akarta még, hogy a' vallás szívünkben mindig inkább elterjedjen, 's hogy igaz követői a' hitben 's keresztény erkölcsben mindinkább megerősítsenek; akarta, hogy ótalmazó fegyver legyen kezünkben, mellyel megvíhassuk a' hitnek harcát ellenségeinkkel. És ezért szerzé a' bérálás' szentségét, melly által a' szent lélektől *megerősítettünk, megjeleltetünk 's zálogat nyerrünk*, hogy Jézusnak bátor tanúi lehessünk. Hogy pedig ezen láthatlan kegyelem ugyszólva szemünk elibe tétessék, hogy rá figyelmeztessünk, különös jelek szükségese; 's ezek azok, mellyeket mi közönségesen bérálási szertartásoknak, czeremoniáknak nevezünk, 's mellyeket most megakarok magyarázni.

Mint hogy mindent, hogy sikerüljön, Istennel kell kezdeni: a' püspök is, mikor a' bérmláláshoz kezd, mindenek előtt Istenhez folyamodik. Letérdel az oltárnál, 's kéri az egek' urát, érdemesítse őt 's erősítse a' kegyelem' osztogatására. Azokért is könyörög, kiket most a' bérmlálás' szentségével szerencsésíteni akar; kéri az Istent összekucst kezekkel: hogy tisztítsa meg sziveiket; vegye el a' bűn' súlyát lelkeikből, hogy annál fogékonyabbak legyenek a' sz. lélek' adományaira nézve. Ezen imádság után felkel a' püspök, kiterjeszti kezeit a' jelenlevők felett, kereszttetéssel megáldja őket 's inti, hogy mint igaz keresztények éljenek mindenkor, kik Krisztusban hisznek, 's halálának érdemeiben az örök boldogságban egykor részt kívánnak venni. Ament mond erre a' szolgálattevő papság; 's a' püspök felékesítettik most méltóságának diszjeleivel, a' püspöki főveggel 's pásztori pálczával. Mi által az jelentetik, hogy ő, nyájának pásztora, híveinek atyja, szent hivataljának teljes hatalmával felruházva, azon szentség' kiszolgáltatásához fog, mellynek rendszerint köteles kiszolgáltatója csak ő, a' püspök; mivel az apostolok ezen foglalatosságot magok vivék végbe mint tulajdon hivatalos köteleességeket. Péter 's János tevék a' megkeresztelt samariaiakra kezeiket, 's imádkoztak érettök, nem pedig a' tanítványok vagy a' diakonusok, kik arra fel nem valának hatalmazva.

A' püspök továbbá a' térdenálló bérmláltatandóra ráteszi kezét, mi a' szent lélek' kiöntésének jele. Azon szempillanatban, midőn Pál a' megkeresztelt efesusbeliekre kiterjeszté kezeit, szálla rájok a' szent lélek, 's megtölté őket ajándékival. Így száll le szíveinkbe a'

tanító, vigasztaló, erősítő lélek azon órában, melyben a' bérnáló püspök kiterjeszti reánk kezeit.

Hogy a' szent foglalatosság még ünnepélyesebb legyen, 's az erősség' lelkének közlésére jobban figyelmeztessünk, megkeni most a' püspök minden megbérmáltatónak homlokát olajból 's jó illatú balzsamból készült szent kenettel; mivel az olajnak erősítő tulajdonsága, a' balzsamnak pedig kellemetes illatja vagyon; azért az olaj a' mennyei erősítésre, mely a' bérmálás által adatik, — a' balzsam pedig a' jó cselekedetekkel való illatozás' kötelességünkre figyelmeztet bennünket. Miért, kérdi talán valaki, kenetik meg épen az ember' homloka, — 's mért keresztformában? Keresztény társam, (mintha így szólna a' püspök) én megjegyzem homlokodat. A' homlok az embernek legnyiltabb, legláthatóbb része, ugyszólva tükre lelkének, mellyen szívének érzeményei 's gondolatjai feltűnnek. Ládd, én homlokodat megjegyzem megváltód' keresztjének jelével, hogy soha szégyenből hitedet 's szerzőjét meg ne tagadd. Ezen kereszttel felszentellek annak harczosává, ki éretted a' keresztfán vérzett, hogy megemlékezzél a' harcz 's a' halál' óráján, hogy Jézus' szolgálja 's a' szentek' bajnoktársa vagy. Valamint nem szégyenled homlokodat mutatni, úgy soha se szégyeneljed magad' kereszténynek vallani, sőt inkább abba helyeztesd fő dicsőségedet. És hogy tudjad, hogy kötelességed Jézus' tanításának vallása, követése, védelmezése miatt mindenkor akarmelly üldözéseket szenvedni, azért most arczul ütlek. Ez az arczul csapás emlékeztessen isteni tanítód' eme szavaira: *Ha valaki megütné di jobb orczádat, fordítsd neki a' másikat is;* ⁹⁾ em-

⁹⁾ Mát. 5, 39.

lékeztessen azon méltatlanságokra, melyeket urunk érettünk olly béketűrőssel elszenvedett; emlékeztessen végre arra, hogy a' kereszténységet nem hosszúállással vagy puhaélettel, hanem állhatatossággal 's béketűrőssel kell vallani. Azért mindenki vel békeségben élj. Vedd azért szájamból a' béke' köszöntését! Mint egykor Krisztus apostolinak békeséget hagyott; mint olly béket adott nekik, melyet a' világ nem adhat: így akarlak én is téged' a' békeszeretésre inteni 's ösztönözni; így akarlak én is azon belső, isteni békével megajándékozni, mellyről a' apostol mondja, *hogy minden képzeteket felülhalad.*¹⁰⁾ Menj békével, az ur legyen veled!

Minekelőtte az imádságról szólnék, melyet a' püspök bérmálás után az ujonnan bérmáltak felett végez, még kettőt szükség rövideden érintenem. A' bérmáláshoz is választatnak keresztatyja 's anyja. Minthogy a' bérmálás szintugy, mint a' keresztség az ember' lelkében titkos, bizonyos eltörülhetlen bélyéget nyom, melly miatt egyszernél többször azt az embernek felvenni nem szabad: azért szükséges, hogy tanúk legyenek jelen, kik e' szentség' valóságos felvételéről bizonyosságot tessenek. Ezen hiteles tanúkra ráismerünk, midőn az igazság' erősítése végett jobb kezöket teszik keresztfaik' fejére vagy vállára. Aztán erőt, fegyvert nyujt nekünk a' bérmálás, hogy külső 's belső ellenségeink ellen győzelmesen küzdhessük a' hit' harczát; 's erre sokszor tanácsadó, segítő, hiv barátira van szükségünk, kire a' keresztatyja' 's anyja' személyében bizonyosan ráismerünk. — Kik a' bérmálásban részesülnek,

¹⁰⁾ Pál. fil. 4, 7.

még valami szentnek nevével is jegyeztetnek meg, melly nevet magok választanak magoknak; mi igen is szép 's dicséretes szokás, melly által elválasztjuk a' nevezett szentet különös pártfogónknak 's közbejárónknak Istennél, fogadván, hogy őt különösen akarjuk tisztelni, főkép az által, hogy nyomába lépven, erkölceit követni fogjuk egész életünk át. — A' szent kenettel megkent hely végre pamuttal megtöröltetik, mi csak azért történik, hogy a' szent kenetnek akarmelly megdisztelenítése megakadályoztassék.

A' püspök, elvégezvén a' bérnialást, körölte szolgáló papjaival letérdel ismét az oltár előtt, kéri a' jelenlevő hivekkel együtt az Istent, hogy folytassa, erősítse 's végezze azt, mit a' bérnialás által elkezdett; hogy a' megbérnialtattaknak segedelmét nyujtsa, hogy a' vett kegyelemmel állhatatosan munkálkodhassák üdvösségöket; 's hogy a' szent lélek, kit Jézus egykor tanítványinak küldött, a' megkenettettek' szívében, mint templomában állandóan lakni méltóztassék. Végre megáldja az egész községet 's elbocsátja a' templomból. Bár maradnának meg a' bérnialtak a' templomban mindig, még a' bérnialás tart, kezdettől fogva végig, ha a' helynek 's időnek körülményei engedik; 's bár készülnének el azok, kik nagyobb korban bérnialtatnak meg, méltókép e' szentség' hasznos felvételére!

Helyen találok itt mindenek előtt a' figyelmeztetést, hogy minden keresztény, kinek alkalmatossága vagon, köteles a' bérnialást felvenni; mivel az emberi gyarlóságnak mindenkor szüksége vagon mennyei erősítésre, 's az Istennek kegyelmét megvetni nagy

vétek. De készülnie is kell annak, ki e' szentséget fel akarja venni. A' nagyobb korban levőknek megkell tanulniok mind a' hitnek mind az erkölcsi tudománynak legalább fő ágazatait, és különösen azon czikkelyeket, mellyek a' keresztséget, bérnialást, oltári szentséget és penitencziatartást illetik. Mert hogy is erősíttessék az meg a' hitnek vallásában 's az erkölcsnek gyakorlásában, ki a' hit és erkölcsstudomány' fő ágazatait sem tudja! Ezért tanította is előbb üdvözítőnk tanítványit három esztendeig, mintsem a' szent lelket kiönté rájuk; 's ezért kíván a' püspök is minden megbérnialtatandótól hiteles bizonyítványt keresztény tudománya felől; 's ezért kívánja is az anyaszentegyház, hogy a' bérnialás csak olyanoknak szolgáltassék ki, kik a' keresztény tudományban jártasak. A' kik megakarnak bérnialtatni, azoknak megkell keresztelve lenniök; 's ha a' keresztesség után elkövetett halálos vétekről vádolná őket lélekismeretek, a' penitencziatartás által kötelesek magoknak ismét a' megszentelő kegyelmet megszerezni. Mert beszállhat-e az Isten' lelke az olly szívbe, melly a' bűnnek undokságától bevan mocskolva? Munkálkodhatik-e az Isten' kegyelme, malasztja olly lélekben, melly a' gonoszság' mirigyétől megvesztegetve alig fogékony valamelly kegyelemre? Az Isten malasztja csak tiszta szivekbe szeret beszállani. Illendő továbbá, hogy e' szentségben részesülendők előbb az ur' asztalához is járuljanak, mivel az apostolok is előbb vevék az oltári szentséget, mint a' mennyei erősítést nyerék; — igen helyes, hogy az ur' Jézusnak tanításáról értelmes szóval, nyilván vallást tegyenek, és magokat annak hív követésére kötelezzék, újítván a' keresztségi ígéretet; — kötelesek az apostolok' példája szerint ájtatos imád-

sággal és egyéb jó cselekedetekkel szívökben a' szent léleknek hajlékot ékesíteni, a' bérálásnak kiszolgáltatására figyelmezni, a' külső jeleknek értelmét eszökhöz juttatni, könyörgéseiket az anyaszentegyháznak imádságaival egyesíteni. És ez azon készület, melyet az anyaszentegyház a' keresztényektől kíván, kik megakarnak béráltatni; ezt kívánja, ohajtja a' püspök is, mikor a' bérálás előtt összetett kezekkel könyörög Istennek: hogy a' béráltatandókat tisztítsa meg a' vétektől, hogy a' szent lélek malasztjára fogékonyak legyenek.

Hallottátok tehát most, szerelmesim, hogy a' bérálás valóságos szentség, mely által a' szent lélektől, mint az apostolok pünkösdi napján, erősítettünk, megjeleltetünk 's zálogot nyerünk, hogy az ur Jézus' tanítását bátran vallhassuk, szorosán követhessük 's bajnokul védelmezhezzük. Meg is magyaráztam a' szertartásokat, melyekkel e' szentség kiszolgáltatik, hogy hasonlóak ne legyetek azokhoz, kik, mint üdvözítőnk mondja, látván nem látnak, és hallván nem értenek. ¹¹⁾ Rajtatok áll tehát most, szerelmesim, hogy tanításmat hasznatokra fordítsátok. Kik még meg nem vagytok bérálva, készüljete el igazán a' nagy szentség' méltó felvételéhez, járúljatok ájtatosan oda az azt osztogató főpásztorhoz; távol legyen tőletek minden könnyelműség; ne nevéssetek, ne beszélgessetek, ne tolakodjatok, ne nézegessetek ide 's tova, mikor azon vagytok, hogy a' főpásztor rátok tegye kezeit. Ti pedig, szerelmesim, kik megvagytok már bérálva, szüntelen igyekezzetek az ur Jézusnak tanítását tökéleteseb-

¹¹⁾ Luk. 8, 10.

ben megérteni, megismerni, megtanulni; — kerüljétek vigyázva a' hitnek és erkölcsiségnek veszedelmeit; szenteljétek esztendőnként Istennek különös ájtatossággal a' bérnálásnak napját, és ébresszétek fel magatokban a' nyert kegyelemnek hathatóságát; valamikor alkalmatosság adatik, hogy az ur Jézusnak tanúi legyetek, munkálkodjatok az isteni kegyelemmel, és magatokat az ur Jézus' bajnokjainak lenni bizonyítsátok. Amen.

P ü n k ö s d h é t f ő n.

A' világosság a' világra jöve; de az emberek inkább szerették a' setétséget, mint a' világosságot: mivel az ő cselekedeteik gonoszak valának. Ján. 3, 19.

Azon régóta ohajtott, szent álmélkodásra méltó fény-nyel ragyogó napnak, melly az ur Jézus Krisztus személyében az általa kinyilatkoztatott felséges hitnek ágazatiban 's legszentebb törvényében a' tudatlanság' és erkölcztelenség' sűrű sötétségében vakoskodó emberi nemzetnek feltűnt, egyik legnemesebb, legjelesebb és legkívánatosabb munkája az volt, hogy a' rendetlen, délczeg, vásott indulatoknak 's kívánságoknak rabszol-

gaságából az embert az Istenfiához illő tiszta életnek szabadságára vezérelné, bátoritaná, sőt az örökké tartó büntetések' elkerülhetetlensége alatt szorosan kötelezné. De ime, a' keresztény törvénynek éppen ezen legáldottabb sürgetései, melyeket örömmel 's két kézzel kellett volna fogadni, okozták számtalanok' esztelen elkedvetlenedését 's szomorú elidegenítését.

A' világosság a' világra jött, és vidám sugáiraival a' földnek végső határaig elhatott, de mivel ép, egészséges szemeket, bátor tekintetet kívánt, mivel önmegtagadást, az érzékek' zabolázását 's öldöklését, feddhetetlen tisztaságot parancsolt azoknak, kik örvendtes vigasztalásaiban részesíttetni ohajtanak: inkább szerették az emberek a' setetséget mint a' világosságot; mivel cselekedeteik gonoszak valának; mivel egészen megvesztegetett, megromlott vala szívök: inkább akartak a' megszokott fertelmes ocsmányságoknak ígája alatt nyögni, mint az ur Jézus által szerzett kellemetes szabadságnak fényességében járni. — Ezen nekünk szerencsésen felkelt napnak pirosuló hajnalát látták már paradicsomban első szülőink, midőn bűnük' eltörlésére 's az emberi nemzet' megváltására az isteni irgalmasság megváltót ígért nekik, ki megfogja törni az ember' vesztére agyarkodó kigyónak fejét; Noe, Ábrahám, Mózes és a' proféták látták az ur' napját, és a' nekiek tett isteni kinyilatkoztatás szerint a' jövő messiás' hitére, az igaz Isten' imádására, a' jámbor feddhetetlen életet sürgető isteni parancsolatok' teljesítésére szorgalmasan tanították a' népet; de mivel a' parancsolatok közt egyik volt: *Ne paráználkodjál*, a' nagyobb résznek, a' setétség' feslett fiainak, nem tetszett a' tanítás; csak hamar önmagoknak koholtak vál-

lást, és olly annyira elfajultak, hogy már ezer öt száz esztendő mulva megbánni látszék az Isten, hogy embert teremtett, és a' jámbor életű Noen 's nemzetségén kívül iszonyú vizözön által elveszte minden halandót; *mi-vel*, ugymond az írás, *minden a' földön élő ember a' gonoszság' útján jár vala.* ¹⁾ Mindazáltal Noe' elszaporodott maradéki sem voltak jobbak; kevés idő mulva a' bálványozásra és az azzal járó feslettségre térvén, a' mint szent Pál mondja: *Megismervén az Istent nem úgy mint Istent dicsőíték, sem hálákat nem adának neki: hanem elhivalkodának képzelődéseikben és meghomályosodék balgatag szívök; azért magokat bölcseknek mondván, bolondokká lőnek; és felcserélék a' változhatatlan Istennek felségét a' romlandó embereknek, mada-
raknak, négy lábú és csuszómászó állatoknak hasonlatosságát ábrázoló képekkel. Ezen okból az Isten is hagyá őket szívök' kívánságaiba merülni olly tisztátalanságig, hogy testöket önmagokban szeplősítéssel fertőztetnék,* ²⁾ hogy minden tisztátalanságnak cselekedeteire telhetetlen kívánsággal adnák magokat. A' setétség illy vásott fiaival hemzsegett a' világ, midőn üdvözítőnk 's tanítványi az uralkodó setétség' megvilágosításában, szétosztatásban fáradoztak; azért fölötte sokaktól azon felelettel bocsátattak el, mellyel sz. Pált elereszté magától Felix római tisztviselő, kiről bizonyítja az Apost. Csel. könyve: hogy midőn bizonyos napon Felix Pál apostolt előhivatná, hogy ennek az ur Jézusban való hitről tanítását hallaná, Pál azonban *az igazság' kiszolgáltatásáról, a' fajtalanságtól való tartoztatásról és a' jövőendő ítéletről folytatná az oktatást, megrettenvén Felix,*

¹⁾ 1. Mózs. 6, 12. — ²⁾ Rom. 1, 21 — 24.

felele: Mostanra ez elég; azért elmehetsz, ha pedig alkalmas időt nyerhetek, ismét előhivatlak téged. ³⁾ A' setétség' fiaival tele vannak most is a' keresztény városok. Ha csak hinni kellene, arra még hajlanának; de mivel a' rossz vágyódások' erőszakos megtörését parancsolja a' keresztény hit, elfordítják szemeiket a' világoságtól; mert megszokott gonosz cselekedeteik miatt inkább szeretik a' setétséget, mint a' világosságot; magát a' hitet is gyűlölik, nem is orrolnak semmit érzékenyebben, mint midőn a' lelki tanítók kötelességek szerint a' gyermekek' puha nevelése, a' buja tekingetések, beszédek, játékok, az éjeli vétkes multságok, vásott dobzódások, a' rossz könyvek' olvasása, a' trágár énekek és botránkoztató társalkodások ellen kikelnek. Szerelmesim, sz. Pál azt mondja: *A' test szerint gondolkodó, azaz a' csak testének tetsző tárgyakról elmélkedő, azok után vágyakodó ember meg nem fogja azokat, mellyek az Istennek lelkétől vagynak; sőt bolondságnak lenni véli azokat;* ⁴⁾ ha tehát kívánjuk, hogy a' sz. lélek, kit nemcsak az apostolok, hanem mi is vettünk a' szent keresztségben és bérnálásban, a' maga drága kegyelmeivel, ajánkéival állandóan szívünkben lakozzék, először is zárjuk-el meghághatatlan gáttal a' tisztátalan léleknek útját, ki sohasem nyugszik, hanem kiűzése után is körüljár és hét nálánál gonoszabb lelket vevén maga mellé, ismét régi lakásába kíván jutni; jaj pedig annak, kire ismét rácsatolja bilincseit, mert rosszabbak lesznek az illy ember' végső dolgai, mint voltak megtérése előtt. Nincs, szerelmesim, véték, nincs gonoszság, mellyet Isten

³⁾ 24, 25. ⁴⁾ 1. kor. 2, 14.

a' szentírás' és a' tapasztalás' bizonyossága szerint már a' világon különféle rút nyavalyák-, hirtelen halál-, kétségbeesés-, becsstelenség-, szégyen-, szegénység-, véres háborúk-, egész országok' és nemzetek' elpusztításával olly súlyosan büntetne, mint a' fajtalanság; ha tehát az illy büntetésektől, a' bennünket mostan keményen fenyegető veszélytől kívánunk megszabadíttatni, irtsuk ki szivünkől a' tisztátalanság' minden nyomait. És erre akarlak ma, szerelmesim, ösztönözni beneteket, megmutatván, hogy minden ember már a' természet törvénye szerint, de különösen a' keresztény hite szerint köteles a' tisztátalanság' minden nemét kerülni. Jőj el szent lélek ur Isten, tekints reánk kegyelmesen isteni segítségeddel, — keresztény tisztaságra, 's így az üdvösség' útjára vezérelj szent kegyelmeddel!

A' tiszta élet olly erkölcs, melly által az ember a' testi vágyódásokat meggyőzi és minden tiltott örömtől magát megtartóztatja. A' tiszta élet Isten 's emberek előtt tesz bennünket kedvesekké; a' tiszta élet minden kornak minden nemnek legszebb dísze. A' tisztaság, ugymond a' szent lélek ⁵⁾ megbecsülhetlen kincs; semmi, ugymond továbbá, még a' legtisztább arany sem hasonlítottathatik a' tiszta lélekhez. Ezen nemes erkölcsnek, az emberek' különféle állapotjához képest, különféle nevezetei vannak. Ha olly személyről vagy on a' beszéd, melly magát soha még szabad házi társaságra sem adta, nőtelenységnek, szűzeségnek neveztetik; ha házasságban élő személyekről vagy on szó, kik a'

⁵⁾ Sir. 26, 20.

törvényes és szabad együtt való társalkodásnak határain kívül semmi illetlenségre sem vetemednek, házassági tisztaságnak hívattnak; ha pedig azokat tekintjük, kik, bátor annak előtte a' vétkes szerelem' lángjaitól megpörzsöltettek, vagy az Istentől szerzett házasságban éltek, de ezentúl elhatározták magokban, hogy a' testnek minden tilalmas gyönyörködtetéseit elkerülik, ezen önmegtagadás tartóztatásnak hangzik. Az élet' tisztasága tehát az emberek' különböző állapotjához képest vagy csak evangéliomi tanács, vagy pedig általjában minden emberre kiterjedő parancsolat: evangéliomi tanács azon szerzetes és papi vagy más világi személyekre nézve is, kik önként való választásból és Istenhez szeretettől, hogy szentebb életet élhessenek, még a' házassági szabadságról is örökre lemondának; általános parancsolat pedig minden keresztényekre nézve, kiknek minden törvénytelen testi cselekedetek Istentől általjában tilalmaztatnak.

Nem az örökös szüzeségről, mellynek mindazáltal dicséreteit egészen el nem mellőzhetem, hanem inkább a' mindnyájunkat illető parancsolt tiszta életről szándékom most szólni. Maga ugyan a' teremtető Isten' ujjával szívünkbe irt törvény imígy támadja meg a' fajtalanság' rabját: Esztelen, ha a' haragos, bosszúját tölteni indult ember, a' törvényes bírót elkerülvén, nagy dühösséggel rajta ütne, és téged ártatlant undok szitkok, moeskolódások 's verések után véredben fagyva hagyna, és aztán azzal mentegetné magát, hogy ő csak a' maga természeti indulatját követte; — ha a' tolvaj minden jószágodtól megfosztana, és aztán mentegetésére azt hozná elő, hogy ő csak a' tolvajságra vonzó és erőtető belső természeti hajlandóságát megnyugtanni

akarta ; valljon megelégednél-e ezen mentségekkel ? Te is, bujaság' rabja, azt mondott, hogy a' fajtalanságra belső, fölötti nagy hajlandóságot érzesz magadban, de nem ajándékozott-e az Isten neked okos ész, melly által hatalmadban vagyon a' rendetlen vágyódások' hánkolódását lecsillapítani, és uralkodásod alá hódítani ? Igaz, könnyebb az erős várakat, mint önmagát meggyőzni ; de melly felséges erkölcs, az emberi nemzetnek legizmosabb, legártalmasabb és legdühösebb ellenségét meggyőzni ! A' bujaságnak gonoszsága hatalmat vesz gyakran azokon is, kik meghódítják a' földet ; ledönti a' gyáva embert az inség' 's nyomor' mélyébe ; megvesztegeti az emberi testnek természeti erejét, egészséges vérét és szükséges nedveit, és ugyan ezen okból akadályoztatja az országok' népesülését, — a' nemző atyának bizonytalansága miatt szerencsétleníti a' magzat' nevelését, eloltja 's gyűlölséggé változtatja a' gyermek iránti atyai 's anyai szeretetet, — eltompítja az értelmet, a' szívet kővé keményíti, 's a' legbarátságosb javallások' elfogadására is megsüketíti, — az egész embert hivatalbeli foglalatosságainak rendes végbe vitelére alkalmatlanná teszi, — számtalanszor egyenes oka a' hamis elvádolásnak, a' gyalázatos hazaárulásnak, csalárdságnak, hamis esküvésnek, a' megbódult gyanakodó féltől elkövetett gyilkosságnak, az irgalmatlanságnak, a' tékozlásnak, egész nemzetségek' elpusztulásának ; — a' gonosz feslettség a' lélekismeret furdalásával, az Isten' büntető haragjának rettentésével, tisztátalan belső tüzekkel, rút fekélyekkel, gyakran kinos betegségekkel, gyalázattal, ezer megezer aggsággal nyughatatlanítja, elgyalázza, elerőtleníti, kiszijja, elhervasztja, elvéníti, előli a' szép ifjúságot még virág-

jában, — feloldja 's szétszaggatja a' társaságnak szent köteleit, 's minden nemzetet, mellyen elhatalmazott, elpuhít 's megveszteget 's megdönt. Oh melly gyalázatos, melly utálatos, mennyi átokra érdemes gonoszság tehát a' fajtalanság! Nem köteles-e az ember, csak a' természet' törvényének hangos sürgetései szerint is, a' fajtalanságnak minden nemét a' mérges kigyónál szorgalmasabban kerülni? — nem köteles-e minden ember, nem csak magát a' cselekedetet, hanem minden arra vezérlő kívánságot, beszédet, alkalmatosságot egész tehetsége szerint távoztatni? holott a' vétkes tárgyra, lopásra, gyilkosságra a' szándék, az út, a' készület is vétkes; holott lehetetlen embernek sárral bánnia, mérges kigyót keblében ápolgatnia, a' tűznek lángjai közt járnia, gonoszokkal társalkodnia, a' veszedelmet keresnie a' nélkül, hogy meg ne fertőztesék, meg ne mardostassék, meg ne pörzsöltessek, el ne gonoszuljon, 's veszedelemben el ne vesszen.

Azon felséges tanításnak dicsősége, melly sem Izraelben sem a' rómaiak' 's bölcs görögök' iskoláiban annak előtt nem hallatszott, melly a' világot angyali tisztaságú szűzekkel vagy olly keresztényekkel, kik csupán egy házastársnak halálig felbonthatlan szövetségében legtisztább életet éltek, betöltené, egyedül neked tartatott fenn, mennyei tanító Jézus. — Ezen mennyei tanító mesterünk ugyan elégségesen kinyilatkoztatta, hogy a' holtig való szűzeség a' tökéletesség' fő polcza, mellyre felhágni nem adatott Ádám' minden fiának, 's azért ezen felséges erkölcsöt tulajdon szent példája szerint csak azoknak ajánlá, kik e' végre az ég' bő kegyelmeiben részesültek; *nem mindnyájan*, ugymond sz. Máténál, *fogják*

meg ez ígét, hanem a' kiknek adatott; ⁶⁾ másoknak pedig megengedte a' tőle előnkbe adott törvények szerinti házasság életet: mindazáltal a' holtiglani szűzességnek felségét 's hasznait olly kellemetesen rajzoltatta, főkép János 's Pál apostolai által, hogy az ezektől iktések' hathatósága által nem sokára angyali tisztaságú élet vétetnék a' földön sokaktól szokásba.

De ezen szűzességi tisztaság nem parancsolat, hanem csak némelly jelesebb lelkeknek adott evangéliumi tanács; a' keresztény törvény az Istentől szerzett házasság életet megengedni, jóváhagyá, és szentségi méltóságra emelte, de egyszersmind a' lassankint becsüszott rendetlenségektől kitisztította, és egyáltalában a' házasság szövetségén kívül minden testi gyönyörködést, mint Isten előtt utálatos gonosztságot, elátkozott. Isteni mesterünk, ki maga az út, igazság és élet, ki a' világ' világossága, melly megvilágosít minden hozzá jövő embert, tanítja a' következőket: *Valaki elbocsátja feleségét, és mást vesz, házasságtörést követ; ⁷⁾ Hallottátok, hogy mondatott a' régieknek: ne paráználkodjál; én pedig mondom nektek, hogy valaki asszonyra tekint annak megkívánása végett, már paráználkodott vele szívében; ⁸⁾ mert a' szívből erednek a' gonosz gondolatok, házasságtörések, paráznaságok; ⁹⁾ — jobb pediglen a' legkedvesebb gyönyörködtetést is előlni, mintsem hogy az egész ember a' gehennára vettesék. Boldogok a' tiszta szívűek, mert ők látják az Istent!*

Az apostolok is azonnal sürgették 's kötelezték a' megtérteket a' fajtalanság' minden nemének távoztat-

⁶⁾ 19, 11. — ⁷⁾ Máté 19, 9. — ⁸⁾ Máté 5, 27. 28. — ⁹⁾ Máté 15, 19.

tására. Jerusálemben tartott egyházi gyülekezetiükben a' sokféle bajos zsidó rendtartások' igája alól fölmentetteknek határozták ugyan a' megtért pogányokat, de nyilvánosan rájuk parancsoltak, hogy őrizkedjenek a' paráznaságtól. Péter, az apostolok' fejedelme, első levelében így szólítja a' híveket: *Szerelmesim, ugymond, kérlek titeket mint jövevényeket 's szarándokokat: hogy tartóztassátok magatokat a' testi kívánságoktól, mellyek a' lélek ellen harcolnak. A' ti társalkodástok a' pogányok közt tisztességes legyen: hogy azt, a' melly miatt titeket mint gonosztevőket rágalmaznak, a' ti jószágos cselekedeteitekből álltallátván, dicsőítsék az Istent a' látogatásnak napján.*¹⁰⁾ Pál, a' nemzetek' tanítója, az élet' tisztaságára való köteleltséget számtalanszor fejtegeti leveleiben. A' többi közt így ír: *Ez az Isten' akarata, hogy szentek legyetek, és a' paráznaságtól magatokat megoltalmazzatok; hogy mindenitek az ő testét szentségben 's tisztességben birni tudja; hogy azt a' tisztátalan kívánságnak zabolátlansága által ne becsületelje, mint a' pogányok, kik nem ismerik az Istent.*¹¹⁾ Mert mind ezekért boszút áll az ur. A' testnek cselekedeteiről, a' paráznaság-, tisztátalanság-, fajtalankodás-, bujaság- 's ezekhez hasonlókról mondtam már nektek, hogy a' kik ilyeneket cselekesznek az Isten' országát el nem nyerik. *A' paráznaság pedig és minden tisztátalanság ingyen se neveztesse ti közöttetek, a' mint szentekhez illik. Szinte ugy távoztattassanak minden szemtelenség, bolond beszéd és trágárság, mellyek nem illenek; hanem inkább ezek' helyét foglalja a' háladás. Mert azt tudjátok 's jól jegyezzétek meg*

¹⁰⁾ 2, 11. 12. — ¹¹⁾ I. thesz. 4, 3. 4. 5.

magatoknak: hogy semmi paráznának vagy tisztatlannak nincsen öröksége a' Krisztusnak és az Istennek országában. ¹²⁾ De ezen értelmes 's szivreható tanítással meg nem elégszik az apostol, hanem a' korinthusiakhoz írt első levelében arra emlékeztet bennünket: hogy mivel minden érdemünk nélkül a' hit' kegyelme és a' szentségek' gyakorlása által az ur Jézus Krisztus' titkos testének tagjai és a' szent lélek' temploma lenni szerencsénk volt, azért minmagunk becsüléssel 's tisztelettel tartozunk romlandó testi hajlékunknak. *Nem tudjátok-e, így szólit mindnyájunkat, hogy a' ti testeitek Krisztusnak tagjai? Elszakaszszam-e tehát Krisztus' tagjait, hogy azokat a' parázna' tagjaivá tegyem? távol legyen! Minden bűn, mellyet ember cselekszik, a' testen kívül vagyon; de a' parázna tulajdon testét fertőzteti. Nem tudjátok-e, hogy a' ti testetek a' bennetek lakozó szent léleknek temploma, kit Istentől vettetek és nem vagytok magatokéi; mert nagy áron vétettetek meg.* ¹³⁾

Ezen érzékeny, felséges ébresztgetésektől lelkesítettván az első keresztények, olly tiszta életet éltek, hogy az akkori arany időkben kereszténynek vagy szentnek lenni, egy értelemben vétetnék; és azért az apostolok leveleikben a' keresztényeket többnyire csak szenteknek nevezték. A' természeti tisztaság' háttárból soha ki nem lépni, a' házassági hivséget állandóan megőrizni, csak igen ritka esetben második házasságra lépni: ezek a' legcsekélyebbek, mik az első keresztények' tiszta életének dicséretére mondhatók. Azon legboldogabb idő pontban, mellyben az igaz ke-

¹²⁾ Efez. 5, 3. 4. 5. — ¹³⁾ 6, 15—20.

resztény hit a' világon elterjedt, oh melly dicsőségesen
 ragyogott a' szűzeség' erkölce a' földön! Az urak'
 urának, ki angyalaitól mennyben imádtatik, már em-
 beri testben új angyali seregek gyülekezének a' földö-
 ni legmélyebb imádására. Hányszor üttetett el akkor
 a' magát tartóztató Judith' erőtlén karja által a' vásott
 Holofernes' feje? Hányszor emésztetett meg a' galád
 Ámon tulajdon tisztátalan tüze' lángjaitól? A' gyaláza-
 tos fajtalansággal annak előtte annyira megfertelmesi-
 tett világ a' zöldelő kereszténység által szűz lelkekkel
 csak hamar megtelt. Bölcs Justinus a' második század-
 ban Antoninus római pogány császárhoz a' keresztények'
 részére adott védelemfelírásában bátran ajánlotta ma-
 gát, hogy mind a' két nemen 's minden rendből levő
 számos keresztényeket kész előmutatni, kik hetven
 esztendő korokig, a' sűrű csorbátlanul megőrizték
 szűzeségöket. Számosan a' gyenge Ágnes és Agatha
 szűzekkel készebbek voltak iszonyú kínzások közt,
 mellyekkel a' kegyetlen pogány bírák tisztaságukat
 megejteni gonoszán mesterkedtek, szörnyű halált hal-
 ni, mint az incselkedéseknek engedni, és Istennek tett
 fogadásuktól elállani; 's így legszebb virágzó eszten-
 deikben a' szűzeség- 's martyromság hervatlan koszo-
 rúját elnyerték; sőt már a' halállal küszködven inkább
 szorgoskodtak, hogy ne talán a' szemérmetesség ellen
 vétkeseknek találtassanak, mintsem hogy kegyeseb-
 ben bánjanak velök kínzóik. Szent Perpetua szűzről
 olvassuk a' vértanuk' hiteles történeteiben, hogy a'
 fene vadaknak vettetvén, midőn már tőlök szaggattat-
 nék, mintegy megfelejtkezvén kínjaírói, letépett ru-
 hadarabjait kapdosta, hogy a' dühös vad fogaktól meg-
 meztelenített tagjait takargatná. Szóval, a' legszoro-

sabb tisztaság és szemérmetesség tulajdon ismertető jele az első keresztényeknek. Ezen okból szent Afrahoz, ki a' bűnös Magdolnával megtérvén, hiteért vérét ontotta, így szól Caius pogány bíró; „Te nem vallhatod magad kereszténynek, mivel a' keresztség előtt botráncoktató életet viseltél, mert a' keresztények olyanokat be nem fogadnak társaságukba.” Caecilius nevű pogány gúnyoló pedig, mint Minutius Felix' harmadik századbéli írónak védelemírásában olvasható, azt vetette szemökre a' keresztényeknek: „Ti szüntelen féltek, aggódtok, tusakodtok; ti önmagatoknak mulatságot sem engedtek, nem jöttök játékokra, meg nem jelentek a' közönséges gyűlekezetekben sem a' vendégségekben 's lakomákban; a' jövőendő feltámadás' hív reménységéből megfosztjátok magatokat a' jelenvaló életnek minden édes gyönyörködtetéseitől.” Mind azon ezernyi ezerek, kiket János' Titkos látásában a' báránynak királyi széke előtt fejér köntösökben öltözve, pálmágokat kezökben tartván, oly éneket énekelni hallott, melyet senki más nem énekelhetett, mivel szűzek valának, hangosan szólítanak bennünket örömeik' lakhelyéből: Keresztények, ha bennünket dicső eleiteknek tiszteltek, kövessétek legalább a' törvényes tiszta élet által nyomdokainkat; oly gyarló emberek voltunk mi is mint ti, de mindeneket tehetünk annak kegyelme által, ki bennünket erősít; imádkozzatok, a' senkit meg nem csálható igazság megígérte, hogy mennyei atyánk jó lelket fog adni a' neki esedezőeknek; a' szentségek' gyakorlása, az angyalok' eledele, mely szűzeket nevel, és szüntelen az oltáron számatokra készen tartatik, fölötte könnyíti iparkodástokat; de a' borban vagyon a' bujaság, és a' kényére nevelt szolgál,

a' test, pártot üt; ha a' testi kívánságokon győzedelmeskedni akartok, a' henyélő, hívságos, puha életet, a' testnek hizlalását, a' szemnek, fülnek, nyelvnek zabolátlan járását's gyönyörködtetése nálatok uralkodni meg ne engedjétek.

De hálák legyenek az Istennek, vannak még napjainkban, 's pedig számosan, kik jeles tiszta étellel díszesítik az anyaszentegyházat, kik még egészen ép egészséggel bírván, fiatalságukban meg nem ejtethettek, kik a' disztelen kétértelmű szóra is pirulnak, kik házas-társaiknak az esküdt hívséget szentül megtartják, kik egyházi vagy szerzetes köntösben mások' épülésére buzgóskodnak, és még a' helytelen gyanúskodásra sem adnak okot; vannak kik önmegtagadással a' világi mulandóságot megvetvén, kerülik a' hasztalan fényeskedésre bevett vesztegetést, — kik mértékletesen, józanon élnek, — javaikat nagy készséggel a' szegényeknek osztják, polgártársaik' boldogítására áldozzák, sőt halálig, bár melly nehézségek adják elő magokat, házajokhoz, királyukhoz köteles hívségben megköszönláskodnak, 's jó erkölcsű magzatokkal boldogítják a' hazát. De jaj is azokuak, kik fajtalan életre vetemednek; az Isten büntető keze előbb utóbb eléri őket. Tanítja ezt a' mindennapi tapasztalás, tanítja a' szentírás, mellyben rettenő példáink vannak, hogy büntette volt az Isten' igazsága már sokszor ez életben a' bujaság' szörnyű vétkét. Ki nem tudja, hogy az egész földet elborító és az emberi nemzetet kipusztító vizözön főképp a' fajtalanság miatt küldetett Isten által a' világra? Ki nem tudja, hogy szint ezért kellett Sodomának és Gomorrhának tüzes, kénkövés eső által elvesznie? Ki nem tudja azon rettenetes büntetéseket, mellyekkel

Isten a' zsidókat látogatta a' fajtalanság miatt? Dávid is milly nagyon bűnhődött az elkövetett házasságtörés miatt! És magyar nemzetünkön bizonyosan nem ejtettek volna a' vad tatárok 's törökök olly iszonyú csapásokat, ha a' puhaság, dobzódás 's rossz élet annyira el nem hatalmazott volna hazánkban. Bizonyosan azért is pártolt el annyi ezer magyar, a' soha elegendőkép meg nem siratható mohácsi veszedelem után, atyáinak igaz hitétől; mert kik a' puhaságba, a' tisztátalan életbe elmerülnek, azok többnyire büntetésül a' hit' kegyelmétől is megfosztatnak, mellynél nincs nagyobb büntetés.

Kérlek azért, szerelmesim, vegyétek szívetekre a' jó erkölcsöknek hazánkban is naponkint nevekedő megvesztegetését és a' keresztény buzgóságnak feltetűző foggyatkozását. Ti ugyan, szerelmesim, nem vagytok képesek, az illy siralmas állapotra vetemedett számos hazánkfiai' gondolkozását 's szívét megváltoztatni; de mindazáltal egy jeles érseki székek majd husz ezret számláló kath. keresztény hívei levén, önmagatok, fiaitok', e' város' lakószai' köteles keresztény feddhetlenségét sikerrel eszközölhetitek, és több rátok figyelmező megyék' épülésére előmozdíthatjátok. Azért üdvösségtekre kényszerítlek benneteket előljárók, gátoljátok meg mindenkép a' fertelmes életet e' városban; ti fogtok valamikor Isten előtt számot adni mindenért, mit elnéztetek, elhanyagoltatok. Kérlek, kényszerítlek, szerelmesim, mindnyájatokat, kerüljétek a' fajtalanság' minden nemét. Ha kiki közöletek aranya' 's ezüstje' vagy egyéb becsesebb jószága, tolvajoktól megőrzésére semmi szorgalomosságot el nem mulaszt, mennyivel inkább tartoztok magzatjaitok' ártatlanságára vigyázni, kik nem veszendő aranyon vagy ezüstön, hanem az ur

Jézus' drága vérével váltattak meg, 's kiktől a' tőlök származandó nemzetség' boldogsága függ. Üdvösségetekre kényszerítlek benneteket, apák, anyák, hogy gyermekeitek, cselédjeitek előtt kettőztetett vigyázattal minden dísztelenséget távoztassatok; hogy nekik trágár énekeket, beszélgetéseket 's másokkali gyanús társalkodást meg ne engedjete; rossz életű cselédet vagy lakót ne szenvedjete házatokban. Tartsátok mindent a' tieiteket figyelmes szemmel, 's tanítsátok meg erre: inkább meghalni, mint vaíamelly tisztátalanságra vetemedni.

És te, áldott Jézusunk, a' tiszta életnek legnagyobb kedvelője, add szent kegyelmedet, hogy parancsolatid szerint tisztán élhessünk; add iparkodásinkhoz szent áldásodat; add kegyelmedet a' megtérésre azoknak is, kik a' fertelmesség' örvényében mármár elvesznek. Kegyelmezz, irgalmazz meg minden bűnösnek. Sodomának, mellytől még messzejárunk, megkegyelmeztél volna, ha tiz igaz találatott volna benne. Oh köztünk még sok száz feddhetlen imádód vagy; tekints ezeknek jeles jámborságára; tekints boldog szűz anyádnak, kinek első királyunk, szent István, országát 's nemzetét ajánlá, hathatós közbejárására, 's fordítsd el a' veszélyt, melly fenyeget mindnyájunkat. Itt süss, itt égess, csak örökre meg ne vess. Amen.

U r n a p j á r a .

Az én testem bizonynyal étel, és az én vérem bizonynyal ital. Ján. 6, 55.

A' szent léleknek tüzes nyelvek' színében legcsodálatosabb és legszerencsésebb következésű alászállására emlékeztető jeles ünneplés után esztendőnként a' második csötörtök a' diák rendtartást követő közönséges keresztény anyaszentegyház által különösen a' kenyér 's bor' színe alatt valóságosan jelenlevő Jézusnak imádsára rendeltetett azon időtől fogva, mellyben ezen felséges titoknak valóságát többen nyilván tagadni, és így a' régi hitet hibásnak kiáltani merészlették. Ezen ájtatosság diák nyelven Krisztus' teste' ünnepének, vagy az ur Isten' hordozásának neveztetik; mivel ezen alkalmatossággal azon szörnyű gyaláztatot, alacsonyítást, kínokat, szidalmakat, mellyeket üdvözítőnk felfeszítésekor a' hitetlen zsidóktól és pogányoktól szenvedett, buzgóságunkkal meghálálni, és valamint hajdan váltságunkért egy törvényszéktől a' másikhöz dühös gúnyolások között hurezoltatott, úgy most a' benne való hitünknek bizonyítására víg énekek közt a' szent titokban ötet, mint a' keresztény anyaszentegyháznak

győzhetetlen fejedelmét, körülhordozni, több oltárokra, mint annyi királyi székekre helyheztetni, 's a' napkeleti bölcsék' példáját folytatván, arannyal, tömjénnel, mirhával tisztelni szoktuk, és így iránta tántoríthatlan hívségünket délszinre hozni iparkodunk. Hasonló okokból helyesen mondatik ezen ünneplés a' mi magyar nyelvünkön urnapjának, mivel a' fényes imádással és hódulással üdvözítőnket főurunknak valljuk, kiáltván szent Pál apostollal: *Egy az ur, egy a' hit, egy a' kereszt-ség, egy az Isten, ki mindenek' atyja, ki mindenek felett vagyon;* — *a' Jézusnak nevére minden térd meghajoljon, mennyben, földön és a' föld alatt;* ¹⁾ és teljesítjük az ur Jézusnak azon meghagyását: *mindenek tiszteljék a' fiút, miképen tisztelik az atyát.* ²⁾ Azonban ezen ájtatos gyakorlás bátran nevezethetik igen szembetűnő okokból az ur Jézus isteni méltóságának, isteni mindenhatóságának, az Isten' mindenütt jelenlétének, a' legalázatosabb de egyszersmind legfelségsőbb hitnek, a' legmélyebb, de hasonló mértékben leghasznosabb titok' ünneplésének is; mert míg ezen ájtatosság a' keresztény anyaszentegyházban fennáll, addig az említett igazságok feledékenységbe nem mehetnek; mert nagyobb, okosabb hitet nem gondolhatunk, mint midőn az isteni kijelentés iránt való határtalan tiszteletből tagadjuk azt, mit testi érzékenységünk bizonyít, és valljuk azt, mit semmikép sem tapasztalhatunk; mert minden homály mellett is nincs kívánatosabb vallás mint az ur Jézusnak állandó köztünki és mibennünki bátor láthatatlan, lakása.

Fellette sokat botlott az emberi ész minden időben a' miatt, hogy e' hármat: *érthetetlen, ellenmondó, meg-*

¹⁾ Efez. 4, 5 — 7. — ²⁾ Pál a' filip. 2. 10. — Ján. 5, 23.

foghatatlan voltaképen nem különböztette, holott ezen képzetek olly messze járnak egymástól, mint az ég a' földtől. Érthetetlen az, miről semmit sem tudunk, sem tárgyát, sem semmi tulajdonságát nem ismerjük: ilyenek a' haszontalan kigondolt hangok, mellyeknek értelmek nincsen. — Ellenmondó az, mi azon dolognak ugyan azon egy tekintet alatt valóságát bizonyítja is, tagadja is, így a' tárgyat semmisíti, képzeletlenné teszi: ilyen ellenmondás és képzelhetetlenség volna, ha azt mondanók: hogy az Isten természetében egy, és természetében három; vagy hogy az isteni természetben csak egy, és mégis egyszersmind három személy legyen; vagy hogy az ur Jézus a' megszentelt kenyérnek és bornak színe alatt valóságosan jelen vagyon, és jelen nincsen; de ezt a' keresztény hit nem tanítja. Megfoghatatlan az, a' minek tárgyát és tulajdonságait tapasztalásból vagy isteni kijelentésből értjük, de a' tárgynak tulajdonságaival egybekötését elménk' határozottsága miatt által nem láthatjuk: ilyenek a' titkok, mellyekkel a' természet tele van; és az Istentől kijelentett hit a' világi tudománytól főmértékben szükségképen különbözik.

Ugyan is ki nem tudja, hogy az isteni kijelentés csak az örökké élő valóságról, annak véghetetlen tökéletességéről, akaratjáról, cselekedeteiről, végzéseiről szólhat; már pedig ezen tárgyaknak mineműsége, mint maga az Isten, elménknek megfoghatatlan, de valljon ki is hihetne valamelly kijelentést Istentől történni lenni, hacsak merő, minden ember előtt tökéletesen ismeretes igazságokat foglalna magában? holott önmagunk és az egész előttünk álló természet merő titkokkal teljes, mellyek közül némelylek minden

emberi elmét felülhaladnak: millyenek az emberi léleknek természete, és a' testtel egybeköttetése, minden tárgyak' utolsó létrészei (elemei), és azoknak összerakoztatása; mások a' tudományban való előmenetekkel kifejtődnek, illyenek: a' különféle tüneményeknek közelebb való okaik, és azokból merített hasznos találmányok — illyen a' viznek, vagy levegőnek több, hajdan ismeretlen, gőzökre való felosztása — vagy a' földnek a' nap körül való forgásából könnyen magyarázható a' napnak és éjnek, az esztendő négy részeinek állandó felcserélésök. Azonban a' mint csak az említettekben is világos, felette megcsalatozónék az, ki vélné: hogy az, minek belső természete, mineműsége nekünk megfoghatatlan, már egyszersmind haszonvehetetlen is; mert valljon kicsoda magyarázhatja meg, hogyan változik el bennünka' kenyér vérré 's testté? — hogyan leszen az érzéketlen eledelből, mihelyt azt a' gyomor megemészti, érző test? de azért mégis az ételnek itálnak testünknek táplálására szükségét, hasznát senki sem veheti kérdésbe. Ámbár sem az Istennek, sem az ember' lelkének belső természetét nem láthatjuk, tökéletesen le nem írhatjuk, azért mégis azon igazságokon, a' mellyeket az Istenről és az ember' lelkéről tudunk, nyugszik, mint talpköveken áll minden erkölcsiségünk és lelki csendességünk; bátor nem foghatjuk meg, hogyan fog kinekkinek elrothadott és porrá vált emberi teste számtalan változások után, mellyeken világ végzetig keresztül kell mennie, ismét összeállíttatni, és lelkével egybeköttetni, azért mégis, nagy vigasztalást, és a' testi bűnöknek távoztatására, a' jó cselekedeteknek pedig való gyakorlására hatható ösztönt ad nekünk azon vallás: hogy saját testünk ismét, és pedig érde-

meinkhez mérsékelt, jeles dicsősséggel fel fog támadni, és lelkünkkel együtt örökké boldogíttatni. Így, hogy többet ne említsek, Pál apostol Istentől ránk következő súlyos büntetés alatt szívökre köti a' híveknek, hogy méltó készüllettel, tiszta lelkiösmérettel járuljanak az ur' vacsorájának vételére, de valljon kicsoda fog inkább igyekezni azon, hogy az apostol' sürgetésének eleget tegyen? — ki fogja szorgalmasan lelkiösméretét megvizsgálni, bűneit töredelmesben megbánni, életének jobbúlását erősebben fogadni, — az okozott károkat teljesben pótolni? az-e, ki az ur' asztalánál csak közönséges kenyeret — és bort osztogattatni vall, a' mint ez mindennapi ebédjénél és vacsorájánál is történik — vagy az, ki a' kenyér' és bor' színe alatt magát az ur Jézus Krisztust keblünkbe szállani hiszi? a' feleletet, mivel önkényt foly, rátok bízom.

Mindazáltal, bár melly igazak is az eddig mondattak, azért mégis főképen háromszáz esztendőttől fogva sokan vannak, kik keresztényeknek vallják magokat, kik az egy Istenben három személyt, és azon egy Istenségből a' második személynek egyedül emberi természettel való egybekötését hiszik, bátor mind a' kettő megfoghatlan titok; az ur Jézus Krisztus' rendelése szerint pedig megszentelt kenyérnek és bornak merő színe alatt az ur Jézus' testét és vérét, és így őtet magát megjeleni tagadják, nem az érthetetlenség, nem az ellenmondás, hanem a' megfoghatatlanság miatt.

Valaki az ur Jézus Krisztust isteni személynek lenni hiszi, melly igazságot ma megmutatni nem szándékom, az nem kételkedhetik a' felől: hogy mit az ur Jézus ígért, azt híven teljesíti is, és a' mit általunk gyakorolni parancsolt, annak teljesítésére alkalmatosságot

is adott; úgy de szent János evangéliomának hatodik részéből világos: hogy isteni üdvözítőnk testét és véré, sőt magát egészen ígérte híveinek lelki táplálásukra és az avval való élést jeles jutalmak' ígérete mellett megparancsolta, annak megvetését kemény büntetés alatt tiltotta; tehát ezen ígéretét teljesítette is, és kenyeret és bort utolsó vacsoráján megszentelvén, testének és vérének vallván, és ezt örök emlékezetére vétetni parancsolván, világ végzetig híveit szent testével és vérével valóságosan ugyan, ámbár nekünk megfoghatatlan módon, lelkiképen táplálja.

Ugyan azért szent János' evangéliomának hatodik szakaszát csak önmagából Isten' segítségével úgy fogom megvilágosítani, hogy az ur Jézusnak az oltári titokban valóságos jelenlétéről keresztény ember okosan ne kételkedhessék; ez tárgya beszédemnek; figyelmezzetek!

Minekelőtte a' szentírás' említett czikkelyének magyarázásába beleereszkedem, megjegyzésre méltónak tartom e' hármát. *Először*, szokása vala az ur Jézusnak azon történeteket, melyekben tanítványi könnyen botráncokozhattak volna, nekik előre tudtokra adni, hogy így a' hitben nem csak meg ne tántorodjanak, hanem inkább erősíttessenek. Így szent Lukácsnál mondá urunk apostolinak: *Íme felmegyünk Jerusálembe, és beteljesednek mindenek, melyek megirattak a' próféták által az emberfiáról, mert a' pogányok' kezébe adatik, és megcsúfoltatik, és gyalázattal illetetik, és megpökdöstetik, és minekutána megostorozák, meg-*

ölik őtet, de harmadnapon feltámad, ³⁾ utána veti az evangelista: de ők ezekből semmit nem értenek; de a' mint a' huszonnegyedik részben előterjeszti, üdvözítőnk feltámadása után emlékezteté tanítványit jövődőlésére, megnyitá elméjüket, hogy értenék az irásokat, és meggyőzé őket a' felől, hogy így kellett neki szenvednie 's feltámadnia. Hasonlóan búcsuzó beszédében így inti tanítványit: *Ezeket szóltam nektek: hogy meg ne botránkozzatok, az egyházi gyülekezetekből kizárnak titeket, sőt eljön az idő: mikor minden, valaki titeket megölel azt állítja: hogy ez által Istennek tiszteletet teszen. Ezeket szólám nektek, hogy a' midőn bekövetkezik amaz idő, megemlékezzetek arról, hogy én ezeket előre megmondottam nektek.* ⁴⁾ Ugyan azért, mint olvashatni az Apostolok Cselekedetei' könyvében örülének, és áldák az Istent az apostolok, valahányszor az ur Jézus tanításának hirdetéseért valamit szenvedni alkalmatosságok volt. Valóban kellett tehát a' bölcs tanítónak az új törvénybeli szent vacsoráról is valamit előre szólani, másképp annak szerzésekor szavai csak a' tanítványok' elméjét zavarták, és ők kenyeret bort látván, testet, vért hallván, csak több kérdések' tételére kisztettek volna, a' miről mégis legkisebb említés sincsen a' szent könyvekben.

Másodszor, Üdvözítőnk homályosabb kifejezéseit tanítványinak megvilágosította; de valahol megfoghatatlan titokról szólt, ott egyedül engedelmes hitet kívánt. Szent Máté' evangéliomának 13 részében olvasuk tanítványihoz mondott ezen szavait: *Nektek adatott tudnotok a' mennynek' országának titkait — — — azért*

³⁾ Luk. 18, 31 — 35. — ⁴⁾ Ján. 16. 1 — 4.

értsétek meg a' magvetőről való hasonlatosságot. Ugyan azon könyvnek 16 részében feljegyeztetett urunk' azon intése: Vigyázzatok és őjjátok magatokat a' farizeusoknak és saduczeusoknak kovászától; mellyet midőn kenyérről értenék tanítványi, megdorgálta őket mondván: Mikből nem értitek, hogy nem a' kenyérről szóltam nektek ——— akkor érték meg, hogy a' farizeusoknak és saduczeusoknak tudományától való megőrizkedést hagyá meg nekik. A' 15 szakasz szerint az apostolok hallván urunknak a' farizeusokhoz intézett mondását: Nem fertőzteti meg az embert, a' mi a' száján bemegy, hanem a' mi a' száján kijön, az undokítja az embert, Péter a' többiek' nevében esedezett: Magyarázd meg nekünk ezen hasonlatosságot, Jézus pedig felele: Még ti is értelem nélkül vagytok-e? nem értitek-e hogy a' mik az ember' szájából kijönnek, a' szívből származnak, és ezek fertőztetik meg az embert. Mert a' szívből erednek a' gonosz gondolatok, gyilkosságok, házasságtörések, paráznaságok, lopások, hamistanubizonyságok, káromlások; ezek undokítják az embert, mosdatlan kezekkel pedig enni nem fertőzteti meg az embert. Ellenben, midőn a' hit' tárgyáról szólott, semmi magyarázatot sem adott hozzá, hanem azt sürgette, hogy szavainak igazsága felől senki se kételkedjék. Állításom világos szent János' evangéliomának 3 részéből, ezen helyen olvassuk: hogy Jézus meglátogatvatván egy, ötlet tisztelő tanult Nikodemus nevű férfitől, 's ő ezt a' szükséges ujjaszületésre intette, mondván: Bizony, bizony mondom neked, ha ki ujonnan nem születik a' vízből és szent lélektől, be nem mehet az Istennek országába. Kérdé Nikodemus, mi módon lehetnek ezek? de Jézus csak azt adá feleletül: a' mit tudunk azt beszéljük, a'

mit látunk' a' felől teszünk bizonyyságot, de a' mi bizonyyságtételünket be nem veszitek; ha a' földieket, mellyekről szólottam nektek, nem hiszitek, miképen fogjátok hinni a' mennyeiket, ha azokról szólandok hozzátok. Más alkalmatossággal a' jerusálemi templomban sürgettetvén az egybegyült zsidóktól Krisztus: *Ha te vagy Krisztus, mond meg nekünk nyilván, azt adá nekik feleletül: Már megmondottam nektek, de nem hiszitek; a' cselekedetek, mellyeket én cselekszem az én atyámnak nevében, azok tesznek bizonyyságot én felőlem, de ti nem hisztek, hogy én és az atya egy vaggunk; azért megint köveket vőnek fel a' zsidók, hogy őtet megköveznék, okát adván: mivel te ember lévén Istennek teszed magadat.* ⁵⁾ Urunk, hogy bölcsessége's szelidsége szerint első felhevült indulatosságukat lecsendesítené, arra emlékeztette őket, hogy a' törvénybeli szent könyvekben még a' mérő emberek is, kik az Isten' akaratját hirdetik, Istennek neveztetnek, de aztán ismét atyjávali egységét ujította mondván: *Ha nem munkálom az én atyámnak cselekedeteit, ne higgyetek nekem; ha pedig azokat munkálom, és ha nekem nem hisztek, a' cselekedeteknek higgyetek, hogy megismerjétek és higgyétek, hogy az atya én bennem vagyok és én az atyában vagyok. Ismét tehát akarák őtet megfogni, de ő kimene kezeik közül.* ⁶⁾ Kinszevedése előtt való estvéjén hosszú búcsúzó oktatását, mellyben leginkább az egy Istenségben levő három személynek az emberi nemzet' üdvözítésével foglalatосkodását előterjeszti, avval kezdi: *Hisztek Istenbe, én bennem is higgyetek, azután ama mondására: Ha engem megismertetek volna, az én*

⁵⁾ Ján. 10, 24 — 34. — ⁶⁾ Ján. 10, 37 — 40.

atyámat is megismertétek volna, azonban mostantól fogva megismeritek, és meglátjátok őtet. Filep apostoltól megkérettetvén: Uram, mutasd meg nekünk az atyát! csak azt felelő: Filep, a' ki engemet lát, az atyát is látja. — — — Higyjétek nekem: hogy én az atyában vagyok, és az atya én bennem vagyok; ha különben nem, a' cselekedetekre nézve higgyétek. 7) Tehát urunk homályos mondásainak értelmét legalább tanítványinak kifejtette, de midőn a' hitnek tárgyairól szólt; azoknak mivoltját nem világosította, mivel az emberi elmének mostani határait felülhaladják, hanem csak csodatételeire nézve minden habozást kirekesztő vallástételt kívánt. Ugyan azért mivel üdvözítőnk kétszer szólván testének és vérének örök életre tápláló eledelül és italul való adásáról, egyszer sem magyarázta szavait, és az első említéskor a' kafarnaumi synagógában minden kifogás nélkül való hitet sürgetett, értésünkre adta: hogy emberi elmének megfoghatatlan titokról vagy on a' beszéd, azért szavait betű szerint kell érteni, a' valóságot hinni kötelesség, a' módot vizsgálni tilalmas.

Harmadszor, Szent János apostolnak is szokása az ur Jézus' homályosabb szavait, mellyeket nem betű szerint kell értenünk világosítani. Így evangéliomának 2 részében jegyzi, hogy urunk ama mondását: Bonzsátok el e' templomot, és harmadnapra felépitem azt, a' zsidók a' jerusálemi templomról értették, de hibásan, mivel ezt az ő testének templomáról erősítette, azért feltámadásakor meg is emlékeztek tanítványi ezen ígéretéről. — A' negyedik szakaszban előhozta az ur

7) Ján. 14. 1, 7, 8, 9, 11, 12.

Jézusnak a' samariai asszonyhoz ama szavait: *Minden a' ki e' vizből iszik, ismét szomjuhozik, a' ki pedig iszik azon vizből mellyet én adok, nem szomjuhozik örökké, hanem a' viz, mellyet én neki adok, ő benne az örök életre felforró viznek kútfejevé lesz.* — Ismét a' hetedik részben a' jerusálemi templomban számos népnek hallottára nagy felkiáltással mondott következő hasonló igéit említi: *Ha ki szomjuhozik, jöjjön hozzám, és igyék, annak a' ki én bennem hiszen, a' mint az irás mondja, belsőjéből az élő viznek folyói fognak kiáradni;* azonban, hogy ezeket betű szerint ne értsük, utána veti a' magyarázatot: *Ezt pedig monda a' lélekről, mellyet veendőк valának az ő benne hívők; mert még nem adatott vala a' szent lélek, mivel Jézus még meg nem dicsőitetett vala.* Ha tehát üdvöztünk testének és vérének a' lelket elevenítő és a' testet a' végső napon feltámasztó vételéről a' kafarnaumi synagógában tartott beszédét csak a' bitről kellene érteni, szent János a' magyarázatot annyival inkább hozzá adta volna, mivel maga bizonyítja: hogy a' miatt nemcsak idegen hallgatói, hanem a' tanítványok közül is többen zúgolódtak ellene, a' tizenként apostolon kívül mindnyájan kimentek a' synagógából, és sokan többé vissza sem tértek hozzája; mivel tehát mind ezek mellett urunk' szavait legkisebb magyarázattal sem világosítja, a' betű szerint való értelmet igaznak lenni tanítja.

Ezeket előre bocsátván, kérlek titeket szerelmem, szent János' evangéliomának felolvasott hatodik részét olly egész történet' leírásának nézzétek, hogy abból csonkítás nélkül semmit sem lehet elmellőzni, kihagyni, átugrani. Már kezdete az ur Jézusnak azon főméltóságát hirdeti, a' mit a' befejezésben vallanak

róla az apostolok, eleitől végig csak álmélkodásra méltó tárgyak említetnek, lépcsőnként a' csodálatosnak bizonyosságáról a' megfoghatatlannak erősítésére vezéreltetünk; eleitől végig kenyérről, de mindig titkosabb kenyérről foly a' beszéd; már első cselekedete urunknak végső ígéreteinek teljesítéséről kételkedni nem enged.

Tudniillik: tanításának harmadik esztendejében közelítvén a' husvéti ünnep, mellyre a' zsidók a' jerusálemi templomban megjelenni kötelesek valának, és azért seregenként menének fel a' fővárosba, az ur Jézus Galileában Tiberiás városának és a' Genezareth nevű kis tengernek környékében, sokaknak szeme láttára, minden elibe hozott betegeket csodálatosan egy „*akorom*” szóval szokása szerint gyógyítá; azért hallgatták oktatásait, és követték őtet. Továbbra észrevevén Jézus, hogy eleségökben megfogyatkoztak hallgatói, használni akará az alkalmatosságot, és helyes, halatlan, tagadhatlan csodatétellel délszinre hozni, hogy ha ezentúl is hitelt nem adnának szavainak, csak megátalkodások lehetne oka. Azért kérdi előbb tanítványit, ha volna-e valakinél valami eleség? kik tudakozódván, őt árpakenyérnél és két halacsckánál többet nem találhattak, mellyeket az ur Jézusnak által is adtak. Ekkor ámbár mintegy ötezer férfi lenne jelen, parancsolá, hogy letelepednének, és azon kevés eleségből annyi kenyeret és halat osztogatott tanítványi által, hogy nemcsak mindnyájan jólaknának, hanem még a' maradék darabokból tizenkét kosár tele is szedetének, azért is felkiáltának: Bizonyára ez ama próféta, ki e' világra jövődő váratik! és arról tanácskoznak, hogy őtet a' királyságnak elfogadására kényszerítenék;

de urunk magányosan eltávozott az ott levő hegyre. Így bizonyította az ur Jézus, hogy másoknak testi táplálására akarátja elégséges, mindazáltal nem czélja, csak földi boldogságot szerezni az embereknek. De tovább arról is akará meggyőzni tanítványit, hogy emberi testével tetszése szerint bánhat, azért midőn a' magokra hagyott tanítványok este felé hajóra ültek, és Kafarnaum' városába igyekeznének, Jézus nagy szélvész közt a' habokban szabadon járván, hozzájok jöve, őket bátorítá, és alig lépett be a' hajóba már azt a' part-hoz juttatta. Más napra azok is, kiket csodálatosan táplált a' tiberiási hajókon Kafarnaumba érkeztek, és feltalálták Jézust a' synagógában, csodálkozván hogyan jöhetett által a' vizen, holott a' tanítványok' hajójába be nem szállott, kiktől kétség kívül a' történet elbeszéltetett nekik. Két illy jeles csodatétel után ki nem várta volna azon emberektől, hogy valamit nekik az ur Jézus mondand, azt általjában mint isteni kijelentést minden ellenvetés nélkül elfogadják? és csak ugyan eleinte, midőn az annyira merő tördelés között szaporított kenyerekre emlékeztettek a' végett, hogy a' veszendő eledel helyett az örök életre táplálót keressenek, mellyet az embernek fiától, kinek az atyaistentől való küldetése felől jeles csodatételei kételkedést nem engednek, bizonyosan nyerhetnek, ezen szólításra kérdék üdvözítőnket: *Mi tevők legyünk tehát, hogy Istennek kedves cselekedetekkel foglalatoskodjunk?* de alig hallották azon feleletét: *az Istennek kedves cselekedet ez, hogy higgyetek abban, a' kit ő küldött, már haboztak, és így az isteni kegyelemnek, melly bennök már munkálni kezdett, akadályt vetettek. Földi, alacsony, testi képzelődéseik a' háladatosságnak tárgyá-*

ból az ellenvetésre okot merítettek, és avval állának elő: láttuk ugyan, hogy általad az öt árpakenyér anynyira szaporítottát, hogy ötezeren jóllaknának, és még is a' maradék darabok sokkal felülhaladnák a' kezedbe adott eledelt; de ez csak földi kenyér volt, ez csak egyszer történt, ebben csak ötezeren részesültek, már pedig Mózsés mannát az írás szerint, mennyei kenyeret, Izrael egész népének negyven esztendeig adott a' pusztában; azért nagyobb vagy hasonló jelt mutass, ha akarod, hogy higyük szavaidnak. Üdvöztőnk feltett czéljára nem említhettek a' zsidók alkalmasabbat mint a' mannát és mennyei kenyeret, azért ezen kifejezés mellett beszédének végig megmaradt. Először kifejti a' nagy különbséget, melly a' manna és azon kenyér közt van, mellyet most nyujt 's ajánl nekik az atya; másodszor világosan maga magát vallja azon kenyérnek lenni; harmadszor megmondja: hogy kell ezen kenyérben hasznosan részt venni; negyedszer előterjeszti azon utat, mellyen lehet azon eledelhez jutni. Mózsés, ugymond, nem adott nektek mennyei kenyeret, mert a' harmat kenyér lévén, melly csak ideig a' testet táplálta, sem mennyből, az Isten' dicsőségének helyéből, nem hullot, sem az embernek örökkétartó mennyei életet nem szerezhett; de az én atyám épen ilyen csodálatos tulajdonságokkal bíró kenyeret ad most nektek, melly ugyan azért valóságos mennyei kenyér, akkor felfoháskodtak hallgatói: *Uram, mindig ezen kenyeret adjad nekünk!* Kivánságuknak azonnal eleget tett urunk felelvén: *Én vagyok az életnek kenyere, - - mert azért szállottam alá mennyekből, hogy nem az én akaratomat, hanem az engem küldőnek akaratját cselekedjem. Ez pedig az engem küldő atyának akaratja: hogy sen-*

kit azok közül, a' kiket nekem adott, el ne veszessek, hanem fellámaszszam azokat az utolsó napon. ⁸⁾ Hogy tovább tudhassák, mikép lehessen ezen mennyei kenyérben részt venni, hozzá adja: *a' ki hozzám jön, meg nem éhezik, és a' ki én bennem hiszen, soha meg nem szomjuhozik, tudniillik az örökkévalóságban; mert az engem küldőnek akaratja: hogy minden a' ki látja a' fiút, és hiszen ő benne, örök életet nyerjen.* ⁹⁾ De mennél többet szólott urunk az ő benne való hitről, annál inkább nyilatkoztatták hitetlenségüket, csak abból ítélték, a' mit urunkban láttak, és felőle más emberektől hallottak; de a' mit ő magáról hirdetett, ámbár azt csodatételekkel igaznak lenni bizonyította, azt hinni nem akarták. Ők az ur Jézusban csak magokhoz hasonló közönséges embert szemléltek, hallották atyját Józsefnek, anyját Máriának neveztetni, kiket többen közölők személyesen is ismertek, azért akarmelly bámulásra méltó csodatételek után is átállották azt hinni, hogy ő mennyországból szállott alá, ezt hallván zúgolódtak mondván: ismerjük atyját, anyját, hogyan mondhatja tehát: mennyből szállottam alá? De azért urunk meg nem másolta szavait, hanem okát adta hitetlenségüknek, hogy tudniillik a' hitre kinekkinél elkerülhetetlenül szükséges az isteni kegyelem, arra pedig méltatlanok azok, kik fényes csodákat látván, csak azért tagadnak valamit, mivel a' dolognak módját által nem látják, mivel testi érzékeik által nem tapasztalják; hogy pedig mennyből származását, a' benne való hitnek szükségét és annak hasznát senki szabadon el ne magyarázhassa előbb valóságos Istenségét vallja mondván: *Csak*

⁸⁾ Ján. 6. 35, 38, 39. — ⁹⁾ Ugyan ott 46.

egyedül az, a' ki az Istentől vagyon, az látta az atyát, azután esküvéssel ujítja: Bizony, bizony mondom nektek, annak ki én bennem hiszen, örök élete vagyon.

Eddig üdvözítőnk azon kenyérről szólott, melyet az atya ad az emberi nemzetnek mennyből, mondotta magát mennyei kenyérnek, erősítette, hogy a' benne való hit minden éhséget, szomjúságot csillapít, kielégít, elolt; de azt még nem említette, hogy őtet enni, testét ennünk, vérét innunk kell, a' minő kifejezéseket emberről az egész ó- és uj- szövetségi szentírásban nem is olvashatni. Eddig olly kenyérről szólott, mellyben kiki tüstént Isten' kegyelmével hit által részesülhet. De a' negyvennyolczadik verstől fogva változtatja beszédét, a' mint az ötvenegyedik verssel való világos összeköttetés bizonyítja, mind a' két vers azon szókkal kezdődik: *Én vagyok amaz élő kenyér*; olly kenyérről kezd szólni, melyet ő osztogat, önmagát, testét és vérét ételül, italul rendeli híveinek, és olly eledelről szól, melyet még csak fog adni, és már nem csupán a' hit által való részvételről szól, melyet teljesíteni mindjárt lehetett, és halasztani szabad nem volt. Halljuk urunknak a' mai titkunkhoz már közelebb járó szavait: *Én vagyok az életnek kenyere, a' ti atyáitok manna't ettenek a' pusztában, és meghaltanak. Ez ama kenyér melly mennyből szállott alá, hogy valaki abból eszik, meg ne haljon.* Üdvözítőnk már feljebb többször bizonyította: hogy ő mennyből szállott alá, — hogy ő a' valóságos életnek kenyere, vagyis, életet adó, szerzőkenyér, és azért sokkal jelesebb, felségesebb, hasznosabb, szükségesebb, csodálatosabb a' pusztában adott régi mannánál, melly sem a' lelket, sem a' testet a' valóságos életre, az örökéletre nem táplálhatta, — hogy

hozzájönni, ő benne hinni kinekinek kötelessége, — valljon miért hozta elő újra ugyan ezen kifejezéseket? — azért, szerelmesim, mert eddig még nem említette, hogy ezen kenyeret enni kell, most pedig már azt sürgeti, és hogy ne kérdjék tőle hallgatói, valljon testét kelljen-e enni? megelőzi nyughatatlanságukat mondván: *Én vagyok amaz élő kenyér, ki mennyből szállottam alá, ha valaki ezen kenyérből ejend, az örökké él, ama kenyér pedig, melyet én adni fogok, az én testem, melyet én adni fogok a' világ' életéért.* Ezen ígék, szerelmesim, urunknak egész beszédében középpont gyanánt tekintethetnek, a' melyre hallgatóit lassanként rávezetni, és a' melynek erős vallása mellett őket megtartani vala czélja, ámbár az apostolokat kivévén, a' többiek' szemfülessége érdemetlenné lett ezen titoknak hitére. Világosan bizonyítja urunk, hogy bátor ő az élő mennyei, örök életre tápláló kenyér, ő mégis ezen kenyeret eledelül még csak fogja adni, ezen eledel pedig leszen az ő teste, mellyről szent János evangéliomának első részében tanítja: *Kezdetben vala az ige, 's az ige Istennél vala, 's Isten vala az ige - - - és az ige testté lön, és mi közöttünk lakék.* Hogy pedig ne kételkedhessék valaki, valljon valóságos testét akarja-e eledelül adni, folytatja: hogy azon testet fogja táplálás gyanánt adni, melyet a' világnak megváltásaért fog feláldozni. Tudniillik az ó törvénybeli áldozatokban, melyek a' bűnért mutattak be, csak a' papok, — a' háladás' áldozatjaiban pedig az azt felajánlók is részesültek, és a' leölt barmok' husából ettek; mind azon régi áldozatok csak annyiban lehettek Isten előtt engesztelők, a' a' mennyiben az üdvözítőnek következő véres áldozatját ábrázolták, és azért annak végbe vitele után a' je-

rusálemi templomnak elpusztulásával együtt el is multak; mivel ezen újtörvénybeli áldozat által valóságosan megnyerettetik a' bűnök' bocsánatja, megígéré üdvözítők, hogy azon testben, melly az emberi nemzetnek bűneiért fel fog áldoztatni, kivétel nélkül kiki valóságosan is fog részesülhetni; azért is midőn kínszenvedése előtt való estvéjén a' megáldott kenyérről szent Máté szerint mondotta: *Vegyétek, és egyétek, ez az én testem.* ¹⁰⁾ Lukács szerint utána veti: *melly ti érettetek adatik.* ¹¹⁾ Úgy de ki nem tudja, hogy üdvözítők valóságos testét mutatta be a' keresztnek oltárán az isteni igazságnak az egész emberi nemzetnek bűneiért? tehát azt is valóságos testének kell vallanunk, a' mit nekünk ígért, és adott eledelül. Urunknak hallgatói (a' kafarnaumi synagogában) hozzá levén szokva a' véres áldozatoknak bemutatásához, és a' feláldozott barmoknak husában való részesüléshez, de egyszersmind iszonyodván az embereknek áldozatul való leöléséről, mellyet az Isten Izrael' népének különösen megtiltott, megbotránkoztak, mert csak ugyan betű szerint a' valóságos testről, de nagyon vastagon, testi gondolkozások módjához képest értették az említett ígéket, és azt vélték, hogy üdvözítők merő emberi holt testét felbonczoltatva akarja hiveivel megetetni úgy, hogy abban kiki részt vehessen, a' milehetetlenségnek, és mennyekből jött tanítóhoz illetlennek is látszott. *Vetekednek vala azért,* szavai az evangélistának, *a' zsidók egymás között mondván: miképen adhatja ez nekünk az ő testét, hogy azt együk?* — Nem tartóztathatom magamat, hogy itt elő ne hozzam a' negyedik századbeli

¹⁰⁾ Máté 26, 26. — ¹¹⁾ 22, 19.

szent Chrysostomus János konstantinápolyi püspöknek szent János' evangéliomos könyvéről mondott negyvenhatodik beszédjéből e' bölcs jegyzést: *Mihelyt az elmét elfogja azon kérdés: mi módon? nyomon kiüti magát a' hitetlenség. Mert ha azt sürgeted, mi módon? miért nem kérded a' kenyerekről, mi módon szaporíthatott őt kenyeret annyira? nemde akkor csak jóllakni kívántak és a' csodatételre nem figyelmeztek? — Azt feleled; a' tapasztalás tunitotta meg őket a' valóságnak elhitelére; úgy de azért bocsátotta előre azon csodát, hogy azt szemlélvén, többi szavainak igazsága felől ne kételkednének. Ők ugyan, folytatja a' szent atya, akkor azon ígéből semmi hasznót nem vettek, de mi valóságosan élünk a' jótétmenynyel. Annakokuért szükséges megtanulnunk: mi legyen a' titkok' csodája, mi végre adattak, mi a' hasznuk? Egy test vagyunk, úgy mond az apostol, és tagok az ő husából és csontjaiból. A' megkereszteltettek engedelmeskedjenek az igének. Tehát nem csak a' szeretet által, hanem valóságosan azon testtel összeelegyítettünk, a' mi azon eledel által történik, mellyet adott nekünk, hogy megmutassa nekünk, melly forróan szeret minket, magát velünk elegyíti, és egy testbe összeköt, hogy egyek legyünk mint a' fővel egyesült test, mert a' lángoló szeretetnek ez a' jele. — De térjünk vissza a' zügolodó zsidókhoz és figyelmezzünk a' mennyei bölcsességnek feleletére, imé kételkedésöknek és ellenkezésöknek tárgyát kétfelé választja az ur Jézus; a' valóságra nézve, hogy valójában igaz testét szándékozik híveinek adni és rendelni nekik táplálásul, helyben hagyja vélekedésüket, és azt négy majd nem hasonló, de egyszersmind egymást magyarázó kifejezéssel erősíti; a' mi pedig azon*

vastag értelmet illeti, mintha holt testének felvagdalt husát kellene híveinek rágniok, ezt mint hibást megigazítja avval: hogy ezen eledel az örök életre táplálás, azért nem holt hús ez, nem szükség ezt rágni, nem lehet ennek a' gyomorban megemésztetnie. Mondá azért nekik Jézus: *Bizony, bizony mondom nektek, ha nem ejenditek az emberfiának testét, és nem ijandjátok az ő véré, nem leszen életetek ti magatokban. A' ki eszi az én testemet, és issza az én véretem, annak örök élete van, és én feltámasztom azt az utolsó napon, mert az én testem bizonynyal étel, és az én vérem bizonynyal ital. A' ki eszi az én testemet, és issza az én véretem, én bennem marad, és én ő benne maradok. Valamint engem elküldött az élő atya, 's én is élek az atya által; úgy a' ki engem eszen, ő is él én általam. Ez ama kenyér melly mennyből alászállott, nem olyan mint a' manna, mellyet atyáitok ettenek, de meghaltanak; a' ki e' kenyeret eszi, örökké él!* ¹²⁾ Szerelmesim, úgy vélem, igazság a' mit akarok mondani; ha ki szent János evangéliomos könyvének hitelessége felől nem kételkedik, és az ur Jézust mindenható isteni személynek hiszi, annak meg kell vallania, hogy nincsen hitünk' egyik ágozatja is világosabban előterjesztve a' szentírásban mint az, hogy az ur Jézus' valóságos teste 's vére híveinek tőle eledel és ital gyanánt felséges táplálásul rendeltetett. Ugyan is urunk, ki magáról tanítja, én vagyok azút, az igazság és az élet, leereszkedvén gyarlóságunkhoz, hogy a' valóság felől minden kételkedésnek árnyékát is kirekeszsze, valamint számos helyeken olvassuk az evangéliomokban, a' hol valamelly

¹²⁾ Ján. 6. 54 — 60.

nevezetes állítása felől teljes megnyugtatót akar szerezni hallgatóinak, esküvéssel kezdi beszédét: *Bizony, bizony mondom nektek* — mivel az ő törvényben a' zsidóknak kemény büntetés alatt megvolt tiltva a' meghalt barmoknak vérét inni, urunknak pedig ugyis feltétele vala véres áldozatjának örökösítésére mind testének, mind vérének külön titkos bemutatását rendelni, és eleven testét nekünk táplálásul hagyni, hogy hallgatóit a' valóságra annál figyelmetesebbekké tegye, fenyegeti őket, hogyha következő szerzéséhez képest már nem csak testét enni, hanem vérét is inni nem fogják, a' kegyelemnek hitetlen megvetése miatt az életre nem lesznek alkalmasak; ellenben azoknak, kik szerzéséhez képest az ő testét enni, és az ő vérét inni fogják, a' legfelségesebb jutalmat, az örök életet, dicsőséges feltámadást igéri, és így inti minden híveit, hogy ne a' testnek mulandó ételéről, nem a' hasnak hizlálásáról álmodozzanak, hanem azt higgyék: hogy az ő testének és vérének vétele a' halhatatlan lelket az örök életre, és a' halandó testet az utolsó ítélet' napján a' dicsőséges feltámadásra fogja segíteni. Továbbá, mivel ezekből a' következés foly: hogy tehát az ur' teste olly étel, vére olly ital, mellyet szájjal kell venni, mivel másképen arról helyesen nem lehetne mondani, hogy azt enni, 's inni kell; mivel az ételnek, itálnak tulajdonsága, hogy az velünk, midőn szájjal vesszszük, és lenyeljük, szorosan egyesül, üdvöztőnk is a' valóságnak teljes kifejezésére testét valóságos ételnek, vérét valóságos itálnak lenni bizonyítja, mellyben a' ki részesülni fog, az ur Jézussal legszorosabban fog egyesülni, de azonnal ismét előterjeszti a' testi, sőt a' régi csodálatos manna, és ezen eledel és ital közti különb-

séget, t. i. a' testi, földi eledel, a' minő volt a' manna is, a' gyomorban megemésztetik, csak ideig tartja fel a' testnek életét, a' testnek, ha egyszer meghal 's elrothad, többé semmit sem használhat; ellenben abba, ki az ur' testét eszi, az ő vérét iszsza az ur' Jézus maga száll, és megemésztés nélkül lakik ő benne, sőt mivel a' megtestesült ige, ki az atyától öröktől fogva veszi életét, azért jelent meg a' földön, hogy a' vétkek' halálából az embereket fölkeltse, 's megelevenítse, valaki az ur Jézust szállítja keblébe, ő tőle elevenítetik, ő általa él, ő belőle mint mennyből alászállott mennyei kenyérből, tápláltatik, hogy mind lelkére mind testére tekintve, örökkétartó életet nyerjen.

Azonban, mivel üdvözítőnk vissza nem huzta azon mondását, mellyben hallgatói megbotránkoztak, mivel nem csak nem mondotta, hogy testét eledelül adni nem fogja, hanem inkább négyszer egymás után testének evesét, vérének ivását, szükségesnek, felette hasznosnak, valóságosnak, hathatósnak lenni, még pedig esküvéssel bizonyította, — mivel ők az ur' Jézust csak közönséges embernek lenni vélték, még csak mennyből alászállottnak sem akarták hinni, és ugyan azért a' testében és vérében való részvételnek az örök életre és dicsőséges feltámadásra éltető erőt tulajdonítani nyakasságok nem engedte, — mivel még a' vérnek italára is sürgettettek, — mivel az egész előadásnak mineműségét által nem láthatták, a' mint kívánták volna; sokan már nem csak hallgatói, hanem az ő tanítványi közül ezeket hallván, mondának: *kemény beszéd ez; kicsoda hallgatja azt?* De valljon tanítványaira tekintve megmásolta-e urunk szavait? változtatott-e valamit eddig folytatott beszédében? A' mint szent János,

ki jelen vala előterjeszti: *Tudván pedig Jézus ő magában: hogy tanítványa e' miatt zúgolódnának, mondá nekik: Ez botrányoztat meg titeket? Hát ha látandjátok az embernek fiát felmenni oda, a' hol előbb vala? Ezen szavakból, a' mint kiki értheti, urunk semmit sem húzott vissza, hanem inkább dorgálja tanítványit, hogy tanításának hinni átallanak, és a' háladatosság helyett még botrányozásra okot keresnek, azért is kételkedésöknek szétszórására következő mennybemenetelét jövendőli nekik, melly délszínre fogja hozni, hogy ő, bátor csak ember lenni látszik, a' mellett mégis mennyei ur, oda megyen vissza, a' hol megtestesülése előtt dicsőséggel birt, és azért testének, vérének elevenítő hathatósága vagyon, mert folytatja: *A' lélek az, a' ki megelevenít, a' test nem használ semmit, az igék, mellyeket én szólok nektek, lélek és élet; azaz: a' közönséges emberi test, a' minőnek lenni az én testemet vélitek, azon felséges hasznokat, a' melyekről szólottam, senkinek sem szerezheti meg, de a' testemben levő ige, melly az emberi természettel egybekötve vagyon, a' testemben levő mennyei valóság, melly csak az emberi nemzetnek váltása végett vett emberi természetet magára, ezen isteni lélek, ez elevenít, innét azon tárgyak, mellyekről szólottam nektek, az én testemnek evése, és véremnek ivása a' lelket táplálhatják a' boldog halhatatlanságra, és mind a' léleknek, mind a' testnek örök életet szerezhetnek. Hogy üdvözítőnknek ezen szavait így kell magyarázni onnan világosodik, mert bátor többször mondotta, hogy mennyből alászállott, hol az előtt is volt, és azért oda fog visszamenni, hallgatói azt hinni nem akarták — maga mondotta szent János' evangéliomának negyedik**

részeben. *Lélek az Isten*; a' tizedik részben bizonyítja maga felől: *Én és az atya egy vagyunk ---- higgyétek hogy az atya én bennem vagyok, és én az atyában vagyok. - - - Az én juhaim az én szavamat hallgatják. - - és én örök életet adok nekik, és soha el nem vesznek,* Az ötödik részben pedig azt tanítja: *Miképen az atya holtakat támaszt, és megelevenít, azonképen a' fiu is, a' kiket akar megelevenít.* Pál apostol Korinthusba küldött első levelének, tizenötödik részében az emberi nemzetnek első testi és második lelki atyjáról szólván, ezt jegyzi: *teremtetett az első ember Ádám élő lénynyé, az utolsó Ádám pedig elevenítő lélekké;* — nem mondotta urunk az én testem nem használ semmit, hanem általjában a' test, vagyis a' közönséges emberi testnek vétele nem használna semmit, de az elevenítő lélek használ, és adhat mind a' testnek, mind a' léleknek örök életet; már pedig a' szentírás említett helyeiből kiteszik, hogy az ur Jézus az elevenítő lélek, mert isteni 's emberi természete egy isteni személyben van összekötve.

Csak ugyan üdvözítőnk' azon ígérletét, hogy valóságos testét és véré, önmagát, fogja nekünk adni lelki táplálásunkra étel és ital gyanánt, a' mit annyszor különbfélekép bizonyított, többé nem változtatta sem azon titkot, melyet hinni kellett, hogyan lehessen testét enni, és véré inni? meg nem magyarázta, — sem azt egy szóval sem említette, hogy az ő testét enni, és véré inni csak annyit teszen, mint hinni, hogy ő az emberi nemzetnek váltságaért testét és véré fogja feláldozni. Hanem mivel általjában hit kívántatott az előadott titoknak elfogadására, mondá urunk a' körülállókhoz: *Vannak némellyek közöletek, kik nem hisznek*

--- azért mondom nektek: hogy senki nem jöhet én hozzám, ha csak az én atyámtól nem adatik neki. En-
 liti ugyan végre az evangelista: *Ettől fogva tanítványi*
közül sokan hátra állanak, és többé nem követik valu
őtet. De üdvözítőnk ezen keserves veszteség által sem
 birathatott arra, hogy azt mondaná, a' mit igen könny-
 nyen mondhatott volna: mért indultok tőlem? hibáztok
 ha úgy értitek szavaimat, mintha én valóságos teste-
 met és véreimet ételül és italul rendelném híveimnek,
 sőt inkább még a' tizenkettőt is megkérdi: *Talán ti is*
készültök elmenni? mintegy szabad választásokra biz-
 ván, hogy vagy higgyék kételkedés nélkül, valamit mon-
 dott, vagy ha azt nem akarnák, távozzanak el tőle.
 Azonban Péter, a' ki különös mennyei kijelentés által
 arra oktattatván, és ösztönöztetvén, az apostolok közül
 első tett nyilván vallást a' felől, hogy az ur Jézus a'
 régen megígért Krisztus, a' világ' üdvözítője, és az
 egyigaz Istennek valóságos fia, ki a' többieknél tüzesebb,
 mindég első vala mind a' feleletekben, mind az ellen-
 vetésekben — kinek többi társaitól megkülönbözteté-
 sét, szent János' evangéliomának első része szerint,
 már akkor megígérte az ur Jézus, midőnelőször András
 által elibe vezetettett imígyen szólítván őtet: *Te Simon*
Jona' fia vagy, te Kéfasnak fogsz hivatni; a' mi annyit
teszen mint Péter, azaz köszikla, — ki csak ugyan
 urunknak isteni méltóságáról tett vallástételére nézve
 mind a' petros köszikla nevet, mind az anyaszentegyház
 kulcsairól, az abban való főhatalomról szóló ígéretet
 nyerte, Simon Péter itt is mint előljáró a' többi társának
 nevében megfelelt: *Uram, kihez mennénk? az örök*
életnek igéi vannak nálad, vagyis a' mint kiki értheti:
 nincsen okunk, hogy más tanítót keressünk, mi tudjuk,

hogy valamit te tanítasz, az mind örök igazság, melly az örök boldogságra vezérel, okát adja tovább ezen meggyőződésének, már máskor megdicsért vallástételét újítván: *És mi elhittük, és megismertük, hogy te vagy ama Krisztus az élő Istennek fia.* Kétség kívül, valaki hiszi, hogy az ur Jézus valóságos isteni személy, annak már nincsen semmi oka szavainak igazsága felől kételkedni, ha mindjárt azok' teljesítése határozott eleménknek lehetetlennek látszik is.

Már most, szerelmesim, könnyen át lehet látni, hogy bátor szent Máté, Márk és Lukács evangelisták és Pál apostol urunk végső szent vacsoráját és az új törvénybeli vendégségnek szerzését előterjesztvén, egy szóval sem említik, hogy megváltónk a' következő cselekedetnek megértése végett valamely beszédet előre bocsátott volna; — ámbár urunk akkor csak rövideden azt bizonyította, a' megáldott kenyérről: *vegyétek, egyétek, ez az én testem, melly érettetek adatik;* és a' megszentelt borral tele pohárról: *igyatok ebből mindnyájan, mert ez az én vérem, az új szövetségé, melly sokakért kiontatik a' bűnök' bocsánatjára;* azután meghagyta tanítványinak és pedig Pál apostol szerint mind addig, még ismét láthatóképen mennyből a' földre jövend: *est cselekedjétek az én emlékezetemre;* — ámbár üdvözítőnknek említett szavai betű szerint nekünk képzelhetetlen dolgot foglalnak magokban, és sehol a' szentírásban világosabban nem magyaráztatnak, és értelmök felől több századtól fogva tart a' keresztény felekezetek közt a' versengés; — ámbár urunk együgyű tanítványai minden homályosabb szavaiban megütköztek, és azért azok megfejtését sürgették, mind e' mellett mégis az utolsó vacsorán senki az apostolok közül, még Péter

sem tett a' felől kérdést az ur Jézusnak, ha valljon azon kenyér tulajdon teste, azon bor tulajdon vére-e? hogyan lehetséges neki önmagát kezében hordozni, és másoknak táplálásul adni? — hogyan lehet az teste, vére, a' mi a' kenyérnek és bornak minden tulajdonságát megtartja? kétség kívül mind ezen és több kérdéseket is kellett volna hallani üdvözítőnknek, ha erről más alkalommal már elégségesen nem nyilatkoztatta volna szándékát; de minekutána egy esztendővel előbb két nevezetes és tagadhatlan csodatételt előre bocsátván magáról vallotta: hogy mennyből szállott alá, hogy Istentől nagyon, hogy egyedül látta az atyát, és örök életet adni, 's holtakat feltámasztani hatalmában áll; tovább ígerte, hogy mennyei kenyeret fog adni híveinek, melly sokkal jelesebbleszen a' régi mannánál, hogy az a' kenyér, mellyet ő adand, az ő teste, és esküvéssel bizonyította, hogy testét enni, vérét inni szükséges, ezt pedig egymás után négyszer ujította, — azokat, kik megvetik kegyességét, az örök élettől való megfosztással fenyegette, azoknak pedig, kik örömmel élni fognak vele, örök boldogságot jutalomul ígért, — szavainak bizonyítására még mennybemenetelét hozta elő, — és sem az ezen beszéd ellen morgoló közönséges zsidóknak, sem tanítványinak botrányozásával nem gondolván, szavait vissza nem huzta, és csak egyedül arra figyelmeztetvén hallgatóit, hogy az ígért eledel nem a' testet, hanem a' lelket táplálja, és isteni hathatósága szerint az embert az örök életre segíti — azok' ellenmondásának, kik a' valóságot elfogadni átallának, csak a' hitetlenséget, és a' hitre szükséges kegyelemnek fogatkozását adta okúl úgy annyira, hogy még tizenkét különös követőjének is szabad választására hagyta, vagy hinni szavainak, vagy társasá-

gától bűcsút venni; — már nem csoda, hogy az ígérlet teljesítésének alkalmatosságával, az ígért eledelnek szerzésekor többé senki az apostolok közül nehézséget nem keresett szavaiban, hanem mindnyájan megemlékezvén Péter' feleletjéről, engedelmesen hitték és elfogadták rendelkezését; nem csoda, hogy ennek nyomán, a' mint Pál apostolnak Korinthusba írt leveléből kitetszik, mindjárt a' szent léleknek elvétele után e' szerzést gyakorolni, és abban részesülni fő kötelességöknek tartották az apostolok, és megtért hívek, az apostolok pedig különösen arra ügyelnének, hogy a' Krisztus testében és vérében méltán részesüljenek a' hívek, hogy megbecsüljék az ur' testét, hogy valamiképen méltatlan vételével az ur' teste és vére ellen ne vétkezzenek, önfeljókra az áldás helyett kárhozatot ne hozzanak.

Tehát szerelmesim, a' kősziklához ragaszkodván, Péter apostolnak kövessük urunktól helybehagyott és megdicsért példáját; ma ismét Istennek segítségével az ur' szent szerzése fog ujíttatni az oltáron; a' kenyér és bor megszünvén, urunk ígérete és cselekedete, az apostoloknak pedig gyakorlása és tanítása szerint az ur' teste és vére, és avval elválhatatlanul önmaga az ur meg fog jelenni; akarmint zörgelődjenek érzékeink, akarmint vonakodják elménk' büszkesége, akarmint kiáltsanak ellent a' tőlünk meghasonlott tanítványok, mi csak azon fohászkodást ujítsuk: *Uram, kihez mennénk? az örök életnek igéi vagynak nálad, és mi elhittük és megismertük: hogy te vagy ama Krisztus, az élő Istennek fia!* A' pogányok több isteneket vallottak, és azok közt osztották fel a' világ' kormányját, ők isteneiket minden helyes ok nélkül arany és ezüst bálványaikban lakni képzeltek, és azért a' bálványokat

Isten gyanánt imádták, az egy igaz Istenről megfeleltetkezvén, azt tisztelték Istennek, a' mi nem Isten; — távol legyen illy esztelen butaság mi tőlünk. Mi csak egy igaz Istent vallunk, abban három isteni személyt hiszünk, mellyek közül a' második hozzánk való szeretetből emberi természetet vett magára, és azt isteni természetével úgy egybekötötte, hogy a' két természet csak egy, imádásra méltó isteni személy legyen, ugyan azért valahol emberi természete megjelenik, istensége is jelen van; — hiszszük, hogy ezen az Istenséggel egy személyben összekötött emberiség állandó lelki vigasztalásunkra, és felette nagy hasznunkra nemcsak mennyben, mint dicsőségének helyén, hanem oltárain is, valamikor a' kenyér és bor az ő rendelése szerint megszenteltetik, mint áldozat jelen van, tehát a' mi imádásunknak tárgya, mindég az imádásra méltó isteni személy, melly az atyával és szent lélekkel csak egy Isten, és mellynek csak hozzánk való mindenható szeretetét magasztaljuk, midőn az említetteteket felőle valljuk. Az apostolokról olvassuk: *a' tizenegy tanítvány pedig elmene Galileába a' hegyre, a' hová rendelte vala nekik Jézus, és látván ötet imádák* ¹³⁾ Üdvözítőnk pedig kinek szavai: *a' te uradat Istenedet imádjad, és csak őtet szolgáljad*, azon imádat nem ellenzette, hanem a' tanításra való hatalomnak általadásával, és állandó segítségének ígéretével jutalmazta. A' tőlünk e' cikkelyre nézve meg hasonlott atyánkfiái is imádják az ur Jézust mint mennyben levőt, mivel az ő szavai: *hogy mindenek tiszteljék a' fiút, miképen tisztelik az atyát*; ¹⁴⁾ mi hiszszük az ur Jézust ámbár természet felett való

¹³⁾ Máté 28, 16, 17. — ¹⁴⁾ Ján. 5. 23.

módon de mégis valóságosan oltárainkon is megjelen-
ni, valahányszor rendelése végbevittik; mert ezen
megjelenése felől mondott szavait, mellyeket sem ő,
sem apostolai másképen nem magyaráztak, leghelyesebb
okokra nézve betű szerint való értelemben vesszük.
Hogy ne volna kedves, érdemes Isten előtt ezen imádás,
mellynek tárgya az Isten, melly legnyomósabb okok-
ból a' legerősebb hitnek bizonyítása, melly arra sürget
bennünket, hogy olly jó erkölcsű életet folytassunk e'
földön, mintha mindég az ur Jézust látnók, hallanók,
vele társalkodnánk, mivel ez hitünk szerint valóságo-
san, bátor láthatatlanul történik — mellytől lelkesített-
vén, teljes bizodalommal felkiáltunk szent Pállal: *Ha
Isten velünk, kicsoda lehet mi ellenünk? És kicsoda
szakaszthat el minket a' Krisztus iránti szeretettől?
nyomorúság-e? szorongatás-e? üldözés-e? éhség-e?
meztelenség-e? veszedelem-e? fegyver-e? De mind eze-
ken győzedelmeskedünk az által a' ki minket szeret;
azért bizonyos vaggok, hogy sem halál, sem élet, sem
angyalok, sem fejedelemségek, sem hatalmasságok, sem
jelenvalók, sem következendők, sem akarmelly terem-
mény nem szakaszthat el minket az Istennek szeretetétől,
melly a' mi urunk Jézus Krisztusban alapúl.*¹⁵⁾ Amen.

¹⁵⁾ Pál rom. 8, 35 — 39.

Nagy tiszteletű B e r e g h A n d r á s a r n a k

a' sziráki plébániába való beiktatásakor.

Ugy tekintsen minket az ember, mint a' Krisztus' szolgáit és az Isten' titkainak kiszolgálóit. Pál I kor. 4, 1.

Tisztelet, becsület a' munkás földmivesnek, a' szorgalmas mesterembernek, az ő kezeik' munkáinak, az ő hiv, fáradhatlan igyekezetöknek köszönjük legközelebből az országnak bővelkedését. — Tisztelet, becsület a' polgári méltóságokban és hivatalokban fénylő, és nyughatatlanul foglalatoskodó tisztviselőknek, ők hoznak rendet, életet, tehetőséget a' számtalan részesekéből összeszerkesztett társaságnak alkotmányába, mivébe. — Tisztelet, becsület a' hadirendnek, mely a' békeséges lakosoknak szükséges védelmére, az idegen ellenségnek elrettentésére és megzabolázására dicsőségesen, bátor szívvel viseli a' fegyvert; ennek vitézsége szerez minden egyes polgárnak igazságos keresményében nyugodalmas birtokot és haszonvé-

telt. — Tisztelet, becsület az orvosi karnak, mellynek szünetlen vizsgálódása a' természetnek titkokkal behálózott nyílásait egész az életnek elrejtett forrásaig keresgéli, hogy az embernek és baromnak egészségét, életét ezerféle veszedelmek ellen, mellyektől mindenünnen fenyegettetnek, szerencsésen megőrizték; hogy hosszabban e' földön élünk, Isten és ember előtt több érdemeket szerezhetünk, egymásnak tovább használhatunk az ő tudományuknak és eíszánásuknak kíváncsatos gyümölcse. Mély tisztelet, becsület az uralkodóknak, kik kegyes kézzel igazgatják népeik' kormányát, kik böles törvényekkel és azoknak még bölcsőbb kiszolgáltatásával tartományaik és alattvalóik' boldogságát századokra alapítják; felséges méltóságuk a' láthatlan Istenségnek látható képviselőivé teszi őket.

De bár mennyit használjanak is mind ezen különféle rendek az egész társaságnak boldogítására, mit érnek ha az erkölcsiségben és a' jó erkölcsök' talpkövében, az igaz vallásban fogyatkoznak. *Hit nélkül lehetetlen Isten előtt kedvesnek lenni; ¹⁾ mit használ embernek, ha az egész világot megnyeri is, de lelkének kárát vallja? ²⁾* A' hit' igazságain épült jó erkölcsök nélkül a' föld- és kézmivesek jármos marhák, és a' tisztviselők azoknak érzéketlen ostorozói; — a' katonák meghatalmazott rablók és gyilkosok, — az orvosok felszabadított emberölők, — magok a' hizelkedő imádóiktól földiisteneknek neveztetett fejedelmek csak türehetetlen győzők és pusztítók. És ezen az emberiségnek legdrágább közkincse a' vallás, a' papirendnek, a' lelki-

¹⁾ Pál. a' zsid. 11, 6. — ²⁾ Máté 16, 26.

pásztoroknak felvigyázására bízott. A' siránkozó csecsemős gyermek nekünk ajánltatik, hogy őtet a' hitnek és erkölcsiségnek elfogadására 's hiv követésére felszenteljük; 's szinte a' betegségnek súlyától, vagy az öregségnek erőtlenségétől halálos ágyba lenyomott atyánkfainak vigasztalására mi hivatunk, hogy a' kik tőlünk egykor keresztény ember' méltóságához képest élni tanultak, tőlünk az örökkévalóságba keresztény emberhez illő készüllettel elköltözni oktattassanak. — A' lelkipásztornak tisztje, hivatalja: a' kisdedeket elmeheli tehetségeik' kifejlésének esztendeiben oktatás alá venni, őket korán az erkölcsi jónak ismerésére, becsülésére, szeretetere tanítani, a' szorgalomhoz és rendhez szoktatni, a' szemérmetességet és csendességet ártatlanságuk' őrzőivé állítani, 's mind e' két jeles erkölcsöt mélyen szívökbe oltani. A' lelkipásztornak hivatalja: a' nevendék ifjúságot minden előforduló alkalmatossággal a' számtalan eltévedésektől, és veszedelmektől, melyek azt teljes reményű virágzásában már a' lépes erkölcstelenségnek áldozatjává tennék, sokszori intéseivel visszatartóztatni, a' szülők' felvigyázását felébreszteni, 's nekik szívökre kötni, hogy fiaik' jó hajlandóságainak, leányaik' becsületének, tisztaságának őrző angyalai legyenek, és a' lelkipásztorral egybevetett vállakkal, egyező iparkodással, a' mennyire tőlök telik, a' közönséges romlásnak, melly az iszonyú rák, vagy fene gyanánt naponként károsabban terjed, gátokat vessenek. — A' lelkipásztornak tisztje: a' házasságok' szerencséjét elősegíteni, a' házasszemélyek közt egyetértést, hivséget, kölcsönös szeretetet begyökeresíteni, — a' gyermekek' nevelésének nehéz mesterségét a' népnek köztudományává

tenni, a' háznép' körében foglalatoskodó otthonos életnek csendes boldogságát megkedveltetni, a' legrégibb 's legtisztetélesebb házassági társaságnak mindég inkább homályosodó becsét, tekintetét visszaszerezni. — A' lelkipásztornak kötelessége: az egész társaságra nézve olly nagy figyelmet érdemlő urak és szolgák, birtokosok és jobbágyok közt elkerülhetetlenül szükséges szövetségbe a' kegyes emberiségnek és lelkiüsméret szerint folytatandó munkásságnak nagyhasznú magvát ültetgetni, mellyet a' keresztény tudomány nyújt kezünkbe, midőn kiáltja: Minden urnál, birtokosnál, tisztviselőnél, fejedelemnél nagyobb, hatalmasabb a' mindenek' teremője és fentartója az Isten, ennek szolgálni, ennek tédet hajtani tartozunk, — ennek fognak valaha szoros számot adni minden földi urak, birtokosok, előljárok, királyok szinte ugy, mint a' cselédek, alattvalók, adófizetők, jobbágyok. Minden földi hatalom az Istentől van, az Istennek tehát szegezi magát ellene, valaki törvényes előjáróinak engedelmeskedni, másnak sajátját irigyleni, bántani merészli; — minden alattvalók, cselédek, jobbágyok uraiknak szolgálván, szavaikat fogadván az Istennek tesznek szolgálatot, az Isten' rendelését, akaratját teljesítik; azért ne csak szemre, kénytelenségből, vonogatva, hanem léleküsméret szerint igazán, jó kedvvel, gyorsan, meny nyei jutalmat várván fáradozásukért, feleljenek meg kötelességöknek, adják meg a' mivel tartoznak. — A' lelkipásztornak szép tisztje: a' szegényeknek és szü kölködőknek ügyét felfogni, az árvákat, özvegyeket oltalmazni, az adakozó könyörületességet a' vagyonosoknál felébresztteni. — A' lelkipásztornak jótevő tisztje: a' súlyos nyavalyában sinlődő 's vigasztalás után le-

ledző beteg embertársának fájdalmait könnyíteni, szívét bátorítani, 's a' jövődők' édes reményével betölteni, a' mindeneket meggyőző ur Jézus' példájával és béketűrésével az Isten' akaratjában való teljes megnyugvásra az ellankadt beteget rábirni, őtet a' halálos küszködésen is érdemszerzéssel általvezetni. Ha a' hívek közt a' gyanakodás vagy társféltés a' vérségnek és barátság'nak legszorosabb köteleit feloldja, — hirhordás és fecsegés a' házi békeséget megháborítja, — a' gonosz társak' csacsogásai a' könnyen hívő ártatlanságot törbe ejti; — ha a' szülők a' rájuk bízott gyermekeiknek javára intézendő hatalommal és azon nagy tiszteletű tekintettel, melly nekik magzatjaik' szívében Isten után első helyet rendel, visszaélnek, — a' gyermekek a' szülők iránt tartozó tiszteletnek és függésnek természetes ösztönét magokban elnyomják, a' köteles szeretetet és engedelmességet megtagadják; — ha némelly ügyefogyattat, nyomorgót elcsüggedés, tünődés, nyughatatlanság, kétségbeeséssel környékez, — ha valamely nehéz beteg orvos szerekkal élni, elkövetett igazságtalanságait helyre pótolni, — végső intézet, rendelés által a' testvérek' és atyafiak' osztozó vizsgálkodásainak elejét venni vonakodik, a' lelki pásztornak hivatala; minden illyes esetben szószólónak, közbenjárónak, békekötőnek, vigasztalónak, tanácsadónak lenni, 's azt, a' mi helyes, igazságos, üdvösséges, javallani; valami jó, helyes, igazságos, dicséretes, Isten és emberek előtt kedves, szeretetre méltó, azt mind gyakorolni, elősegíteni, terjesztetni tisztje, hivatalja, kötelessége minden lelkipásztornak, a' ki nevezetére magát érdemesíteni kívánja.

Ugyan is csak ezen terhes kötelességeknek teljesítésében minden kitelhetőképen fáradozván, jelenik meg a' lelkipásztor nyugott lelkiösmérettel naponként az Isten' oltáránál az egyedül engesztelő áldozatnak, melly kezeibe csodálatosan alászáll, az ur Jézusnak bemutatására; csak így serénykedvén, gyúlaszthatja az Istentől kijelentett felséges titkoknak hirdetésével hivnyájának szivét az Istennek és felebarátunknak szent szeretetére, az ocsmány bűnök' kerülésére, a' jóban való állhatatosságra; — csak az említett törekedések által várhatja tartós sikerét azon drága szentségeknek, mellyeknek kiszolgáltatására felszenteléskor hatalmat nyert, mellyek az isteni kegyelemnek bőségét azokra, kik méltó készüllettel felvételökre járulnak, gazdagon árasztja. A' lelkipásztori hivatalnak általam csak igen halavány színekkel szemeitek' elibe terjesztett képét még egy jeles koszorúval lehet ékesíteni, ha azon különbféle főtörést, fáradságot, nyughatatlanságot, türeést, tartóztatást, erőszakos megtagadást, mellyekkel a' lelkipásztori kötelességek elválaszthatlanul egybefonva vannak, érinteni akarnám, de ezt ma, hogy hosszas ne legyek, szántszándékkal elmellőzöm. Már most valljon vannak-e olly egyházi férfiak, kik a' leírt nagy tiszteletre méltó rajzolatához hasonlítanak? kik minden mellesteg tekintetet félretevén, munkálódásukat ezen zsinormértékhez szabják? kik ezen tűkörképnek meg szemlélésénél meg nem pirulnak, hanem szívbéli vigasztalással ujíthatják szent Pál' e' szavait: *Nem mintha már az irányt elértük volna, - - - hanem az előllevőkre igyekezvén, a' feltett irányhoz sietünk*

³⁾ Pál filip. 3, 14. 15.

hogy azon jutalmat elnyerjük, a' mellyre minket onnan
 felülről az Isten hívott, *Krisztus Jézusban*; ³⁾ van-
 nak-e ilyen férfiak? arról a' történetek' jegyző könyvei
 's a' tapasztalás tegyen ítéletet. De nem kételkedem, ti
 magatok is, keresztény atyámfiai, olyakat ismerni,
 olyanokra emlékezni fogtok, csak némelly észrevett
 helytelen cselekedetekből, eltérésekből a' lelkipász-
 tornak egész életére, gondolkodás' módjára követke-
 zést ne huzzatok, arról meg ne felejtkezsetek, hogy
 néhány egyházi tanítónak botrántoztató erkölcstelen-
 sége, tudatlansága, tünysége sem az egész egyházi
 karnak, sem a' leghasznosabb lelkipásztori hivatálnak
 megvetésére okot nem szolgáltathat; mert jók a' buza-
 szemek, ha mindjárt kevés konkoly vagy egyéb gaz
 találkozik is köztök; — eszetekbe jusson gyakran,
 hogy a' lelkipásztorokat felszenteltetésök nem teszi men-
 tekké minden emberi gyarlóságtól, és a' legtökélete-
 sebb lelkipásztor az, a' ki hivatálának teljesítésére min-
 den tőle kitelhető módon iparkodik; — távol legyen pe-
 dig, hogy valaki a' keresztény népnek lassú erkölcsi
 javulásából a' lelkipásztori hivatalt becsmérelje, mert
 a' pásztorok' fejedelmének, az ur Jézusnak legtökéle-
 tesebb fáradhatlansága is felette sokakra nézve sikeret-
 len volt; mindég igaz marad, hogy a' keresztény katho-
 lika hit minden vallások közt a' jó erkölcsű, feddtelen
 életre legtöbb indító okokat, leghathatósabb segítő esz-
 közöket ad előnkbe, — minden egyéb vallás csak any-
 nyira használhat az emberi társaságnak, a' mennyire a'
 katholika hitből több vagy kevesebb czikkelyeket meg-
 tartott, annál boldogabb a' polgári társaságnak állapot-
 ja, mennyivel buzgóbban és szorgalmasabban a' lel-
 kipásztorok hivatáljokban eljárnak, mennél gyorsabban

nekik a' hívek engedelmeskednek. Azért a' püspököknek szoros számadás' terhe alatt főkötelességök, alkalmas lelkipásztorokat rendelni, kik a' főkormányukra bizott nyájnak távolabb osztályát helyettök legeltesék; a' híveknek pedig nem a' lágy minden rendetlenséget újain elnéző, hanem a' szünetlen buzgólkodó, 's őket jóra ösztönöző lelkipásztort kell óhajtani.

Szerelmes atyámfiak! a' sziráki plébaniában a' lelki pásztori hivatal megüresülvén, méltóságos Szabó András, kassai püspök ur, ő nagysága, mind gyámigazzal bíró földes ur, nagy méltóságú érsekünknek ezen veszedelmes betegségéből közörömünkre kimenekedett, és teljes egészséggel előttünk megjelent, nagyon tisztelendő Bezegh András urat különösen ajánlotta; kegyelmes érsekünk, ő excellenciája pedig, jól ismervén a' pásztori hivatalra legalkalmasabb jeles tulajdonságait, kegyesen kinevezni, 's hogy általam, mint borsodi főesperest által, ezen kilencz helységből és kilencz pusztából álló, és mintegy kétezer kétszáz katolikus lelket számító sziráki plébániának lelkipásztori igazgatásába diszesen bevezetessék, és ugyan ezen plébánia' minden, régi szokásból megállapított jövedelminek birtokába beiktattassék, kegyesen parancsolni méltóztott, a' mint a' nagy méltóságú érsekünk atyai és pásztori pecsétes leveléből nyilván megérthetni, mellyek is most előbb eredeti diák, azután pedig magyar nyelvre fordítva, hogy kiki megérthesse, felolvastatni, 's törvényesen közhirré tétetni fognak.

Legitur Investitura.

Keresztény atyámfiak! Csak az is, hogy hazánk' két papi főméltóságától, két megyés püspöktől, kik mind

tudományuk, mind egyházi buzgóságuk által a' magyar anyaszentegyházban jelesen tündökölnék, ezen nagyon tisztelendő férfiú lelkipásztorotoknak kiválasztatott, és hozzátok rendeltetett, hiteles tanúbizonyság a' lelkipásztori hivatalra megkívánt alkalmas voltáról, tulajdonságairól, tehetségéről. Azonban ugyan erről még teljesebben meggyőzhet bennünket az érseki beiktató levélben előhozott eddig a' megyének tett szolgálatja és szerzett érdemei. Ugyan is a' diák, világi bölcsesség' és egyházi tudományok' oskoláit különös dicséretes előmenetellel Egerben elvégezvén, papi felszentelése után Miskolcz' korona-városába, ezen megyének egyik fáradságosabb plébániájába segédpapnak vagyis káplánnak küldetett, a' hol a' lelkipásztori hivatalnak minden súlyait, foglalatosságait, bajait kevés idő alatt bőven tapasztalhatta; innét visszaszolított az érseki megye' fővárosába, hogy az egri főkáptalannak templomi ájtatosságait segéd gyanánt gyakorolván, a' tudományokhoz és olvasáshoz ismeretes vonzódásához képest felsőbb iskolai tanítónak készüljön; nem sokára a' bölcsesség' egyik mélyebb tudományának, melly a' mindennemű mennyiségekről értekezik, a' természet' vizsgálásának főkulcsa, a' földnek, víznek méregetésére különösen kiterjeszkedik, és Mathesis nevezetet nyert a' tudósoktól, rendszerint való tanító hivatalával megiszteltetett; de meg nem elégedett avval, hogy tanítványit csak a' világi bölcsességre vezérленé, erkölceikre is olly szorgalmasan ügyelt, hogy az egri érseki papnevelőházban a' növendék egyházi ifjakkal lelki oktatása és igazgatása is ő reá, bátor korára nézve még fiatal volna, az előljárók' köz egyezése szerint bizatnék. Maradhatott volna itten, és becsületes

lakása, élelme, fizetése, nem csekély kiterjedésű hivatala levén; várhatta volna fényesebb jutalmazását, mellynek osztogatásában a' felsőbb tudományok' tanítóira különös figyelem vagyon: de a' lelkipásztori hivatalt, melylyen papi szolgálatját kezdette, minden egyéb tisztségeknek, haszonnak, a' falusi csendességet a' városi zajnak, a' köznép' vezérlését, kormányát, a' tudós világban szembetünőbb foglalatoskodásnak elibe tette. Innét, keresztény atyámfiai, ezen nagyon tisztelendő férfiúban olly lelki pásztort nyertek, a' ki alig lépett ki a' papi nevelőházból már tudományára és feddtelen életére nézve érdemesnek találtatott, hogy a' világi 's papi növendék ifjuságnak tanítója lenne, — ki egyedül a' lelkipásztori hivatálnak megkedveléséből jön hozzátok, és azért örömet, szívesen fog nektek szolgálni, — ki bátor egészségében változást, hogy beteges juhain szánakodni tudjon, mihelyt ide érkezett, szenvedett, de a' harmincz esztendőt nem régiben meghaladván, azon korban vagyon, mellyben egészséggel, erővel leginkább szokott ember birni, leghasznosabb szolgálatot tehet az emberi társaságnak; a' diák nyelven kívül a' magyar és tót nyelvet egyaránt beszéli, érti, 's így ezen plébániának körében tartózkodó híveknek anyai nyelven szolgálhat, melle erős, szava hangos, értelmes, — sértés nélkül legyen mondva — reménylem, mivel több esztendőtől fogva vele egy épületben laktam, életét és viseletét láttam, meg nem pirulok érte; fiatal egyházi személyben egy megállapodott teljesen megért lelkipásztort nyertek, kinek idejövetele valóságos isteni áldás.

Ezeket hallván, nem kételkedem, kiki közületek már meunél előbb ezen nagyon tisztelendő papi társomnak törvényes beiktatását látni, és örömkialtással meg-

tisztelni, oktató beszédét hallgatni, papi szolgálatjában részesülni kívánczik; azonban még egy kevés várakozást parancsol nagy méltóságú érsekünk' felolvasott kegyes levele. Tudniillik: a' lelki pásztornak szájából csak annyira hallják a' hívek az Isten' igéjét, a' menyire ő a' közönséges tanító anyaszentegyháznak, az egész világon elszéledett katolikus püspökök' öszveségének, mellyet urunk ígérete szerint az igazság' lelke, a' hit' és erkölcs' tanításában minden eltévedéstől megőriz, egyező tanítását terjeszti elő; — a' katolika anyaszentegyházban minden hívek papjaiktól, a' papok püspökjöktől, a' püspökök a' római főpüspöktől, az egész anyaszentegyháznak látható fejétől, fejedelmétől függnnek, és egymásnak engedelmeskedni tartoznak; ugyan azért hogy annál bizonyosabban tudhassátok új lelki pásztortokat egyedül a' tanító anyaszentegyházra bizott Isten' igéjének hirdetésére idejöttek, a' római püspöktől pásztori méltóságában megerősített érseknek engedelmes képviselőjének lenni, a' bevett szokás szerint ezen új lelki pásztortok előbb a' közönséges hitvallást, azután az engedelmesség' esküvését fogja feunszóval magyar nyelven elolvasni. Tessék nagyon tisztelendő uraságodnak ezen összesereglett kormánya alá tartozó buzgó nyájnak lelki épülésére 's vigasztalására ezen evangéliomos könyvnek illetésével a' katolika keresztény hitvallást és hívség' esküvését, az itt hitünk szerint az oltári szentségben isteni 's emberi természetével jelenlevő ur Jézus előtt térdre borúlva, értelmesen letenni.

Professio fidei et Juramentum obedientiae.

Istennek legyenek hálák, nagyméltóságú érsekünk' igazságos 's törvényes meghagyásának elég tétetett, már most bátran foghatok hivatalos kötelelességemhez.

Örvendek, nagyon tisztelendő plébános ur, hogy az egri tanítói karnak nagy érdemű tagjai közül, kikkel öt esztendőtlől fogva egy épületben lakom, 's kiknek a' megyebeli könyvgyűjteménynek gondviselésével szolgálni szerencsém vagyon, legelőször is uraságodnak, kit mióta ismerem, tisztelek, jeles nyilvános megtiszteltetésében hivatalos részt vehetek, 's arról, hogy tudós, jeles papi személyedet nagyra becsülöm, bizonyosságot tehetni, alkalmatosságom történt.

Azért a' teljes szentháromság' egy Istennek dicsőségére, a' keresztény katolika anyaszentegyháznak díszére, a' sziráki plébániához tartozó minden helységek' katolikus lakósaínak lelki hasznára, mindnyájunk' köz öröme, és mint borsodi főesperest, téged, nagyon tisztelendő plébános ur, a' sziráki plébániának 's ahhoz tartozó minden igazaknak és jóvedelmeknek valóságos, teljes birtokába törvényesen bevezetlek, beiktatlak, 's behelyeztetlek; ennek következtetésében vedd által ezen szentegyháznak kulcsait visszaemlékezvén azon szavakra, mellyek mondattak nekünk, midőn az ajtósok' első kisebb egyházirendét felvettük, tudniüllik: *úgy foglalatoskodjál, mint Isten előtt számot adandó azon dolgokról, mellyek e' kulcsokkal elcsukatnak*, azon jegyzéssel: hogy valamint kézzel fogható kulcsokkal a' látható templomot megnyittatod és bezárod, úgy az Istennek láthatatlan házát, a' hívek' lelkeit szavaiddal és példáddal elzárjad a' gonosznak, és megnyissad az Istennek, hogy az Isten' ígét, mely-

lyeket hallandanak, szívökben megtartsák és cselekedettel teljesítsék. Keresztény atyámiai, többször hallattatok, soha sem hevesedett úgy fel üdvözítőnk, mint midőn a' jerusálemi templomban rendetlenségeket látott, mert ostort font, az abban árulók' állványait felforgatta és azokat kiverte, mondván: *az én házam imádság' házána*k hivatik, *ti pedig azt zsinányok' barlangjává változtattátok.* ⁴⁾ A' jerusálemi templomban akkor már a' frigy' szekrénye nem tartatott, csak az abban gyakorlott áldozatok' bemutatására 's imádságokra nézve volt olly tiszteletes, mennél tiszteségesben, ájtatosabban kell nekünk magunkat egyházainkban viselnünk, melyekben az ur Jézus a' megtestesült ígét istenségével és emberségével lakni, érettünk szenvedett sebeit, kiontott vérét naponként javunkra bemutatni erősen hiszszük, a' hol az isteni kegyelmek' forrásai, a' drága szentségek naponként megnyitvatnak nekünk. Ti magatok tehát dorgáljátok, fenyítsétek azokat, kik az Isten' házá

illetlen viselettel fertőztetik. — Nagyon tisztelendő plébános ur, szorítsd melledhez az evangéliomos könyvet, mellyel egyszersmind az egész szentírásnak olvasása ajánltatik neked; Krisztus urunknak tanítványihoz intézett utolsó parancsolatja volt: *Tanítsatok minden népeket* -- *tanítván őket, hogy megtartsák mind azokat, valamiket parancsoltam nektek,* ⁵⁾ ezt kívánta tehát legserényebben teljesíttetni. A' borzasztó káromkodások, a' fajtalan beszédek, énekek, társalkodások, a' csalások, a' mértékletlenség elborították hazánkat; élesítsd nyelvednek fegyverét, még híveid közül ki nem irtod e' vétkeket, unalomig ellenök

⁴⁾ Máté 21. 13. — ⁵⁾ Máté 28, 19, 20.

kikelni ne véld feleslegnek, szent Pállal szólítlak: *Hirdessed az igét; utána légy mind alkalmas mind alkalmatlan időben, fedd, dorgálj, ints minden szelidséggel és bölcsességgel.* ⁶⁾ A' tanító székek magasabb helyheztetése arra tegyen figyelmetessé: hogy neked a' keresztény jámborságnak magasabb polczán kell fénylened, hogy mindnyájának, kik téged hallanak és látnak, a' mennyei életnek képét önszemélyedben mutassad. Keresztény atyámfiai, ha lelkipásztorotok' intéseit, dorgálásait hallandjátok, ne nehezteljetek; szoros számadás' terhe alatt kötelessége ez neki; akkor volna panasza okotok, ha ő minden rendetlenségeket, csak vállat vonva, ujjain által elnézne nektek; de szent Jakab apostol' tanítása szerint ne legyetek csak hallgatói, hanem teljesítői is a' mennyei tanításnak, mert a' hit jó cselekedetek nélkül nem üdvözít.

E' könyvben, jól ismered, foglaltatnak a' keresztény katholika anyaszentegyházban a' legrégibb idők-től gyakorlott szertartások, mellyekkel az üdvözítőnk-től rendelt szentségek kiszolgáltatnak; a' mennyire csak tőled kitelik, vigyázz: hogy urunk' intéseként a' *szent ne vetessék az ebeknek, és a' gyöngyök a' disznók' elibe ne hányattassanak.* ⁷⁾ Senki elégséges illő készület nélkül a' szentségekben ne részesíttessék; magad szentségtöréseknek oka ne légy. Titeket, szerelmesim, arra figyelmeztetlek, melly ájzatossággal járulnak az ur' vacsorájához a' tőlünk meghasonlott atyafiak, holott ők csak üres kenyeret és bort magoknak nyújtatni vallanak; mennyivel tisztább lelkiösmérettel, mélyebb alázatossággal, teljesebb örömmel közelíthetünk tehát mi

⁶⁾ Pál II Tim. 4, 2. — ⁷⁾ Máté 7, 6.

az oltári szentséghez, mellyben az ur Jézust istensé-
gével és emberségével együtt lelki táplálásul nekünk
adatni hiszszük; legyen bizodalmatok lelkipásztortok-
hoz, ne koncsorogjatok faluról falura a' gyónás végett;
azon beteg ki orvosát minduntalan változtatja, magának
árt, az orvos' bajait szaporítja; lelki nyavalyánk' gyö-
keres megorvoslására semmi sem hasznosabb mint ál-
landóan egy lelki atyának gyónni. A' lelkipásztor a' ta-
nító székből csak közönséges, minden hívekre kiterje-
dő, és szembetűnőbb vétkek ellen intézett tanításokat
tehet, a' gyónásban kinekkinék külön lelki betegségé-
hez képest javalhat gyógyító szereket.

Végre: kettőre kérlek titeket, atyámfiak, gyer-
mekeiteket szorgalmasan az iskolába jártassátok;
mert jó embert csak a' jó gyermekből lehet várni; a'
gyermek' nevelésének pedig legfőbb részét teszi az is-
kolai tanítás, hogy ott a' tanító hivatalában serényen el-
járjon, mostani lelkipásztortok, ki maga is több eszten-
dőt tanítással eltöltött, leghelyesebben fog felvigyázni;
másodszor, a' mivel a' bevett, megállapított szokás
szerint lelkipásztorotoknak élelmére tartoztok, azt
erőltetés nélkül, önkényt és a' javából adjátok ki; a'
mit neki visztek, azt Isten' dicsőségére 's a' ti lelki
üdvösségtekre adjátok, mert lelkipásztorotok köztetek
hivatala szerint az Isten' dicsőségének és a' ti lelki üd-
vésségteknek fő eszköze, előmozdítója. De többet már
nem szólok, hogy vissza ne éljek békeséges tűrés-
tekkel.

Neked, nagyon tisztelendő plébános ur, számos
esztendőt, állandó, ép egészséget, meglegedést, és
szent, de bajos, bokros gondokkal összekapcsolt hi-

vatalod' teljesítésére isteni kegyelmet! — Nektek pedig, keresztény atyámfiai, testi, lelki áldásokat, bőséget, a' keresztény tudományban és jó erkölcsben nagy előmenetelt, mellynek nagy jutalma az örök élet, szíveimből kívánok. Úgy legyen!

F o g l a l a t.

<i>Advent I-ső Vasárnapján</i>	-	-	-	-	-	3
<i>Septuagesima-Vasárnapra</i>	-	-	-	-	-	32
<i>Sexagesima-Vasárnapra (Homilia)</i>	-	-	-	-	-	50
<i>Quinquagesima Vasárnapra</i>	-	-	-	-	-	58
<i>Hushagyó-kedden</i>	-	-	-	-	-	73
<i>Szentháromság' ünnepén</i>	-	-	-	-	-	96
<i>Husvét utáni I-ső Vasárnapon</i>	-	-	-	-	-	112
<i>Husvét utáni II-dik Vasárnapra</i>	-	-	-	-	-	130
<i>Husvét után III-dik Vasárnapra</i>	-	-	-	-	-	142
<i>Husvét utáni IV-dik Vasárnapra</i>	-	-	-	-	-	157
<i>Husvét utáni V-dik Vasárnapra</i>	-	-	-	-	-	174
<i>Keresztjáromhétre</i>	-	-	-	-	-	196
<i>Pünkösöd utáni VI-dik Vasárnapra</i>	-	-	-	-	-	210
<i>Husvét Vasárnapján</i>	-	-	-	-	-	226
<i>Husvéthétfőn</i>	-	-	-	-	-	247
<i>Áldozó-csőtörtőkre</i>	-	-	-	-	-	261
<i>Pünkösöd' ünnepén</i>	-	-	-	-	-	275
<i>Pünkösödhétfőn</i>	-	-	-	-	-	289
<i>Urnapjára</i>	-	-	-	-	-	305
<i>Plébánusi beiktatásra</i>	-	-	-	-	-	335

A' t. cz. előfizető urak'
NÉVJEGYZÉKÉNEK
 pótléka.

Esztergami Megyében.

Nagyszombati egy. kerület. 29 péld.

B é c s b e n.

Boltizsár József, esztergami	nev. Pázm.
Hegyessy Eduárd, rosnyói	
Kosztwein Ferencz, esztergami	
Sövegjártó Ferencz, veszprémi	
Szkállá Rudolf, fejevári	

P e s t e n.

Kutka János, eperjesi nevendékpap.
 Eggenberger József, könyvárus. 14 péld.
 Hartleben Konrád, könyvárus. 14 péld.

Egri Megyében.

Schwarz Ferencz, horti pléb.

Kalocsai Megyében.

Névtelen 3.

E r d é l y b e n.

Domonkos Antal, kolosvári káplán.

Győri Megyében.

Asztl Lajos, császári pléb.
 Barbély György, czim. kan. esp. 's csornai pléb.
 Benke Mihály, praebend. 's hitszónok.
 Benyovszky József, dőri pléb.
 Böle Mihály, kis-béri pléb.

Chebe Imre, vámosi pléb.
 Csapó Ignác, gyirmoti pléb.
 Drescher Antal, egyedi pléb.
 Eöry József, fáradi pléb.
 Farkas Imre, sz. miklósi pléb.
 Fövényes Károly, esp. 's ácsi pléb.
 Hets József, győr-ujvárosi pléb.
 Kempf János, büki pléb.
 Kerekes György, esp. 's eöttevényi pléb.
 Kiss József, káplán.
 Komesz József, káplán.
 Kozmár Pál, csanaki pléb.
 Kozmár Pál, konyi pléb.
 Kondvicska Márton, győr-szigeti pléb.
 Legény Ádám, káplán.
 Meleg János, káptalan-vissi pléb.
 Medgyesi György, kápl.
 Nemecskei Jakab, dadi pléb.
 Novák Ferencz, püsp. titoknok.
 Pongrácz Imre, abдай pléb.
 Prikoszovics Márton, felső szakonyi pléb.
 Prileszky Imre, esp. 's búi pléb.
 Radányi Ignác, káplán.
 Sággy János, kanonok,
 Soos Imre, rába-patonai pléb.
 Svastics Márton, pordányi pléb.
 Szebényi Antal, káplán.
 Szücs Antal, igmándi pléb.
 Talabér Antal, ászári pléb.
 Tarcsay Ferencz, professor.
 Tóth György, csornai káplán.
 Ujváry Ferencz, szendi pléb.
 Wagner János, kocsi pléb.
 Wimmer Ignác, káplán.
 Wohlfart Mihály, kápl.
 Zajác Endre, administrator.
 Zalka Ferencz, egy. keszői pléb.

Kassai Megyében.

Gálszéchi egy. kerület 7 példány.

Nagyváradi Megyében.

Braun József, esp. 's v. olaszi pléb. velin.
 Kupta Péter, nevendékpap.
 Lábos János, esp. 's endrődi pléb.

Pécsi Meggében.

Ashold József, jánosi pléb.
 Csáky Ferencz, bodonyi pléb.
 Csepeley János, káplán.
 Daróczy Zsigmond, czim. kan. paksi pléb.
 Fáncsi János, esp. szakcsi pléb.
 Fehérváry József, káplán.
 Gottliebóvics Pál, esp. 's valpói pléb.
 Hegedűs János, rácz-petrei pléb.
 Keczei Mihály, esp. 's bogdásai pléb.
 Kápoli Ferencz, nev. pap.
 Mészáros János, káplán.
 Nyers János, várdombi pléb.
 Róka István, bogádi pléb.
 Török Pál, praeb.
 Schulz Bálint, revendékpap.
 Ughy Venczel, sz. Ferencz' szerz.
 Zsivics Károly, nevendékpap.

Rosnyói Megyében.

Almásy Béla, káplán,
 Baros Pál, káplán.
 Bródy János, nyustai pléb.
 Csernotta Ferencz, tornai pléb.
 Czente István, losonczy pléb.
 Dubraviczky Mihály, torna-ujfalusi pléb.
 Elek Endre, rapi pléb.
 Füleki esperestség.
 Goócs Antal, szögligeti pléb.
 Grosz Endre, szilasi pléb.
 Mező-Hegyesi Hegyesy Pál, apát 's kan.
 Jatarkó Károly, káplán.
 Klukovszky András, kis-terennai pléb.
 Kuspán János, káplán.
 Ledna György, litkei pléb.
 Lenner Miklós, professor.
 Márkovics Márton, sajó-püspöki pléb.
 Mészáros Ferencz, pilisi pléb.
 Novák József, helpai pléb.
 Petyerecz András, káplán.
 Pichler Alajos, felső-metzenseifi pléb. praemonst.
 Remenyik Dániel, almási pléb.
 Ridl János, esp. 's karancz-kezi pléb.
 Rudy Sámuel, barkai pléb.

Rosnavszky József, káplán.
 Simonyi István, vilkei pléb.
 Suhányi János, esp. és dobóczai pléb.
 Szekeres Antal, káplán.
 Primóczi Szent-Miklós Lajos czim. kán. esp. 's polonkai pléb.
 Szepesy József, káplán.
 Szokol János, apát 's kanonok.
 Tindira József, káplán.
 Tomko József, káplán.
 Varga Mátyás, esp. 's ardói pléb.
 Záhora Fülöp, szent-andrási pléb.

Szepesi Megyében.

Andreanszky Menyhért, kanonok.

Szombathelyi Megyében.

Kiss István, csényei pléb.

Váczi Megyében.

Voszák Károly, újszászi pléb.

Veszprémi Megyében.

Asztaller Károly, palotai pléb.
 Bakacs István, nagy-gannai pléb.
 Franz Eduárd, succentor.
 Haberreiter Márton, káplán.
 Horváth Máté, sz. Benedek' sz. 's administrator.
 Kégl Ferencz, cőski administrator.
 Kőszeghi József, devecseri pléb.
 Kulcsár István, petendi pléb.
 Markovics János, esp. 's teszéri pléb.
 Mihálovics József, nemes-vidi pléb.
 Mikusi Dávid, zsidó pléb.
 Minderlein Ignác, lovászpátonai pléb.
 Odór Ferencz, vasszari pléb.
 Odór László, karádi pléb. 2 péld.
 Oszterhueber Ferencz, peremartonyi pléb.
 Papp János, kiliti pléb.
 Reperger Pál, nágyocsi pléb.
 Spreitzenbart János, nevelőintézet' igazgatója.
 Sümeghi esperestség.
 Szabó László, czim. kan. és professor.
 Szeles Ferencz, tördemiezi pléb.

Szelmajer Károly, káplán.

Szent Ferencz' szer. Andocson.

Tomáskó Antal, sz. Ferencz' szerz.

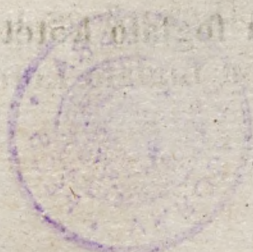
Tóth János, vanyolai pléb.

Vlasics Antal, esp. 's sz. vásárhelyi pléb.

Vezerle Ignác, professor.

Zágrábi Megyében.

Mihálovics Jakab, káplán.

1901

J e l e n t é s.

A' jelen 's az első kötet' t. cz. birtokosait tisztelettel kéri ezzel alulirt, méltóztassanak magokat, minélelőbb ott, hol a' két első kötetre rendeléseiket tették, vagy előfizettek, kijelenteni, megrendelendik-e a' következő 3 és 4-ik egész évi folyamat magában foglaló kötetet is vagy sem.

Peitler Antal.

41109A

